

67502
Б32
О. М. Бориславська, С. В. Різник

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА
ЕНЦИКЛОПЕДІЯ**

УСІ ДЕРЖАВИ СВІТУ

О. М. Бориславська, С. В. Різник

Організація державної влади в сучасному світі

конституційно-правова енциклопедія

НБ ПНУС

785272

усі держави світу

67.0я2

УДК 342(100)(03)
ББК 480(0)я20
Б 825

Рецензенти:

Барабаш Юрій Григорович,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Академії правових наук України,
завідувач кафедри конституційного права України, проректор
Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Луць Людмила Андріївна,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та філософії права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

Селіванов Анатолій Олександрович,

доктор юридичних наук, професор,
академік Академії правових наук України,
постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України

*Рекомендовано до друку Вченою радою юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 16 від 12 червня 2012 року)*

Бориславська О. М., Різник С. В.

Б 825 Організація державної влади в сучасному світі: конституційно-
правова енциклопедія / О. М. Бориславська, С. В. Різник. – видан-
ня друге, стереотипне – Львів : ПАІС, 2013. – 456 с.

ISBN 978-966-1585-91-0

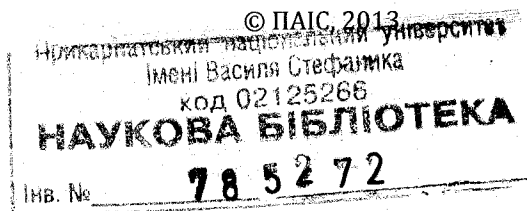
Конституційно-правова енциклопедія «Організація державної влади в сучасному світі» є довідково-енциклопедичним виданням, що містить концентрований виклад основних аспектів організації державної влади у всіх сучасних державах. Книга адресована широкому колу читачів: державним та громадським діячам, політикам, правознавцям, студентам юридичних вишів, а також усім, хто цікавиться проблемами організації державної влади.

УДК 342(100)(03)
ББК 480(0)я20

ISBN 978-966-1585-91-0

© О. М. Бориславська, С. В. Різник, 2013

© ПАІС, 2013

Зміст

ПЕРЕДМОВА	9
АВСТРАЛІЯ.....	15
АВСТРІЯ.....	17
АЗЕРБАЙДЖАН	20
АЛБАНІЯ.....	22
АЛЖИР	24
АНГОЛА.....	26
АНДОРРА.....	28
АНТИГУА І БАРБУДА	30
АРГЕНТИНА.....	32
АФГАНІСТАН.....	35
БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ.....	37
БАНГЛАДЕШ	39
БАРБАДОС	41
БАХРЕЙН.....	43
БЕЛІЗ.....	45
БЕЛЬГІЯ.....	47
БЕНІН	49
БІЛОРУСЬ.....	51
БОЛГАРІЯ.....	53
БОЛІВІЯ.....	55
БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА.....	57
БОТСВАНА.....	59
БРАЗИЛІЯ	61
БРУНЕЙ.....	64
БУРКІНА-ФАСО	66
БУРУНДІ.....	68
БУТАН.....	70
ВАНУАТУ	72
ВАТИКАН	74
ВЕЛИКОБРИТАНІЯ.....	76
ВЕНЕСУЕЛА	79
В'ЄТНАМ.....	81
ВІРМЕНІЯ.....	83
ГАБОН.....	85
ГАЙАНА.....	87

ГАЇТІ	89
ГАМБІЯ.....	91
ГАНА.....	93
ГВАТЕМАЛА	95
ГВІНЕЯ.....	97
ГВІНЕЯ-БІСАУ	99
ГОНДУРАС	101
ГРЕНАДА	103
ГРЕЦІЯ.....	105
ГРУЗІЯ	107
ДАНІЯ.....	109
ДЖИБУТІ.....	111
ДОМІНІКА.....	113
ДОМІНІКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА.....	115
ЕКВАДОР.....	117
ЕКВАТОРІАЛЬНА ГВІНЕЯ	119
ЕРИТРЕЯ.....	121
ЕСТОНІЯ	123
ЕФІОПІЯ.....	125
ЄГИПЕТ	127
ЄМЕН	129
ЗАМБІЯ.....	131
ЗІМБАБВЕ	133
ІЗРАЇЛЬ	135
ІНДІЯ	137
ІНДОНЕЗІЯ	139
ІРАК.....	141
ІРАН	143
ІРЛАНДІЯ	146
ІСЛАНДІЯ	148
ІСПАНІЯ	150
ІТАЛІЯ.....	152
ЙОРДАНІЯ	155
КАБО-ВЕРДЕ.....	157
КАЗАХСТАН	159
КАМБОДЖА	161
КАМЕРУН	163
КАНАДА	165
КАТАР	167
КЕНІЯ.....	169

КИРГИЗІЯ.....	171
КИТАЙ.....	173
КІПР.....	176
КІРИБАТІ.....	178
КОЛУМБІЯ.....	180
КОМОРСЬКІ ОСТРОВИ.....	182
КОНГО (ДРК).....	184
КОНГО (РК).....	186
КОРЕЙСЬКА НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА.....	188
КОРЕЯ.....	190
КОСТА-РИКА.....	192
КОТ-Д'ІВУАР.....	194
КУБА.....	196
КУВЕЙТ.....	198
ЛАОС.....	200
ЛАТВІЯ.....	202
ЛЕСОТО.....	204
ЛИТВА.....	206
ЛІБЕРІЯ.....	208
ЛІВАН.....	210
ЛІВІЯ.....	212
ЛІХТЕНШТЕЙН.....	213
ЛЮКСЕМБУРГ.....	215
МАВРИКІЙ.....	217
МАВРИТАНІЯ.....	219
МАДАГАСКАР.....	221
МАКЕДОНІЯ.....	223
МАЛАВІ.....	225
МАЛАЙЗІЯ.....	227
МАЛІ.....	229
МАЛЬДІВІ.....	231
МАЛЬТА.....	233
МАРОККО.....	235
МАРШАЛЛОВІ ОСТРОВИ.....	237
МЕКСИКА.....	239
МІКРОНЕЗІЯ.....	241
МОЗАМБІК.....	243
МОЛДОВА.....	245
МОНАКО.....	247
МОНГОЛІЯ.....	249

М'ЯНМА.....	251
НАМІБІЯ.....	253
НАУРУ.....	255
НЕПАЛ.....	257
НІГЕР.....	259
НІГЕРІЯ.....	261
НІДЕРЛАНДИ.....	263
НІКАРАГУА.....	265
НІМЕЧЧИНА.....	267
НОВА ЗЕЛАНДІЯ.....	270
НОРВЕГІЯ.....	272
ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.....	274
ОМАН.....	276
ПАКИСТАН.....	278
ПАЛАУ.....	280
ПАНАМА.....	282
ПАПУА – НОВА ГВІНЕЯ.....	284
ПАРАГВАЙ.....	286
ПЕРУ.....	288
ПІВДЕННИЙ СУДАН.....	290
ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА.....	292
ПОЛЬЩА.....	295
ПОРТУГАЛІЯ.....	297
РОСІЯ.....	299
РУАНДА.....	302
РУМУНІЯ.....	304
САЛЬВАДОР.....	306
САМОА.....	308
САН-МАРИНО.....	310
САН-ТОМЕ І ПРИНСПІ.....	312
САУДІВСЬКА АРАВІЯ.....	314
СВАЗІЛЕНД.....	316
СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ.....	318
СЕНЕГАЛ.....	320
СЕНТ-ВІНСЕНТ І ГРЕНАДИНИ.....	322
СЕНТ-КІТТС І НЕВІС.....	324
СЕНТ-ЛЮСІЯ.....	326
СЕРБІЯ.....	328
СИРІЯ.....	330
СІНГАПУР.....	332

СЛОВАЧЧИНА.....	334
СЛОВЕНІЯ.....	336
СОЛОМОНОВІ ОСТРОВИ.....	338
СОМАЛІ.....	340
СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ.....	342
СУДАН.....	345
СУРИНАМ.....	347
СХІДНИЙ ТИМОР.....	349
СЬЕРРА-ЛЕОНЕ.....	351
ТАДЖИКИСТАН.....	353
ТАЙЛАНД.....	355
ТАНЗАНІЯ.....	357
ТОГО.....	359
ТОНГА.....	361
ТРИНІДАД І ТОБАГО.....	363
ТУВАЛУ.....	365
ТУНІС.....	367
ТУРЕЧЧИНА.....	369
ТУРКМЕНИСТАН.....	372
УГАНДА.....	374
УГОРЩИНА.....	376
УЗБЕКИСТАН.....	378
УКРАЇНА.....	380
УРУГВАЙ.....	383
ФІДЖІ.....	385
ФІЛІППІНИ.....	387
ФІНЛЯНДІЯ.....	389
ФРАНЦІЯ.....	392
ХОРВАТІЯ.....	396
ЦЕНТРАЛЬНО-АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА.....	399
ЧАД.....	401
ЧЕХІЯ.....	403
ЧИЛІ.....	405
ЧОРНОГОРІЯ.....	407
ШВЕЙЦАРІЯ.....	409
ШВЕЦІЯ.....	412
ШРИ-ЛАНКА.....	415
ЯМАЙКА.....	417
ЯПОНІЯ.....	419

УЗАГАЛЬНЕНА ІНФОРМАЦІЯ В ТАБЛИЦЯХ	421
Класифікація держав за формою правління	422
Класифікація держав за змістом правління	424
Класифікація держав за найбільш впливовим суб'єктом влади	426
Класифікація держав за державно-територіальним устроєм	428
Класифікація держав за структурою парламентів	430
Держави, у яких діє спеціалізований орган конституційного контролю	432
Класифікація держав за наявністю державної (офіційної) релігії та/або церкви	433
Класифікація держав за кількістю державних (офіційних) мов	434
Членство держав у міжнародних об'єднаннях та організаціях	436
БІБЛІОГРАФІЯ	440

ПЕРЕДМОВА

У сучасному світі існує 194 держави (193 члени ООН та Ватикан), кожна з яких має неповторну систему організації державної влади, унікальний набір способів та методів її здійснення, особливостей взаємовідносин із суспільством та людиною. Запропонована Вашій увазі спеціалізована конституційно-правова енциклопедія «Організація державної влади в сучасному світі» містить короткий виклад основних аспектів організації державної влади у всіх сучасних державах на основі узагальнення й аналізу положень чинних джерел конституційного права цих держав – конституцій, законів, політико-правових документів, конституційно-правових звичаїв, релігійних джерел тощо, – а також практики її функціонування.

Очевидно, що в умовах стрімкої глобалізації не можна залишатись байдужими до процесів, які відбуваються у світі. Людство приходить до усвідомлення необхідності спільної діяльності щодо розв'язання багатьох загрозливих проблем, не обмежуючись вузькорегіональними підходами. Тому усім активним членам людського співтовариства вкрай важливо впевнено орієнтуватись в умовах, які склались на сучасній політико-правовій карті світу, розуміти правову природу існуючих держав, стан та середовище, в якому перебувають їхні громадяни, мотиви, що спонукають до дій їхніх керівників. Тим більше, що усе це дозволить сучасним та майбутнім поколінням вітчизняної політичної еліти грамотно будувати зовнішньополітичну стратегію, запобігати конфліктам на міжнародній арені та реально оцінювати внутрішньодержавну ситуацію.

Донині більшість дослідницьких праць цього напрямку були обмежені географічним регіоном чи низкою країн, виокремлених за іншими критеріями. Такий підхід унеможливував отримання всебічної і повної інформації про практично можливі варіанти організації державної влади та, водночас, позбавляв можливості ознайомлення з багатьма цінними ідеями, впровадженими у деяких, на перший погляд, не вартих значної уваги державах. Адже в кожній, без винятку, країні можна віднайти корисні або, щонайменш, оригінальні рішення, пов'язані з організацією державної влади, які, тією чи іншою мірою, можуть бути використані в національній державницькій практиці. На сьогодні, коли з новою силою знову піднімаються гострі проблемні питання подальшого державотворчого розвитку України, з'ясування зарубіжного досвіду у цій сфері є, як ніколи, актуальним.

Матеріал книги наповнений конституційно-правовими характеристиками кожної держави, відповідно до її форми і змісту правління, ключових

чового суб'єкта владних повноважень та державно-територіального устрою. Інформацію про кожну державу систематизовано в уніфіковані пункти, які присвячені найважливішим конституційно-правовим інститутам та елементам сучасних держав: конституції, главі держави, законодавчій, виконавчій та судовій владі (зокрема конституційному правосуддю), державно-територіальному устрою й організації влади в територіальних одиницях.

Так, в пункті «Конституція» міститься інформація про формальну конституцію (за умови її наявності), час та спосіб її прийняття, найістотніші зміни. При цьому слід враховувати, що стосовно держав, у яких формальна конституція відсутня, у цьому підрозділі коротко охарактеризовано найважливіші джерела конституційного права цієї країни.

Пункт «Глава держави» свідомо розміщено перед пунктами, присвяченими окремим гілкам державної влади, оскільки в різних державах їхні взаємозв'язки вагомо різняться. Глава держави може належати і до виконавчої гілки влади, і до законодавчої, не належати до жодної з них чи зосереджувати у своїх руках усю повноту державної влади. Беручи до уваги те, що в будь-якому разі глава держави формально вважається вершиною будь-якого державно-правового механізму, саме таке положення цього пункту видається найбільш логічним.

Наступні пункти випливають із класичної доктрини поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. При цьому усвідомлюємо, що вказана доктрина реалізується далеко не у всіх сучасних державах. Попри це, саме такий функціональний поділ державної влади дає змогу побачити специфіку її організації в усіх країнах, навіть у тих, де реальний поділ державної влади відсутній.

У пункті «Законодавча влада» схарактеризовано органи, які уповноважені приймати акти вищої юридичної сили – закони. Проаналізовано структуру законодавчих органів, способи їх формування, особливості їх відповідальності.

Враховуючи те, що система виконавчих органів сучасних держав досить розгалужена (більшою чи меншою мірою), у пункті «Виконавча влада» ми свідомо характеризуємо лише вищі органи виконавчої влади, порядок їх формування, засади відповідальності, не претендуючи на повноту аналізу всієї системи.

У пункті «Судова влада» міститься загальна інформація про судову систему відповідної держави, що характеризує, перш за все, ступінь її незалежності та можливості впливу на здійснення влади в державі.

У пункті «Спеціалізований орган конституційного контролю» наведено інформацію щодо наявності або відсутності в конкретній державі судового конституційного контролю та органу, який покликаний його

здійснювати, з відповідною деталізацією його структури, порядку формування і діяльності.

У пункті «Державно-територіальний устрій» перелічено види державно-територіальних одиниць, на які поділяється та чи інша країна і які становлять територіальну основу організації публічної влади.

Окремого пояснення потребує назва й наповнення останнього пункту «Організація влади в територіальних одиницях». Як відомо, територіальна організація влади передбачає, як правило, застосування двох способів управління територіальними одиницями – державного управління, яке здійснюється призначуваними з центру чиновниками, та місцевого самоврядування, яке реалізується сформованими на основі волевиявлення населення територіальних одиниць органами місцевого самоврядування. При цьому в низці держав місцеве самоврядування розглядають як автономну форму публічної влади, що не належить до державної влади. Тим не менше, неврахування органів місцевого самоврядування не дало б змоги повною мірою відобразити всі особливості організації державної влади. До того ж у цьому пункті також міститься аналіз систем державної влади суб'єктів федерації чи автономних утворень за умови відповідної форми державного устрою.

Додатковий пункт «На замітку» містить необов'язкову, але пізнавальну інформацію про кожну державу, її історичні та політичні особливості, а також практику функціонування державної влади. Інформація тут по кожній країні підібрана так, щоб у своїй сукупності цілісно розкрити неординарні та особливі аспекти державного будівництва у світі.

Очевидно, що типологізація сучасних держав залежно від методів та способів організації державної влади ускладнена відсутністю чітких граней та мінливістю ключових критеріїв. Сутність тієї чи іншої держави неможливо визначити механічною сукупністю її ознак чи повноважень органів державної влади. Необхідно враховувати історичні передумови виникнення держави, прийняття конституції, співвідношення конституційних і реальних повноважень, якими наділені вищі посадові особи та державні органи. У зв'язку з цим, традиційний поділ держав на республіки і монархії (із подальшою деталізацією цієї класифікації) на сьогодні вже не повною мірою відображає сутність організації державної влади в світі.

Як відомо, республіка (від латин. *respublica* – суспільна, народна справа) – це форма правління, за якої суверенне право на владу належить народові, що безпосередньо або опосередковано формує органи державної влади та має на них визначальний вплив. Нині у світі переважають держави з республіканською формою правління. Натомість на основі викладеної у книзі інформації кожен зможе самостійно переконатися, що низка сучасних держав, наприклад, Корейська Народно-Демо-

кратична Республіка чи Республіка Габон, як і багато інших «республік», змістово не відповідають цьому визначенню.

Монархія (від гр. *monarchia* – єдиновладдя) – форма правління, за якої суверенне право на владу належить монархові, що отримує її в порядку престолоспадкування та здійснює пожиттєво на власний розсуд. В той же час дуже сумнівними, з погляду єдиновладдя монарха, видаватимуться читачам такі держави, як Японія, Бельгія чи Іспанія.

Об'єктивний аналіз зазначеного питання, без зайвого теоретизування, приводить до парадоксального висновку, що народ є реальним джерелом влади в більшості сучасних монархій, натомість не є повноцінним джерелом влади в значній частині наявних республік. Як і документ, що формально названий «конституцією», без відповідного змістового наповнення ще не є Конституцією, так і держава, названа республікою, не може вважатися такою по суті лише тому, що її одноосібний очільник не наділений титулом монарха. Мусимо визнати, що поняття «республіка» і «монархія» в сучасних умовах майже втратили свою змістово-правову актуальність, виконуючи більше історично-символічну та формальну функції.

Спроби усунути таку невідповідність форми і змісту державного правління через застосування поняття державного (політичного) режиму можуть бути виправданими, виходячи із загальнотеоретичної або політологічної позиції, але для цілей науки конституційного права такий підхід вже не може вважатися коректним. При характеристиці державного (політичного) режиму беруться до уваги не завжди правові, при цьому нерідко тимчасові фактори, що можуть бути зумовлені особистісними рисами державних очільників, іншими суб'єктивними моментами, що часто не носять сутнісного та системного характеру.

Саме тому, не відмовляючись від класифікації держав за формою правління та залишаючи характеристику політичного режиму іншим галузевим наукам, вважаємо, що сучасні умови вимагають значно більш актуального змістового, а не формального підходу, виходячи з якого сучасні держави можна поділити за змістом правління на такі види:

конституційні держави, де конституція є актом установчої влади народу, стійка більшість громадян закріпила свої інтереси від імені народу в конституції, існує ефективний механізм реалізації та правової охорони конституції, відсутні серйозні ризики посягання на конституцію, мають місце висока конституційна правосвідомість громадян та успішна практика конституціоналізму;

необмежені держави, де джерелом влади є одна особа, партія чи інша закрита група осіб, державна влада не обмежена та носить абсолютний характер, конституція у її повноцінному розумінні відсутня, при-

йняття нормативно-правових актів під назвою «конституція» має лише формальний характер, народ усунутий від влади;

перехідні держави, де джерелом влади є народ, який частково може впливати на стан справ в державі, але реалізація цієї влади є ще ускладнена недостатньою ефективністю конституції. Означені держави можна класифікувати як такі, що розвиваються у напрямку конституціоналізму.

Звичайно, до поняття конституційної держави близьким є поняття держави демократичної, проте вони не є тотожними. Демократія – влада народу – досить абстрактне поняття, реальність якого вкрай важко відчувати на практиці, у повсякденному житті. Демократія набуває реального змісту лише завдяки відповідним конституційно-правовим інструментам. Аналіз практики організації та функціонування державної влади в сучасних державах дає підстави зробити висновок про те, що найдієвішим таким «інструментом» на сучасному етапі розвитку людства є конституція. Вона та конституційний лад складають основу доктрини конституціоналізму, переводять народовладдя з абстрактної площини в реальну. Адже народовладдя є реальним лише тоді, коли сама сутність держави відповідає його духові, коли її устрій відповідає волі народу.

Демократичне правління (в основі якого влада та воля народу) стає реальним лише в результаті впровадження відповідного конституційно-правового механізму взаємодії народу та держави. Сутність його зводиться до того, що саме народ встановлює конституційний лад (ухваляє конституцію), що є устроєм конституційної держави. Це зазвичай відбувається шляхом прийняття формальних конституцій, проте конституційними є і держави, у яких існує конституційний лад, не визначений формальною конституцією (наприклад, Великобританія). Важливим є те, що правління у такій державі в своїй основі має волю народу, об'єктивовану в конституційному ладі, а тому за змістом є конституційним.

Демократичність є характерною рисою політичного режиму, наслідком (а не причиною) панування в державі конституціоналізму як відповідного конституційно-правового режиму. Іншими словами, конституція не є актом, що лише фіксує (описує) вже dokonаний демократичний стан справ в державі, а, навпаки, – є активно зовнішньо вираженою волею народу до самостійного встановлення «правил існування держави», впливу на стан справ. Тільки через конституцію можна встановити реальне народовладдя, і жодне народовладдя, яке не захищене конституцією (а не навпаки), не може існувати довго. Тому не кожна демократична держава є конституційною, хоча практично всі конституційні держави є демократичними.

Вважаємо, що ознайомившись зі змістом цієї наукової праці, уважний читач зробить багато цікавих висновків, наприклад, про те, що між конституційними парламентською республікою і парламентською мо-

нархією значно більше спільного, ніж у останньої з необмеженою монархією (яка, своєю чергою, значно ближча за змістом до необмеженої президентської республіки). Саме з'ясування змісту правління дає уявлення про те, чи контролює (обмежує) державну владу народ за допомогою його основного інструменту – Конституції, чи є конкретна держава республікою в первинному розумінні цього слова, безвідносно до самоназви.

Окрім згаданих вище форми та змісту правління, для повноцінної конституційно-правової характеристики влади у сучасних державах світу слід брати до уваги ще два обов'язкові елементи: державно-територіальний устрій та найбільш впливового суб'єкта державної влади. При цьому упушення хоча б одного з цих чотирьох елементів призведе до неповного або взагалі неправильного висновку про державу та організацію влади у ній.

Натомість, не претендуючи на істинність в останній інстанції, усвідомлюючи неможливість, в межах обсягу видання, охопити всі аспекти організації влади в сучасному світі, думаємо, що інформація в книзі викладена у максимально виважений спосіб, із збалансованим врахуванням основних конституційно-правових характеристик держав, що формує хоча й не досконале, але достатнє уявлення про їх конституційний (державний) лад.

Сподіваємось, що представники наукової і політичної еліти, а також ті, хто лише прагне високих досягнень у цих сферах, зможуть ефективно використати подані в книзі матеріали у своїй подальшій діяльності. Переконані, що конституційно-правова енциклопедія «Організація державної влади в сучасному світі» стане настільною книгою для кожного, хто вбачає майбутнє України в її поступальному і незворотному русі до конституційної, правової держави, реальної демократії і суверенності та прагне долучитися до спільної справи її подальшої розбудови.

АВСТРАЛІЯ

Австралійський Союз

Загальні відомості. Географічне розташування – Австралія й Океанія. Площа – 7 682 395 кв. км; населення – 22 млн осіб; столиця – м. Канберра; офіційна (державна) мова – англійська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція ухвалена двома конституційними конвентами, схвалена на місцевих референдумах шести австралійських колоній Великобританії та британським парламентом 9 липня 1900 р. Набула чинності 1 січня 1901 р., завершивши формування єдиної федеративної держави. Зміни до конституції приймаються кожною з палат парламенту і виносяться на референдум (вносились декілька разів).

Глава держави – монарх Великобританії, представлений Генерал-губернатором, якого призначає монарх за поданням (рекомендацією) австралійського уряду. Фактичним главою держави є Генерал-губернатор. Строк повноважень Генерал-губернатора – п'ять років.

Законодавча влада належить федеральному двопалатному парламенту, до якого входить Сенат у складі 76 сенаторів і Палата представників у складі 150 депутатів. Вибори до Палати представників проводяться за мажоритарною, а до Сенату – за пропорційною системою. Палата представників обирається шляхом загального прямого голосування строком на три роки. Від Північної території до Палати представників обирається один представник, від Австралійської столичної території – два представники. 72 члени Сенату обираються загальним голосуванням на шість років (по 12 сенаторів від кожного штату), чотири сенатори (по два від територій) обираються загальним голосуванням строком на три роки. Половина складу Сенату від штатів оновлюється щотири роки.

Палати парламенту загалом рівноправні у впливі на здійснення законодавчої влади.

Виконавча влада здійснюється Генерал-губернатором і урядом (Кабінетом міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром. Генерал-губернатор формально наділений широкими повноваженнями. Однак практично всі його рішення мають бути контрасигновані урядом. Посаду Прем'єр-міністра обіймає, як правило, лідер політичної партії (чи коаліції партій), що здобула перемогу на парламентських виборах. Міністри повинні бути членами парламенту. Вони також є членами Виконавчої ради за посадою, яка діє при Генерал-губернаторові як консультативний орган. Членів Виконавчої ради призначає Генерал-губернатор. Уряд відповідальний перед Палатою представників.

Судова влада. Судова система складається з федеральних судів, судів штатів, а також спеціальних судів з обмеженою юрисдикцією. Верховна судова влада належить Вищому суду Австралії. Голова Вищого суду та інші судді призначаються Генерал-губернатором за поданням уряду.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість штатів і дві території (самоврядні одиниці) – Столична територія (столиця Канберра) і Північна територія. Територія штатів поділена на графства і муніципалітети. Австралії належать також т. зв. залежні острівні території – Норфолк, Макквєр та ін.

Влада в територіальних одиницях. Штати Австралійського Союзу мають місцеві конституції, парламенти і губернаторів. Місцевими справами відають органи самоврядування – виборні ради, а також місцеві уряди. Ради перебувають під наглядом урядових органів. Федеральна конституція встановила принципи розмежування компетенції між федерацією і штатами.

На замітку. Голосування на виборах для всіх повнолітніх підданих Австралії є обов'язковим.

АВСТРІЯ

Австрійська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 83 855 кв. км; населення – 8 млн осіб; столиця – м. Відень; офіційна (державна) мова – німецька, а також словенська (в Карінтії), хорватська та угорська (в Бургенланді). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція некодифікована, складається із сукупності законодавчих актів, що визначають засади конституційного ладу і політичної системи. Найважливішим серед них вважається Федеральний конституційний закон від 10 листопада 1920 р. Розділ про права людини не ввійшов до вказаного закону, відтак зберіг чинність Закон «Про загальні права громадян королівств і земель, представлених в Імперській раді» 1867 р., що набув статусу конституційного. У період з 1934 р. по 1945 р. чинність Федерального конституційного закону було припинено, але відновлено з грудня 1945-го. До нього неодноразово вносили зміни, зокрема, доповнення окремим розділом, присвяченим Європейському Союзу. Нині положення про права і свободи людини містяться в різних законодавчих актах та публічно-правових договорах. На сьогодні в Австрії понад 300 законодавчих актів містять конституційні положення.

Глава держави – федеральний Президент, обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості у два тури. Строк повноважень – шість років. Обмеження щодо переобрання – не більше ніж два строки. Конституційним законодавством наділений досить широким колом повноважень, хоча на практиці виконує переважно лише представницькі та церемоніальні функції. Президент представляє Австрію в міжнародних відносинах, здійснює акредитацію іноземних послів. Де-юре він є Головнокомандувачем збройних сил Австрії, хоча фактичним керівником є Міністр оборони. Формально федеральний Президент має повноваження щодо призначення Глави феде-

рального уряду, формування федерального уряду, Верховного суду та призначення низки вищих посадових осіб. Президент підписує закони, проте не має права вето. Щоправда, федеральний Президент має право достроково припинити повноваження Національної ради (за пропозицією федерального уряду), це рішення підлягає затвердженню Радою федерації. Тож федеральний Президент, передусім, є символом національної єдності, забезпечує наступність державної влади та не втручається в реальну політику.

Повноваження федерального Президента можуть бути припинені достроково шляхом референдуму, що проводиться з ініціативи Федеральних зборів. Проте на практиці цей інститут жодного разу не застосовувався. Обов'язок тимчасового заміщення федерального Президента у разі неможливості виконання ним своїх повноважень покладено на федерального Канцлера.

Законодавча влада здійснюється парламентом – Федеральними зборами, що є двопалатним (нижня палата – Національна рада; верхня – Федеральна рада). Національна рада складається зі 183 представників, які обираються за пропорційною виборчою системою. Строк її повноважень становить п'ять років. Разом із Федеральною радою цей орган здійснює законодавчу функцію. Очолює Національну раду її Президент, обираються також перший і другий заступники Президента Національної ради. Верхня палата австрійського парламенту – Федеральна рада – є органом представництва земель на федеральному рівні. Членів Федеральної ради обирають парламенти земель (ландтаги) – від 3 до 12 представників від однієї землі залежно від кількості населення. Федеральна рада є постійним органом (на відміну від Національної ради, що працює сесійно).

Законодавча процедура передбачає прийняття закону Національною радою та схвалення його Федеральною радою. Федеральна рада має право своєрідного «вето», наслідком якого є необхідність повторного прийняття цього закону Національною радою. Спільне засідання обох палат парламенту – Федеральні збори – проводиться для приведення до присяги федерального Президента та у випадку оголошення війни.

Виконавча влада представлена федеральним урядом та земельними урядами, а також низкою відомств та інших виконавчих органів, підпорядкованих федеральному уряду. Структурно федеральний уряд складається із федерального Канцлера, що формально призначається федеральним Президентом, а фактично є лідером парламентської більшості, та федеральних міністрів. Уряд формується в парламентський спосіб. Федеральні міністри призначаються на посаду актом глави держави, проте кандидатури добирає федеральний Канцлер. Національна рада може висловити вотум недовіри урядові загалом і окремим мініст-

рам. Тож склад федерального уряду відображає результати виборів до Національної ради.

Судова влада на найвищому рівні представлена Конституційним, Адміністративним та Верховним судами. Верховний суд очолює систему загальних судів. Судді вказаних трьох вищих судових органів призначаються Президентом, інших суддів призначає уряд.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд Австрії. Конституційний контроль організований за континентальною моделлю, що вперше виникла саме в Австрії та була розроблена Гансом Кельзенем (австрійська, кельзенська модель). Усі 14 членів Конституційного суду призначаються федеральним Президентом пожиттєво з кандидатів, запропонованих федеральним урядом, Національною радою або Федеральною радою.

Державно-територіальний устрій: дев'ять федеральних земель: Бургенланд, Каринтія, Нижня Австрія, Верхня Австрія, Зальцбург, Штирія, Тіроль, Форарльберг, місто Відень. Федеральні землі поділяються на округи, округи – на громади.

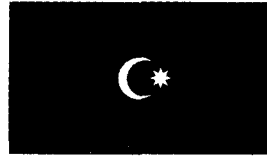
Влада в територіальних одиницях. Організацію публічної влади в землях (суб'єктах федерації) регулює і федеральне законодавство, і земельні Конституції. Законодавчими органами земель є ландтаги, органами виконавчої влади – земельні уряди, які очолюють губернатори, що обираються ландтагами. Повноваження ландтагу можуть бути припинені достроково федеральним Президентом за поданням федерального уряду та за згодою Федеральної ради. Місцеве самоврядування здійснюється в комунах, що є територіальними одиницями земель. Органами місцевого самоврядування в комунах є рада комуни, правління комуни (виконавчий орган) та бургомістр (мер). У великих містах представницьким органом місцевого самоврядування є міський сенат. Бургомістр обирається шляхом прямих виборів відповідною громадою (комуною) строком на п'ять років. Такий же строк повноважень передбачено для представницького органу місцевого самоврядування (рад).

На замітку. Австрійський прапор вважається одним з найстаріших прапорів світу. У 1191 р. Герцог Австрійський Леопольд V виступав під цим прапором під час Третього хрестового походу.

АЗЕРБАЙДЖАН

Азербайджанська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 86 600 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Баку; офіційна (державна) мова – азербайджанська. Девіз: «Країна вогнів».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 12 листопада 1995 р. Зі змінами, внесеними на референдумі 24 серпня 2002 р.

Глава держави – Президент, який втілює єдність народу Азербайджану, забезпечує спадкоємність азербайджанської державності. Президент визнаний також «гарантом незалежності судової влади». Президент обирають на п'ять років за результатами загальних і прямих виборів. Віковий ценз для кандидатів у президенти становить не менше як 35 років, ценз осілості – 10 років до дня виборів. За згодою парламенту Президент призначає Прем'єр-міністра і на свій розсуд може звільнити його з посади, призначає та звільняє інших членів уряду, за потреби головує на засіданнях уряду, приймає рішення про відставку уряду, утворює центральні та місцеві органи виконавчої влади у межах бюджетних видатків, скасовує акти уряду, а також акти уряду автономії тощо.

Законодавча влада належить однопалатним Національним зборам – Міллі-Меджлісу, що складаються зі 125 депутатів, яких обирають на п'ятирічний строк.

Виконавча влада належить Президентові Азербайджанської Республіки та вищому органу виконавчої влади – Кабінету міністрів, членів якого призначає Президент та затверджує Міллі-Меджліс, а очолює Прем'єр-міністр. Кабінет міністрів підпорядкований і підзвітний Президентові, який визначає порядок його діяльності.

Судова влада. Вищим судовим органом, який очолює систему судів загальної юрисдикції, є Верховний суд, судді якого обираються парламентом на п'ятирічний строк за поданням Президента. Суддів усіх інших загальних судів призначає глава держави. Аналогічно формується система спеціалізованих судів, очолювана Економічним судом республіки.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, до якого входять дев'ять суддів, яких призначає парламент за поданням Президента. Окрім оцінки конституційності нормативно-правових актів та інших традиційних повноважень, Конституційний суд розглядає справи про заборону політичних партій та громадських організацій.

Державно-територіальний устрій: 59 районів, 11 міст і Нахічеванська Автономна Республіка. На території Нагірного Карабаху самопроголошено невизнану Нагірно-Карабаську Республіку, заселену здебільшого етнічними вірменами.

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. У Нахічеванській Автономній Республіці функціонують органи державної влади автономії (виборний представницький орган – рада). У районах функціонують і виборні представницькі самоврядні органи, і представництва центральної державної влади (їхніх голів призначає центральний уряд). У муніципалітетах функціонують органи місцевого самоврядування: виборні муніципалітети (представницькі органи на чолі з обраними з-поміж їхніх членів головами), їхні виконавчі апарати та інші муніципальні органи.

На замітку. Азербайджанські жінки одержали виборче право раніше, ніж жінки Австрії, Нідерландів, США, Великобританії та багатьох інших демократичних країн.

АЛБАНІЯ

Республіка Албанія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 28 748 кв. км; населення – 3,4 млн осіб; столиця – м. Тирана; офіційна (державна) мова – албанська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 21 жовтня 1998 р. та затверджена на загальнонаціональному референдумі 22 листопада 1998 р.

Глава держави – Президент, обирається на п'ятирічний строк парламентом – Народними зборами – шляхом таємного голосування. Президент є Головнокомандувачем збройних сил, гарантом дотримання Конституції, формально призначає Голову Ради міністрів, укладає міжнародні договори, визначає дату проведення виборів до Народних зборів та органів місцевого самоврядування, дату проведення референдумів. Має право помилування, надання громадянства, право вето на закони.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Народним зборам, що складаються із 140 депутатів. Строк повноважень – чотири роки. Для обрання парламенту застосовують пропорційну виборчу систему з регіональними списками кандидатів у 12 багатомандатних округах. У кожному окрузі обирають від 4 до 32 депутатів.

Народні збори мають повноваження щодо визначення напрямів внутрішньої і зовнішньої політики; схвалення або зміни Конституції; оголошення війни іншій державі; ратифікації чи денонсації міжнародних договорів; обрання Президента республіки; формування Верховного суду і призначення Генерального прокурора та його заступників. Депутати можуть бути позбавлені депутатського мандата у зв'язку із притягненням їх до кримінальної відповідальності чи неучастю в парламентських засіданнях упродовж шести місяців.

Виконавча влада покладена на Раду міністрів (уряд). Голова Ради міністрів (Прем'єр-міністр) призначається Президентом, міністри призначаються Президентом на основі рекомендації Прем'єр-міністра. Проте остаточний склад уряду має бути схвалений Народними зборами.

Судова влада складається із Конституційного суду та судів загальної юрисдикції. Систему судів загальної юрисдикції очолює Верховний суд, а йому підпорядковані апеляційні суди та окружні суди першої інстанції. Голова Верховного суду та його заступники призначаються Президентом Албанії з наступним схваленням Народних зборів, інші судді Верховного суду обираються Народними зборами строком на дев'ять років з правом повторного переобрання. Судді апеляційних та окружних судів призначаються Президентом за рекомендацією Вищої судової ради, яку очолює Президент республіки.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів. Четверо з них призначаються Президентом Албанії, а п'ятеро – обираються Народними зборами. Строк повноважень суддів КС – 12 років.

Державно-територіальний устрій: 12 округів, кожен з яких містить кілька районів. Загалом нараховується 36 районів і 1 столичний округ.

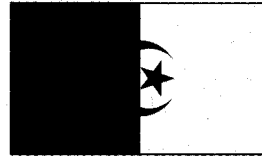
Управління в територіальних одиницях здійснюється в 12 префектурах (що існують в межах територіальних округів) та 37 районах. Райони, своєю чергою, поділяються на дрібніші адміністративні одиниці – 43 муніципалітети та 310 комун. Префектів призначає Рада міністрів, а керівників адміністрації районів обирають районні ради. Місцеві представницькі органи формуються шляхом прямих виборів строком на чотири роки.

На замітку. Албанія деякий час була однією з країн-учасниць Організації Варшавського договору, створеної у 1955 р. за ініціативи СРСР як противага НАТО. Проте вже з 1962 р. Албанія не брала участі у її роботі, а в 1968 р. взагалі припинила членство в організації.

АЛЖИР
Алжирська Народна
Демократична Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 2 381 741 кв. км; населення – 35 млн осіб; столиця – м. Алжир; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Народна революція для народу».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята 8 вересня 1963 р., проте чинності набула не одразу. Після доопрацювання 19 листопада 1976 р. була повторно прийнята; набула чинності 22 листопада 1976 р. Декілька разів вносили зміни.

Глава держави – Президент, який обирається загальним, прямим і таємним голосуванням на п'ять років, може бути переобраний без обмежень кількості строків.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом, що складається з верхньої палати – Національної ради (144 місця) та нижньої палати – Національних народних зборів (389 місць). Строк повноважень членів Національної ради – шість років. Третину верхньої палати призначає Президент, 2/3 обирається непрямым голосуванням. Строк повноважень нижньої палати – п'ять років. Депутати обираються загальним, рівним, таємним голосуванням.

Виконавча влада належить Президентові, який очолює Раду міністрів, призначає міністрів.

Судова влада. Систему судів загальної юрисдикції очолює Верховний суд. Для контролю за діяльністю адміністрації діє Державна рада, а також Вищий державний суд для розгляду питань, пов'язаних зі зрадою Президента та інших злочинів, вчинених главою держави. В Алжирі відсутні спеціальні шариатські суди, на відміну від багатьох арабських країн.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається з дев'яти членів, троє з яких (разом з головою) призначаються Президентом, по два обираються кожною з палат парламенту, по одному – Верховним судом та Державною радою. Строк повноважень членів Конституційної ради – шість років без права повторного переобрання.

Державно-територіальний устрій: 48 вілайетів (провінцій).

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. У провінціях функціонують виборні представницькі органи – асамблеї, виконавчі ради та губернатори. Губернатори призначаються центральним урядом та відповідальні перед Міністром внутрішніх справ. До складу виконавчих рад входять представники територіальних підрозділів урядових виконавчих департаментів. У районах та комунах також функціонують виборні асамблеї та їхні виконавчі ради.

На замітку. Алжир – найбільша за площею країна Африки. З 1830 р. і до моменту здобуття незалежності в 1961 р. – була колонією Франції, вплив останньої досі є дуже істотним у багатьох сферах суспільного життя Алжиру.

АНГОЛА

Республіка Ангола

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 246 700 кв. км; населення – 18 млн осіб; столиця – м. Луанда; офіційна (державна) мова – португальська. Девіз: «Єдність забезпечує силу».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Чинна Конституція була ухвалена 21 січня 2010 р. Конституційною Асамблеєю. Оприлюднена 5 лютого 2010 р. Замінила конституційні акти 1975, 1991 та 1992 років. Зміни й доповнення до Конституції приймаються 2/3 голосів парламенту.

Глава держави – Президент. Згідно з чинною Конституцією, Президент очолює виконавчу владу та є Верховним головнокомандувачем збройних сил. Президент обирається шляхом прямих виборів на парламентських виборах. Так, лідер політичної партії, що набрала найбільшу кількість голосів виборців на парламентських виборах, після формальної процедури призначення парламентом стає Президентом. Строк повноважень Президента – п'ять років. Та сама особа не може обіймати посаду Президента понад два строки поспіль.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам, що складаються із 220 членів, які обираються за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років в одному загальнонаціональному та 18 провінційних багатомандатних округах.

Виконавча влада належить Президентові, який очолює уряд. Глава держави призначає міністрів, державних міністрів та Віце-президента, що виконує координаційні функції у складі уряду. Члени уряду відповідальні перед Президентом республіки.

Судова влада. Вищим органом судової влади в системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд. Судова система складається також з муніципальних та обласних судів, підпорядкованих Верховному суду. Також діє Верховний військовий суд та підпорядковані йому суди нижчих інстанцій. Конституція передбачає можливість утворення податкових, адміністративних та інших судів, які повинні підпорядковуватись Верховному суду. Відповідно до законодавства діє Суд аудиторів, не підпорядкований Верховному суду. Судді на всіх рівнях призначаються Президентом.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Складається з 11 суддів, четверо з яких, враховуючи Голову Суду, призначає Президент; четверо обирають Національні збори, зокрема Віце-голову Суду; двох обирає Верховна судова рада; один призначається комісією від представників навчальних закладів.

Державно-територіальний устрій: 18 провінцій, що поділяються на муніципалітети. Деякі муніципалітети містять у своєму складі комуни.

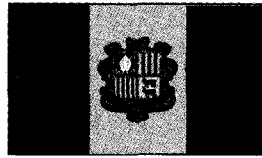
Управління в територіальних одиницях є централізованим, незважаючи на задекларований процес децентралізації. Управління провінціями, муніципалітетами та комунами забезпечують чиновники, які призначаються центральним урядом та відповідальні перед ним.

На замітку. Ангола є учасницею Співдружності держав офіційної португальської мови, створеної 1996 р.

АНДОРРА

Князівство Андорра

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 465 кв. км; населення – 84 тис. осіб; столиця – м. Андорра-ла-Велья; офіційна (державна) мова – каталанська. Девіз: «Єдність дає силу».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 2 лютого 1993 р., схвалена на загальнонаціональному референдумі 14 березня 1993 р. та набула чинності 28 квітня 1993 р. (з дня її офіційного оприлюднення). Це перша Конституція Андорри. Ініціатива щодо зміни Конституції може виходити від співкнязів або третини членів Генеральної ради (парламенту); зміни повинні бути прийняті не менш як двома третинами членів Генеральної ради та схвалені на референдумі.

Глава держави – дуумвірат: Президент Франції та Єпископ Уржельський, які мають рівний статус як співглави Князівства Андорри. Виконують переважно церемоніальні функції та функції арбітра між органами державної влади Андорри. Акти співкнязів підлягають контрасигнації. Кожен з них має в Андоррі свого представника.

Законодавча влада належить Генеральній раді (парламенту), що складається з 28 членів, яких обирають кожні чотири роки шляхом прямих виборів за змішаною виборчою системою: 14 депутатів обирають у семи двомандатних округах (за мажоритарною виборчою системою) і 14 – за пропорційною виборчою системою. Така виборча система забезпечує подвійне представництво Генеральної ради: народу Андорри та територіальних одиниць – парафій, територія яких є основою утворення виборчих округів. Очолює Генеральну раду Голова, який обирається із числа її членів строком на три роки. Депутати володіють вільним мандатом.

Виконавча влада належить урядові, який очолює Прем'єр-міністр Андорри. Уряд складається із семи міністрів, формується в парламентський спосіб. Главу уряду обирає Генеральна рада після формування її нового складу. Інших членів уряду призначає Прем'єр-міністр. Уряд несе політичну відповідальність перед парламентом.

Судова влада здійснюється цивільними суддями – бал'ї, Трибуналом бал'ї, Трибуналом судів, Вищим трибуналом правосуддя Андорри. Контроль та управління судовою системою здійснює Вища рада юстиції. Вищий трибунал правосуддя Андорри, який складається з п'яти членів, очолює систему судів загальної юрисдикції. У ньому є три відділення: цивільне, кримінальне і з питань адміністративного права та права соціального забезпечення. Усі судді призначаються на шестирічний поновлюваний строк.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з чотирьох суддів, що призначаються по одному кожним із співкнязів та два – Генеральною радою.

Державно-територіальний устрій: сім парафій.

Влада в територіальних одиницях ґрунтується на засадах місцевого самоврядування, яке здійснюють ради парафій, що є публічними корпораціями, які формуються шляхом прямих виборів. Ради представляють інтереси парафій, затверджують місцеві бюджети та здійснюють управління на території відповідної парафії.

На замітку. Під час Першої світової війни Андорра оголосила війну німецькій імперії, хоча фактично не брала участі в бойових діях. Проте вона офіційно перебувала у стані війни до 1957 р., оскільки не була внесена до Версальського мирного договору 1919 р.

АНТИГУА І БАРБУДА

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 442 кв. км; населення – 83 тис. осіб; столиця – м. Сент-Джонс; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Всі, хто намагається досягти цілі, – досягнуть».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція – Конституційний наказ Антигуа і Барбуді 1981 р., виданий британською Королевою на підставі резолюцій, прийнятих Сенатом 1 травня 1981 р. та Палатою представників Антигуа і Барбуді 23 квітня 1981 р.

Глава держави – британський монарх, хоча фактично функції глави держави виконує Генерал-губернатор, що призначається монархом і офіційно є його представником.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту: верхня палата – Сенат – складається із 17 членів, котрих призначає Генерал-губернатор за пропозицією Прем'єр-міністра; нижня палата – Палата представників – складається із 17 членів, які обираються на основі пропорційного представництва строком на п'ять років. Існує фіксоване представництво – одне місце в Палаті представників та два – у Сенаті гарантовано належать Барбуді.

Виконавча влада здійснюється урядом – Радою міністрів – під керівництвом Прем'єр-міністра, формується парламентським способом. При цьому Прем'єр-міністр (лідер політичної партії, що перемогла на парламентських виборах до Палати представників) призначається Генерал-губернатором, інших членів уряду Генерал-губернатор призначає за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада здійснюється незалежною судовою системою, де вищою інстанцією є Східнокарибський Верховний суд.

Власна судова система Антигуа і Барбуди охоплює Магістратський суд для малозначних злочинів та Високий суд для більш серйозних справ. Високий суд здійснює також функції конституційного контролю і дає тлумачення Конституції. На територію держави поширюється юрисдикція Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість парафій і дві залежні території (Барбуда і Редонда). Барбуда є територіальною одиницею в межах унітарної держави, що володіє самоврядуванням.

Управління в територіальних одиницях забезпечується центральними органами державної влади на національному рівні та органами місцевого самоврядування – на базовому (у комунах). Виняток (щодо національного рівня) становить лише Барбуда, у якій функціонує виборний представницький орган – рада. Вона складається із дев'яти виборних радників (вибори проводяться що два роки), а також представників Барбуди в національному парламенті (члена Палати представників та члена Сенату). У комунах функціонують виборні комунальні ради, які складаються з дев'яти радників, з яких п'ять обирає населення кожні п'ять років та чотири призначає центральний уряд.

На замітку. Антигуа і Барбуда є членом «Боліваріанського альянсу для народів нашої Америки» (АЛБА) – союзу переважно просоціалістичних держав Латинської Америки і Карибського басейну, що був утворений у 2004 р. за ініціативою Уго Чавеса і Фіделя Кастро.

АРГЕНТИНА

Республіка Аргентина

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 2 766 889 кв. км; населення – 41 млн осіб; столиця – м. Буенос-Айрес; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «В союзі та свободі».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція – одне з найдавніших джерел права Аргентини, була прийнята 1853 р. Конституційною Асамблеєю, зміни вносилися неодноразово. Містить окремий розділ, присвячений правам та свободам людини, а розділ про політичні права було введено до Конституції в 1994 р.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу. Президент та Віце-президент обираються строком на чотири роки шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою кваліфікованої більшості, за якої обраним вважається той кандидат, який набрав понад 45% дійсних голосів виборців або більше ніж 40% дійсних голосів виборців за умови, якщо розрив між цим кандидатом і наступним за кількістю отриманих голосів перевищує 10%. Якщо жоден із кандидатів не набирає вказаної кількості голосів, проводиться другий тур виборів.

Президент представляє державу в міжнародних відносинах, є Верховним головнокомандувачем збройних сил, промульгує закони, прийняті Конгресом (парламентом), має право відкладального вето, може видавати надзвичайні декрети. У разі хвороби Президента, відсутності його у столиці, відставки за власним бажанням, смерті чи усунення його з посади функції Президента тимчасово виконує Віце-президент.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Національному конгресу, який складається із Сенату – верхньої палати, та Палати депутатів нації, що є нижньою палатою законодавчого органу. У структурі законодавчої влади також функціонують Національний офіс

загального аудиту (здійснює фінансовий контроль від імені парламенту) та Омбудсмен (здійснює контроль за дотриманням прав людини). Представники верхньої палати (Сенату) обираються у тримандатних виборчих округах: кожна провінція і місто Буенос-Айрес обирають трьох сенаторів. Партія (виборчий блок), що отримала найбільшу кількість голосів виборців, здобуває два місця в Сенаті, наступна за кількістю голосів виборців партія (виборчий блок) – одне місце. Третина кандидатів у депутати парламенту, яких висувають політичні партії, має бути жінками.

Палата депутатів складається із 257 представників, строк повноважень – чотири роки. Застосовується інститут ротації (що два роки половина складу Палати оновлюється). До складу Сенату входить 72 виборні представники, крім того, два мандати зарезервовано для представників політичної партії, що має більшість у Палаті депутатів (чи коаліції), та один мандат для другої за кількістю депутатів у нижній палаті політичної партії. Строк повноважень Сенату – шість років. Застосовується принцип ротації – склад Сенату оновлюється на третину кожні два роки. Для формування нижньої палати (Палати депутатів нації) застосовується пропорційна виборча система із закритими списками кандидатів, встановлюється виборчий бар'єр у 3%.

Виконавча влада належить Президентові Аргентини, який реалізує її як самостійно, так і через сформований ним одноособово Кабінет міністрів.

Судова влада складається із федеральної судової системи та судових систем провінцій (суб'єктів федерації). Вищим судовим органом у федеральній судовій системі є Верховний суд Аргентини, який складається з дев'яти суддів, що призначаються Президентом республіки за згодою Сенату. Окрім Верховного суду, до федеральної судової системи належать дев'ять апеляційних судів, районні і територіальні суди. Судді перелічених судів призначаються на посади Президентом. Судові системи провінцій складаються із верховних судів провінцій, апеляційних судів, судів першої інстанції та мирових судів справедливості. Судді усіх провінційних судів призначаються на посади губернаторами (вищі посадові особи провінцій).

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 23 провінції та федеральний округ Буенос-Айрес, що є суб'єктами федерації; їхня територія поділяється на департаменти (376) та муніципалітети. Територія Буенос-Айреса ділиться на райони (134). Нещодавно провінції прийняли рішення про об'єднання між собою для економічної інтеграції, у такий спосіб було утворено чотири федеральні регіони.

Влада в територіальних одиницях. Кожна провінція (суб'єкт федерації) має власну конституцію, органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Державну владу у провінціях здійснюють губернатори, які обираються шляхом прямих виборів та представляють виконавчу владу, а також провінційні асамблеї, яким належить законодавча влада.

Місьцеве самоврядування функціонує в департаментах і муніципалітетах. Кожна провінція визначає автономію та статус муніципалітетів. Органом місцевого самоврядування в муніципалітетах є виконавчий директор (мер), який обирається шляхом прямих виборів строком на чотири роки. На цей же строк обираються і муніципальні ради з ротацією половини їхнього складу що два роки.

*На замітку. За 12 днів – з 21 грудня 2001 р.
по 1 січня 2002 р. – в Аргентині змінилося
чотири президенти.*

АФГАНІСТАН

Ісламська Республіка Афганістан

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 652 225 кв. км; населення – 29 млн осіб; столиця – м. Кабул; офіційні (державні) мови – дарі, пушту; у місцях, де більшість населення розмовляє іншою мовою (узбецька, туркменська, пашаї, белуджська, мови нурістанської і памірських груп), вона визнається третьою офіційною; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Чинна, шоста за рахунком, Конституція була ухвалена 502 делегатами загальноафганських зборів Ради старійшин (Лойя джирга) 4 січня 2004 р., а 26 січня 2004 р. її підписав Президент. Зміни й доповнення до Конституції приймаються Лойя джиргою (2/3 голосів).

Глава держави – Президент, що обирається на загальних, прямих і таємних виборах строком на п'ять років. Разом з Президентом обираються два Віце-президенти. Одна і та ж особа може бути обрана Президентом не більше ніж два рази. Конституція наділяє главу держави значними повноваженнями у здійсненні державної влади, зокрема у військовій сфері.

Законодавча влада. Органом законодавчої влади є двопалатний парламент – Національні збори. Нижня палата (Палата народу, або «Волес джирга») складається з 249 делегатів, що обираються за системою єдиного неперехідного голосу, шляхом прямого голосування строком на п'ять років. Конституція передбачає: щонайменше 64 делегати нижньої палати мають бути жінками. На нижню палату покладено функції прийняття законів, а також затвердження деяких дій Президента.

Вища палата (Палата старійшин, або «Мешран джирга») складається із 102 членів. Третину Палати старійшин (34) обирають окружні ради на три роки, третину обирають ради провінцій на чотири роки, а ще третину призначає Президент на п'ять років. Вища палата відіграє біль-

ше консультативну роль, ніж законодавчу, хоча наділена правом вето щодо визначених Конституцією питань.

У системі державного апарату (із 1964 р.) функціонує традиційний надпарламентський орган – Лойя джирга (Загальнонаціональна асамблея представників народів, народностей та племен), яка періодично скликається для вирішення найважливіших питань держави (прийняття та зміни Конституції, оголошення війни чи миру тощо).

Виконавча влада здійснюється Президентом та урядом – Кабінетом міністрів. Кабінет міністрів складається із 25 міністрів, яких призначає Президент та затверджують Національні збори.

Судова влада. Верховний суд складається з дев'яти суддів, що призначаються Президентом зі схвалення Волес джирги на 10 років. Судова система також складається із високих судів, апеляційних судів та місцевих судів, що підпорядковані Верховному суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 34 провінції (веляти), при цьому провінції поділяються на округи (орієнтовна кількість – 398), кожний з яких охоплює місто або декілька сіл.

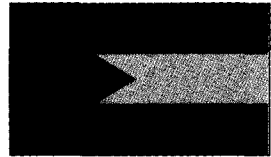
Управління в територіальних одиницях є централізованим. У провінціях та округах управління забезпечують органи державної влади, хоча функціонують і виборні органи. Виконавчу владу у провінціях та округах очолюють губернатори. Губернаторів провінцій призначає Президент. Вони, своєю чергою, призначають на посади губернаторів округів. Функціонують також провінційні ради, члени яких обираються шляхом прямих та загальних виборів строком на чотири роки. Провінційні ради беруть участь в обговоренні планів розвитку регіонів, а також контролюють та оцінюють діяльність місцевих органів державної влади.

На замітку. Одним із поворотних моментів історії Афганістану була т. зв. «квітнева революція» 1978 р., що призвела до серйозних громадянських конфліктів, і, врешті, спричинила введення радянських військ на територію держави та подальшу тривалу війну.

БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ

Співдружність
Багамських островів

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 13 939 кв. км; населення – 320 тис. осіб; столиця – м. Нассау; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Вперед разом».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція затверджена 10 липня 1973 р. наказом Королеви Великобританії про надання країні незалежності. Зміни до Конституції вносяться парламентом за участі його обох палат. Зміни вносились неодноразово.

Глава держави – монарх Великобританії, представлений Генерал-губернатором, який призначається за рекомендацією уряду і діє (за деякими винятками) відповідно до порад уряду.

Законодавча влада належить парламенту, що складається із Сенату і Палати зборів. До Сенату входить 16 сенаторів, що призначаються Генерал-губернатором за рекомендацією Прем'єр-міністра та лідера опозиції; а до Палати зборів обирається 41 депутат від населення шляхом загального голосування на п'ять років. Генерал-губернатор наділений правом розпуску парламенту (за порадою Прем'єр-міністра).

Виконавча влада належить урядові, який очолює Прем'єр-міністр. Ним є лідер партії, що здобула більшість на виборах до Палати зборів, формально призначений Генерал-губернатором. Прем'єр-міністр має бути членом Палати зборів. Склад уряду затверджує Генерал-губернатор за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Судова влада. До системи судової влади, крім Верховного суду та Таємної ради в Лондоні, належать також апеляційні та мирові суди. Найвищою інстанцією є Верховний суд. Деякі категорії справ розглядає Судовий комітет Таємної ради в Лондоні. Судді Апеляційного суду, а та-

кож голова Верховного суду призначаються Генерал-губернатором за рекомендацією Прем'єр-міністра. Інших суддів Генерал-губернатор призначає за порадою Комісії судової і правової служб. На територію держави поширюється юрисдикція Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 31 округ (район).

Управління в територіальних одиницях ґрунтується на принципі місцевого самоврядування районів. Виняток становить лише острів Нью-Провіденс, де здійснюється пряме державне управління. Решта районів поділяються на райони другого і третього рівнів. При цьому райони другого рівня поділяються на міські території. У всіх районах функціонують виборні районні ради на чолі з головами, які обираються з числа їхніх членів. Районні ради мають систему власних виконавчих органів, яка різниться в районах другого і третього рівнів. У містах функціонують міські комітети, що є структурними підрозділами виконавчих органів районних рад другого рівня. Міські комітети є виборними органами (їхніх членів обирають громадяни за мажоритарною системою відносної більшості). За цією ж системою обираються члени районних рад третього рівня. Районні ради другого рівня формуються шляхом непрямих виборів (обираються членами міських комітетів).

На замітку. Країна відома своєю туристичною інфраструктурою та банківською справою, що зробило її однією з найпопулярніших офшорних зон світу.

БАНГЛАДЕШ

Народна Республіка Бангладеш

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 143 998 кв. км; населення – 148 млн осіб; столиця – м. Дакка; офіційна (державна) мова – бенгальська (бангла); офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція була прийнята Конституційною Асамблеєю Бангладеш 4 листопада 1972 р., набула чинності 16 грудня 1972 р. За час її дії до неї було внесено 14 поправок.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом строком на п'ять років. Фактично він виконує лише представницькі функції.

Законодавча влада належить Національній асамблеї – однопалатному парламенту, що складається із 345 депутатів; 45 місць (15%) зарезервовано для жінок. Для формування парламенту застосовується мажоритарна виборча система. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється урядом на чолі із Прем'єр-міністром. Уряд формується в парламентський спосіб: Прем'єр-міністра (лідера парламентської більшості) формально призначає Президент, міністрів призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра. Існує своєрідна процедура «передачі влади» чинним урядом «тимчасовому уряду» (до його складу входять позапартійні особи) – до проведення парламентських виборів та формування нового складу уряду.

Судова влада складається з Верховного суду та підпорядкованих йому судів і трибуналів нижчого рангу. Верховний суд складається з Апеляційної палати та Палати Високого суду. Високий суд також виконує функції апеляційної інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість адміністративних одиниць – регіонів: Регіони поділяються на 64 округи, округи – на «упазіли» та «тхани». Останні складаються з громад (охоплюють, зазвичай, кілька селищ).

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. На найвищому рівні територіального устрою – в регіоні – діють органи державної виконавчої влади на чолі з комісіонером. В округах систему органів державної виконавчої влади очолюють заступники регіонального комісіонера. На нижчих рівнях територіального устрою (в «упазілах» та «тханах») діють органи місцевого самоврядування. Відповідно такими є Союзні ради – представницькі органи громад відповідного округу. Союзна рада складається з голови та 12 членів, які обираються шляхом прямих виборів строком на п'ять років.

На замітку. Зіллур Рахман – відомий бангладеський політичний і державний діяч. На президентських виборах 2009 р. був єдиним кандидатом. Проголошений Президентом 12 лютого 2009 р. без проведення голосування.

БАРБАДОС

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 430 кв. км; населення – 280 тис. осіб; столиця – м. Бриджтаун; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Гордість і працьовитість».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція затверджена конституційним наказом Королеви Великобританії від 30 листопада 1966 р. про надання країні незалежності. Неодноразово вносились зміни.

Глава держави – монарх Великобританії, представлений Генерал-губернатором, який діє (за деякими винятками) відповідно до порад уряду.

Законодавча влада належить парламенту, що складається зі Сенату і Палати зборів. До Сенату входить 21 сенатор, яких призначає Генерал-губернатор: 12 – за рекомендацією Прем'єр-міністра, два – за рекомендацією лідера опозиції, сім – самостійно. До Палати зборів громадяни обирають 30 депутатів шляхом загальних і прямих виборів. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавча влада належить урядові, який очолює Прем'єр-міністр. Ним є лідер партії, що здобула більшість на виборах до Палати зборів. Прем'єр-міністра призначає Генерал-губернатор за згодою Палати зборів. Склад уряду затверджує Генерал-губернатор за рекомендацією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада представлена Верховним судом, який складається з Високого суду та Апеляційного суду. Голова Верховного суду призначається Генерал-губернатором за рекомендацією Прем'єр-міністра. Інші судді призначаються Генерал-губернатором за порадою Комісії у справах надання судових та юридичних послуг.

Деякі категорії справ розглядає Судовий комітет Таємної ради в Лондоні. В першу чергу, це справи, що стосуються конституційної юрисдикції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 11 районів та один столичний округ. Райони діляться на парафії.

Управління в територіальних одиницях здійснює тільки центральний уряд. До 1969 р. функціонували органи влади парафій та районів, проте припинили своє існування. Нині органів місцевого самоврядування немає, хоча 2008 р. була спроба відновити районні ради.

На замітку. З 1958 р. по 1962 р. Барбадос був одним із десяти членів Вест-Індської федерації – організації, що виступала за незалежність британських колоній у регіоні. Незалежність здобув у результаті переговорів з Великобританією в 1966 р. Згідно з Програмою розвитку ООН, на сьогодні Барбадос є одним з лідерів за рівнем життя і грамотності населення серед країн, що розвиваються.

БАХРЕЙН

Королівство Бахрейн

Загальні відомості: Географічне розташування – Азія. Площа – 691 кв. км; населення – 700 тис. осіб; столиця – м. Манама; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (шиїзм та сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція дарована монархом 1973 р., 14 лютого 2002-го були внесені суттєві зміни. 4 травня 2012 р. Король оголосив у своєму зверненні до нації про підписання ним закону про внесення поправок до чинної Конституції, назвавши цю подію «поворотним моментом в історії Бахрейну». Зазначені зміни були спричинені масштабними протестами шийтського населення.

Глава держави – Король, що успадковує престол. При цьому Основний закон передбачає, що не можуть бути внесені поправки до Конституції, які заторкують принцип «конституційної спадкової монархії». Монарх володіє необхідною повнотою влади для одноосібного вирішення різноманітних питань.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Національним зборам. Нижня палата – Рада депутатів – обирається на основі загального виборчого права за мажоритарною виборчою системою в одномандатних округах. Строк її повноважень становить чотири роки. У парламентських виборах 2002 р. вперше участь взяли жінки. Верхня палата – Рада шури – призначається Королем. Кожна з палат складається із 40 членів.

Виконавча влада належить урядові на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд складається з 25 міністрів, формується Королем. Існує інститут пар-

ламентської відповідальності, зокрема, парламент має право висловлювати недовіру окремим міністрам.

Судова влада як незалежна гілка влади функціонує з 2002 р. Судова система характеризується дуалізмом: охоплює цивільні та шариатські суди. Систему цивільних судів складають Верховний суд та підпорядковані йому суди. Шариатські суди розглядають справи, що впливають з особистих прав людини, на основі шариату.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять провінцій.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. На чолі кожної провінції стоїть губернатор, якого призначає центральний уряд. Відповідно до нової Конституції, у кожній провінції існує муніципальна рада, що складається з 10 обраних членів і призначуваного голови.

***На замітку.** На референдумі, що відбувся 2001 р., була ухвалена Хартія національних дій (на користь документа проголосувало 98,41% виборців). Король провів низку політичних реформ – оголосив політичну амністію, надав політичні права жінкам – зокрема, право брати участь у виборах тощо. Все це відображено в Конституції Бахрейну редакції 2002 р.*

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 22 965 кв. км; населення – 290 тис. осіб; столиця – м. Бельмопан; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «В тіні я розквітну».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 21 вересня 1981 р., останні зміни вносились у березні 2010 р.

Глава держави – британський монарх, який представлений Генерал-губернатором, що фактично виконує функції глави держави. Генерал-губернатор призначається монархом за пропозицією Прем'єр-міністра.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом – Національною асамблеєю. Нижня палата – Палата представників – складається із 31 депутата, які обираються шляхом прямих виборів строком на п'ять років за мажоритарною виборчою системою простої більшості. Верхня палата – Сенат – складається із 12 сенаторів та Президента Сенату. Сенаторів призначає Генерал-губернатор, зокрема шість – за пропозицією Прем'єр-міністра, трьох – за пропозицією лідера опозиції, решту – по одному за порадою Церковної ради, Центру промисловості і підприємництва та профспілок.

Виконавча влада належить урядові – Кабінету – на чолі із Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом. Прем'єр-міністром обирається лідер партії, що отримала більшість голосів виборців на парламентських виборах. Інші члени Кабінету призначаються Генерал-губернатором за порадою Прем'єр-міністра. Члени уряду призначаються з числа депутатів парламенту.

Судова влада: діють магістратські суди – суди сумарної юрисдикції (розглядають цивільні справи) та районні суди (розглядають кримінальні справи); Верховний суд (розглядає справи складнішої категорії); Апеляційний суд (розглядає апеляції на рішення судів, зокрема і Верховного суду); Сімейний суд. У разі потреби в інтерпретації Конституції справи можуть бути оскаржені в Юридичний комітет Таємної ради в Лондоні. З 2001 р. Беліз приєднався до Карибського суду справедливості як найвищої судової інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість районів, які поділяються на округи (31), а останні – на муніципалітети.

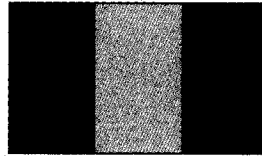
Влада в територіальних одиницях. Місцеве самоврядування функціонує в муніципалітетах, представлене муніципальними радами (формуються шляхом прямих виборів строком на три роки), мерами та їхньою адміністрацією.

***На замітку.** Зважаючи на значний внесок Великобританії у становлення Белізу, потрібно звернути увагу на той факт, що Беліз – єдина держава в Центральній Америці, де англійська мова визнана офіційною.*

БЕЛЬГІЯ

Королівство Бельгія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 30 520 кв. км; населення – 10 млн осіб; столиця – м. Брюссель; офіційні (державні) мови – нідерландська, німецька, французька. Девіз: «Єдність дає силу».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція була розроблена спеціальною комісією та 7 лютого 1831 р. ухвалена Національним конгресом. 26 липня 1831 р. набула чинності. Конституція зазнавала багаторазових змін, зокрема 1993 р. було внесено зміни, що завершили складний процес перетворення з унітарної на федеративну державу. Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів за умови присутності не менше ніж 2/3 членів у кожній палаті.

Глава держави – Король. Формально йому належить законодавча і виконавча влада. Фактично роль монарха як глави держави обмежена представницькими функціями. Всі акти Короля контрасигнуються членами уряду, які, своєю чергою, відповідальні за них перед парламентом.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом. До складу його нижньої палати (Палати депутатів) входить 150 депутатів, обраних шляхом загальних і прямих виборів строком на чотири роки. Вибори проводяться за пропорційною виборчою системою.

До складу верхньої палати (Сенату) входить 71 сенатор: 40 обираються шляхом прямих виборів; 21 сенатора призначають ради – представницькі органи громад (10 – рада фламандської громади, 10 – рада валлонської громади і 1 – рада германофонної громади). Десять сенаторів кооптуються, тобто їх призначають вже обрані та призначені сенатори: шість із них призначаються тими сенаторами, котрі обрані фламандською колегією виборців і призначені радою фламандської громади, чотири – відповідно валлонською колегією виборців і радою валлонської

громади. Членом Сенату також є спадкоємець престолу з моменту свого повноліття. Строк повноважень сенаторів – чотири роки.

Обидві палати фактично рівноправні в законодавчому процесі. Процедура формування уряду передбачає т. зв. інвеституру, що здійснюється лише в нижній палаті. Саме перед цією палатою уряд і є політично відповідальний. Король може розпустити нижню палату, що призводить до припинення повноважень усього парламенту.

Виконавча влада. Вищим органом виконавчої влади є уряд – Рада міністрів. Очолює уряд Прем'єр-міністр, яким стає лідер партії більшості чи коаліції в Палаті депутатів, що призначається монархом та затверджується Палатою депутатів. Склад Ради міністрів не може перевищувати 15 членів. У Конституції передбачено, що під час формування уряду застосовується національно-представницький принцип, за яким встановлено співвідношення між міністрами фламандського і валлонського походження.

Судова влада. Вищим судом загальної юрисдикції є Касаційний суд, що складається із 25 суддів. Касаційному суду підпорядковані апеляційні суди та трибунали першої інстанції. У систему загальних судів інтегровані спеціальні суди – трибунали з трудових спорів і комерційні трибунали. Судді призначаються монархом довічно.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд із 12 суддів, які призначаються монархом довічно. До його компетенції, крім традиційних повноважень у сфері конституційного контролю, належить контроль за дотриманням прав національних громад і меншин.

Державно-територіальний устрій – три регіони: Брюссельський столичний, Валлонія, Фландрія; три громади: валлонська, фламандська і германофонна; а також чотири лінгвістичні регіони – франкомовний, нідерландський, двомовний і німецькомовний.

Влада в територіальних одиницях. Із прийняттям 1993 р. змін до Конституції, які передбачали остаточне перетворення держави з унітарної на федеративну, організація влади розподілилась на три рівні: федеральний, регіональний та мовних спільнот, що передбачає складну систему розподілу повноважень. На рівні провінцій і громад населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць обирає представницькі органи – ради. Строк повноважень рад провінцій – чотири роки, рад громад – шість років. Представником виконавчої влади у провінції є губернатор, у громаді – мер.

На замітку. Голосування на виборах в Королівстві Бельгія є обов'язковим.

БЕНІН

Республіка Бенін

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 112 620 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Порто-Ново; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Братство, правосуддя, праця».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 2 грудня 1990 р. на референдумі, вступила в силу 11 грудня 1990 р. Замінила Конституцію 1977 р. з метою відмови від марксистської ідеології, переходу до демократії та введення багатопартійності.

Зміни до Конституції приймаються на референдумі або 4/5 голосів парламенту.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямого голосування за мажоритарною виборною системою абсолютної більшості на п'ять років з правом одного повторного переобрання.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам, що складаються з 83 членів, які обираються прямим голосуванням на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється урядом на чолі з Президентом. Глава держави формує та затверджує склад уряду. Члени уряду відповідальні перед Президентом.

Судова влада. Конституція передбачає незалежну судову гілку влади. Вищими інстанціями судової системи Республіки Бенін є Конституційний суд і Верховний суд. Голова та Віце-голова Верховного суду призначаються Президентом.

Окремої уваги заслуговує Високий суд, який складається з членів Конституційного суду і 6 призначених Національними зборами членів. Високий суд розглядає справи проти Президента та інших державних по-

садових осіб з питань, що стосуються злочинів, скоєних при виконанні службових обов'язків, і державної зради.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається зі семи членів: чотирьох обирають Національні збори, трьох – призначає Президент. Строк повноважень – п'ять років без права на повторне призначення.

Державно-територіальний устрій: 12 провінцій, 77 адміністративних районів, села та міста.

Управління в територіальних одиницях ґрунтується на засаді місцевого самоврядування. У провінціях, районах, селах та містах функціонують виборні органи – ради, що формуються шляхом прямих виборів кожні п'ять років. З-поміж радників обирається мер.

На замітку. Дагомея 1958 р. отримала право на місцеве самоврядування як Республіка Дагомея в рамках Французької співдружності. 1 серпня 1960 р. була проголошена незалежна Республіка Дагомея, у подальшому – Республіка Бенін.

БІЛОРУСЬ

Республіка Білорусь

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 207 600 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Мінськ; офіційні (державні) мови – білоруська, російська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 15 березня 1994 р., схвалена референдумом 24 листопада 1996 р. Діє зі змінами від 27 жовтня 2004 р.

Глава держави – Президент, строк повноважень якого – п'ять років. Президентом може бути обраний громадянин Білорусі за народженням, не молодший ніж 35 років, який має виборче право та постійно проживає на території держави не менше як 10 років безпосередньо до дня виборів. Та сама особа може бути Президентом без обмеження кількості строків. У Конституції передбачено можливість делегування законодавчих повноважень Президентові на основі спеціального закону. Надані повноваження Президент реалізує через видання декретів. Допускається, у разі крайньої потреби, видання Президентом тимчасових декретів, що мають силу закону. Такі декрети у триденний строк мають бути передані до Національних зборів на затвердження. Вони зберігають силу, якщо парламент не скасував їх більшістю у 2/3 складу кожної палати.

Законодавча влада належить Національним зборам, що складаються з двох палат: Палати представників (нижня) і Ради республіки (верхня палата). До складу Палати представників входить 110 депутатів, обраних шляхом загальних виборів при таємному голосуванні на чотирирічний строк. Вибори проводяться за мажоритарною системою. Повноваження Палати представників можуть бути достроково припинені Президентом у разі її відмови в довірі уряду, висловлення Раді міністрів

вотому недовіри або якщо нижня палата двічі не дасть згоди на призначення Прем'єр-міністра.

Рада республіки формується за результатами непрямих виборів – від кожної області і столиці на засіданнях депутатів рад базового рівня обирають по 8 членів верхньої палати. Ще вісім членів Ради республіки призначає Президент. Строк повноважень палати – також чотири роки. Повноваження палат можуть бути достроково припинені на основі висновку Конституційного суду в разі систематичного або грубого порушення палатами парламенту Конституції.

Виконавча влада здійснюється урядом – Радою міністрів. Склад уряду формує безпосередньо глава держави. Уряд підзвітний Президентові і політично відповідальний перед нижньою палатою парламенту. Очолює уряд Прем'єр-міністр.

Судова влада. Найвищим судом загальної юрисдикції є Верховний суд. Його голову і суддів призначає Президент за згодою верхньої палати парламенту. Аналогічним шляхом формується Вищий господарський суд. Законом можуть бути утворені інші спеціалізовані суди, які мають бути у підпорядкуванні Верховного суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд у складі 12 суддів. Половина складу суду призначається главою держави, половина – обирається Палатою представників. Голову Конституційного суду з його складу призначає Президент за згодою верхньої палати парламенту. Строк повноважень суддів Конституційного суду – 11 років.

Державно-територіальний устрій: шість областей, які поділяються на райони, а також місто Мінськ.

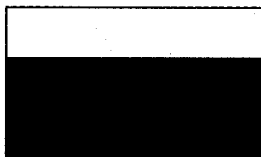
Влада в територіальних одиницях. В адміністративно-територіальних одиницях загалом збереглася система рад, що існувала за часів БРСР. Місцеві ради депутатів, які здійснюють місцеве управління і самоврядування, обираються населенням строком на чотири роки. За відповідних умов рішення місцевих рад можуть бути скасовані, а їхні повноваження припинені Палатою представників Національних зборів.

На замітку. Білорусь – єдина держава Європи, що не є членом Ради Європи і на яку, відповідно, не поширюється юрисдикція Європейського суду з прав людини.

БОЛГАРІЯ

Республіка Болгарія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 110 994. кв. км; населення – 7 млн осіб; столиця – м. Софія; офіційна (державна мова) – болгарська. Девіз: «В єдності сила».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція розроблена Сьомим великим народним зібранням, сформованим із 400 депутатів на основі загальних виборів; прийнята 12 липня 1991 р., набула чинності 13 липня 1991 р. Це четверта за рахунком Конституція, перша датована ще 1879-м.

Зміни до Конституції приймаються народними зборами 3/4 голосів на трьох голосуваннях, які не можуть відбуватися в один день. Для ухвалення нової Конституції і зміни окремих статей скликається Велике народне зібрання.

Глава держави – Президент, який, за Конституцією, уособлює єдність нації і представляє Республіку Болгарія в міжнародних відносинах. У практичній діяльності Президентові допомагає Віце-президент. Обидва обираються за єдиним бюлетенем шляхом загальних і прямих виборів строком на п'ять років. Віковий ценз для кандидата в Президенти – 40 років. Президент може розпустити Народні збори в разі їх неспроможності сформувати уряд. Частина актів Президента контрастигується главою уряду або відповідним міністром. Однак низку важливих рішень він приймає на власний розсуд. Це, зокрема, рішення про розпуск Народних зборів і повернення закону парламентові на повторний розгляд.

Законодавча влада належить однопалатному парламентові – Національним зборам. До його складу входить 240 народних представників (депутатів), які обираються за пропорційною виборчою системою строком на чотири роки. Для прийняття найважливіших рішень державно-

політичного характеру скликається Велике народне зібрання (400 депутатів, обраних у загальному порядку).

Виконавча влада. Вищим органом виконавчої влади є уряд – Рада міністрів. Очолює Раду міністрів Прем'єр-міністр, що призначається рішенням Національних зборів за поданням Президента. Міністрів призначає парламент за поданням Прем'єр-міністра. А сам Прем'єр-міністр призначає заступників міністрів.

Судова влада. Судову владу в межах загальної юрисдикції здійснюють загальні й адміністративні суди. Судова система складається з місцевих та апеляційних судів. Вищими судовими органами є Верховний касаційний суд і Верховний адміністративний суд. Суддів призначає Вища судова рада, що складається з 25 членів, які призначаються Національними зборами та загальними зборами судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з 12 суддів, що призначаються Народними зборами, Президентом та загальними спільними зборами суддів Верховного касаційного суду та Верховного адміністративного суду, по чотири від кожного суб'єкта. Строк повноважень суддів Конституційного суду – дев'ять років.

Державно-територіальний устрій: 28 областей, що поділяються на 264 муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях ґрунтується на поєднанні централізації та децентралізації. В областях функціонують державні адміністрації на чолі з головами, яких призначає Прем'єр-міністр. У муніципалітетах місцеві громади обирають представницькі органи місцевого самоврядування – ради та мерів, строк повноважень яких становить чотири роки.

На замітку. У давнину ця територія називалася Фракією і входила до складу Римської імперії. У VI ст. н. е. з півночі на цю землю прийшли племена болгар. У 681 р. виникло перше болгарське царство.

БОЛІВІЯ

Багатонаціональна
Держава Болівія

Загальні відомості: Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 1 098 581 кв. км; населення – 8 млн осіб; столиці – м. Сукре, резиденція уряду розміщена в Ла-Пасі; офіційні (державні) мови – іспанська, кечуа, аймара. Девіз: «У єдності сила!».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 2009 р. на референдумі.

Глава держави – Президент, обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості строком на п'ять років. Якщо жоден з кандидатів не набрав понад 50% голосів виборців, проводиться другий тур виборів. До 2009 р. у такій ситуації Президента обирав парламент з-поміж двох кандидатів, яким виборці віддали найбільше голосів. Президент є главою держави, Верховним головнокомандувачем та водночас очолює виконавчу владу.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом – Національним конгресом. Верхня палата – Палата сенаторів – складається із 27 членів, які обираються за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років. Нижня палата – Палата депутатів – складається із 130 членів, 68 з них обираються шляхом прямих виборів від своїх департаментів, а 62 – за пропорційною виборчою системою, строк повноважень – п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові та сформованому ним уряду.

Судова влада складається із Верховного суду (судді обираються загальним голосуванням зі списку кандидатів, заздалегідь обраних Національним конгресом на шість років), Конституційного суду, Агроекологічного суду (судді обираються загальним голосуванням зі списку кан-

дидатів, заздалегідь обраних Національним конгресом на шість років), провінційних та місцевих судів (розглядають незначні справи); діють районні суди (по одному в кожному департаменті).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд (сім основних та сім альтернативних (замінних) суддів обираються загальним голосуванням зі списку кандидатів, попередньо обраних Національним конгресом на шість років. При цьому принаймні два кандидати повинні бути корінними жителями Болівії.

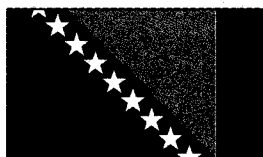
Державно-територіальний устрій: 9 департаментів, 112 провінцій, 314 муніципалітетів та 1374 кантони.

Місьцеве управління та самоврядування функціонує в межах департаментів, котрі здобули автономію за Актом про децентралізацію 1995 р. У департаментах функціонують виборні префекти (від 2010-го, досі призначалися Президентом) та Асамблеї (від 2010-го, досі – ради департаментів). Місьцеве самоврядування в муніципалітетах здійснюють мери та місцеві ради, що обираються строком на п'ять років.

***На замітку.** Болвія названа на честь Симона Болівара, який, окрім іншого, є автором Конституції Болівії 1825 р. Відтоді Болвія пройшла складний державотворчий шлях. На сьогодні Президент Болівії Ево Моралес є першим представником корінного населення Латинської Америки, який керує Болівією з часів іспанської колонізації.*

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 51 130 тис. кв. км; населення – 4,6 млн осіб; столиця – м. Сараєво; офіційні (державні) мови – боснійська, хорватська, сербська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	президіально-парламентська	республіка

Конституція розроблена в ході мирних переговорів щодо боснійського врегулювання; прийнята як додаток до Дейтонської угоди 21 листопада 1995 р., підписана 14 грудня 1995 р. в Парижі президентами Боснії та Герцеговини, Хорватії, Союзної Республіки Югославія та міжнародними посередниками. Зміни до Конституції приймає парламент.

Глава держави. Функції глави держави виконує колективний орган – Президія, що утворюється трьома представниками державотворчих народів (боснійці, хорвати і серби), які обираються всенародним голосуванням на чотири роки. До компетенції Президії належать питання зовнішньої політики, призначення послів, представництво в міжнародних організаціях, ведення міждержавних переговорів, ратифікація договорів, підготовка проекту річного бюджету країни тощо. Очолює Президію голова, він же – Головнокомандувач збройних сил. Члени Президії ротуються на місці головування кожні вісім місяців. Рішення приймаються, як правило, консенсусом.

Законодавча влада. Вища законодавча влада належить Парламентській асамблеї, або Скупщині, яка складається з Палати народів, або «дом народа» (15 депутатів – п'ять боснійців, п'ять хорватських, п'ять сербських членів, призначуваних парламентами Федерації Боснії і Герцеговини та Республіки Сербської на чотири роки). Друга палата – Палата представників, або «представницький дом» (42 депутати – 28 з них обираються від Федерації Боснії і Герцеговини, а 14 – від Республіки Сербської). Депутати обираються всенародним голосуванням на основі пропорційної виборчої системи строком на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється урядом – Радою міністрів. Голову Ради міністрів призначає Президія, а затверджує Палата представників Парламентської асамблеї. Склад уряду формує його голова та затверджує Палата представників.

Судова влада представлена Конституційним судом і судами загальної та спеціалізованої юрисдикції. Зокрема, діє Державний суд Боснії і Герцеговини, який складається зі 44 національних суддів та семи міжнародних суддів. Розподіляється на три відділи – Адміністративний, Апеляційний та Кримінальний. Кожен ентитет, своєю чергою, має Конституційний суд, Верховий суд та підлеглі йому нижчі суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти членів: чотирьох обирає Палата представників Федерації Боснії і Герцеговини, двох – Асамблея Республіки Сербської і трьох – голова Європейського суду з прав людини (після консультації з Президією Боснії і Герцеговини).

Державно-територіальний устрій: дві автономні адміністративні одиниці (ентитети) – Федерація Боснії і Герцеговини, Республіка Сербська, та округ Брчко, який перебуває під міжнародним наглядом та контролем.

Влада в територіальних одиницях. Ентитети мають широкі повноваження з елементами державної самостійності, а також власні Конституції. Функції виконавчої і законодавчої влади в кожному з утворень здійснюють президент, уряд і парламент, які діють фактично незалежно від центральної влади.

Федерація Боснії і Герцеговини має двопалатний законодавчий орган, який складається з Палати народів (58 місць) і Палати представників (98 місць), строк повноважень – чотири роки.

У Республіці Сербській діє однопалатний парламент – Національні збори (83 місця), члени якого обираються всенародним голосуванням на чотири роки.

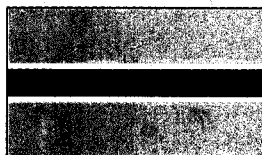
Округ Брчко є самоврядною адміністративною одиницею, де управління формально здійснюють Федерація Боснії і Герцеговини та Республіка Сербська.

На замітку. У 1996 р. в Боснії і Герцеговині за сприяння миротворчих сил ООН припинилась війна і відбулися перші повоєнні демократичні вибори.

БОТСВАНА

Республіка Ботсвана

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа 581 370 кв. км; населення – 1, 7 млн осіб; столиця – м. Габороне; офіційні (державні) мови – англійська, сетсвана. Девіз: «Дош».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція була прийнята 1966 р., зміни вносилися в 1969, 1970, 1982 та 1997 роках.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади та Верховним головнокомандувачем. Обирається Національною асамблеєю (нижня палата парламенту) строком на п'ять років. Президент призначає Віце-президента та міністрів, має право скликати Національну асамблею, право вето на закони.

Законодавча влада відповідно до Конституції належить Президентові та парламенту – Національній асамблеї. Остання складається із 57 депутатів, що обираються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, та чотирьох спеціально обраних (Національною асамблеєю за пропозицією Президента) членів. Окрім цього, передбачено існування Палати вождів, що складається з восьми вождів – представників найбільших племен, що обіймають посади пожиттєво; чотирьох виборних членів та чотирьох спеціально виборних членів (останніх обирають дві перші категорії). Палата вождів здійснює контроль за законодавчою діяльністю Національної асамблеї.

Виконавчу владу очолює Президент, до її структури входить також Віце-президент та міністри. Президент безпосередньо формує та очолює уряд. Міністри призначаються з числа членів Національної асамблеї.

Судова влада складається з Високого суду (вища судова інстанція), Апеляційного суду та магістратських судів (по одному в кожному окрузі). Голову Високого суду призначає Президент, інших суддів Високого суду призначає Президент після консультації із Судовою комісією. Значна частина дрібних проступків та незначних цивільно-правових спорів розглядаються традиційними судами. Судді вказаних судів, як правило, призначаються племінними вождями або ж обираються общиною.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять округів та 28 субокругів.

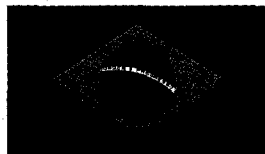
Місцеве управління та самоврядування функціонує в округах та субокругах. В округах діють виборні окружні ради, окружні комісари, що здійснюють управлінські функції та призначаються центральним урядом. Окрім цього, функціонують виборні радники та окружні комітети розвитку.

На замітку. Наприкінці XVIII ст. на території сучасної Ботсвани існувало 8 племен бечуанів, від назви яких і походить назва сучасної держави. Проникнення у країну європейців почалося в XIX ст. У 1885–1966 рр. це був британський протекторат Бечуаналенд. У вересні 1966 р. проголошена незалежна Республіка Ботсвана.

БРАЗИЛІЯ

Федеративна Республіка Бразилія

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 8 547 379 кв. км; населення – 188 млн осіб, столиця – м. Бразилія; офіційна (державна) мова – португальська. Девіз: «Порядок та прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція була прийнята 1988 р. Це сьома за рахунком Конституція Бразилії. Конституція розроблена та прийнята Конституційною Асамблеєю. До неї було внесено близько 65 змін.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості строком на чотири роки з правом переобрання на ще один строк. Призначає міністрів, контролює та керує їх роботою; має право вето на закони федерального парламенту (Національного конгресу), виняткову ініціативу щодо внесення законопроектів з низки питань. У реалізації повноважень Президента йому допомагає Глава Державної канцелярії.

Законодавча влада належить двопалатному Законодавчому конгресу, що є загальнонаціональним законодавчим та представницьким органом. На рівні суб'єктів федерації законодавчу владу здійснюють законодавчі асамблеї. Національний конгрес має бікамерну структуру: нижня палата – Палата депутатів (складається із 513 депутатів, строк повноважень – чотири роки); верхня – федеральний Сенат (складається з 81 сенатора, строк повноважень сенаторів – вісім років із ротацією третини складу Сенату через чотири роки). Палата депутатів формується шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою. Сенатори обираються в мажоритарних округах простою більшістю.

Виконавчу владу очолює Президент, який реалізує її разом з Віце-президентом, урядом та Головою Державної канцелярії. Уряд формується Президентом (позапарламентський спосіб). До складу федеральної виконавчої влади входять міністерства та урядові агенції: офіс Віце-президента, Державна канцелярія, Генеральний секретаріат, Кабінет інституційної безпеки, Генеральна прокуратура та Центральний банк.

Судова влада функціонує на двох рівнях – федеральному та в суб'єктах федерації. Вищим судовим органом у федеральній судовій системі є Верховний федеральний суд (складається з 11 суддів, призначених федеральним Сенатом за пропозицією Президента). До його компетенції належить розгляд судових справ, що впливають із публічно-правових відносин, зокрема щодо вирішення державно-правових конфліктів, стороною яких є Президент, федеральний Конгрес, органи виконавчої влади, а також з питань розмежування компетенції між федерацією, штатами та муніципалітетами.

Ланкою федеральної судової системи є також Вищий суд правосуддя, який складається з 33 суддів, що призначаються федеральним Сенатом за пропозицією Президента. Цей судовий орган також розглядає публічно-правові спори, стороною яких є губернатори штатів (федерального округу), державні міністри та судді.

Вищими судовими інстанціями у вирішенні приватноправових спорів, а також кримінального судочинства, є федеральні апеляційні суди, що функціонують у п'яти судових округах, кожен з яких об'єднує територію кількох штатів. Федеральні суди першої інстанції функціонують у т. зв. судових секціях (охоплюють територію одного чи кількох штатів). Існують також спеціалізовані військові, трудові та виборчі суди.

Судові системи штатів охоплюють суди першої інстанції та суди правосуддя, що виконують функції апеляційної інстанції. Функціонують також спеціалізовані суди із сімейних та підприємницьких справ.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій – 27 суб'єктів федерації: 26 штатів та один федеральний (столичний) округ. Територія штатів ділиться на муніципалітети, що є досить великими за територією та кількістю населення. Муніципалітети володіють політичною автономією, завдяки чому Бразильська Федерація є тривірневою.

Влада в територіальних одиницях. Штати (суб'єкти федерації) володіють значним ступенем самостійності, приймають власні Конституції, мають автономну систему органів державної влади. Вищою посадовою особою та главою виконавчої влади штату є губернатор, який

обирається шляхом прямих виборів. Законодавча влада у штаті належить однопалатній Законодавчій асамблеї. Правовий статус федерального округу відмінний від штатів, з одного боку, та муніципалітетів – з іншого. До його складу входить столиця – місто Бразилія – та міські райони (т. зв. міста-супутники). У складі федерального округу муніципалітети не утворюються, міськими районами управляє губернатор федерального округу.

Система управління муніципалітетами визначена на федеральному рівні, тож вона є уніфікованою в межах усієї держави. Правовий статус муніципалітетів є предметом регулювання т. зв. органічних законів муніципалітетів, що приймаються на основі Конституції Бразилії. У муніципалітетах функціонують: мер, представницький орган – Палата радників та виконавчі органи – префектури.

На замітку. За час свого існування Бразилія була колонією, імперією, республікою та пережила режим військового правління. Цікаво знати, що 1807 р., коли Португалія була загарбана французьким імператором Наполеоном, португальський принц-регент дон Жуан втік у Бразилію, де заснував імперію. Він повернувся на батьківщину 1821 р., залишивши Бразилію під владю свого сина Педру. У 1822 р. Педру проголосив Бразильську імперію незалежною державою.

БРУНЕЙ

Держава Бруней Даруссалам

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 5 765 кв. км; населення – 400 тис. осіб; столиця – м. Бандар-Сері-Бегаван; офіційні (державні) мови – малайська, англійська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Завжди на службі під Божим провідництвом».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	монархія	

Конституція набула чинності 29 вересня 1959 р. Деякі положення Конституції зупинено та скасовано в результаті оголошення надзвичайного стану з грудня 1962 р., інші – з моменту здобуття незалежності 1 січня 1984 р.

Глава держави – Султан, якому належить уся повнота законодавчої, виконавчої і судової влади. Він також обіймає посади Прем'єр-міністра, Міністра оборони, контролює діяльність поліції та ін. Конституція зобов'язує Султана проводити регулярні зустрічі зі своїми підданими для з'ясування їхніх потреб.

Законодавча влада. Султан призначає Законодавчу раду у складі 33 осіб (відновила діяльність лише з 2004 р. після двадцятирічної перерви). Законодавча рада здійснює законодавчі функції в надзвичайно обмеженому порядку, будучи практично консультативно-дорадчим органом. Рада для здійснення своєї діяльності збирається щороку в березні.

Виконавча влада здійснюється Султаном як Прем'єр-міністром разом із Радою міністрів (кабінет), склад якої призначає Султан.

Діють також: Релігійна рада (членів якої призначає Султан), що консультує уряд з релігійних питань; Таємна рада (членів призначає монарх), яка розглядає питання, пов'язані з реалізацією Конституції; Рада спадщини (членів призначає монарх), яка вирішує питання, пов'язані із престолонаслідуванням.

Судова влада здійснюється Верховним судом, який складається з Апеляційного суду і Вищого суду, якому підпорядковані суди муніципалітетів. Вищий суд є судом першої інстанції у справах, що пов'язані із серйозними правопорушеннями, а також є апеляційним судом стосовно муніципальних судів. Апеляційні скарги на рішення Вищого суду розглядаються в Апеляційному суді. Апеляційною інстанцією у низці категорій справ є Судовий комітет Таємної ради в Лондоні. Також функціонують суди, що розглядають справи відповідно до ісламського права.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

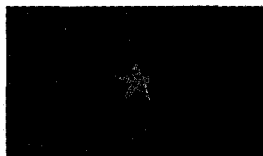
Державно-територіальний устрій: чотири райони, що поділяються на громади (мукіми).

Управління в територіальних одиницях є централізованим. У районах діють районні офіцери, яких призначає центральний уряд. Поряд із ними функціонують призначувані консультативні ради.

На замітку. Хассанал Болкіах – Султан Брунею (29-й представник династії, що править з XIV ст.), Прем'єр-міністр Брунею, Міністр оборони Брунею і Міністр фінансів Брунею. За останніми даними, особисті статки Султана оцінювались у 20 млрд доларів. Але й рівень життя пересічних брунейців за рахунок великих покладів нафти є високим.

БУРКІНА-ФАСО

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 274 200 кв. км; населення – 16,7 млн осіб; столиця – м. Уагадугу; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Єдність, прогрес, справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція затверджена на референдумі 2 червня 1991 р., офіційно ухвалена 11 червня 1991 р. Останні зміни датовані січнем 2002-го. Зміни приймаються в парламенті 3/4 голосів і виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається загальним, прямим, таємним голосуванням на 5 років з правом переобрання ще на один строк.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам – у складі 111 членів, які обираються всенародним голосуванням строком на п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, який призначається Президентом за згодою парламенту. Склад Ради міністрів призначає Президент за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Судова влада. Діють Верховний апеляційний суд як вищий орган загальної юрисдикції; Державна рада як вищий орган адміністративної юрисдикції; Рахункова палата як вищий судовий орган контролю державних фінансів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається, окрім Голови, з трьох магістратів, призначених Президентом Буркіна-Фасо за пропозицією Міністра юстиції, трьох представників, призначених Президентом Буркіна-Фасо, і трьох представників, призначених Головою Національних зборів.

Державно-територіальний устрій: 13 регіонів, 45 провінцій, 350 департаментів, до складу яких входять села й міські території.

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. У регіонах, провінціях та департаментах діють державні адміністрації на чолі із чиновниками (губернатори – в регіонах, вищі коміснери – у провінціях, коміснери – у департаментах), яких призначає центральний уряд. Діє урядова програма децентралізації, спрямована на створення органів місцевого самоврядування в населених пунктах. У деяких селах діють виборні органи. Проте повноцінної системи самоврядування немає.

На замітку. Буркіна-Фасо – колишня французька колонія Верхня Вольта. Теперішню назву (у перекладі – «країна чесних людей») Буркіна-Фасо одержала 1984 р.

БУРУНДІ

Республіка Бурунді

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 27 835 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Бужумбура; офіційні (державні) мови – корунді, французька. Девіз: «Єдність, праця, прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена спеціальною комісією, прийнята парламентом та схвалена на референдумі в лютому 2005 р. Набрала чинності 18 березня 2005 року, ставши п'ятою Конституцією держави.

Основним завданням Конституції визначено відновлення мирного життя народу після громадянської війни.

Глава держави – Президент, водночас є главою виконавчої влади, Верховним головнокомандувачем та гарантом національної єдності. Обирається шляхом прямих виборів на 5 років. Як і у випадку з формуванням уряду, для збереження миру на землі Бурунді передбачено призначення двох віце-президентів, кожен з яких є представником одного з найбільших корінних народів (хуту та тутсі).

Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Нижня палата – Національна асамблея – складається зі 118 членів, що обираються за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років. Верхня палата – Сенат – складається із 49 сенаторів, які обираються шляхом непрямих виборів (виборчими колегіями комунальних рад). І Національна асамблея, і Сенат мають додаткові місця для заповнення етнічних і гендерних квот.

Виконавча влада належить Президентові. Він здійснює її разом із двома віце-президентами, яких призначає, та урядом (Радою міністрів). Під час формування останньої враховується, зокрема, етнічний чинник – 60% складу уряду є квотою для хуту і 40% – для тутсі.

Судова влада належить Конституційному суду, Верховному суду та місцевим судам. Місцеві суди: «суди пагорбів» (низової ланки територіального устрою), котрі складаються із старійшин; суди комун – «магістратські суди»; суди провінцій – «суди високої інстанції». Окрім них, функціонують три апеляційні суди. Вищим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається із семи суддів, що призначаються Президентом на чотири роки.

Державно-територіальний устрій: 17 провінцій, 117 комун та 2638 «пагорбів».

Управління в територіальних одиницях. У провінціях здійснюють громадські губернатори, яких призначає Президент та затверджує Сенат. У комунах функціонують комунальні ради й адміністратори, які можуть бути звільнені з посади Президентом або відповідною комунальною радою.

На замітку. У XVII ст. існувала держава Бурундія. У 1903 р. вона увійшла до складу Німецької Східної Африки. Після Першої світової війни Бурундія – складова частина бельгійської підмандатної території Руанда-Урунді (під назвою Урунді). З липня 1962 р. – незалежне королівство Бурунді. З листопада 1966 р. – республіка.

БУТАН

Королівство Бутан

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 46 620 кв. км; населення – 700 тис. осіб; столиця – м. Тхімпху; офіційна (державна) мова – дзонг-ке-тібето; офіційна (державна) релігія – буддизм. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція прийнята 18 липня 2008 р. Раніше Бутан не мав Конституції. Її розробку було розпочато лише 2001 р.

Процедура внесення змін передбачає прийняття зі згоди Короля Бутану відповідного закону парламентом. Закон вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше ніж 3/4 загальної кількості членів парламенту.

Глава держави – Король, монархія – спадкова. Однак реформи, здійснені в липні 1998 р., гарантують право парламенту знімати з поста монарха в разі наявності 2/3 голосів від складу парламенту.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Верхня палата – безпартійна Національна рада – нараховує 25 депутатів, з яких 20 обирає населення із 20 виборчих округів, а п'ять – призначає Король. Строк повноважень депутатів – три роки. Нижня палата – Національна асамблея (47 депутатів, яких обирають безпосередньо громадяни). Строк повноважень депутатів нижньої палати – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів, склад якої призначає монарх та затверджує парламент. Строк повноважень міністрів – п'ять років. Очолює уряд Прем'єр-міністр – голова більшості в парламенті. Діє також Королівська консультативна рада, членів якої призначає монарх.

Судова влада. Судова влада в Бутані покладається на королівські суди правосуддя, а саме: Верховний суд (найвищий судовий орган) та підпорядковані йому Високий Суд, суд «дзонкхаг», суд «дункхаг» та інші суди, які можуть бути утворені відповідно до законодавства. Верховний суд складається з Голови Верховного суду та чотирьох суддів, яких призначає монарх.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій. Поділяється на чотири регіони, а ті, своєю чергою, на 20 округів. У межах округів існують сільські та міські громади.

Управління в територіальних одиницях. Виконавчу владу в регіонах очолюють губернатори, яких призначає Король. Вищими посадовими особами в округах є районні офіцери, які призначаються центральним урядом та відповідальні перед Міністром внутрішніх справ. У сільських та міських громадах утворені виборні органи. 12 липня 2011 р. відбулися перші демократичні місцеві вибори.

На замітку. Королівство Бутан задекларувало пріоритетом своєї політики досягнення щастя і добробуту. Замість валового внутрішнього продукту в Бутані віддають перевагу вимірюванню індексу валового національного щастя та пропонують надати цій методиці глобального характеру.

ВАНУАТУ

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 12 190 кв. км; населення – 230 тис. осіб; столиця – м. Порт-Віла; офіційні (державні) мови – біслама (піджин), англійська і французька. Девіз: «Ми стоїмо за Бога».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція прийнята 30 липня 1980 р. Затверджена рішенням урядів Великобританії і Франції. Неодноразово вносились зміни.

Процедура внесення змін до Конституції передбачає прийняття відповідного закону за пропозицією Прем'єр-міністра або будь-якого члена парламенту. Закон вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як 2/3 від загального складу парламенту на його спеціальному засіданні, коли присутніми були щонайменше 3/4 від його складу. Внесення змін до Конституції із низки принципових питань (виборчі системи, державна мова тощо) передбачає затвердження прийнятого парламентом закону на референдумі.

Глава держави – Президент, що обирається непрямыми виборами виборчою колегією на п'ять років. До складу виборчої колегії входять депутати парламенту та голови місцевих рад.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній асамблеї у складі 52 депутатів, які обираються населенням на чотири роки за системою пропорційного представництва.

Виконавча влада здійснюється урядом на чолі з Прем'єр-міністром, який обирається парламентом з-поміж його членів; зазвичай, Прем'єр-міністром стає лідер більшості в парламенті. Склад уряду формує Прем'єр-міністр. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада представлена Верховним судом, який є вищою інстанцією (головного суддю призначає Президент після консультацій з Прем'єр-міністром і лідером опозиції, трьох суддів призначає Президент за рекомендацією Комісії судової служби) та підпорядкованими йому судами.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

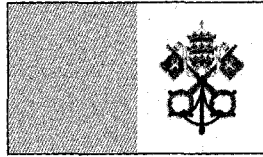
Державно-територіальний устрій: шість провінцій.

Управління в територіальних одиницях є децентралізованим. У провінціях функціонують провінційні ради на чолі з генеральними секретарями, які відповідальні за діяльність виконавчих органів рад. Управління міськими муніципалітетами забезпечують муніципальні ради, сільськими громадами – відповідні місцеві ради. Усі ради формуються шляхом прямих виборів строком на чотири роки. Мери (генеральні секретарі) обираються з числа членів цих рад.

На замітку. Сучасна назва країни Вануату, що означає «ця земля назавжди», офіційно використовується з 30 липня 1980 р., коли острови отримали незалежність від Великобританії і Франції.

ВАТИКАН

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 0,5 кв. км; населення – 0,9 тис. осіб; столиця – м. Ватикан; офіційні (державні) мови – італійська, латинська; офіційна (державна) релігія – християнство (католицизм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	теократична	монархія

Конституція. Основний закон держави Ватикан прийняв Папа Римський Іоанн Павло II 26 листопада 2000 р., а діє він з 22 лютого 2001 р. Замінив Основний закон, прийнятий 1929 р.

Глава держави – Верховний Понтифік (Папа Римський), якому належить верховна законодавча, виконавча і судова влада, він представляє Ватикан у сфері міжнародних відносин. Повний титул Папи: єпископ Риму, намісник Ісуса Христа, спадкоємець князя апостолів, верховний понтифік Вселенської церкви, патріарх Заходу, примас Італії, архієпископ і митрополит Римської провінції, монарх держави-міста Ватикан, раб рабів Божих. Папа обирається пожиттєво конклавом – колегією кардиналів: 2/3 голосів плюс один голос.

Законодавча влада здійснюється однопалатною Папською комісією держави Ватикан.

Виконавча влада перебуває в руках тієї ж Папської комісії держави Ватикан, яку призначає Папа. Головою уряду є Державний секретар. Адміністративне управління справами Ватикану здійснюють Кардинал, Комісія і Губернатор (як правило, цивільна особа, яку призначає Папа). Церковними і політичними справами відає Римська курія. До неї входять: штатс-секретаріат (його очолює Кардинал, він же виконує функції Прем'єр-міністра і Міністра закордонних справ), 9 конгрегацій (департаментів, міністерств), три трибунали, три секретаріати; рада у справах

мирян, комісії, фінансові служби – префектура з економічних справ Святого Престолу, управління власності апостольського престолу, управління містом-державою Ватикан та низка інших служб. До складу Курії входять також Колегія кардиналів і Синод католицької церкви. При Папі діє дорадчий церковний синод, що скликається періодично (створений за рішенням II Ватиканського собору). До нього входять патріархи і митрополити східних церков, чернечих орденів та особи, яких призначає Папа.

Судова влада здійснюється трьома трибуналами, що розглядають цивільні та кримінальні справи держави Ватикан. Існують також ще три трибунали, що розглядають справи, безпосередньо пов'язані з діяльністю Святого Престолу.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

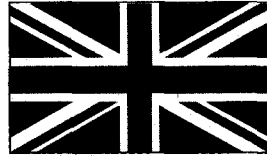
Державно-територіальний устрій відсутній.

На замітку. У Ватикані громадянство отримують тільки служителі Святого Престолу й особиста швейцарська гвардія Папи Римського. Причому більше ніж половина громадян Ватикану проживає поза його межами: переважно це представники дипломатичних місій. Окрім того, Ватикан – єдина загальновизнана держава світу, що не є членом ООН.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

Сполучене Королівство
Великої Британії
та Північної Ірландії

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа; площа – 244 100 кв. км; населення – 62 млн осіб; столиця – м. Лондон; офіційна мова – англійська; офіційна церква – Англіканська (в Англії). Девіз: «Бог і моє право».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція неписана, що, своєю чергою, поділяється на писану і неписану частини. Складається в основному зі статутів (законів), судових прецедентів, конституційних звичаїв та доктринальних джерел. До статутної частини неписаної конституції належать, зокрема, наступні акти: Велика хартія вольностей 1215 р., Хабеас корпус акт 1679 р., Білль про права 1689 р., Акт про престолонаслідування 1701 р., Акти про парламент 1911 р. та 1949 р., Акт про Палату лордів 1999 р., Акт про конституційну реформу 2005 р. та ін.

Глава держави – спадковий монарх Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Очолює верховну законодавчу, виконавчу та судову владу, хоча фактично виконує представницькі функції. Формально призначає низку посадових осіб, зокрема Прем'єр-міністра, міністрів, скликає та розпускає нижню палату парламенту тощо. Є головнокомандувачем збройних сил Великобританії, оголошує війну та мир, представляє державу у міжнародних відносинах, здійснює право помилування. На практиці переважна більшість повноважень монарха, як і у решті парламентських конституційних монархій, реалізуються урядом.

Особливу роль у здійсненні влади монарха відіграє Таємна рада, яка діє ще з XIII ст. Незважаючи на усталену думку про формальність зазначеного органу, все ж, в деяких випадках, він суттєво впливає на здійснення державної влади, а також на правовідносини з державами – членами Співдружності націй.

Законодавча влада належить Короні та парламенту, що складається з Палати лордів та Палати громад. Фактично здійснюється двопалатним парламентом, проте закони приймаються від імені Корони та підписуються главою держави. Строк повноважень парламенту не може перевищувати 5 років.

Палата громад складається із 650 членів, які обираються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в одномандатних округах. Головує на засіданнях нижньої палати парламенту спікер, який має право голосу лише в тому випадку, якщо голоси членів палати розділилися порівну. За сукупністю повноважень та впливом на законодавчий процес значну перевагу має Палата громад.

Палата лордів, яка практично не обирається, складається з 26 єпископів англіканської церкви (духовних лордів), 92 виборних представників від спадкових перів та кількох сотень пожиттєвих перів. Призначення єпископів англіканської церкви, а також спадкових та пожиттєвих перів здійснює Королева за порадою Прем'єр-міністра. Внаслідок конституційної реформи 2005 р. зі складу Палати лордів виключені судові лорди – у зв'язку з передачею верховної судової влади до вперше створеного Верховного суду держави. Керує засіданнями Палати лордів спікер (на заміну Лорд-канцлеру).

Виконавча влада належить монарху та здійснюється Урядом Її Величності, який складається з Прем'єр-міністра та міністрів Її Величності. Формується парламентським способом (лідера парламентської більшості Королева призначає на посаду Прем'єр-міністра, за його пропозицією вона ж призначає інших членів Уряду). Уряд функціонує за умови довіри до нього з боку Палати громад, яка має право висловити недовіру до Уряду. Окрім колективної відповідальності, міністри також індивідуально відповідальні перед Палатою громад. У складі Уряду утворюється вужча структура – Кабінет (до його складу входять міністри за вибором Прем'єр-міністра), який вирішує поточні справи, що належать до компетенції Уряду.

Прем'єр-міністр відіграє виняткову роль у здійсненні виконавчої влади та державної влади загалом. Окрім традиційних повноважень, характерних для керівників урядів у парламентських конституційних державах, Прем'єр-міністр Великобританії впливає, зокрема, і на формування керівного складу англіканської церкви.

Судова влада здійснюється від імені Королеви та складається з трьох окремих судових систем: Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Відповідно до Акта про конституційну реформу 2005 р., вищою апеляційною інстанцією у всіх справах (окрім кримінальних справ Шотландії, для яких останньою апеляційною інстанцією є Високий суд право-

суддя) є Верховний суд, який почав свою роботу 2010 р. Більшість членів Верховного суду склали колишні члени Палати лордів – судові лорди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій. Великобританія складається з чотирьох головних адміністративно-політичних частин: Англії (39 графств, 6 метропольських графств та Великий Лондон, адміністративний центр – Лондон); Уельсу (9 графств, 3 міста й 10 міст-графств, адміністративний центр – Кардіфф); Шотландія (12 областей: 9 округів і 3 загальні території, адміністративний центр – Единбург); Північна Ірландія (26 округів, адміністративний центр – Белфаст). До того ж Великобританія має близько 20 залежних територій.

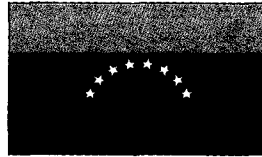
Влада в територіальних одиницях. Шотландія, Уельс та Північна Ірландія мають статус автономії, у них функціонують власні законодавчі та виконавчі органи; місцеве самоврядування побудовано за англосаксонською моделлю – у графствах, містах та селах функціонують виборні органи місцевого самоврядування та утворені ними виконавчі органи. Населення безпосередньо обирає мерів.

На замітку. Королева Великобританії Єлизавета II зійшла на престол ще 6 січня 1952 р. У 2012-му було урочисто відзначено 60-ліття її перебування на троні.

ВЕНЕСУЕЛА

Боліваріанська
Республіка Венесуела

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 912 050 кв. км; населення – 27,6 млн осіб; столиця – м. Каракас; офіційна (державна) мова – іспанська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Національною Конституційною Асамблеєю та прийнята на референдумі 15 грудня 1999 р., набула чинності 30 грудня 1999 р. Стала 26-ю Конституцією країни.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів таємним голосуванням строком на шість років. Після конституційної реформи і загальнонаціонального референдуму 2009 р. обмеження щодо кількості строків президентства скасовано. Президент наділений широкими повноваженнями, має право розпуску парламенту.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній асамблеї, що складається зі 165 депутатів, які обираються на п'ять років. Члени парламенту обираються за партійними списками і по округах, за квотою один депутат від 1,1% загальної кількості населення країни. Крім цього, від кожного федерального утворення обираються три депутати. Депутат може обиратися лише на два строки і зобов'язаний раз на рік звітувати перед виборцями. Вони, своєю чергою, мають право на його дострокове відкликання після закінчення половини строку мандату. Місця в парламенті відводяться також представникам індіанських меншин, делегованих відповідно до їх традицій і звичаїв. Для здійснення поточної діяльності Асамблея зі свого складу обирає голову, двох його заступників і секретаря строком на рік.

Виконавча влада здійснюється Президентом, який очолює уряд та призначає міністрів.

Судова влада. Верховний трибунал юстиції, що складається з 32 магістрів, які обираються Національною асамблеєю на 12 років, без права бути переобраними, є найвищим судовим органом у державі. Верховний трибунал діє у складі Конституційної, Політичної/Адміністративної, Виборчої, Цивільної апеляційної, Кримінальної апеляційної та Соціальної апеляційної палат, порядок формування та склад яких затверджується відповідно до законодавства.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: федеративна держава, що складається з 23 штатів та федерального столичного округу, а також федеральних володінь (72 острови в Карибському морі). Нижчою ланкою територіального устрою є муніципалітети. Деякі з них поділяються на цивільні парафії.

Влада в територіальних одиницях. У штатах, які є суб'єктами федерації, функціонують: губернатор, який є агентом держави (призначається Президентом), та законодавчі збори – однопалатні виборні представницькі органи (строк повноважень – чотири роки). У муніципалітетах управління забезпечують виборні муніципальні ради на чолі з мерами, що обираються радами. Строк повноважень муніципальних рад коливається від двох до п'яти років у різних штатах. У парафіях також функціонують виборні ради.

На замітку. Назву країні дав Америго Веспуччі, якому вона нагадала Венецію. Перше побачене ним селище він назвав маленькою Венецією, по-італійськи – Венесуела.

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 329 565 кв. км; населення – 85 млн осіб; столиця – м. Ханой; офіційна (державна) мова – в'єтнамська. Девіз: «Незалежність – Свобода – Щастя».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	соціалістично-партійна	республіка

Конституція прийнята 15 квітня 1992 р. Восьмою національною асамблеєю (вищий державний орган), поправки внесені у грудні 2001-го. За змістом є соціалістичною, закріплює керівну роль компартії та соціалістичний устрій.

Законодавча влада належить Національній асамблеї Соціалістичної Республіки В'єтнам. Відповідно до Конституції, це «найвищий орган державної влади», «вищий представницький орган народу». Має однопалатну структуру, складається із 498 членів, які обираються строком на п'ять років та мають імперативний депутатський мандат. Збирається на сесії двічі на рік. У період між сесіями представлена Постійним комітетом Національної асамблеї (може приймати укази). Національна асамблея має повноваження щодо розробки, прийняття, а також внесення змін до Конституції; приймає закони (законопроекти, зазвичай, вносить уряд).

Глава держави – Президент Соціалістичної Республіки В'єтнам (з 1980 р. по 1992 р. функції глави держави було покладено на Державну раду та її голову), якого обирає Національна асамблея. Президент виконує церемоніальні функції, має формальні повноваження щодо призначення Прем'єр-міністра і членів Кабінету з-поміж депутатів Національної асамблеї за її вказівкою. Окрім цього, формально Президент є Верховним командувачем в'єтнамських збройних сил і Головою Ради національної безпеки і оборони. Він також призначає Голову Верховного народного суду В'єтнаму, Голову Верховної народної прокуратури В'єтнаму.

Вице-президента В'єтнаму призначає Національна асамблея з-поміж її членів, він допомагає Президентові у виконанні його повноважень.

Виконавча влада належить урядові – Кабінету на чолі із Прем'єр-міністром В'єтнаму, який є главою виконавчої влади; призначається Президентом з-поміж членів Національної асамблеї.

У В'єтнамі існує однопартійна система, при якій партійна ієрархія безпосередньо пов'язана з державним механізмом. Комуністична партія В'єтнаму визначає напрям та стратегію розвитку держави, прийняття законодавства через Центральний комітет, що складається зі 150 членів, які обирають Політбюро (складається з 15 членів) на національних партійних з'їздах, що відбуваються щоп'ять років. Участь у виборах беруть, окрім Комуністичної партії, лише близькі до неї об'єднання.

Судову владу В'єтнаму очолює Верховний народний суд В'єтнаму, що є вищою апеляційною та касаційною інстанцією. До неї також входять районні та провінційні суди (першої інстанції), військові, адміністративні, економічні суди та суди з трудових спорів.

Голова Верховного народного суду В'єтнаму обирається на посаду та звільняється з посади Національними зборами за поданням Президента республіки. Строк повноважень – п'ять років. Він підзвітний Національним зборам, а в період між сесіями – його Постійному комітету і Президенту республіки. Всі інші судді – заступник голови та судді Верховного суду, голова, його заступники і судді військових судів та місцевих народних судів усіх рівнів – призначаються і звільняються з посади Президентом республіки. Строк повноважень усіх суддів будь-якого рівня – п'ять років.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 8 регіонів, кожен з яких поділяється на провінції, провінції – на повіти, повіти – на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях є централізованим, здійснюється місцевими органами, що входять до єдиної системи державної влади. У провінціях, повітах та муніципалітетах функціонують виборні ради, які становлять єдину ієрархічну систему. Кожна із цих рад формує власні виконавчі органи (народні комітети), відповідальні і перед відповідною радою, і перед виконавчим органом вищої ради.

На замітку. США визнали В'єтнам незалежною державою лише 1995 р.

ВІРМЕНІЯ

Республіка Вірменія

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 29 800 кв. км; населення – 3 млн осіб; офіційна (державна) мова – вірменська; столиця – м. Єреван. Девіз: «Одна нація, одна культура».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 5 липня 1995 р. на всенародному референдумі, зміни внесені на референдумі 27 листопада 2005-го.

Глава держави – Президент, який обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням на п'ятирічний строк. Одна особа не може бути обрана на посаду Президента республіки більше ніж два рази поспіль. Президентом може бути обраний громадянин Республіки Вірменія, не молодший 35 років, який постійно проживає у Вірменії упродовж останніх 10 років. Президент є Верховним головнокомандувачем збройних сил, формує Раду національної безпеки і є її Головою. До повноважень Президента належить: призначення Прем'єр-міністра (за згодою Національних зборів); призначення міністрів (за поданням Прем'єр-міністра); дострокове припинення повноважень Національних зборів у випадках, передбачених Конституцією, та призначення позачергових виборів до них.

Законодавча влада здійснюється Національними зборами. Це однопалатний парламент, що складається зі 131 депутата, які обираються на п'ятирічний строк за змішаною виборчою системою: 41 депутат – за мажоритарною, 90 депутатів – за пропорційною виборчою системою. Депутатом Національних зборів може стати громадянин Республіки Вірменія, що має виборче право, не молодший 25 років, який останні п'ять років є громадянином Вірменії і до дня виборів постійно проживав на її території не менше ніж п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Урядом, який складається з Прем'єр-міністра (призначається Президентом за згодою Національних зборів) і міністрів (призначаються Президентом за поданням Прем'єр-міністра).

Судова влада складається з Конституційного суду та судів загальної юрисдикції. Система судів загальної юрисдикції охоплює суди першої інстанції, апеляційні суди і Касаційний суд. Суди першої інстанції функціонують у кожній області та в місті Єреван. Діють три апеляційні суди: 1) Апеляційний суд з цивільних справ у складі голови суду і дев'яти суддів; 2) Апеляційний суд з господарських справ у складі голови суду і шести суддів; 3) Апеляційний суд з кримінальних та військових справ у складі голови суду і 12 суддів. Функціонують спеціалізовані суди, зокрема господарський, військовий.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з дев'яти суддів: п'ятьох призначають Національні збори, чотирьох – Президент. Судді виконують свої повноваження до досягнення 65 років, їхні повноваження припиняються лише у випадках і порядку, передбачених Конституцією та законом.

Державно-територіальний устрій: 10 марзів (областей) та місто зі спеціальним статусом – Єреван, територія яких поділяється на общини.

Управління в територіальних одиницях. Місцеве самоврядування функціонує на первинному рівні територіального устрою – в общинах. Органами місцевого самоврядування є рада старійшин (представницький орган), голова общини – мер міста чи сільський староста, а також сформована ним адміністрація (виконавчі органи). До компетенції органів місцевого самоврядування належить вирішення питань щодо управління справами общини, розпорядження її власністю, затвердження бюджету, встановлення місцевих податків.

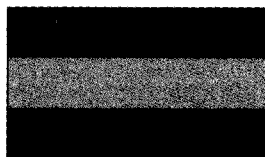
В областях здійснюється державне управління: їхніх голів (марзпет) призначає уряд, мера міста Єреван – Президент за поданням Прем'єр-міністра. У Єревані місцеве самоврядування здійснюється у кварталних общинах.

На замітку. Велика частина земель давньої Вірменії нині належить Туреччині. Так, відома гора Арарат, зображення якої є на гербі Вірменії, знаходиться тепер на території сусідньої держави.

ГАБОН

Республіка Габон

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 267 667 кв. км; населення – 1,5 млн осіб; столиця – м. Лібревіль; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Союз, Праця, Справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційним комітетом, прийнята Національними зборами (парламентом) 14 березня 1991 р. Замінила Конституцію 1961 р.

Зміни до Конституції приймають обидві палати парламенту на спільному засіданні 2/3 голосів або на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається на загальних, прямих виборах шляхом таємного голосування строком на сім років. Президент наділений значними повноваженнями, має право розпуску парламенту та право вето; призначає та звільняє з посади Прем'єр-міністра тощо.

Законодавча влада. Вищий орган законодавчої влади – двопалатний парламент (Національні збори). Верхня палата – Сенат – 102 місця, членів якого обирають представники місцевих рад на шість років. Нижня – Національна асамблея – 120 місць, члени якої обираються всенародним голосуванням строком на п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів, що очолює Прем'єр-міністр, якого призначає Президент. Склад уряду формує та затверджує Прем'єр-міністр, попередньо проконсультувавшись із Президентом.

Судова влада. Найвищою судовою інстанцією загальної юрисдикції є Верховний суд, який складається з трьох палат: Судової, Адміністративної та Рахункової. Йому підпорядковані апеляційні та місцеві суди. Окрім того, діє Суд державної безпеки. Судова система охоплює також

суди, що виступають посередниками у вирішенні місцевих конфліктів відповідно до звичаєвого права під головуванням місцевих вождів.

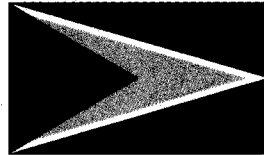
Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд у складі дев'яти членів: трьох призначає Президент республіки і по три – голови палат парламенту. Строк повноважень суддів – п'ять років з правом одного переобрання.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій, які поділяються на префектури та субпрефектури.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. У провінціях, префектурах та субпрефектурах його забезпечують представники державної влади, яких призначає Президент (губернатори, префекти та субпрефекти відповідно). Виборний орган функціонує лише у Лібрівілі (столиця), що має статус муніципалітету. У ньому утворюється муніципальна рада, що складається з виборних радників та обраного з-поміж них мера.

На замітку. Ель-Хадж Омар Бонго Ондімба обіймав посаду Президента Габону з 1968 р. до 2009 р. – року своєї смерті. Президентські вибори проводилися в 1973, 1979, 1986, 1993, 1998 та 2005 роках, на яких Бонго незмінно перемагав.

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 214 969 кв. км; населення – 750 тис. осіб; столиця – м. Джорджтаун; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Один народ, одна нація, одна доля».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція розроблена установчими зборами, що склалися з депутатів парламенту і запрошених консультантів; прийнята Національною асамблеєю (парламентом) 14 лютого 1980 р.; схвалена Президентом 20 лютого, а набула чинності 6 жовтня 1980 р. Це шоста Конституція в історії країни. Зміни приймають Національні збори більшістю голосів. Окремі положення вимагають схвалення 2/3 голосів або винесення на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом всенародного, прямого і таємного голосування строком на п'ять років з правом бути переобраним неодноразово.

Законодавча влада здійснюється однопалатним парламентом – Національними зборами, які формуються у складі 65 депутатів, з них – 53 обираються за пропорційною виборчою системою на п'ять років, а 12 членів призначає Президент з-поміж відомих суспільно-політичних діячів як регіональних представників. Інтереси регіонів захищає також Національний конгрес місцевих демократичних органів. Ці два політичні інститути утворюють Вищий конгрес народу – дорадчий орган при уряді країни, що має право обговорювати дії Президента і висувати рекомендації.

Виконавчу владу здійснює Кабінет міністрів на чолі з Президентом та Прем'єр-міністром. Склад уряду разом із Прем'єр-міністром призначає Президент, але Кабінет міністрів відповідальний перед парламентом.

Судова влада. Судова система складається з мирових судів, які розглядають цивільні справи з невеликою ціною позову та справи про незначні правопорушення; Високого суду, що може виступати як перша та апеляційна судова інстанція у цивільних та кримінальних справах; Апеляційного суду, що є апеляційною інстанцією у кримінальних справах. Високий та Апеляційний суди разом складають Верховний суд. Вищою апеляційною інстанцією є Карибський суд справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 регіонів.

Влада в територіальних одиницях. Місцеве самоврядування здійснюється переважно через регіональні ради, очолювані головами. Строк повноважень рад становить п'ять років. На місцевому рівні управління здійснюють відповідні селищні та міські ради.

На замітку. На сьогодні Гайана – єдина південноамериканська країна, де англійська мова є державною.

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 27 750 кв. км; населення – 9, 7 млн осіб; столиця – м. Порт-о-Пренс; офіційні (державні) мови – французька, креольська. Девіз: «Сила в єдності».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція схвалена на референдумі 29 березня 1987 р. Дія Конституції призупинялася з 1988-го по 1989 р., з 1991-го по 1994-й (у зв'язку з військовим переворотом); із 2004-го по 2006 р. формально діяла, проте фактично не реалізовувалась; діє з травня 2006 р.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів таємним голосуванням строком на п'ять років без права повторного обрання. Ним може стати громадянин Гаїті за народженням, який ніколи не відмовлявся від громадянства та досягнув 35-річного віку. Президент призначає Прем'єр-міністра з числа представників парламентської більшості – таке призначення має бути схвалене парламентом; оголошує стан війни, веде переговори та підписує мирні договори (ратифікуються парламентом); призначає послів, приймає вірчі послів іноземних держав. Президент не має права розпуску парламенту.

Законодавча влада здійснюється Національною асамблеєю – двопалатним парламентом, який складається із Сенату та Палати депутатів. До складу Сенату входить 30 сенаторів, які обираються по троє в кожному департаменті строком на шість років; що два роки відбувається ротація – оновлення складу Сенату на третину. Палата депутатів складається з 99 депутатів, які обираються строком на чотири роки.

Виконавча влада належить Президентові та уряду, очолюваному Прем'єр-міністром. Прем'єр-міністра призначає Президент та затверджує Національна асамблея. Він призначає міністрів і державних секретарів.

Уряд є правомочним після отримання вотуму довіри від Національних зборів та функціонує на засадах парламентської відповідальності.

Судова влада здійснюється Верховним судом (Касаційним судом), апеляційними судами, судами першої інстанції, мировими судами та спеціалізованими судами. Судді Верховного суду, апеляційних судів та судів першої інстанції призначаються пожиттєво. Судді Верховного суду призначаються Президентом республіки із кандидатів, представлених Сенатом. Судді апеляційних судів та судів першої інстанції призначаються за поданням асамблеї відповідного департаменту; мирові судді – за поданням комунальної асамблеї. На територію держави поширюється юрисдикція Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: територія ділиться на 10 департаментів, які поділяються на округи, округи – на комуни.

Влада в територіальних одиницях. Місцеве самоврядування, відповідно до Конституції, функціонує в департаментах, округах та комунах, які мають адміністративну та фінансову автономію. Органами місцевого самоврядування в департаментах та округах є ради (комісії) з трьох членів та асамблеї, які допомагають радам управляти справами департаменту (округу). Ради департаментів формуються відповідними асамблеями, тоді як ради округів обираються загальним голосуванням строком на чотири роки з правом повторного переобрання необмежену кількість разів. Органами місцевого самоврядування комуни є муніципальна рада з трьох членів, які обираються загальним голосуванням, президент муніципальної ради та муніципальна асамблея (представницький орган).

На замітку. Республіка Гаїті вважається найбільш бідною країною Західної півкулі. Вона має найнижчий рівень життя, найбільший відсоток неграмотного населення, найнижчий рівень політичної стабільності.

ГАМБІЯ

Республіка Гамбія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 11 295 тис. кв. км; населення – 1,8 млн осіб; столиця – м. Банжул; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Прогрес, мир, процвітання».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята Національною Асамблеєю (парламентом) 8 серпня 1996 р. та схвалена на загальнонаціональному референдумі. Набула чинності 16 січня 1997-го. Останні зміни були внесені у 2001 р.

Глава держави – Президент, який є Верховним головнокомандувачем збройними силами та главою Уряду. Обирається на загальних прямих виборах строком на п'ять років за мажоритарною системою абсолютної більшості з правом неодноразового переобрання. Вибори проводяться не пізніше, ніж за три місяці до завершення строку повноважень чинного Президента.

Законодавчий орган – однопалатна Національна асамблея; складається з 53 депутатів, з яких 48 обирає населення шляхом загальних прямих виборів, п'ять – призначає Президент. Вибори Національної асамблеї проводяться протягом трьох місяців після дати виборів Президента. Строк повноважень парламенту – п'ять років. Повноваження Національної асамблеї можуть бути призупинені на строк до 1 року у випадку війни чи введення надзвичайного стану, якщо це рішення підтримало не менше як 2/3 від загального складу законодавчого органу.

Виконавча влада здійснюється Президентом і сформованим ним урядом. Уряд очолює безпосередньо Президент. До складу уряду входять також Віце-президент та державні секретарі, яких він призначає. Члени уряду відповідальні перед Президентом, а також перед Національною

асамблеєю, яка може прийняти резолюцію недовіри більшістю у 2/3 від її загального складу.

Судова влада здійснюється єдиною системою судів, до якої належать вищі суди: Верховний суд, Апеляційний суд, Високий суд, Спеціалізований кримінальний суд, а також суди нижчих інстанцій: магістратські суди, суди кадї, районні трибунали. Верховний суд виступає як остання апеляційна інстанція. Голова Верховного суду визначається головою судової влади.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять регіонів, які поділяються на 35 провінцій, та одне місто.

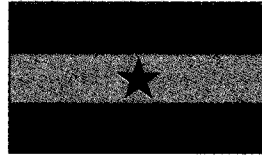
Місьцеве управління здійснюють: у регіонах – комісіонери (глави адміністрацій); у провінціях – директори. До складу провінцій входять села та сільські поселення, якими управляють алкало – сільські старости, які обираються відповідними сільськими громадами.

На замітку. У 1982 р. в результаті об'єднання Сенегалу та Гамбії було утворено конфедерацію Сенегамбія, яка розпалася 1989 р. після конфліктів між сторонами об'єднання щодо обсягу повноважень при здійсненні влади.

ГАНА

Республіка Гана

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 238 537 кв. км; населення – 24,7 млн осіб; столиця – м. Аккра; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Свобода та справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 28 квітня 1992 року, набула чинності 7 січня 1993 р. Розроблена Консультативною асамблеєю. Є п'ятою Конституцією держави.

Поправки приймаються парламентом 2/3 голосів, зміни найважливіших статей мають бути схвалені референдумом.

Глава держави – Президент, який разом із Віце-президентом обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки. Президент є також і главою уряду.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту, що складається з 230 членів, які обираються шляхом загальних прямих виборів в одномандатних округах строком на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється Президентом, Віце-президентом та урядом (Рада міністрів). Склад уряду формує Президент за умови схвалення парламентом.

Судова влада представлена Верховним судом (вища апеляційна інстанція), Високим судом, Апеляційним судом, на місцях діють регіональні трибунали. Голова Верховного суду призначається Президентом за погодження парламентом.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 регіонів, які поділяються на райони, а ті – на міста і сільські комуни.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. Управління в регіоні здійснюють: державний міністр регіону, якого призначає Президент; регіональна координаційна рада, до складу якої входять регіональний міністр, його заступники, головуєчий, районний виконавчий голова кожного району, регіональні голови децентралізованих міністерств у регіоні. У районах діють: районна асамблея (виборний орган), районний виконавчий голова (призначається Президентом), виконавчий комітет районної асамблеї. У містах функціонують міські ради, що не є виборними органами, а представляють відповідні районні ради. До складу міських рад входить п'ять представників районної асамблеї, 10 представників об'єднаних комітетів та п'ять представників, яких призначає уряд. У комунах (охоплюють кілька сіл) функціонують об'єднані комітети, що є частково виборними органами (10 членів обираються і 5 призначає уряд).

На замітку. Сформована шляхом злиття британської колонії Золотий Берег (Голд-Коста) і підопічної території Тоголенд, Гана 1957 р. стала першою країною району Сахари в колоніальній Африці, яка здобула незалежність.

ГВАТЕМАЛА

Республіка Гватемала

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 108 890 кв. км; населення – 13,8 млн осіб; столиця – м. Гватемала; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Країна споконвічної весни».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Національними установчими зборами та прийнята ними 31 травня 1985 р., набула чинності 14 січня 1986 р. Чинна Конституція є сьомою в історії країни. Діє із змінами, внесеними в листопаді 1993-го.

Для зміни перших двох глав Конституції скликаються установчі збори. Поправки до решти статей приймає парламент 2/3 голосів і виносить на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки без права бути обраним на новий строк. Віковий ценз для кандидатів у президенти – 40 років. Особи, причетні до державних переворотів, повстань і путчів, позбавлені права балотуватися на пост Президента. Глава держави є також і главою уряду та верховним головнокомандувачем збройних сил.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Конгресу республіки (Національний конгрес) у складі 158 депутатів, яких обирає населення за пропорційною системою на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється Президентом, Віце-президентом та урядом (Радою міністрів). Очолює уряд Президент. Віце-президент обирається за одним бюлетнем із Президентом всенародним голосуванням строком на чотири роки. Віце-президент може балотуватися на пост

Президента лише через чотири роки після закінчення строку його повноважень. Склад уряду призначає Президент.

Судова влада представлена Конституційним судом та Верховним судом, що складається з 13 суддів, які обираються парламентом строком на п'ять років. З-поміж них щороку Президент обирає Голову Верховного суду. На місцях діють відповідні місцеві суди, діяльність яких контролює Голова Верховного суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, п'ять членів та п'ять додаткових (альтернативних) членів якого обирає Конгрес республіки строком на п'ять років.

Державно-територіальний устрій: 22 департаменти, які поділяються на муніципалітети.

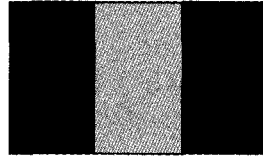
Влада в територіальних одиницях. Виконавчу владу в департаментах здійснюють губернатори, яких призначає Президент. Мери (алькальди) міст, муніципальні ради та їхні голови обираються на загальних виборах, строк їхніх повноважень – чотири роки.

На замітку. Гватемала є найбільш густонаселеною країною Центральної Америки.

ГВІНЕЯ

Республіка Гвінея

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 245 857 тис. кв. км; населення – 11,1 млн осіб; столиця – м. Конакрі; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Робота, справедливість, солідарність».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята 19 квітня 2010 р. Національною перехідною радою, набула чинності 7 травня 2010 р.

Ініціатива щодо внесення змін до Конституції може виходити від Президента або депутатів. Процедура внесення змін передбачає прийняття відповідного закону простою більшістю парламенту та його затвердження на референдумі або повторне схвалення законодавчим органом більшістю у 2/3 голосів.

Глава держави – Президент, обирається строком на п'ять років з правом переобрання на один строк. Президент водночас є Верховним головнокомандувачем збройних сил та главою виконавчої влади.

Законодавча влада, відповідно до Конституції, здійснюється Національними зборами у складі 114 депутатів, які обираються загальним голосуванням строком на п'ять років. Третина депутатів обирається від одномандатних округів, решта – за національними списками відповідно до системи пропорційного представництва. Проте у грудні 2008 р. Національні збори були розпущені військовою хунтою. Із серпня 2009-го функції парламенту виконує Національна перехідна рада (НПР), яка складається із 155 осіб.

Виконавчу владу здійснює Президент та уряд (Рада міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром, який призначається главою держави. Інших

членів уряду призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра. Члени уряду відповідальні перед Президентом.

Судова влада складається з Конституційного суду, Верховного суду, Апеляційного суду та судів першої інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд.

Державно-територіальний устрій: вісім регіонів, що охоплюють 33 префектури і спеціальну зону Конакрі; останні поділяються на комуни.

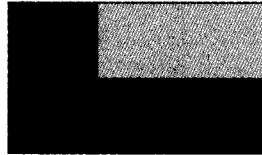
Місцеве управління та самоврядування наявне на різних рівнях територіального устрою. На первинному рівні – у комунах – управління здійснюють виборні глави комун. Голови усіх вищих рівнів територіального устрою (префектур та регіонів) призначаються на посади Президентом та представляють централізовану систему державної адміністрації.

На замітку. У світі існує чотири держави, у назвах яких є слово «Гвінея»: Республіка Гвінея, Республіка Екваторіальна Гвінея, Незалежна Держава Папуа – Нова Гвінея та Республіка Гвінея-Бісау.

ГВІНЕЯ-БІСАУ

Республіка Гвінея-Бісау

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 36 125 кв. км; населення – 1,5 млн осіб; столиця – м. Бісау; офіційна (державна) мова – португальська. Девіз: «Єдність, боротьба, прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 16 травня 1984 р. Неодноразово вносились зміни. У 1999 р. парламент прийняв нову Конституцію, але вона не була підписана Президентом, відповідно так і не набрала чинності.

Зміни до Конституції приймає парламент 2/3 голосів або безпосередньо громадяни на референдумі.

Глава держави – Президент Державної ради (постійно діючий орган Національної народної ради), який водночас є главою виконавчої влади та командувачем збройних сил. Обирається законодавчим органом – Національними народними зборами – строком на п'ять років.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Національні народні збори, до складу яких входить 100 депутатів, які обираються шляхом загальних прямих виборів строком на п'ять років. У період між сесіями функціонує постійно діючий орган – Державна рада, яка складається із 15 членів, обраних з-поміж депутатів Національних народних зборів.

Виконавчу владу здійснює уряд, до складу якого входять глава держави, прем'єр-міністр, міністри та державні секретарі. Прем'єр-міністр та інші члени уряду призначаються на посади Президентом Державної ради. Уряд відповідальний перед Національною народною радою та Державною радою.

Судова влада складається з Верховного суду, регіональних судів та секторальних судів. Верховний суд складається з дев'яти суддів, яких призначає Президент, і є найвищою судовою інстанцією у цивільних і кримінальних справах. Регіональні суди (є в кожному регіоні) розглядають як суди першої інстанції складні справи та одночасно виступають апеляційною інстанцією для секторальних судів, що, своєю чергою, розглядають дрібні цивільні та кримінальні справи.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: вісім регіонів та автономний сектор Бісау (столиця). Регіони діляться на сектори.

Управління в територіальних одиницях базується на принципі централізації. Усі місцеві органи вважаються елементами єдиної системи державної влади. Відповідно до Конституції, у регіонах та секторах повинні функціонувати виборні органи – ради. Проте на практиці, у зв'язку з переворотом, управління в територіальних одиницях здійснюють представники перехідного правління.

На замітку. З 1980 р. по 2009 р. главою держави у Гвінеї-Бісау був Жуан Берарду Віейра. Після його смерті 2009 р. в країні склалася нестабільна ситуація, що не була врегульована до 2012 р., коли було сформовано перехідне правління.

ГОНДУРАС

Республіка Гондурас

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 112 088 кв. км; населення – 8,1 млн осіб; столиця – м. Тегусігальпа; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Вільна, незалежна і суверенна».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена та прийнята Національними установчими зборами 11 січня 1982 р., набула чинності 20 січня 1982 р. Чинна Конституція є шістнадцятою в історії країни. Неодноразово вносилися зміни (приймає парламент 2/3 голосів).

Глава держави – Президент, який обирається разом із Віце-президентом шляхом загальних прямих виборів за мажоритарною системою відносною більшості на чотири роки. Президент не може бути обраний на другий строк. Президент є також главою уряду. Відповідно до Конституції, Президент не може перебувати поза межами держави довше ніж 15 днів без згоди парламенту.

Законодавча влада належить однопалатному Національному конгресу у складі 128 депутатів, які обираються за пропорційною виборчою системою на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється Президентом, Віце-президентом та державними секретарями, які призначаються Президентом та відповідальні перед ним.

Судова влада. Верховний суд є найвищою судовою інстанцією, судді якого обираються Національним конгресом строком на сім років. Діють апеляційні суди і суди нижчої ланки.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 18 департаментів, приблизно 300 муніципальних округів.

Влада в територіальних одиницях. Виконавча влада в департаменті представлена губернатором, якого призначає Президент. У муніципальних округах управління забезпечують виборні мери та ради.

На замітку. У червні-липні 2009 р. у Гондурасі відбувся державний переворот, військові за підтримки парламенту та судової влади захопили Президента Мануеля Селайю і вивезли його до Коста-Рики. Натомість сформований після цих подій перехідний уряд не був визнаний жодною державою чи міжнародною організацією, проте проіснував до листопада 2009 р., коли були проведені вибори Президента.

ГРЕНАДА

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 378 кв. км; населення – 107 тис. осіб; столиця – м. Сент-Джорджес; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Завжди усвідомлюючи Бога, ми прагнемо вперед, будуюмо і розвиваємося як єдиний народ».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція затверджена Конституційним наказом Королеви Великобританії від 19 листопада 1973 р. та набула чинності 7 лютого 1974-го.

Глава держави – Королева Великобританії, яку представляє Генерал-губернатор. Його призначає (на невизначений строк) та може звільнити Її Величність. Генерал-губернатор має право скликати сесії парламенту, достроково припиняти його повноваження, призначати сенаторів.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту, який складається із Сенату і Палати представників. Сенат складається з 13 сенаторів, сім з яких призначає Генерал-губернатор за згодою та порадою Прем'єр-міністра, три – Генерал-губернатор за згодою та порадою лідера опозиції та ще три – за згодою і порадою Прем'єр-міністра після його консультацій з громадськими об'єднаннями, інтереси яких, на його погляд, мають бути представлені в Сенаті. Палата представників складається з 15 членів, які обираються населенням строком на п'ять років.

Виконавча влада формально належить Її Величності, яку від її імені може здійснювати Генерал-губернатор особисто або через підлеглих йому посадових осіб. Фактично виконавчу владу здійснює уряд, очолюваний Прем'єр-міністром. Генерал-губернатор призначає Прем'єр-мініст-

ром лідера політичної партії, яка отримала більшість на виборах до Палати представників. Інших членів уряду призначає Генерал-губернатор з-поміж сенаторів та депутатів Палати представників за порадою Прем'єр-міністра.

Судова влада. Гренада є членом Карибського суду справедливості. Правосуддя здійснюється Східнокарибським Верховним судом, що складається з Апеляційного суду і Високого суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість парафій та одна залежна територія.

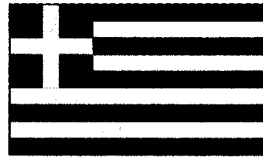
Влада в територіальних одиницях є централізованою. Місцеве самоврядування відсутнє, хоча тривають дискусії щодо запровадження системи виборних рад. Управління забезпечує Міністерство житлового будівництва, земель та суспільного розвитку, яке призначає місцевих адміністраторів.

***На замітку.** Разом із шістьма іншими країнами регіону Гренада є членом Організації держав східної частини Карибського моря, створеної 18 червня 1981 р. Усі держави-члени організації мають спільну судову систему, відому як Східнокарибський Верховний суд, і єдину валюту – східнокарибський долар.*

ГРЕЦІЯ

Грецька Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 131 957 кв. км; населення – 11 млн осіб; столиця – м. Афіни; офіційна (державна) мова – грецька; офіційна (державна) релігія – християнство (православ'я). Девіз: «Воля або смерть».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція ухвалена парламентом 11 червня 1975 р., зміни і доповнення вносилися у 1986, 2001 та 2008 роках.

Глава держави – Президент, якого обирає парламент на п'ять років. Допускається лише два терміни обрання тієї самої особи на пост глави держави. Президент наділений досить широкими конституційними повноваженнями (хоча здійснення більшості з них потребує контрасигнування з боку членів уряду): формально призначає главу уряду; «за виняткових обставин» скликає й веде засідання уряду; скликає консультативний орган – Раду республіки; повертає до парламенту прийняті закони для повторного розгляду тощо. Частину своїх повноважень Президент здійснює за рекомендаціями Ради республіки, до складу якої входять усі колишні президенти, глава уряду, глава парламенту та інші визначні особи. Головує в Раді Президент.

Законодавча влада. Органом законодавчої влади є однопалатний парламент – Палата депутатів. За Конституцією, до його складу має входити від 200 до 300 депутатів. Строк повноважень парламенту – чотири роки. Вибори депутатів проводяться за пропорційною системою. Законодавча діяльність здійснюється не тільки на пленарних засіданнях парламенту, а й на секціях (їх може бути не більше ніж дві). Які закони ухвалюються на засіданні Палати депутатів, а які – секціями, визначено Конституцією. В Основному законі передбачено також політичну відповідальність уряду перед парламентом.

Виконавча влада. Вищим органом виконавчої влади є уряд – Рада міністрів. Президент призначає Прем'єр-міністром особу, котра очолює партію більшості в парламенті, а за його поданням – інших членів уряду. Після прийняття Прем'єр-міністром присяги уряд упродовж 15 днів має порушити в Палаті депутатів питання про довіру, без якої він юридично не може приступити до виконання обов'язків.

Судова влада. Судова система розподілена на суди цивільної, кримінальної та адміністративної юрисдикції. Цивільна та кримінальна юрисдикція представлена Верховним цивільним і кримінальним судами (усі судді призначаються довічно Президентом після консультації із Судовою радою) та підпорядкованими їм судами. Адміністративна юрисдикція представлена Верховним адміністративним судом та підпорядкованими йому судами. Діє Фінансовий суд. Існує Спеціальний вищий суд, наділений специфічними повноваженнями, зокрема, щодо вирішення суперечок між судами, розгляду справ, пов'язаних із позбавленням мандатів депутатів парламенту тощо.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 13 регіонів та один автономний чернечий штат.

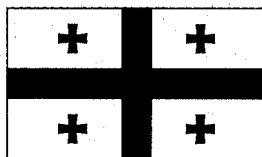
Влада в територіальних одиницях. На першому рівні утворюються муніципалітети. Вони перебувають у віданні мера і муніципальної ради, які обираються населенням кожні п'ять років. Другий рівень складається з регіонів, управління якими здійснюють губернатори та відповідні ради – їх склад обирається населенням що п'ять років. Третій рівень передбачає децентралізовану адміністрацію, що складається з двох або трьох регіонів, що перебувають під контролем генерального секретаря, якого призначає центральна влада після консультації з експертною радою, утвореною з губернаторів регіонів та представників муніципалітетів.

На замітку. Спеціальний розділ Конституції Греції присвячено статусу Афонського півострова. Тут розміщені православні монастирі, визнані святими. У духовному розумінні Свята гора перебуває під юрисдикцією Вселенського (Константинопольського) патріархату.

ГРУЗІЯ

Республіка Грузія

Загальні відомості. Географія розташування – Азія. Площа – 69 700 кв. км; населення – 4,4 млн осіб; столиця – м. Тбілісі; офіційна мова – грузинська. Девіз: «Сила у єднанні».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція діє від 24 серпня 1995 р. з поправками, 2000, 2001, 2002, 2004, 2005, 2006, 2007 років. Зміни від 15 жовтня 2010 р. повністю набудуть чинності з 2013-го після чергових президентських та парламентських виборів.

Глава держави – Президент, який обирається народом на п'ять років за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Президентом може бути обраний громадянин Грузії за народженням, який досяг 35-річного віку, має виборче право, прожив у Грузії не менше 15 років і на день призначення виборів мешкає у Грузії. Та сама особа може бути обрана Президентом лише двічі поспіль. Президент Грузії є Верховним головнокомандувачем Збройних сил Грузії, призначає членів Ради національної безпеки. До повноважень Президента належить: призначення Прем'єр-міністра, надання згоди на призначення міністрів Прем'єр-міністром; припинення повноважень уряду з власної ініціативи чи з підстав, передбачених Конституцією; звільнення міністрів внутрішніх справ та оборони; прийняття відставки уряду; призупинення або скасування актів уряду та органів виконавчої влади, що суперечать Конституції, міжнародним договорам та угодам, законам і нормативним актам Президента; дострокове припинення повноважень парламенту у визначених Конституцією випадках тощо.

Законодавчу владу здійснює вищий представницький орган – однопалатний парламент, який складається зі 100 парламентарів, 50 з яких обираються за пропорційною виборчою системою і 50 – за мажори-

тарною, на основі загального, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням. Строк повноважень парламенту – чотири роки. Членом парламенту може бути обраний громадянин Грузії, який досяг 25-річного віку і володіє виборчим правом.

Виконавчу владу здійснює уряд, відповідальний перед Президентом та парламентом. До складу уряду входить Прем'єр-міністр та міністри. Прем'єр-міністра призначає на посаду Президент, міністрів – Прем'єр-міністр за згодою Президента. На одного з міністрів Прем'єр-міністр покладає обов'язки Віце-прем'єр-міністра. Сформований склад уряду та програма його діяльності вносяться до парламенту для схвалення.

Судова влада здійснюється Конституційним судом та загальними судами. Вищим органом у системі загальних судів є Верховний суд. Система загальних судів визначена органічним законом. До неї входять районні (міські) суди, обласні суди, апеляційні суди, Верховні суди Абхазії і Аджарської Автономної Республіки та Верховний суд Грузії.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів: трьох із них призначає Президент, трьох – обирає парламент і трьох – призначає Верховний суд строком на 10 років.

Державно-територіальний устрій: унітарна держава з автономними утвореннями (Абхазія та Аджарська Автономна Республіка); поділяється на дев'ять країв, 65 районів і п'ять міст республіканського підпорядкування.

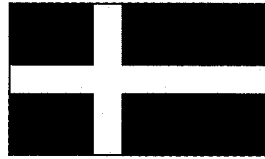
Управління в територіальних одиницях. Головною ланкою територіального устрою й організації місцевої публічної влади є муніципалітет. До його складу входить декілька сіл, окремі міста або об'єднання міст та сіл. У муніципалітетах управління здійснюють муніципальна рада, обраний шляхом прямих виборів мер, виконавчий орган на чолі із призначеним менеджером. У краях призначені Президентом губернатори здійснюють контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування.

На замітку. На території Грузії самопроголошено дві республіки – Абхазію та Південну Осетію, які визнані лише Росією, Нікарагуа, Венесуелою, Науру, Вануату та Тувалу.

ДАНІЯ

Королівство Данія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 43 075 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Копенгаген; офіційна (державна) мова – данська; офіційна (державна) релігія – християнство (лютеранство). Девіз: «Божа поміч, народна любов, данська сила».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 5 червня 1953 р. за результатами референдуму.

Глава держави – монарх, що має належати до лютеранської Церкви. Формально Король наділений верховною владою щодо усіх справ держави. У період між сесіями парламенту і в разі особливої терміновості він може ухвалювати акти, що мають силу закону. Після поновлення роботи парламенту ці акти мають бути затверджені парламентом. Монарх має право розпуску Фолькетингу. Влада монарха істотно обмежена тим, що всі його рішення мають бути контрасигновані урядом.

Законодавчу владу здійснює монарх і Фолькетинг (Народні збори). Законодавча влада Короля досить умовна, оскільки полягає в промульгації законів, прийнятих парламентом. Фолькетинг складається зі 179 депутатів, двоє з них обов'язково представляють Фарерські острови і двоє – острів Гренландію. Строк повноважень парламенту – чотири роки. Вибори до Фолькетингу проводяться за пропорційною системою.

Виконавча влада здійснюється монархом і урядом (Радою міністрів), членами якого можуть бути лише депутати парламенту. Уряд є основним суб'єктом законодавчої ініціативи. Крім того, уряд здійснює низку інших найважливіших повноважень, формально закріплених за Королем. Окрім Ради міністрів, існує урочистий орган – Державна рада, до якої входять міністри, що засідають у присутності і під головуванням Короля.

Прем'єр-міністр і члени уряду призначаються Королем, вибір якого залежить від того, яка партія отримує більшість голосів у Фолькетингу.

Судова влада. Вищою інстанцією судової системи є Верховний суд, який складається із 15 суддів та Голови суду. Фарерські острови і Гренландія мають автономні судові системи, хоча рішення судів Фарерських островів та Гренландії можуть бути оскаржені у Верховному суді. У Данії Верховному суду підпорядковані Високі суди, які виступають одночасно як апеляційні суди для рішень окружних судів та судів першої інстанції у цивільних і кримінальних справах підвищеної складності, а також Окружні суди – суди першої інстанції. Конституцією передбачена можливість функціонування адміністративних судів. Судді призначаються монархом пожиттєво.

Для розгляду справ членів уряду, звинувачених у скоєнні злочину, утворюється спеціальний Державний суд.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять районів та 98 муніципальних утворень. Також є дві самоврядні території: Фарерські острови і Гренландія.

Влада в територіальних одиницях. На місцях населення обирає ради – представницькі органи місцевого самоврядування. Строк повноважень – чотири роки. Ради обирають зі свого складу мерів та їхніх заступників. Кожен мер є одночасно головою ради та керівником виконавчого органу місцевого самоврядування. В автономних територіях обираються місцеві законодавчі органи.

На замітку. Данська королівська сім'я – одна з найстаріших в Європі безперервних монархічних династій. Перший король Горм Найстаріший правив країною ще з 934 р.

ДЖИБУТІ

Республіка Джибуті

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 23 200 кв. км; населення – 750 тис. осіб; столиця – м. Джибуті; офіційні (державні) мови – арабська, французька. Офіційна релігія – іслам. Девіз: «Єдність, рівність, мир».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 4 вересня 1992 р. Неодноразово вносились зміни.

Зміни до Конституції можуть ініціювати Президент або щонайменше 1/3 від загального складу Палати депутатів. Процедура внесення змін до Конституції передбачає прийняття відповідного закону більшістю від загального складу парламенту та його схвалення на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається в ході загальних прямих виборів за мажоритарною системою абсолютної більшості (у два тури) на шість років. Може бути переобраний ще на один строк. Очолює виконавчу владу.

Законодавча влада належить однопалатному парламентові – Палаті депутатів у складі 65 депутатів, які обираються на п'ять років шляхом загальних виборів. Зміни до Конституції 2010 р. передбачають запровадження Сенату як верхньої палати парламенту, утім, поки що це нововведення не реалізоване.

Виконавчу владу здійснюють Президент і уряд (Рада міністрів). Раду міністрів очолює Прем'єр-міністр, що призначається Президентом. Інших членів уряду призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед Президентом.

Судова влада представлена Верховним судом як найвищим органом у судовій системі судів загальної юрисдикції, та підпорядкованими

йому апеляційними судами і судами першої інстанції. Особливі суди відсутні. Для вирішення питань, пов'язаних із мусульманським правом, діють суди каді.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається зі шести членів, призначених на єдиний восьмирічний строк: двох призначає Президент республіки, двох – Голова Палати депутатів, двох – Вища рада магістратури. Колишні президенти республіки є членами Конституційного суду де-юре. Голова Конституційного суду призначається Президентом республіки з-поміж його членів.

Державно-територіальний устрій: п'ять регіонів та район Джибуті. Регіони поділяють на райони.

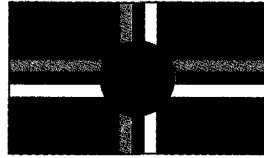
Управління в територіальних одиницях є централізованим. У регіонах та районах управління забезпечують чиновники, яких призначає центральний уряд. Водночас уряд задекларував курс на децентралізацію, що передбачає проведення місцевих виборів та формування виборних представницьких органів.

На замітку. Із 1883 р. Джибуті – французька колонія під назвою Французький Берег Сомалі. У травні 1977 року 98,7% населення проголосувало за її незалежність.

ДОМІНІКА

Співдружність Домініки

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 750 кв. км; населення – 71 тис. осіб; столиця – м. Розо; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Після Бога тільки земля».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція затверджена Конституційним наказом Співдружності Домініки від 25 липня 1978 р. (виданим Королевою Британії), набула чинності 3 листопада 1978 р.; зміни вносились 22 серпня 1984 р.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом (Палатою асамблеї) більшістю голосів її членів строком на п'ять років з правом повторного переобрання один раз. Кандидатом у Президенти може бути громадянин Домініки, який досяг 40 років і проживав у країні не менше як п'ять останніх років перед виборами. Президент вважається невіддільною складовою парламенту, підписує закони й оприлюднює їх.

Законодавча влада належить парламенту, який, відповідно до Конституції, складається з Президента та Палати асамблеї – однопалатного законодавчого органу. До його складу загалом входить 30 членів, із яких 21 представник та дев'ять сенаторів. Представники (депутати) парламенту обираються загальним прямим голосуванням за мажоритарною системою відносної більшості. Після їх обрання вони вирішують, у який спосіб заміщатимуть посади сенатори: через призначення Президентом чи обрання представниками (депутатами) парламенту. Якщо призначає сенаторів Президент, то це відбувається так: п'ять – за рекомендацією Прем'єр-міністра, чотири – за рекомендацією лідера опозиції. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавча влада, згідно з Конституцією, належить Президентові, який може її реалізувати безпосередньо чи через відповідних посадових осіб. На практиці – здійснюється урядом (Кабінетом) на чолі з Прем'єр-міністром, якого призначає Президент зі складу членів Палати асамблеї. Кандидатуру Прем'єр-міністра має підтримати парламентська більшість. Інших членів Кабінету призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра.

Судова влада. Судами першої інстанції є суди магістратів, апеляційної – Суд сумарної юрисдикції. Вищою судовою інстанцією є Східнокарибський верховний суд, розташований у Сент-Люсії, один із шести суддів якого повинен перебувати в Домініці; він же головує на Суді сумарної юрисдикції. На територію держави поширюється юрисдикція Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 парафій, які поділяються на сільські райони.

Управління в територіальних одиницях. Місцеве управління здійснюється в межах парафій. Місцеве самоврядування охоплює три муніципальні ради, 37 сільських рад та Карибську раду. Міські ради складаються із 13 членів, вісім з яких обираються і п'ять призначаються Міністром з питань місцевого самоврядування; строк їхніх повноважень – три роки. Карибська рада складається зі семи обраних членів Ради разом з головою Ради, якого також обирає населення. Строк повноважень Карибської ради – п'ять років. Сільські ради складаються з восьми членів, п'ять з яких обираються і три призначає міністр. Кожна рада має строк повноважень три роки. Окрім цього, місцеві ради здійснюють делеговані урядом повноваження.

На замітку. Острів був відкритий Христофором Колумбом у неділю 3 листопада 1493 р., через що й отримав назву Домініка, що в перекладі з латини означає «воскресіння».

ДОМІНІКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 48 442 кв. км; населення – 10 млн осіб; столиця – м. Санто-Домінго; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Бог, батьківщина, свобода».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 26 січня 2010 р. Національною асамблеєю (органом установчої влади).

Глава держави – Президент, який обирається загальним прямим голосуванням на чотири роки з правом переобрання на другий строк. Президентом може бути домініканець, який досяг 30-річного віку. Для обрання Президента застосовується мажоритарна виборча система абсолютної більшості. За відсутності Президента його заміщує Віцепрезидент, який обирається одночасно з Президентом за тією ж виборчою системою і на той самий строк. Президент є Головнокомандувачем збройних сил країни та главою виконавчої влади. Він також має повноваження щодо призначення вищих посадових осіб, введення надзвичайного стану, укладення міжнародних договорів, оприлюднення законів тощо.

Законодавча влада належить парламенту – Національному конгресу, який складається з двох палат: Сенату (32 сенатори) і Палати депутатів (190 депутатів). Обидві палати обираються загальним голосуванням строком на чотири роки. Сенатори обираються в кожній провінції та національному окрузі за мажоритарною виборчою системою відносної більшості. Зі 190 депутатів нижньої палати парламенту 178 обираються у провінціях за пропорційною виборчою системою із закритими списками кандидатів від політичних партій; п'ять обираються в національно-

му окрузі за нагромаджувальною системою та сім – домініканцями, що проживають за кордоном.

Виконавча влада належить Президентові. Глава держави здійснює її через уряд (Кабінет), який він призначає й очолює. До складу Кабінету входять державні секретарі та секретарі, відповідальні перед Президентом.

Судову владу здійснюють Верховний суд (вищий судовий орган) та інші суди. Верховний суд складається з дев'яти суддів, яких призначає Національна судова рада. До її складу входять Президент, голови обох палат парламенту, Голова Верховного суду та представник опозиції. Верховний суд є судом касаційної інстанції. Він призначає суддів нижчих та спеціалізованих судів. Судова система охоплює також 26 провінційних судів, суди першої інстанції, що функціонують у кожному із 72 муніципалітетів, три апеляційні суди, фінансовий суд та земельний трибунал. Існують також мирові судді.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 31 провінція та один національний округ; останні діляться на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях. Виконавчу владу у провінціях здійснює провінційний виконавчий, якого призначає Президент строком на чотири роки. У муніципалітетах та національному окрузі функціонує місцеве самоврядування: мери та муніципальні ради, що обираються населенням відповідних територіальних одиниць строком на чотири роки (мінімальний кількісний склад – п'ять осіб).

На замітку. Прапор Домініканської Республіки – єдиний у світі державний символ, на якому зображена Біблія.

ЕКВАДОР

Республіка Еквадор

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 282 045 кв. км; населення – 15 млн осіб; столиця – м. Кіто; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Бог, батьківщина і воля».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Національною асамблеєю та прийнята нею ж наприкінці липня 2008 р. На конституційному референдумі, який відбувся наприкінці вересня 2008 р., Конституція була затверджена, а чинності набула 30 жовтня 2008 р. Це перша Конституція світу, яка визнала та закріпила права природи і людини як частини екосистеми.

Глава держави – Президент (він же і глава уряду), який обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам (124 місця), депутати якого обираються всенародним голосуванням на основі пропорційної виборчої системи строком на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється урядом (Кабінетом) на чолі з Президентом та Віце-президентом. Склад уряду формує та затверджує Президент. Віце-президент обирається за одним бюлетнем разом із Президентом шляхом всенародного голосування строком на чотири роки.

Судова влада. Найвищою інстанцією у системі судів загальної юрисдикції є Національний суд, судді якого обираються за спеціальною процедурою під наглядом Судової ради. На місцях діють відповідні провінційні суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, судді якого призначаються спеціальною комісією (по два представники від кожної із трьох гілок влади).

Державно-територіальний устрій: 24 провінції, які поділено на кантони, а ті – на парафії.

Влада в територіальних одиницях є централізованою. Управління у провінціях, кантонах та парафіях здійснюють чиновники, яких призначає центральний уряд: губернатори – у провінціях (призначає Президент), політичні директори – у кантонах та політичні лейтенанти – у парафіях (призначає уряд). Окрім того, у провінціях функціонують виборні провінційні ради на чолі з префектами (обираються населенням); у кантонах – муніципальні ради на чолі з мерами (обираються населенням). Строк повноважень виборних органів та посадових осіб – чотири роки.

На замітку. За 10 років, з 1996 р. по 2006 р., в Еквадорі змінилося дев'ять президентів. Один із них був відсторонений від влади через розумову недієздатність.

ЕКВАТОРІАЛЬНА ГВІНЕЯ Республіка Екваторіальна Гвінея

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 28 051 кв. км; населення – 670 тис. осіб; столиця – м. Малабо; офіційні (державні) мови – іспанська та французька. Девіз: «Єдність, мир, справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята на загальнонаціональному референдумі 17 листопада 1991 р. Діє із змінами від січня 1995-го. Для прийняття змін і доповнень до Конституції проект потребує затвердження на референдумі.

Процедура внесення змін передбачає ухвалення відповідного закону абсолютною більшістю членів парламенту або на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається на загальних прямих виборах за мажоритарною системою відносної більшості строком на сім років з правом бути переобраним неодноразово. Згідно з Конституцією, Президент є символом національної єдності, очолює збройні сили держави, володіє правом вето на закони, фактично очолює виконавчу владу, має право призупинити дію Конституції на строк до трьох місяців (може бути продовжений на невизначений час).

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Палаті народних представників, що передбачає 80 місць, члени обираються шляхом загальних прямих виборів строком на п'ять років. Парламент має досить незначні повноваження, якщо порівняти із главою держави. Президент має право розпуску парламенту. Підстав дострокового припинення повноважень парламенту Конституцією чітко не визначено.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів, яку очолює Прем'єр-міністр. Склад уряду, а також Прем'єр-міністра та його заступників

призначає Президент. Прем'єр-міністр та міністри відповідальні перед Президентом.

Судова влада представлена Верховним трибуналом, що є найвищим судовим органом. Діють також місцеві суди першої інстанції та територіальні високі трибунали.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, до складу якої входять: голова Верховного трибуналу (як голова Конституційної ради) і чотири члени, призначені Президентом, з яких двох пропонує Палата народних представників. Строк повноважень суддів – сім років.

Державно-територіальний устрій: сім провінцій, які поділяються на райони, а райони – на міста і селища.

Влада в територіальних одиницях. Провінції очолюють губернатори, яких призначає Президент. У містах, які є центрами територіальних районів, і в селищах шляхом виборів формуються муніципальні ради та ради селищ відповідно.

На замітку. Екваторіальна Гвінея – колишня колонія Іспанії під назвою Іспанська Гвінея – одержала незалежність 12 жовтня 1968 р.

ЕРИТРЕЯ

Держава Еритрея

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 117 400 кв. км; населення – 4,9 млн осіб; столиця – м. Асмара; відповідно до Конституції офіційних (державних) мов немає. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною комісією, прийнята Установчими зборами 24 травня 1997 р. Однак до цього часу не підписана Президентом, тому, станом на сьогодні фактично не введена в дію.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу; є Верховним головнокомандувачем збройних сил. Обирається Національною асамблеєю строком на чотири роки, проте не переобирався з 1993 р.

Законодавча влада, згідно з Конституцією, належить Національній асамблеї, яка складається зі 150 депутатів, з яких 75 – члени ЦК партії «Народний фронт за демократію і справедливість», 60 – члени колишньої Конституційної Асамблеї і 15 – представники еритрейської діаспори. Формується непрямым способом. До її повноважень належить обрання Президента, вирішення низки питань внутрішнього і зовнішнього характеру. Проте із 2002-го Національна асамблея не функціонує, а законодавчі функції виконує глава держави.

Виконавчу владу здійснює Державна рада (уряд) на чолі з Президентом. Президент (одноособово) призначає міністрів, що входять до складу уряду.

Судова влада складається з громадських (сільських) судів, регіональних судів та Високого суду (виконує функції і першої, і апеляційної інстанцій). Поряд із ними функціонують Звичайний суд, що розглядає справи, керуючись нормами звичаєвого права, та Військовий суд.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість регіонів, що поділені на райони.

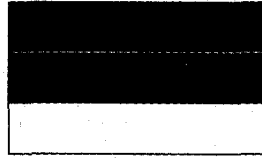
Місцеве управління здійснюють регіональні ради, що формуються виборним шляхом, та призначувані Президентом місцеві адміністратори. На центральному рівні Міністр місцевого управління здійснює нагляд та координує діяльність місцевих адміністраторів.

***На замітку.** Еритрея є однією з найбідніших країн світу, значна частина населення якої веде кочовий спосіб життя. За статистикою не більше ніж 4% еритрейців доживають до 65-річного віку, а майже половину населення становлять діти віком до 14 років.*

ЕСТОНІЯ

Естонська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 45 200 кв. км; населення – 1,3 млн осіб; столиця – м. Таллінн; офіційна (державна) мова – естонська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція була прийнята 28 червня 1992 р. на референдумі і введена в дію 3 липня 1992 р. Зміни вносились у 2003-му шляхом референдуму.

Глава держави – Президент, який обирається Державними зборами (парламентом) шляхом таємного голосування 2/3 голосів на п'ять років, але не більше як на два строки поспіль. Якщо Президента не обрано в ході трьох турів голосування, то його повинна обрати колегія виборців, яка складається з членів Державних зборів і представників рад місцевого самоврядування. Кандидатом на пост Президента може бути тільки громадянин Естонії за народженням, якому виповнилось 40 років. Якщо Президент не в змозі виконувати свої обов'язки, його функції переходять до голови Державних зборів. Президент очолює державну оборону Естонії, у разі потреби призначає Головнокомандувача силами оборони. На строк президентства він припиняє своє членство в партії.

Законодавча влада належить Державним зборам (Рийгикогу) – однопалатному парламенту, що складається зі 101 депутата, які обираються в ході вільних, загальних, рівних і прямих виборів шляхом таємного голосування за пропорційною виборчою системою з відкритими списками кандидатів. Для виборів застосовується також електронне голосування. Строк повноважень – чотири роки. Керівництво парламенту обирається щорічно.

Виконавча влада належить урядові, який формується парламентським способом та функціонує на засадах парламентської відповідальності. Уряд очолює Прем'єр-міністр, якого формально призначає Президент за згодою Державних зборів. Члени уряду не мають права обіймати будь-яку іншу державну посаду, входити до правління або ради комерційного підприємства. Вони відповідальні перед парламентом.

Судова влада. До системи судочинства входять: повітові, міські та адміністративні суди (як суди першої інстанції); окружні суди (як суди апеляційної інстанції); Державний суд. Вищим судовим органом є Верховний суд Естонії (Державний суд), який одночасно є касаційною інстанцією в системі загальних судів та наділений повноваженнями у сфері конституційного контролю. Державний суд складається з 19 суддів. Судді обираються на посаду парламентом за поданням Голови Державного суду. Голова Державного суду також обирається парламентом за пропозицією Президента Естонії. Строк його повноважень – дев'ять років. Інші судді Державного суду обіймають посади пожиттєво.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 15 маакундів (уїздів), які поділяються на муніципалітети двох видів: волості і шість міст центрального підпорядкування.

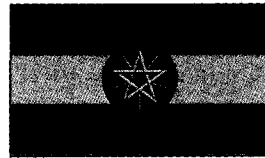
Організація влади в територіальних одиницях. У маакундах управління забезпечують адміністрації на чолі зі старостами, яких призначає уряд. У муніципалітетах функціонують органи місцевого самоврядування на чолі з мерами (у містах) та старостами (у волостях). Представницькі органи – збори – формуються шляхом прямих виборів строком на чотири роки. Виконавчими органами є управи, які очолюють мери (старости).

На замітку. У період з 1920 р. по 1934 р. в Естонії змінилося 23 уряди.

ЕФІОПІЯ

Федеративна Демократична Республіка Ефіопія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 133 880 кв. км; населення – 90,8 млн осіб; столиця – м. Аддіс-Абеба; офіційна (державна) мова – амхарська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція розроблена установчими зборами, прийнята парламентом 8 грудня 1994 р., вступила в дію 22 серпня 1995 р. Чинна Конституція є четвертою в історії держави. Для прийняття змін і доповнень до Конституції потрібна підтримка 2/3 членів обох палат парламенту, а також 2/3 членів рад у штатах.

Глава держави – Президент. Його обирають обидві палати парламенту на шість років з правом бути переобраним на другий строк. Президент наділений переважно представницькими повноваженнями.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент – Федеральне зібрання. Верхня палата – Палата федерації – відповідальна за вирішення загальнофедеративних питань, складається із 108 депутатів, які обираються радами штатів на п'ять років. Палата федерації наділена також повноваженнями у сфері конституційного контролю, які вона здійснює за сприяння ради конституційних розслідувань. Нижня палата, або Палата народних представників, відповідальна за законодавчу діяльність, складається з 547 членів, які обираються загальним прямим голосуванням в одномандатних округах строком на п'ять років.

Виконавча влада. Вища виконавча влада належить урядові – Раді міністрів на чолі з Прем'єр-міністром. Склад уряду затверджує Палата народних представників за пропозицією Прем'єр-міністра. Головою уряду стає представник правлячої партії, що визначається після обрання нового складу нижньої палати парламенту.

Судова влада. Конституція передбачає незалежну федеративну судову систему (вищий орган – федеральний Верховний суд). Президента і Віце-президента Верховного суду затверджує Палата народних представників за поданням Прем'єр-міністра. Відбір кандидатів на посаду Федерального судді здійснює Федеральна судова адміністративна рада, кандидати призначаються на посаду Палатою народних представників за поданням Прем'єр-міністра. Діють також суди першої інстанції. У кожному штаті паралельно функціонує власна судова система.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять штатів і дві адміністративні самоврядні одиниці.

Влада в територіальних одиницях. Населення кожного штату обирає голову штату, який має свій виконавчий комітет. У кожному штаті діє відповідна рада. У містах головують обрані населенням мери. Незважаючи на це, федеральний уряд здійснює контроль за діяльністю регіональної влади.

На замітку. На відміну від більшості африканських країн, Ефіопія ніколи не була колонією європейських держав.

ЄГИПЕТ

Арабська Республіка Єгипет

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 000 250 кв. км; населення – 79 млн осіб; столиця – м. Каїр; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція тимчасова, прийнята 19 березня 2011 р. на референдумі (до того діяла Конституція 1971 р. з поправками).

Глава держави – Президент, який обирається безпосередньо громадянами. Кандидат на посаду має бути громадянином Єгипту від народження і досягти 40-річного віку. Строк повноважень – чотири роки з правом переобрання не більше ніж на два строки. У разі смерті або недієздатності Президента його функції тимчасово виконує Голова Народних зборів. Президент призначає одного або кількох Віце-президентів.

Законодавча влада являє собою двопалатну систему, що складається з Консультативної ради (Маджліс Аш-шура) та Народних зборів. Маджліс Аш-шура (Рада шури) традиційно виконує консультативно-дорадчі функції, складається із 270 членів, 180 з яких обираються шляхом прямих виборів, 90 – призначає Президент. Строк повноважень – шість років з оновленням половини складу щотри роки. Народні збори складаються із 508 членів, 498 з яких обираються шляхом загальних виборів, 64 – резервуються для жінок, 10 – призначає Президент. Строк повноважень – п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові, який призначає Прем'єр-міністра та інших членів уряду, а також має право звільняти їх із за-

йманих посад. Уряд відповідальний перед Народними зборами, які мають право прийняти резолюцію недовіри.

Судова влада заснована на французькій традиції. Головним у системі судів загального судочинства є Касаційний суд, якому підпорядковані апеляційні суди та суди першої інстанції. Діють також адміністративні суди, Сімейний суд та Верховний конституційний суд.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Верховний конституційний суд. Його Голова та дев'ять членів призначаються Президентом республіки.

Державно-територіальний устрій: 27 губерній (мухафазів), які поділяються на округи (маркази), а ті – на райони (нахії).

Організація влади в територіальних одиницях ґрунтується на принципі централізації. У кожній територіальній одиниці є представники центрального уряду. Влада в губерніях зосереджена в руках губернаторів, яких призначає Президент. Губернатори призначають нижчих посадових осіб в округах, районах, містах та селах. У містах, селах та районах, окрім цього, функціонують представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування.

***На замітку.** Єгипет – найчисленніша за кількістю населення арабська країна, у якої найбільша боєздатна армія. У результаті революції (2011 р.) з поста було усунено Президента Хосні Мубарака, який обіймав цю посаду понад 30 років.*

ЄМЕН

Республіка Ємен

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 527 968 кв. км; населення – 24,1 млн осіб; столиця – м. Сана; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (шиїзм та сунізм). Девіз: «Бог, нація, революція, єдність».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 16 травня 1991 р. Розроблена у зв'язку з об'єднанням Єменської Арабської Республіки і Народної Демократичної Республіки Ємен. Це перша Конституція об'єднаної держави. Чинна Конституція діє із змінами від 29 вересня 1994 р. та лютого 2001 р.

Зміни й доповнення приймаються 3/4 голосів парламенту, зміна положень перших двох частин Конституції вимагає додаткового затвердження на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається всенародним голосуванням на сім років.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент у складі Консультативної ради (Шура) (111 місць, членів призначає Президент) та Палати представників (301 місце, члени обираються загальними прямими виборами строком на вісім років).

Виконавча влада належить Кабінету на чолі з Прем'єр-міністром та Віце-прем'єр-міністрами, яких призначає Президент. За пропозицією Прем'єр-міністра Президент затверджує склад уряду.

Судова влада представлена Верховним судом, у провінціях діють апеляційні суди, а в кожному районі – суди першої інстанції. Ці суди компетентні розглядати цивільні та кримінальні справи. Також діє низка спеціалізованих судів. Відповідно до Конституції, право шариату ви-

знається джерелом права. Контроль за судовою системою здійснює Вища судова рада.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 21 провінція (мухафаз), які поділяються на райони (мудірії), а ті – на субрайони (маркази).

Влада в територіальних одиницях. На чолі кожної провінції стоїть губернатор, якого призначає Президент. Губернатор персонально відповідальний за виконання у провінції всіх законів, указів і розпоряджень центральної влади. У своїй діяльності він опирається на провінційну раду (маджлісаль-махаллі), яку й очолює, а також на органи влади в мудіріях та марказах. Рада провінції сприяє в межах своєї компетенції здійсненню загальної державної політики і вирішує питання економічного, соціального та культурного розвитку провінції.

Головний представник державної влади у районах – мудірам. Він призначається Президентом і здійснює ті самі функції, що й губернатор, тільки в межах відповідної мудірії. У своїй діяльності він опирається на районну раду і помічників, а також представників влади в марказах. Провінційні ради й органи влади в мудіріях і марказах обираються населенням.

На замітку. Президент Алі Абдалла Салех, який пішов у відставку 2012 р. під тиском громадянських протестів, очолював Ємен понад 30 років.

ЗАМБІЯ

Республіка Замбія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 752 614 кв. км; населення – 11,9 млн осіб; столиця – м. Лусака; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Одна Замбія, одна нація».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція схвалена Національними зборами 2 серпня 1991 р., набрала чинності 24 серпня 1991 р.

Процедура внесення змін передбачає попереднє схвалення на загальнодержавному референдумі та остаточне прийняття не менше як 2/3 голосів членів парламенту.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається на п'ятирічний строк на загальних виборах. Призначає Віце-президента, керує роботою уряду, є Верховним головнокомандувачем збройних сил країни.

Законодавча влада здійснюється однопалатним законодавчим органом – Національною асамблеєю. Складається зі 158 членів, 150 з яких обираються шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою відносною більшості, вісім – призначає Президент. Строк повноважень – п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові, який здійснює її через уряд – Кабінет, що складається з міністрів, яких призначає Президент зі складу Національної асамблеї. Міністри відповідальні перед Президентом.

Судова влада належить Верховному суду (діє як остання апеляційна інстанція; судді призначаються Президентом) та Високому суду, який має необмежену компетенцію щодо розгляду цивільних та кримі-

нальних справ. Судді Верховного суду призначаються пожиттєво Президентом після обрання парламентом. Відповідно до законодавства можуть утворюватись й інші суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій, які поділяються на округи.

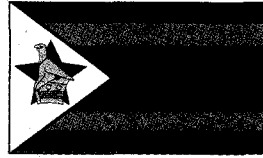
Влада в територіальних одиницях. У провінціях та округах здійснюється призначеними урядом посадовими особами – секретарями. У містах (зокрема столиці) та селах функціонують місцеві ради, але загалом місцеве управління здійснюють чиновники, яких призначає уряд.

На замітку. Відкриття у цьому регіоні наприкінці XIX ст. найбагатших родовищ мідних і поліметалевих руд стимулювало проникнення сюди «Британської південноафриканської компанії», створеної Сесілем Родсом. У 1911 р. ця територія отримала назву Північна Родезія (від прізвища Родса). 24 жовтня 1964 р. країна одержала незалежність як Республіка Замбія.

ЗІМБАБВЕ

Республіка Зімбабве

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 390 759 кв. км; населення – 12 млн осіб; столиця – м. Хараре; офіційні (державні) мови – англійська, шона, дебеле (сіндебеле). Девіз: «Єдність, свобода, праця».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентсько-парламентська	республіка

Конституція розроблена конституційною конференцією в Лондоні. Була прийнята 21 грудня 1979 р., а набула чинності 18 квітня 1980 р. Положення Конституції постійно змінюються. Зокрема, значні зміни було внесено в 1987, 2009 роках.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів депутатів кожної з палат.

Глава держави – Президент, який обирається на загальних виборах строком на п'ять років. Якщо висунутий тільки один кандидат на пост Президента, то його обирає не населення, а депутати парламенту.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент у складі Сенату (93 місця – 60 членів, що обираються всенародним голосуванням на п'ять років; 10 губернаторів провінцій, яких призначають Президент і Прем'єр-міністр; 16 традиційних вождів, обраних Радою вождів (адміністративний орган традиційних вождів); два місця, зайняті Президентом і Віце-президентом Ради вождів, і п'ять членів, яких призначає Президент); а також Палати зборів (210 місць, члени обираються всенародним голосуванням строком на п'ять років).

Виконавча влада належить урядові (Кабінету) на чолі з Прем'єр-міністром. Склад Кабінету призначається Президентом і Прем'єр-міністром, але уряд відповідальний перед Палатою зборів.

Судова влада. Вищою інстанцією у судовій системі є Верховний суд, діє також Високий суд. Спеціальна комісія судової служби консультує Президента стосовно кандидатів на посаду суддів Верховного та Високого судів, хоча ці рекомендації не є обов'язковими для Президента. До судової системи належать також регіональні суди та суди магістратів, які розглядають кримінальні і цивільні справи. Діють також й інші суди, зокрема Суд вождів, що розглядає справи, пов'язані з африканським традиційним правом та звичаями.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: вісім провінцій та два міста із статусом провінції. Провінції діляться на сільські і міські муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях є централізованою. Виконавчу владу у провінціях здійснюють губернатори, що призначаються Президентом. У сільських та міських муніципалітетах діють ради, частину членів яких обирає населення, а частину – призначає уряд. Строк повноважень рад – п'ять років.

На замітку. До 1965 р. територія сучасного Зімбабве входила до складу Федерації Родезії і Ньясенду. У 1965 р. лідер білої меншості Ян Сміт проголосив незалежність Республіки Родезія. Лише 1980 р. до влади прийшли представники чорношкірої більшості, які створили нову державу – Республіку Зімбабве.

ІЗРАЇЛЬ

Держава Ізраїль

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 20 770 кв. км; населення – 7,5 млн осіб; столиця – м. Єрусалим, ООН столицею вважає Тель-Авів; офіційні (державні) мови – іврит, арабська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція у формі єдиного писаного документу відсутня. Установчі збори, які мали прийняти Конституцію, не досягли згоди, тому найважливішими джерелами конституційного права є Декларація незалежності 1948 р., 11 Основних законів, прийнятих парламентом (Кнесетом). У 2003 р. парламентський Комітет з Конституції, права та юстиції розпочав роботу щодо розробки проекту писаної Конституції.

Глава держави – Президент, який виконує лише представницькі та церемоніальні функції. Обирається парламентом (Кнесетом) на семирічний строк; може обіймати цю посаду лише один строк.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Кнесету, що складається із 120 членів, які обираються за пропорційною виборчою системою із закритими списками кандидатів строком на чотири роки, виборчий бар'єр для політичних партій становить 2%.

Виконавча влада належить урядові (Кабінету) на чолі з Прем'єр-міністром, який є лідером парламентської більшості. Застосовується парламентський спосіб формування уряду: Президент пропонує лідерові парламентської більшості сформуванню Кабінету; підібраний Прем'єр-міністром персональний склад Кабінету затверджується парламентом. Міністри є членами Кнесету. У структурі Кабінету утворюється Кабінет безпеки, до якого входять визначені Прем'єр-міністром члени уряду. Із 1996 р. інститут вотуму недовіри до уряду скасовано – його замінено

затвердженням Кнесетом призначень міністрів та вотумом недовіри до Прем'єр-міністра.

Судова влада представлена трьома інстанціями: магістратські суди (перша інстанція), районні суди (діють як апеляційні та як суди першої інстанції щодо деяких категорій справ) та Верховний суд. Усі судді призначаються Судовим виборчим комітетом, що формується трьома гілками влади. Функціонують також державні сімейні суди, суди з трудових спорів, військові та релігійні суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість районів, які поділяються на 15 субрайонів, а ті – на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях здійснюється на засадах місцевого самоврядування. Його органи існують на всіх трьох рівнях територіального устрою і представлені міськими, місцевими та регіональними радами. Ради обирають голів (мерів). Повноваження рад можуть бути достроково припинені Міністром внутрішніх справ у випадку, якщо діяльність ради призвела до серйозної фінансової кризи.

На замітку. Рання ізраїльська держава відома ще з II тисячоліття до н. е. під назвами Іудея та Палестина. Сучасний Ізраїль створено 14 травня 1948 р. після багаторічного бездержавного існування ізраїльського народу, що призвело, натомість, до перманентних арабо-ізраїльських конфліктів.

ІНДІЯ

Республіка Індія

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 3 065 027 кв. км; населення – 1 млрд 200 млн осіб; столиця – м. Нью-Делі; офіційні (державні) мови – хінді, англійська та 14 регіональних мов. Девіз: «Нехай запанує Істина».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція набула чинності 26 січня 1950 р. Зміни вносились неодноразово.

Глава держави – Президент, який обирається непрямыми виборами через колегію виборців на п'ятирічний строк. Колегія виборців складається з виборних членів двох палат парламенту і членів законодавчих зборів штатів. Президент може переобиратися без обмежень. Він наділений правом розпускати законодавчі збори штатів, звільняти уряди штатів і запроваджувати т. зв. президентське правління. У разі відсутності або смерті Президента його функції виконує Віце-президент, якого обирають члени обох палат парламенту строком на п'ять років. Віце-президент не може бути членом парламенту або членом законодавчих зборів будь-якого штату. Віце-президент одночасно є головою Ради штатів за посадою.

Законодавча влада. Індія має двопалатний парламент, схожий за функціями та особливостями до вестмінстерського типу парламентської системи. Складається з верхньої палати, що іменується Раджья Сабха (Рада штатів) і нижньої палати – Лок Сабха (Будинок народу).

Раджья Сабха, постійний орган влади, має 245 членів, які працюють упродовж шести років. Більшість з них обрані державним і територіальними законодавчими органами штатів пропорційно до населення цих штатів. 12 членів палати призначає Президент. Третина членів переобирається щодва роки. 543 із 545 членів Лок Сабха обираються безпосередньо шляхом всенародного голосування і представляють окремі округи упродовж п'яти років. Двох інших членів нижньої палати призначає Пре-

зидент з англо-індійської громади, якщо вважає, що вона належно не представлена в державних органах.

Виконавча влада складається з Президента, Віце-президента та Ради міністрів на чолі з Прем'єр-міністром. Останній є главою уряду і здійснює найважливіші виконавчі функції, обирається членами парламенту з партії, що отримала найбільше голосів на парламентських виборах. Будь-який міністр повинен бути членом однієї з палат парламенту. Уряд формує Президент за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Судова влада. Індія має триступеневу судову систему: Верховний суд, що складається з Головного судді та 25 суддів, яких призначає Президент; 21 Верховний суд штатів; суди першої інстанції. Верховний суд є першою інстанцією щодо справ, пов'язаних з основними правами, і щодо спорів між штатом та федерацією.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 28 штатів, Національна столична територія Делі і шість союзних територій. Штати поділяються на райони, райони – на муніципалітети та панчаяти.

Влада в територіальних одиницях. Органами влади в суб'єктах федерації – штатах – є законодавчі збори (одно- чи двопалатні) та місцеві уряди. На чолі кожного зі штатів перебуває губернатор, якого призначає Президент строком на п'ять років. Президент має повноваження розпустити законодавчий орган штату, якщо конституційний механізм штату не в змозі підтримувати порядок. У територіальних одиницях нижчого рівня функціонує місцеве самоврядування, яке здійснюють муніципалітети (у міських територіях) та панчаяти (у сільських). Існує два види панчаятів – сільські і районні. І в муніципалітетах, і в панчаятах управління забезпечують виборні представницькі органи (1/3 місць у них резервується для жінок).

На замітку. В основу територіального поділу Індії покладено мовну спільність населення.

ІНДОНЕЗІЯ

Республіка Індонезія

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 1 919 445 кв. км; населення – 249 млн осіб; столиця – м. Джакарта; офіційна (державна) мова – індонезійська. Девіз: «Єдність в багатоманітті».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена Комітетом з підготовки незалежності Індонезії та прийнята ним 18 серпня 1945 р., чинність її припинялася з 1950-го по 1959 рік (скасована федеральною Конституцією 1949 р., замінена тимчасовою Конституцією 1950-го та відновлена 5 липня 1959 р.); нині діє з низкою поправок (1998, 1999, 2001, 2002 рр.).

Глава держави – Президент, який разом із Віце-президентом обираються шляхом прямих виборів строком на п'ять років. Очолює виконавчу владу, є Верховним головнокомандувачем збройних сил, укладає міжнародні договори, підписує закони тощо.

Законодавча влада належить Народній консультативній асамблеї (Меджлісу), що складається з Палати представників та Палати регіонального представництва. Народна консультативна асамблея вносить зміни до Конституції, виконує інавгураційні функції стосовно Президента та має право імпичменту глави держави. Законодавчі функції здійснюють палати парламенту. Палата представників складається із 560 членів, які обираються на п'ятирічний строк за пропорційною виборчою системою. Палата регіонального представництва складається зі 132 членів: по чотири від кожної із 30 провінцій, двох спеціальних регіонів та столичного округу.

Виконавча влада належить Президентові, який реалізує її через Кабінет. Міністри призначаються на посади та звільняються Президентом і відповідальні перед ним.

Судова влада здійснюється системою загальних судів, де вищим органом є Верховний суд, що виконує функції апеляційної інстанції, Судом із трудових спорів, підпорядкованим Верховному суду, та Конституційним судом. Діють також спеціалізовані суди, зокрема антикорупційні суди, адміністративні суди, релігійні суди, військові трибунали, які підпорядковані Верховному суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів: по три члени обирають Президент, Верховний суд і парламент. Голову Конституційного суду обирають з-поміж свого складу судді Конституційного суду.

Державно-територіальний устрій: 30 провінцій, два спеціальні регіони та один столичний округ; провінції діляться на регентства і міста.

Управління в територіальних одиницях здійснюють органи місцевого самоврядування, що існують на всіх рівнях територіального устрою. У провінціях, регентствах та містах діють виборні представницькі органи місцевого самоврядування, їхні виконавчі органи, голови територіальних утворень (регенти і мери відповідно), що також обираються населенням строком на п'ять років. Органи місцевого самоврядування володіють автономією у вирішенні місцевих справ.

На замітку. Суцило Бамбанг Юдойоно – шостий Президент Індонезії – автор понад 20 книг, присвячених, в основному, військовому і державному будівництву. Він є також автором поетичної збірки «Живий сад», випустив два музичні альбоми власних пісень, заявивши, що вважає музику одним із способів вирішення гуманітарних проблем.

ІРАК
Республіка Ірак

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 438 317 кв. км; населення – 30 млн осіб; столиця – м. Багдад; офіційні (державні) мови – арабська, курдська (офіційна в курдських районах); офіційна (державна) релігія – іслам. Девіз: «Аллах Великий».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція ухвалена на всенародному референдумі 15 жовтня 2005 р.

Глава держави – колегіальний орган – Президентська рада у складі Президента і двох Віце-президентів, які обираються єдиним списком депутатами Ради представників на чотири роки з правом переобрання на другий термін. Президентська рада має ухвалювати рішення одногосно. Термін повноважень Президентської ради завершується одночасно із закінченням строку повноважень Ради представників. Чинна Конституція не регламентує співвідношення повноважень Президента і двох Віце-президентів.

Законодавча влада належить Раді представників, що функціонує упродовж чотирьох років після її обрання. Рада представників нараховує 325 депутатів, які обираються за відкритими списками на основі пропорційної системи виборів, з них 317 репрезентують конкретні провінції, а вісім є представниками меншин. Строк повноважень – чотири роки. Раді представників дано право вносити додаткові поправки до Основного закону.

Виконавча влада належить Президентській раді і Раді міністрів (уряд). Президент пропонує кандидатуру на пост Прем'єр-міністра з партії, що набрала найбільшу кількість місць у Раді представників, на затвердження Президентській раді. Якщо упродовж подальших 15 днів

уряд не буде сформовано, то Президент пропонує іншу кандидатуру на пост Прем'єр-міністра. Міністрів затверджує Рада представників за пропозицією Прем'єр-міністра.

Судова влада. Конституція Іраку передбачає існування федеральної судової влади, яка має складатись із Вищої судової ради, Федерального верховного суду, Федерального касаційного суду, Департаменту прокуратури, Комісії з нагляду за судочинством та інших федеральних судів, діяльність яких регулюється відповідно до законодавства. На сьогодні триває формування вказаних органів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 18 провінцій (мухафазів), що поділяються на райони. Також є один автономний регіон – Курдистан, який поділяється на три провінції – Дахук, Ербіль, Сулейманія. Райони поділяються на зони.

Влада в територіальних одиницях. Органами влади в суб'єктах федерації – мухафазах – є губернатори (призначаються Президентом). У Курдистанській автономії органами влади є Президент автономії, парламент – Національна асамблея (50 осіб), уряд на чолі з Прем'єр-міністром. У районах вищими посадовими особами є районні офіцери (призначаються центральним урядом). Відповідальними за управління в зонах є директори, яких також призначає центральна влада. Відповідно до Конституції 2005 р., у містах повинні функціонувати міські ради та мери. Коаліційна тимчасова адміністрація Іраку започаткувала процес децентралізації, спрямований на формування органів місцевого самоврядування.

На замітку. У 1958 р. було створено монархічний Арабський Союз Іраку та Йорданії, що не проіснував і року. Проголошену після цього республіку очолив одіозний лідер Саддам Хусейн, довголітній режим якого було повалено після вторгнення військ США.

ІРАН

Ісламська Республіка Іран

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 1 648 000 км; населення – 79 млн осіб; столиця – м. Тегеран; офіційна (державна) мова – перська (фарсі); офіційна (державна) релігія – іслам (шиїзм). Девіз: «Незалежність, воля, Ісламська Республіка».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	теократично-президентська	республіка

Конституція була прийнята 24 жовтня 1979 р. шляхом референдуму, набула чинності 3 грудня того ж року. Зміни вносились 28 липня 1989 р. (стосувались розширення компетенції Президента, скасування посади Прем'єр-міністра, усунення вимоги щодо необхідності Верховного лідера бути мар'я, або бути обраним на загальних виборах, запровадження постійного органу – Ради доцільності та проникливості).

Глава держави – Верховний лідер (лідер революції), який обіймає пост пожиттєво, обирається та звільняється з посади Радою експертів, підконтрольній їй. Верховний лідер визначає загальну політику Ісламської Республіки, є Верховним головнокомандувачем збройних сил, має виключне право оголошувати війну або мир, призначає найвищих посадових осіб судової системи, державного радіо і телебачення, командирів поліції та збройних сил, шість із дванадцяти членів Ради вартових Конституції.

Законодавча влада здійснюється однопалатним законодавчим органом – Ісламською консультативною асамблеєю (Меджлісом). Складається із 290 членів, які обираються шляхом прямих виборів строком на чотири роки. Прийняті Асамблеєю закони потребують затвердження Радою вартових Конституції. Спорі між Ісламською консультативною асамблеєю та Радою вартових вирішує Рада доцільності та проникливості.

ті, що є консультативно-дорадчим органом при Верховному лідерові (один із найвпливовіших органів).

Виконавчу владу очолює Президент Ісламської Республіки Іран, який обирається шляхом загальних прямих виборів строком на чотири роки з правом одного повторного переобрання. Усі кандидати на пост Президента мають бути схвалені Радою вартових Конституції на предмет їх вірності ідеалам ісламської революції. Президент формує уряд – Раду міністрів – та контролює її діяльність. Рада міністрів складається із 22 міністрів, яких призначає Президент та затверджує на посадах Ісламська консультативна асамблея (законодавчий орган). При Президентові також працюють вісім Віце-президентів, які забезпечують здійснення державної політики в різних сферах управління. Остаточні рішення з будь-яких питань приймає глава держави – Верховний лідер.

Контрольні органи є невіддільною та надзвичайно важливою складовою системи державної влади Ірану. Існує три вищі контрольні органи: 1) Рада експертів – всенародно обраний орган (строк повноважень – вісім років), який складається із 86 «добросесних і освічених» священнослужителів; обирає Верховного лідера та контролює його діяльність, може усунути Лідера з посади; 2) Рада доцільності та проникливості – консультативно-дорадчий орган при Верховному лідерові, що здійснює контроль за діяльністю виконавчої та судової влади, вирішує конфлікти між законодавчим органом та Радою вартових Конституції; 3) Рада вартових Конституції.

Судова влада становить єдину систему на чолі з Головою судової влади, який призначається на посаду Верховним лідером. Голова судової влади призначає Голову Верховного суду і Генерального прокурора. Судова система охоплює громадські суди (розглядають цивільні та деякі кримінальні справи), революційні (розглядають кримінальні справи щодо деяких категорій злочинів, зокрема проти національної безпеки; їхні рішення є остаточними й оскарженню не підлягають) та спеціалізовані суди (релігійні, які підпорядковані Верховному лідеру та рішення яких є остаточними).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Рада вартових Конституції, яка складається з 12 юристів (шість призначає Верховний лідер, шість – обирає Асамблея), тлумачить закони, може накладати вето на закон, прийнятий Ісламською консультативною асамблеєю, якщо він суперечить Конституції чи шаріату; дає висновок щодо вірності ідеалам революції кандидатів на усі види виборів, що є фактичним схваленням особи як кандидата на виборну посаду; здійснює нагляд за проведенням національних виборів.

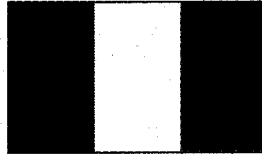
Державно-територіальний устрій: 31 провінція.

Управління в територіальних одиницях. У провінціях функціонують представники національного уряду. Місцеве самоврядування ґрунтується на положенні ст. 7 Конституції Ірану, яке було впроваджене лише 1999 р., коли вперше відбулися вибори до місцевих рад. Нині в містах та селах функціонують органи місцевого самоврядування, що формуються населенням на загальних прямих виборах; строк повноважень – чотири роки. Ради обирають мерів, здійснюють управління у відповідних територіальних одиницях.

***На замітку.** На цій території тривалий час існувала могутня Персидська імперія. У 1906 р., після неодноразових втрат незалежності, була проголошена конституційна монархія, яка припинила своє існування в результаті «ісламської революції». У 1979 р. було проголошено ісламську республіку. Окремо слід звернути увагу на той факт, що на прапорі Ірану 22 рази повторено напис «Аллах акбар» («Аллах великий»).*

ІРЛАНДІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 70 283 кв. км; населення – 4,5 млн осіб; столиця – м. Дублін; офіційні (державні) мови – ірландська, англійська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція прийнята на національному плебісциті 1 липня 1937 р., набула чинності 29 грудня 1937 р. Це друга Конституція від часу незалежності Ірландії (замінила Конституцію 1922 р.). Процедура внесення змін передбачає схвалення відповідного закону обома палатами парламенту та прийняття його на національному референдумі. За час її чинності було внесено 29 змін (останні – у 2004, 2009 та 2011 роках).

Глава держави – Президент, який обирається шляхом прямих виборів строком на сім років з правом одного повторного переобрання. Формально належить до законодавчої влади; виконує загалом представницькі та церемоніальні функції; має право розпуску нижньої палати парламенту (за вимогою Прем'єр-міністра).

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Ойрехтазу. Формально до законодавчої влади належить також Президент. Верхня палата парламенту – Сенат – складається із 60 членів, 43 з яких обираються депутатами нижньої палати, 11 – призначає Прем'єр-міністр та шість – обирають університети. Нижня палата парламенту Ірландії складається із 166 членів, які обираються шляхом прямих виборів на основі пропорційного представництва за виборчою системою єдиного перехідного голосу. Строк повноважень обидвох палат парламенту – п'ять років.

Виконавча влада належить урядові – Кабінету – на чолі із Прем'єр-міністром. До складу уряду входить від 7 до 15 членів. Усі вони мають бути членами парламенту, причому не більше ніж два – сенатора-

ми. Уряд формується парламентським способом. Прем'єр-міністр визначається нижньою палатою парламенту та формально призначається на посаду Президентом. Він же призначає інших членів уряду за пропозицією Прем'єр-міністра та за схвалення нижньою палатою парламенту. Уряд працює на засадах парламентської відповідальності та за умови довіри до нього з боку нижньої палати.

Судова влада представлена Верховним судом та підпорядкованими йому судами – Високим судом, Апеляційним кримінальним судом, окружними та районними судами. Верховний та Високий суди виконують функції касаційної інстанції, а також наділені повноваженнями у сфері конституційного контролю. Верховний суд складається з Голови Верховного суду, Голови Високого суду і щонайменше семи членів. Судді Верховного суду призначаються Президентом за рекомендацією уряду.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 29 графств та п'ять міст.

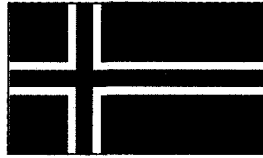
Управління в територіальних одиницях здійснюють органи місцевого самоврядування, що являють собою дворівневу систему. Перший рівень місцевого самоврядування характерний для міських громад, які обирають відповідні міські ради. Другий рівень місцевого самоврядування існує у 29 графствах та п'яти містах, які за статусом прирівняні до графств. Управління цими територіальними одиницями здійснюють відповідні місцеві ради. Місцеві вибори проводять щоп'ять років на основі пропорційного представництва за виборчою системою єдиного перехідного голосу.

На замітку. Ірландія – єдина держава світу, символом якої, зображенням на державному гербі, є музичний інструмент, у даному випадку – арфа.

ІСЛАНДІЯ

Республіка Ісландія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 102 820 кв. км; населення – 300 тис. осіб; столиця – м. Рейк'явік; офіційна (державна) мова – ісландська. Офіційна (державна) релігія – християнство (лютеранство). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята 16 червня 1944 р., набула чинності 17 червня того ж року; діє з наступними змінами.

Глава держави – Президент, який обирається прямим, загальним, рівним і таємним голосуванням строком на чотири роки без обмежень щодо переобрання. Віковий ценз для кандидатів у Президенти визначений у 35 років. Президент може бути усунений з поста достроково за результатами референдуму (він проводиться за рішенням Альтингу, яке приймається 3/4 від загальної кількості депутатів). Серед повноважень Президента можна виділити його право укладати міжнародні договори (частково – за згодою Альтингу), щорічно скликати парламент і визначати час закриття його сесії, відстрочувати засідання Альтингу, скликати його надзвичайну сесію. Президент може розпустити Альтинг. Відповідні акти Президента потребують контрасигнування з боку членів уряду.

Законодавча влада належить парламенту (Альтингу), до складу якого входить 63 депутати, обрані за пропорційною системою шляхом загальних прямих виборів на чотири роки. Віковий ценз для активного і пасивного виборчого права – 18 років. Прийнятий закон передається на підпис главі держави. Останній не наділений правом вето, однак у Конституції передбачено його своєрідний замітник: якщо глава держави відмовиться підписати закон, він набуває чинності, але має бути, «як тільки дозволять обставини», винесений на референдум, у разі відхилення за результатами референдуму закон стає недійсним. Контрасигнування потре-

бують і ухвалені главою держави т. зв. тимчасові закони. Такі акти «у разі крайньої необхідності» Президент видає в періоди між сесіями парламенту. Вони мають бути невідкладно подані до Альтингу відразу після поновлення його засідань. Тимчасові закони, яких Альтинг не затвердить, втрачають чинність.

Виконавчу владу здійснює уряд – Кабінет міністрів – на чолі з Прем'єр-міністром. Кабінет міністрів здійснює загальне керівництво державними справами. Членів Кабінету призначає Президент, виходячи з розстановки партійно-політичних сил в Альтингу. Кабінет політично відповідальний перед Альтингом і в разі винесення йому парламентом вотуму недовіри повинен піти у відставку. Глава уряду – Прем'єр-міністр – зазвичай є лідером партії (коаліції) більшості в парламенті. Конституція передбачає можливість скликання спеціального засідання уряду – державної ради (розглядає «важливі державні заходи», проекти законів тощо). До складу державної ради, окрім членів Кабінету, входить Президент, який і головує на її засіданнях.

Судова влада. Вищим судом загальної юрисдикції є Верховний суд, до складу якого входить Голова і сім суддів. Суддів Верховного суду призначає Президент (рішення про ці призначення контрастигує Міністр юстиції), а вони обирають голову суду строком на два роки. Суддів інших восьми окружних судів також призначає Президент. Усі судді призначаються безстроково.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій. 26 магістратів, муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях. Магістрати є територіальною основою для виконання окремих адміністративних функцій вищими органами місцевої поліції (магістратами), зокрема оголошення банкрутства, укладення шлюбу поза церквою тощо. Основною одиницею територіального устрою є міські та сільські муніципалітети, у кожному з яких обираються представницькі органи – ради – строком на чотири роки. Ради обирають зі свого складу голів, які керують їхньою роботою. Крім того, муніципалітети обирають мерів, котрі можуть і не входити до складу ради.

На замітку. Ісландський парламент – Альтинг – працює з 930 р. і вважається найстарішим із чинних досі парламентів світу.

ІСПАНІЯ

Королівство Іспанія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 504 782 кв. км; населення – 47 млн осіб; столиця – м. Мадрид; офіційна (державна) мова – іспанська; регіональні мови – баскська, каталонська, галіційська, окситанська. Девіз: «Ще далі».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція розроблена Конституційними кортесами (асамблеєю), прийнята ними 31 жовтня 1978 р., затверджена на конституційному референдумі 6 грудня 1978 р.; підписана Королем 27 грудня 1978 р. Процедура внесення змін передбачає прийняття відповідного закону обома палатами парламенту більшістю у 3/5. Такий закон повинен бути схвалений на референдумі, якщо цього вимагає не менше як 1/10 частина будь-якої палати парламенту.

Глава держави – спадковий монарх – Король, який є символом державної єдності та стабільності. Представляє Іспанську державу в міжнародних відносинах, виконує арбітражні функції в системі державної влади, є Головнокомандувачем збройних сил.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Генеральним кортесам. Верхня палата – Сенат – складається із 264 членів, 208 з яких обираються шляхом загальних прямих виборів, а 56 – делегуються обласними парламентами. Строк повноважень Сенату – чотири роки. Нижня палата – Конгрес депутатів – складається із 350 депутатів, частина яких обирається у 50 провінціях (щонайменше два представники від кожної) та в автономних містах Сеута та Мелілья (по одному представникові від кожного), а решта – обираються за пропорційною виборчою системою. Строк повноважень Конгресу депутатів – чотири роки.

Виконавча влада належить Раді міністрів на чолі із Прем'єр-міністром. Формується парламентським способом (усі члени уряду формально призначаються Королем, однак фактично Прем'єр-міністром стає

лідер парламентської більшості, а іншими членами уряду – її представники). Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада охоплює національну та обласні судові системи, які побудовані на основі принципу спеціалізації і складаються із кримінальних, адміністративних, соціальних, мирових, ювенальних судів, судів пенететіарного спостереження та Конституційного суду. Національна судова система складається із Верховного суду та місцевих судів цивільної, кримінальної й адміністративної юрисдикції. Судові системи автономних співтовариств охоплюють Високі суди справедливості та місцеві суди різних видів юрисдикції, окрім конституційної.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд Іспанії, що складається із 12 членів, яких призначає Король (з них чотири – за пропозицією Конгресу, що приймається 3/5 голосів його членів, чотири – за пропозицією Сенату, за такої ж більшості, два – за поданням уряду і два – за пропозицією Генеральної ради судової влади). Члени Конституційного суду призначаються з числа суддів і прокурорів, професорів університету, державних службовців та адвокатів строком на дев'ять років, але кожні три роки склад оновлюється на третину.

Державно-територіальний устрій: 17 автономних областей та два автономні міста. Автономні області поділяються на провінції (загальна кількість – 50). Провінції діляться на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях будується на основі принципу місцевої автономії, якою володіють усі територіальні одиниці. Так, в областях функціонують обласні парламенти (законодавчі асамблеї), урядові ради та Верховні суди. Управління провінціями забезпечують провінційні асамблеї на чолі з обраними ними головами та сформовані ними комісії, що є виконавчими органами. Муніципалітети мають статус публічних корпорацій. Органами влади в муніципалітетах є виборні ради (асамблеї), які складаються з радників та мерів. Строк їхніх повноважень становить чотири роки. Мер і віце-мери обираються на пленарному засіданні асамблеї.

На замітку. Диктатор Франсіско Франко правив Іспанією з 1939 р. по 1975 р. Із 1947 р. Іспанія вважалася монархією з вакантним місцем короля. Франко постановив, що королем після його смерті повинен стати принц Хуан Карлос. Заповіт Франко здійснився 1975 р., коли на престол зійшов король Хуан Карлос I.

ІТАЛІЯ

Італійська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 301 245 кв. км; населення – 60 млн осіб; столиця – м. Рим; офіційна (державна) мова – італійська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція Італійської Республіки ухвалена 11 грудня 1947 р.; набула чинності 1 січня 1948 р.; діє з наступними змінами і доповненнями.

Глава держави – Президент республіки. Строк повноважень Президента – сім років. Президент може переобиратися неодноразово. Президент республіки має досягнути 50 років. Повноваження глави держави є обмеженими.

Президент промульгує закони, прийняті парламентом, а також постанови і декрети, що мають силу закону, призначає цивільних і військових посадових осіб, акредитує дипломатичних представників в іноземних державах, ратифікує міжнародні договори. Президент республіки має право помилування, нагороджувати відзнаками тощо. Він також є Головнокомандувачем збройних сил. У випадках, передбачених Конституцією, призначає референдум, за рішенням парламенту повідомляє про стан війни.

Вибори Президента є непрямими: глава держави обирається таємним голосуванням двома палатами парламенту на їх спільному засіданні за участю представників областей.

Законодавча влада належить парламенту, який складається з двох палат: Палати депутатів (нижня палата) і Сенату республіки (верхня палата). Палата депутатів складається із 630 членів, які обираються загальним прямим голосуванням на п'ять років. Депутатом може бути виборець, який досяг 25 років.

475 депутатських місць (75%) розподіляються на основі виборів в одномандатних округах за мажоритарною системою відносної більшості, 155 депутатських місць – за пропорційною системою. Виборець голосує за партію, але не обирає конкретного кандидата.

Сенат складається з обраних і довічних сенаторів. 315 сенаторів обираються в областях загальним прямим голосуванням виборців, які досягли 25 років. Сенаторами можуть бути обрані кандидати, яким виповнилось 40 років. Кожний колишній президент є довічним сенатором по праву, якщо він не відмовиться від цього. Президент Італії може призначити довічними сенаторами п'ять громадян, які прославили республіку досягненнями. Строк повноважень Сенату – п'ять років. Італійські депутати й сенатори мають імунітет та індемнітет. Законодавча ініціатива належить парламентаріям, уряду, обласним радам, Національній раді економіки та праці, а також групам виборців кількістю не менш як 50 тис. осіб.

Вибори до Сенату аналогічні до виборів у палату депутатів: 75% із 315 місць розподіляються на основі виборів в одномандатних округах за мажоритарною системою відносної більшості, решту (25%) – на основі пропорційного представництва розділять між собою політичні партії. Висувати свої кандидатури до Сенату не можуть особи, які більш ніж п'ятнадцять років мали парламентський мандат. Італійці, які проживають за кордоном, не мають виборчого права.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів. Уряд є найбільш впливовим та активним органом державної влади, до його складу входить Голова Ради міністрів і міністри. Уряд призначається Президентом республіки після консультацій з лідерами партійних фракцій у палатах і їхніми головами. Основний вплив на склад уряду здійснюють саме парламентські фракції. Уряд вважається сформованим, якщо упродовж десяти днів після свого утворення одержить довіру Палати депутатів і Сенату. Повноваження, надані Конституцією Президентові республіки, фактично здійснює уряд.

Судова влада. Судова система передбачає три рівні: суди першої інстанції; проміжні апеляційні суди; суди останньої інстанції, що розглядають апеляції на рішення проміжних судів про тлумачення законодавства. До судів загальної юрисдикції належать суди, які вирішують цивільні і кримінальні справи, адміністративні суди, військові трибунали. Очолює систему судів загальної юрисдикції Верховний касаційний суд, що складається приблизно із 300 магістрів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд Італії, що складається з 15 суддів, які призначаються на дев'ять років: п'ять членів обираються національним парламентом,

п'ять – призначає Президент, а ще п'ять – вищі судові й адміністративні органи.

Державно-територіальний устрій: 20 областей, які поділяються на 110 провінцій, провінції – на комуни. П'ять областей із 20 мають особливий автономний статус.

Влада в територіальних одиницях. Італія – регіоналістська держава, тобто маючи унітарний статус, вирізняється високим рівнем децентралізації адміністративно-територіальних одиниць. Представницькими органами влади в областях є обласні ради, що обираються населенням на п'ять років. Місцевим органам влади належить право законодавчої влади в будь-якій сфері, крім тих, що прямо закріплені за центральною владою. Крім того, вказані органи можуть вносити законопроекти в обидві палати парламенту. Виконавчим органом влади є обласна джунта, що обирається обласною радою. Центральна влада має право розпустити обласну раду за дії, що суперечать Конституції, чи інші серйозні правопорушення. Представницькими і виконавчими органами в провінціях є, відповідно, ради і джунти, у комунах – муніципальні ради і муніципальні джунти та мери, які обираються шляхом прямих виборів.

На замітку. У 1922 р. в Італії була встановлена фашистська диктатура на чолі з Беніто Муссоліні, яка стала прикладом для наслідування і створення нацистського режиму Адольфом Гітлером.

ЙОРДАНІЯ

Хашимітське
Королівство Йорданія

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 89 206 кв. км; населення – 6,5 млн осіб; столиця – м. Амман; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Бог, Батьківщина, Король».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція прийнята 8 січня 1952 р. двома палатами парламенту та затверджена Королем. Процедура внесення змін передбачає прийняття законопроекту обома палатами парламенту більшістю у 2/3 їхніх членів та схвалення Королем. Зміни вносились неодноразово. Останні з них затверджені Королівським декретом у вересні 2011 р. (стосувалися гарантій незалежності судової влади, створення Конституційного суду та незалежної Виборчої комісії).

Глава держави – Король, який успадковує престол, формально належить до законодавчої та вважається главою виконавчої влади. Підписує закони, має право вето (може бути подолане повторним голосуванням 2/3 від складу нижньої палати парламенту), формує уряд – Раду міністрів, звільняє міністрів з посад, є Головнокомандувачем збройних сил, має право розпуску парламенту.

Законодавча влада належить Королю та Національній асамблеї (Маджліс ал-Умма) – двопалатному парламенту. Верхня палата – Асамблея сенаторів – складається із 60 членів, яких призначає Король строком на чотири роки. Палата депутатів (нижня палата парламенту) складається із 120 членів, які обираються за системою єдиного неперехідного голосу в багатомандатних округах строком на чотири роки. При цьому, відповідно до виборчого закону (травень 2010 р.), 12 депутатських мандатів резервується для жінок, дев'ять – для християн, дев'ять – для

бедуїнів, три – для йорданців чеченського походження та два додаткові місця виділяється для Амману (столиці).

Виконавча влада належить Королю та уряду – Раді міністрів – на чолі з Головою. Усіх членів уряду призначає Король. У процесі своєї діяльності вони відповідальні і перед Королем, і перед нижньою палатою парламенту – Палатою депутатів. Після протестів 2011 р. задекларовано перехід до парламентського способу формування уряду.

Судова влада здійснюється загальними, релігійними та спеціальними судами. Система загальних судів (розглядають цивільні та кримінальні справи) будується за принципом трьохінстанційності, де вищою інстанцією є Касаційний суд. Існує два види релігійних судів – шариатські (вирішують справи на основі норм і принципів ісламу) та суди інших офіційно визнаних у Йорданії релігійних громад.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 12 губерній (мухафазів), які поділяються на 52 райони (нахії).

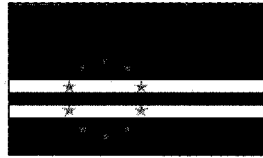
Управління в територіальних одиницях ґрунтується на принципі централізації. Губерніями керують губернатори, яких призначає Король. Після протестів 2011 р. задекларовано курс на децентралізацію, відповідно до якого в кожній губернії має бути сформований виборний представницький орган.

На замітку. Абдалла II – король Йорданії з 1999 р. – прямиий нащадок пророка Мухаммеда в 43-му поколінні. Його батько – король Хусейн – правив країною 47 років.

КАБО-ВЕРДЕ

Республіка Кабо-Верде

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 4 033 кв. км; населення – 520 тис. осіб; столиця – м. Прая; офіційна (державна) мова – португальська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 25 вересня 1992 р., зміни вносились у 1995 та 1999 роках.

Зміни приймаються Національною асамблеєю 2/3 голосів.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом прямих виборів строком на п'ять років та виконує представницькі функції.

Законодавча влада здійснюється Національною асамблеєю – однопалатним парламентом, що складається із 72 членів, які обираються шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою із регіональними списками кандидатів строком на п'ять років.

Виконавча влада належить урядові, що формується парламентським способом та є відповідальним перед парламентом. На чолі уряду – Прем'єр-міністр, який формально призначається Президентом за схвалення парламенту (є лідером парламентської більшості). Міністрів призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра.

Судова влада здійснюється Верховним трибуналом справедливості та підпорядкованими йому судами, а також Судом аудиту, військовими, фіскальними та звичаєвими судами.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 17 муніципалітетів.

Управління в територіальних одиницях здійснюють представницькі органи місцевого самоврядування (асамблеї) та колегіальні виконавчі органи. Асамблеї формуються виборним шляхом на основі пропорційного представництва, їхній кількісний склад залежить від чисельності населення. Виконавчі органи формуються асамблеями та відповідальні перед ними.

На замітку. Незалежність від Португалії країна отримала 1975 р., а в 1981-му було створено нетривалий державний союз із Гвінеєю-Бісау.

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 2 717 300 кв. км; населення – 15,5 млн осіб; столиця – м. Астана; офіційні (державні) мови – казахська, російська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція була прийнята 30 серпня 1995 р. шляхом проведення загальнонаціонального референдуму. До Конституції внесено зміни й доповнення в 1998, 2007 та 2011 роках. Замінила Конституцію, прийняту 28 січня 1993 р. Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом або на референдумі, залежно від ініціатора змін.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів на п'ять років. Відповідно до Конституції, Президент як глава держави та її вища посадова особа визначає основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики. Він – символ і гарант єдності народу і державної влади, непорушності Конституції, прав і свобод людини та громадянина. Президент Республіки Казахстан наділений широкими повноваженнями. У випадках і в порядку, передбаченими Конституцією, він може розпустити парламент, за згодою парламенту призначає на посаду Прем'єр-міністра, звільняє його з посади, головує на засіданнях уряду з особливо важливих питань, наділений правом вето на закони, видає укази і скасовує заходи, вжиті центральними органами виконавчої влади, є Головнокомандувачем збройних сил тощо.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент. Верхня палата – Сенат (47 місць, з них 15 членів призначає Президент, а 32 – обирають місцеві ради). Строк повноважень депутатів Сенату – шість років; половина складу переобирається щотри роки. Нижня палата – Мажиліс, що складається з 107 членів. Дев'ять із них обирає Асамблея народу Казахстану (консультативний орган, що покликаний представляти інтереси національ-

них меншин, його членів призначає Президент), інші члени Мажилісу, які не призначаються, обираються на загальних виборах строком на п'ять років. Частину своїх повноважень парламент реалізує на спільних засіданнях палат, зокрема: внесення змін і доповнень до Конституції, затвердження бюджету, ратифікації міжнародних договорів, оголошення війни, делегування Президентові законодавчих повноважень строком до одного року.

Виконавча влада належить Кабінету міністрів (уряду) на чолі з Прем'єр-міністром. Склад уряду затверджує Президент. Прем'єр-міністра та Віце-прем'єр-міністрів призначає Президент за погодженням із Мажилісом.

Судова влада. Вищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд, який діє у складі 44 суддів. Його юрисдикція поширюється на всі кримінальні, цивільні та інші справи, підсудні судам першої інстанції. Діють також апеляційні, військові та інші спеціалізовані суди. Судді призначаються на посаду Президентом, а судді Верховного суду – Президентом за погодження парламенту.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада у складі семи суддів. Двох суддів та Голову Конституційної ради призначає Президент, по два члени обирають дві палати парламенту. Половина членів Конституційної ради оновлюється щотри роки. Повноваження Голови та членів Конституційної ради – шість років.

Державно-територіальний устрій: 14 областей та три міста республіканського значення.

Влада в територіальних одиницях. Представницькі органи на місцях – масліхати – обираються населенням строком на чотири роки. Місцевий орган виконавчої влади очолює акім (голова) відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Він є представником Президента й уряду. Акімів областей, міст республіканського значення і столиці призначає Президент за поданням Прем'єр-міністра. Акімів інших адміністративно-територіальних одиниць призначають вищі за посадою акіми. Звільняє акімів з посади Президент. Він також наділений повноваженнями змінювати чи скасовувати рішення, прийняті цими посадовими особами.

На замітку. Уряди Російської Федерації та Республіки Казахстан 1995 р. підписали угоду, згідно з якою Російська Федерація орендує космодром Байконур та однойменне містечко.

КАМБОДЖА

Королівство Камбоджа

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 181 000 кв. км; населення – 14,7 млн осіб; столиця – м. Пномпень; офіційна (державна) мова – кхмерська; офіційна (державна) релігія – буддизм (тхеравада). Девіз: «Нація, Релігія, Король».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція діє від 21 вересня 1991 р., із змінами від 1999 та 2004 років. Чинна Конституція була розроблена під наглядом ООН.

Зміни й доповнення до Конституції приймають Національні збори і затверджує Сенат.

Глава держави – Король як «символ народної єдності». Престононаслідування (за чоловічою лінією) відбувається згідно з рішенням спеціального органу – Ради королівського двору, до складу якої входять глави парламенту та уряду, вище духовенство.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом. Одна з палат – Сенат, складається з 61 сенатора: двох – призначає монарх, двох – обирають Національні збори, 57 – обирають члени місцевих рад строком на п'ять років. Інша палата – Національні збори, 123 члени яких обираються всенародним голосуванням строком на п'ять років.

Виконавчу владу здійснює Рада міністрів (уряд) на чолі з Прем'єр-міністром. Король за пропозицією Голови Національних зборів призначає Прем'єр-міністра зі складу найбільшої фракції чи коаліційної групи фракцій у Національних зборах. За пропозицією Прем'єр-міністра Король затверджує склад уряду. Уряд відповідальний перед Національними зборами (вотум недовіри Прем'єр-міністру приймається 2/3 від їх складу).

Судова влада складається із судів нижчих інстанції, апеляційних судів та Верховного суду. Верховна рада магістратури призначає на по-

саду суддів, а також вирішує питання про їх дисциплінарну відповідальність. Існує також окрема військово-судова система.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається з дев'яти членів: трьох із них призначає монарх, трьох обирає Вища рада магістратури, рішення якої має бути затверджене указом монарха, а ще трьох обирають Національні збори та затверджуються указом монарха. Голову суду обирають зі свого складу на три роки самі судді Конституційної ради. До повноважень Конституційної ради належить і вирішення виборчих спорів.

Державно-територіальний устрій: 23 провінції (хети) та один муніципалітет (кронг).

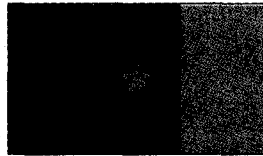
Влада в територіальних одиницях. Кожна провінція (хет) на чолі з губернатором ділиться на райони (сроки), комуни (хуми) і села (фуми). Муніципалітет (кронг) на чолі з мером підрозділяється на сектори (хани) й адміністративні райони (сангкати). На кожному рівні місцевого самоврядування шляхом загального голосування обирається Народний комітет, який відповідальний за управління і безпеку в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

На замітку. Після багатолітньої війни 1975 р. до влади прийшов лідер одного з найжорстокіших політичних угруповань Пол Пот, який був усунутий від керівництва лише в результаті в'єтнамського вторгнення. У 1993 р. у Камбоджі реставровано монархію.

КАМЕРУН

Республіка Камерун

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 475 442 кв. км; населення – 20 млн осіб; столиця – м. Яунде; офіційні (державні) мови – англійська, французька. Девіз: «Мир – Праця – Батьківщина».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція була прийнята 2 червня 1972 р. на референдумі. Істотні зміни вносились кілька разів: у 1984, 1996 та 2008 роках. Закон від 18 січня 1996 р. фактично виклав Конституцію в новій редакції, проте більшість її положень не реалізовані, фактично діє Конституція в редакції 1984 р. У 2008-му до Конституції були внесені зміни, які дозволили особі переобиратися на пост глави держави безліч разів.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом прямих виборів строком на сім років. Формально не належить до виконавчої влади, однак фактично її очолює. Призначає на власний розсуд Прем'єр-міністра та інших членів уряду, суддів, військове командування, провінційних губернаторів, префектів та субпрефектів. Має право достроково припинити повноваження Національної асамблеї або ж продовжити їх.

Законодавча влада, відповідно до чинної Конституції, має здійснюватись двопалатним парламентом (верхня палата – Сенат, нижня – Національна асамблея), проте на практиці функціонує лише Національна асамблея, яка складається зі 180 депутатів. Рішення приймаються більшістю від присутніх на засіданні членів Асамблеї. Якщо на закон накладено вето Президента і він повертається на друге читання, то має бути повторно схвалений більшістю від загального складу Асамблеї.

Виконавча влада здійснюється урядом – Кабінетом – главу якого (Прем'єр-міністр) та міністрів призначає Президент.

Судова влада підпорядкована Міністерству юстиції. Складається з Верховного суду (суддів призначає Президент) та Високого суду правосуддя (судді обираються Національною асамблеєю). Функціонують звичаєві суди, які вирішують значну частину цивільних справ.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 провінцій, які діляться на 58 департаментів, останні – на 349 комун.

Управління в територіальних одиницях, згідно з чинною Конституцією, ґрунтується на принципі децентралізації, проте фактично її здійснюють чиновники, яких призначає Президент: губернатори – у провінціях, префекти – у департаментах, та субпрефекти – у комунах.

***На замітку.** Камерун був німецькою колонією з 1884 р. Під час Першої світової війни країна була захоплена союзними військами і поділена між Великобританією і Францією на Східний і Західний Камерун.*

КАНАДА

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 9 970 610 кв. км; населення – 34,7 млн осіб; столиця – м. Оттава; офіційні (державні) мови – англійська, французька. Девіз: «Від моря до моря».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція не кодифікована, частково октройована (деякі акти даровані Королевою Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії як главою держави). Найважливішими конституційними актами є Акт про Британську Північну Америку 1867 р. та Конституційний акт 1982 р. Окрім них, діє низка інших актів, важливе значення мають також такі джерела конституційного права, як конституційні звичаї й угоди.

Глава держави – Королева Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії. Фактично функції глави держави від її імені здійснює Генерал-губернатор, якого вона призначає за пропозицією Прем'єр-міністра Канади. Виконує представницькі функції.

Законодавча влада формально складається із трьох елементів – Корони (представлена Генерал-губернатором Її Величності), Сенату та Палати громад. Сенат складається зі 105 сенаторів, яких призначає Генерал-губернатор Канади за рекомендацією Прем'єр-міністра відповідно до принципу територіального представництва: по 24 місця сенаторів мають чотири регіони – Онтаріо, Квебек, приморські провінції (Нова Шотландія – 10, Нью-Брансвік – 10, Острів Принца Едварда – 4) та західні провінції (по шість – Манітоба, Британська Колумбія, Саскачеван та Альберта); шість сенаторів – від Ньюфаундленда і Лабрадора, та по одному – від трьох канадських територій (Північно-Західні території, Юкон, Нунавут). Палата громад формується виборним способом. До її складу входить 308 представників, які обираються шляхом прямих виборів за

мажоритарною виборчою системою відносної більшості строком на чотири роки.

Виконавча влада формально належить Королеві Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії, яку представляє Генерал-губернатор. Фактично здійснюється урядом Її Величності, що формується парламентським способом та є відповідальним перед нижньою палатою парламенту – Палатою громад. Прем'єр-міністра формально призначає Генерал-губернатор. Оскільки цій особі має довіряти нижня палата парламенту (Палата громад), Прем'єр-міністром призначається лідер парламентської більшості. За його пропозицією Генерал-губернатором призначаються міністри Її Величності. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада здійснюється системою федеральних та провінційних судів, де найвищим органом є Верховний суд Канади. Федеральну судову систему складають федеральні адміністративні суди, військові суди, Податковий суд, Федеральний апеляційний суд, Військовий апеляційний суд. До системи провінційних судів належать: провінційні суди, провінційні адміністративні суди, Провінційний (територіальний) вищий суд, Провінційний апеляційний суд.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 провінцій і три території. Нижчою ланкою територіального устрою є муніципалітети.

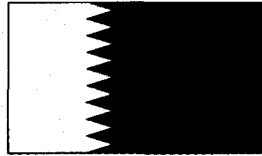
Управління в територіальних одиницях будується на основі принципів федералізму та самоврядування. На чолі кожної провінції перебуває генерал-губернатор. У провінціях функціонують законодавчі органи (легіслатури чи асамблеї), а також уряди. Натомість у територіях, які отримали від уряду право на самоврядування, найвищі владні повноваження мають коміснери (представники федерального уряду). У муніципалітетах функціонують виборні органи місцевого самоврядування та сформовані ними виконавчі органи.

На замітку. Канада – третя країна світу за кількістю етнічних українців (після України і Російської Федерації).

КАТАР

Держава Катар

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 11 437 тис. кв. км; населення – 1,9 млн осіб; столиця – м. Доха; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	монархія	

Конституція. Діє перша в історії країни постійна Конституція, схвалена на референдумі 29 квітня 2003 р., підписана Еміром 8 червня 2004 р. Набула чинності 9 червня 2005 р. Замінила тимчасову конституцію 1972 р. Зміни приймаються Радою шури 2/3 голосів і схвалюються еміром. В перші десять років чинності Конституції до неї, згідно її ж положень, заборонено вносити зміни.

Глава держави – Емір, який наділений широкими повноваженнями, представляє країну в зовнішніх зносинах, є Верховним головнокомандувачем збройних сил, призначає і звільняє цивільних та військових службовців будь-якого рангу, формує раду оборони, своїм указом може скасувати вирок суду. Емір затверджує і промульгує закони після їх обговорення в Консультативній раді. Таким же є й порядок укладання міжнародних договорів. Консультативна рада (Маджаліс Аш-шура) є дорадчим органом при Емірі у складі 35 осіб, яких призначає монарх. Скликання і розпуск ради здійснюється указом Еміра за згодою уряду. Емір може достроково припинити роботу її сесії. Консультативна рада не має права законодавчої ініціативи, але має право запиту до уряду. Конституція передбачає, що Консультативна рада після проведення парламентських виборів стає законодавчим органом – однопалатним парламентом, до якого входить 45 депутатів: 30 з них мають обиратися прямим таємним голосуванням, решту призначає Емір.

Законодавча влада належить Емірові.

Виконавчу владу здійснює Емір та Рада міністрів, яку очолює Прем'єр-міністр.

Судова влада. Загальне судочинство здійснюється судами першої інстанції, касаційним та апеляційними судами. Діють також адміністративні суди. Усі судді призначаються указом Еміра за рекомендацією Вищої судової ради, склад якої оновлюється щотри роки.

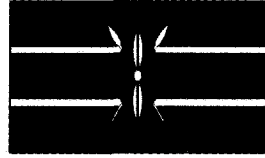
Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Судді призначаються за указом монарха.

Державно-територіальний устрій: сім муніципалітетів (баладіядів), які поділяються на зони, а ті – на блоки.

Управління в територіальних одиницях є централізованим – здійснюється чиновниками, яких призначає центральний уряд. Лише в кількох містах функціонують муніципальні ради, які, однак, відповідальні перед Міністром муніципальних справ. Окрім того, муніципальні ради не мають управлінських повноважень – вони виконують консультативні та наглядові функції.

На замітку. Шейх Хамад бін Халіфа аль Тані — емір Катару з 26 червня 1995 р. відомий, зокрема, тим, що 1996 р. сприяв появі телеканалу «Аль-Джазіра».

Загальні відомості: Географічне розташування – Африка. Площа – 582 646 кв. км; населення – 41 млн осіб; столиця – м. Найробі; офіційні (державні) мови – суахілі, англійська. Девіз: «Тримаймося разом».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція була прийнята парламентом 1 квітня 2010 р., схвалена на референдумі 4 серпня 2010-го та набула чинності 27 серпня 2010 р.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається шляхом прямих виборів на п'ятирічний строк. Згідно з новою Конституцією, обраним вважатиметься кандидат (вибори відбудуться у 2012-му), який набрав абсолютну більшість голосів по всій країні (понад 50%) та водночас не менш як 25% голосів у більшості округів (загальна кількість – 47). Разом із Президентом обирається Віце-президент.

Законодавча влада належить Національній асамблеї – однопалатному законодавчому органу, який складається із 224 депутатів: 220 – обираються в одномандатних округах за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, 12 – призначаються політичними партіями, які отримали мандати на виборах в одномандатних округах пропорційно до їх кількості, і 2 входять до парламенту за посадою – Спікер та Генеральний прокурор. Після виборів у 2012-му, відповідно до Конституції, має бути утворена верхня палата парламенту – Сенат.

Виконавча влада належить Президентові, який здійснює її разом з Віце-президентом та Кабінетом. Чинна Конституція не передбачає існування поста Прем'єр-міністра, проте, відповідно до Конституційної угоди (2008), така посада існує до проведення президентських та парламентських виборів у 2012 р. Віце-президент обирається шляхом прямих виборів водночас із Президентом, він є другою особою у виконавчій владі.

Інші члени Кабінету призначаються Президентом за згодою парламенту з-поміж депутатів. Кабінет формується після президентських виборів. Кожен міністр відповідальний перед Президентом на засадах індивідуальної відповідальності, проте Кабінет відповідальний також перед парламентом.

Судова влада охоплює Апеляційний суд – найвищу судову інстанцію (Голову призначає Президент), а також Високий суд, магістратські, військові та релігійні суди (кадхиси), які здійснюють судочинство на основі норм мусульманського права.

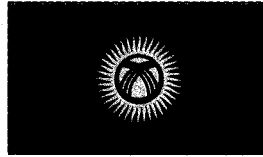
Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: вісім провінцій, які поділяються на округи і райони. Найнижчою ланкою територіального устрою є села і міста.

Управління в територіальних одиницях є відносно децентралізованим. Управління у провінціях та округах здійснюють комісіонери, які призначаються Президентом. В округах і районах функціонують муніципальні і районні ради, у селах та містах – відповідні виборні ради (строк повноважень – п'ять років), мери й адміністратори (відповідальні за управління).

***На замітку.** У 1740-х роках узбережжя Кенії було захоплене острівним королівством Занзібар. У 1895 р. Султан Занзібару передав ці землі в користування Великобританії. Кенія отримала назву Британська Східна Африка. 12 грудня 1963 р. Кенія проголосила незалежність у рамках Британської Співдружності.*

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 198 500 кв. км; населення – 5,5 млн осіб; столиця – м. Бішкек; офіційні (державні) мови – киргизька, російська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята 27 червня 2010 р. на референдумі.

Процедура внесення змін передбачає прийняття відповідного закону на референдумі або більшістю у 2/3 від складу парламенту (за пропозицією більшості від конституційного складу парламенту, або за ініціативою не менше як 300 тис. виборців).

Глава держави – Президент, який обирається шляхом прямих виборів строком на шість років без права повторного переобрання. Він є Головнокомандувачем збройних сил, має право вето на закони, бере участь у формуванні уряду, укладає міжнародні договори (за погодженням Прем'єр-міністра), має право вводити воєнний та надзвичайний стан.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Жогорку Кенеш, що складається зі 120 депутатів, які обираються за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років. Парламент виконує законодавчі та контрольні функції, зокрема здійснює контроль за діяльністю уряду.

Виконавча влада належить урядові, який складається із Прем'єр-міністра, Віце-прем'єр-міністрів, міністрів та голів державних комітетів. Формування уряду відбувається за змішаним способом. Прем'єр-міністра формально призначає Президент за поданням парламентської більшості (партії, що має більшість місць у парламенті чи коаліції); інших членів уряду Президент призначає за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд від-

повідальний перед парламентом (останній має право висловити недовіру, що має наслідком відставку уряду).

Судова влада представлена Конституційним судом, Верховним судом та підпорядкованими йому судами загальної юрисдикції – апеляційними і місцевими судами першої інстанції, а також військовими судами. Судді Верховного суду обираються на 10-річний строк парламентом за пропозицією Президента.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів, що обираються на 10-річний строк парламентом за пропозицією Президента.

Державно-територіальний устрій: сім областей та два міста.

Управління в територіальних одиницях ґрунтується на поєднанні принципів централізації та децентралізації. В областях функціонують місцеві державні адміністрації, голів яких призначає Президент. У місцевих співтовариствах (населених пунктах) функціонують виборні представницькі органи – місцеві кенеші – та їхні виконавчі органи.

На замітку. Киргизький Президент Курманбек Бакієв після масових заворушень полишив територію держави і відправився у Білорусь, яка надала йому політичний притулок. Незважаючи на фактичне усунення від влади, Бакієв не зрікся свого президентства.

КИТАЙ

Китайська Народна Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 9 584 492 кв. км; населення – 1 млрд 330 млн осіб; столиця – Пекін; державна мова – китайська; офіційні (державні) мови – монгольська (у Ней Монгол), уйгурська (у Синьцзян-Уйгурську), тибетська (у Тибеті); офіційне (державне) ставлення до релігії – атеїзм. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	соціалістично-партійна	республіка

Конституція була прийнята 4 грудня 1982 р. на п'ятому з'їзді Всекитайських зборів народних представників (законодавчий орган, найвищий орган у системі державної влади). Зміни вносились неодноразово – у 1988, 1993, 1999 роках, найістотніші – у 2004-ому (запровадження гарантій приватної власності, введення в Конституцію поняття прав людини). Зміни до Конституції вносяться за пропозицією Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників чи 1/5 від загальної кількості їхніх делегатів та приймаються більшістю у 2/3 від загальної кількості делегатів Всекитайських зборів народних представників.

Глава держави – Голова Китайської Народної Республіки, який формально виконує представницькі та церемоніальні функції; обирається Всекитайськими зборами народних представників на строк їхніх повноважень (п'ять років). Окрім голови КНР, Всекитайські збори народних представників обирають його заступника. До повноважень голови КНР належить представництво держави, опублікування законів, призначення Голови Державної ради (уряду) та його заступників, членів Державної ради, опублікування указів про помилування, мобілізацію, введення воєнного стану, ратифікація укладених міжнародних договорів тощо.

Законодавча влада належить двом органам – Всекитайським зборам народних представників, що є найвищим колегіальним органом державної влади, який працює сесійно, та його постійному органу – Постійному комітету Всекитайських зборів народних представників. До складу Всекитай-

ських зборів народних представників входять представники провінцій, автономних областей, міст центрального підпорядкування та збройних сил. Окрім цього, кількох представників у цьому органі мають усі національні меншини. Враховуючи такий принцип формування, Всекитайські збори народних представників є найбільшим законодавчим органом (приблизно 3000 делегатів). Делегати обираються строком на п'ять років шляхом непрямих (багатоступеневих) виборів. Відповідно до наявної в Китаї виборчої системи, громадяни безпосередньо обирають лише представницькі органи населених пунктів (найнижчої ланки територіального устрою). Ради вищого рівня обираються нижчими радами. Відповідно, делегатів Всекитайських зборів народних представників обирають ради провінцій.

До повноважень Всекитайських зборів народних представників належить внесення змін до Конституції, обрання та зміщення з посади Голови КНР і його заступника, обрання всіх вищих посадових осіб (Голови Верховного народного суду, Генерального прокурора, Голови Центрального військового комітету), вирішення питань війни і миру тощо.

Виконавча влада здійснюється Державною радою на чолі з Головою. До складу Державної ради також входять заступники Голови Державної ради, члени Державної ради, міністри, голови комітетів, Головний ревізор, Начальник Секретаріату. Членів Державної ради призначає на посади Голова КНР. Строк повноважень Державної ради такий самий, як і строк повноважень Всекитайських зборів народних представників (п'ять років). Державна рада відповідальна перед Всекитайськими зборами народних представників, а в період між їхніми сесіями – перед Постійним комітетом.

Судова влада здійснюється загальними та спеціальними судами. До загальних судів належить Верховний народний суд, місцеві народні суди (вищого, середнього та нижчого ступенів). До спеціальних належать військові суди та суди з розгляду трудових спорів. Гонконг та Макао як спеціальні адміністративні райони мають автономні судові системи та перебувають поза юрисдикцією Верховного народного суду.

Голову Верховного народного суду обирають Всекитайські збори народних представників, а членів суду – його Постійний комітет.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій трирівневий. Найвищою ланкою територіального устрою є провінції, автономні області та міста центрального підпорядкування. Провінції й автономні області поділяються на автономні округи, повіти, автономні повіти та міста (це проміжний рівень територіального устрою). Повіти й автономні повіти діляться на волості, національні волості та села (базовий рівень територіального устрою). Міста центрального підпорядкування та інші великі міста поділяються на райони і повіти. Автономні округи поділяються на повіти, автономні повіти та міста.

Варто зауважити, що автономні області, автономні округи та автономні повіти є районами національної автономії.

Отже, загалом територіально у складі КНР є 22 провінції (уряд КНР вважає Тайвань своєю 23-ю провінцією), 5 автономних областей, 4 міста центрального підпорядкування (Пекін, Чуньцин, Шанхай, Тяньцзинь) та 2 спеціальні адміністративні райони, які мають значний ступінь автономії (Гонконг і Макао).

Управління в територіальних одиницях здійснюється на основі принципу демократичного централізму. Усі місцеві органи державної влади становлять єдину ієрархічну систему. Кожен рівень в ієрархії здійснює контроль за діяльністю органів нижчого рівня. У провінціях, містах центрального підпорядкування, повітах, містах, міських районах, волостях, національних волостях та селах функціонують збори народних представників і народні уряди. В автономних областях, автономних округах, автономних повітах діють органи самоврядування. Збори народних представників є виборними органами, проте населення обирає лише ради найнижчого рівня територіального устрою (див. пункт «Державно-територіальний устрій»), усі інші виборні органи формуються нижчими. Збори народних представників обирають та відкликають із посад губернаторів провінцій, мерів міст, начальників повітів, начальників районів, волосних старшин, сільських старост та їхніх заступників. Утім, реальну владу на кожному рівні територіального устрою мають два чиновники: окрім зазначених вище, це й особа, яка представляє Комуністичну партію Китаю (партійний секретар).

Гонконг і Макао, що є спеціальними адміністративними районами, мають автономію, власні системи органів державної влади, правові системи, але підконтрольні Пекіну в питаннях зовнішньої політики і національної безпеки, їхніх керівників визначає центральний уряд.

***На замітку.** Лідер КНР Ху Цзиньтао переконаний у неможливості застосування принципу розподілу влади або проведення демократичних виборів у Китаї. Він неодноразово давав зрозуміти, що найближчим часом не варто чекати проведення альтернативних і прямих виборів до парламенту, а самі ВЗНП повинні усвідомлено визнати керівництво партії.*

КІПР

Республіка Кіпр

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 9 251 кв. км; населення – 1 млн осіб; столиця – м. Нікосія; офіційні (державні) мови – грецька, турецька. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентська	республіка

Конституція. Діє Конституція, прийнята парламентом 16 серпня 1960 р. з наступними поправками і доповненнями, хоча реально вона діє лише в південній частині країни, де проживають греки-кіпріоти.

Глава держави – Президент, якого обирає населення грецької общини, що становить близько 80% населення Кіпру. Конституцією передбачено також пост Віце-президента, що обирається турецькою общиною. Президентом і Віце-президентом може бути будь-який громадянин республіки, який досяг 35-річного віку, обраний шляхом прямого, загального, таємного голосування (в один день, але окремо). Термін їхніх повноважень – п'ять років. Президентіві і Віце-президентіві надано право вето на закони, прийняті Палатою представників.

Законодавчу владу здійснює Палата представників (однопалатний парламент), до складу якої входить 56 депутатів-греків, які обираються грецькою общиною. Для турків-кіпріотів відведено 24 депутатські місця. Парламентарії обираються шляхом прямого, загального, таємного голосування (окремо) на п'ятирічний строк. На території, підконтрольній туркам-кіпріотам, діє Рада республіки, що складається із 50 місць, члени обираються населенням на території, заселеній турками-кіпріотами; строк повноважень – п'ять років. Натомість турки-кіпріоти не беруть участі в діяльності парламенту та інших офіційних інституцій держави.

Виконавча влада здійснюється Президентом і Віце-президентом, які формують Раду міністрів. Обоє наділені правом вето. Очолює уряд Президент. Уряд – Рада міністрів – складався з 10 міністрів, серед яких сім, призначених Президентом, – греки-кіпріоти, а троє, призначені Віце-

президентом, – турки-кіпріоти. Відтоді як турки-кіпріоти вийшли зі складу уряду (1963 р.), кількість міністрів було збільшено до 11. Один із трьох ключових міністерських портфелів (оборони, фінансів, закордонних справ) мав належати туркам-кіпріотам.

Судова влада. За принципом представництва громад пропонувалось організувати систему судів, де найвищою інстанцією був би Верховний суд. До того ж, зазначений принцип мав стати засадою судочинства: суддя, який належав до тієї чи іншої громади, повинен був розглядати справу особи-члена тієї ж громади. Наразі діє судова система, суди якої підпорядковані Верховному суду. Судді призначаються Президентом та Віце-президентом спільно. Діє також «Верховний суд» та підпорядковані йому місцеві суди в області, підконтрольній турецьким кіпріотам.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість округів, які поділяються на муніципалітети і комуни.

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. Владні повноваження в округах довірено чиновникам Міністерства внутрішніх справ. Існує дві форми самоврядування – муніципальна (характерна для міст) та комунальна (властива селам). Органами влади в муніципалітеті є: мери, які представляють виконавчу муніципальну владу (обираються населенням на п'ять років); муніципальні ради, що є представницькими органами (обираються населенням строком на п'ять років); адміністративні комітети, що є виконавчими органами (формуються муніципальними радами). Органами влади в комуні є: президент комуни (обирається населенням строком на п'ять років) та комунальна рада (також обирається населенням на п'ять років).

На замітку. У 1975-му на території Кіпру було проголошено Турецьку федеративну державу Кіпр. У 1983 р. її законодавча асамблея проголосила в односторонньому порядку «Турецьку республіку Північного Кіпру», яку не визнала жодна держава, окрім Туреччини.

КІРИБАТІ

Республіка Кірибаті

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 717 кв. км; населення – 100 тис. осіб; столиця – м. Тарава; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Здоров'я, мир та процвітання».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція затверджена конституційним наказом Королеви Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії від 12 липня 1979 р. Розроблена британськими експертами в процесі консультацій з місцевими представниками

Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів, окрім низки положень, що потребують схвалення на референдумі.

Глава держави (заразом й уряду) – Президент. Парламент зі свого складу висуває кандидатів у Президенти. Обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки і може переобиратися не більш як тричі. Президент призначає Віце-президента зі складу парламенту.

Законодавчу владу здійснює однапалатний парламент – Палата парламенту – у складі 46 депутатів, 44 з яких обираються шляхом загальних виборів, один – Радою Глав Рабі острова Банаба і один мандат належить Генеральному прокурору. Строк повноважень – чотири роки.

Виконавчу владу здійснює уряд на чолі з Президентом, склад якого визначає та формує Президент. Президент призначає Віце-президента та міністрів з-поміж депутатів парламенту. Водночас уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада представлена Апеляційними судом, Високим судом та 26 судами магістратів. Суддів на всіх рівнях призначає Президент. Вищою судовою інстанцією Кірибаті є Судовий комітет Таємної ради в Лон-

доні. Голова Високого суду є також і головою судової гілки влади (головним суддею).

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: унітарна держава, яка територіально складається з трьох груп островів. Нижча ланка територіального устрою – міста й острови (об'єднують групи сіл).

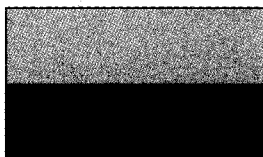
Управління в територіальних одиницях існує у двох формах – міські та острівні (сільські) ради. Міські ради функціонують у містах. Юрисдикція острівних рад поширюється на територію островів, що об'єднує декілька сіл та поселень. Ради є виборними органами, формуються за мажоритарною системою відносної більшості строком на чотири роки. Поряд із радами населення обирає мерів. Контроль за діяльністю рад здійснює Міністерство внутрішніх справ.

На замітку. До здобуття незалежності в 1971-му Кірибаті та Тувалу були відомі як острови Гілберта і Елліс. У 1975-му Тувалу (країна полінезійської культури) відокремилась від Кірибаті (країна мікронезійської культури). Проте й досі зв'язок між цими островами сильний. Обидві країни є членами Співдружності Націй.

КОЛУМБІЯ

Республіка Колумбія

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 1 141 748 кв. км; населення – 45,2 млн осіб; столиця – м. Богота; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Свобода і порядок».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 4 липня 1991 р. Національною Конституційною Асамблеєю; зміни вносились неодноразово. Процедура внесення змін передбачає три можливі варіанти: прийняття відповідного закону парламентом, Конституційною Асамблеєю або референдумом.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості (обраним вважається кандидат, який набрав понад 50% голосів виборців). Президент формує національний уряд, має право вето на закони, є Командувачем збройних сил. Разом із Президентом обирається Віце-президент, який не заміщає Президента, але виконує його обов'язки в разі дострокового припинення повноважень Президента.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Конгресу. Верхня палата – Сенат, що складається зі 102 сенаторів, які обираються строком на чотири роки шляхом загальних прямих виборів у єдиному загальнодержавному багатомандатному окрузі за пропорційною виборчою системою. Нижньою є Палата представників, що складається зі 166 членів, які обираються строком на чотири роки безпосередньо громадянами за пропорційною виборчою системою (регіональними списками кандидатів у кожному департаменті).

Виконавча влада належить Президентові та здійснюється ним безпосередньо і через Раду міністрів, Віце-президента та керівників адміністративних департаментів. Міністри й інші вищі посадові особи виконавчої влади призначаються Президентом і відповідальні перед ним.

Судова влада здійснюється чотирма ланками судової системи: загальними судами (вищий орган – Верховний суд, судді якого призначаються з-поміж кандидатів, відібраних Верховною судовою радою, строком на вісім років), адміністративними судами (вищий орган – Державна рада), Конституційним судом, Верховною судовою радою (вирішує юрисдикційні конфлікти, що виникають між судами, а також питання дисциплінарної відповідальності суддів).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Судді Конституційного суду обираються Сенатом на восьмирічний строк; по три кандидати представляють Президент республіки, Верховний суд і Державна рада.

Державно-територіальний устрій: 32 департаменти та столичний округ. Департаменти діляться на муніципалітети.

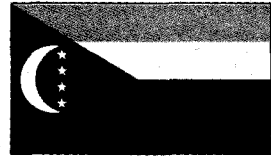
Управління в територіальних одиницях є децентралізованим. Департаменти мають певний ступінь автономності. На чолі кожного департаменту стоїть губернатор, який обирається шляхом прямих виборів строком на чотири роки. Поряд із губернаторами функціонують асамблеї департаментів, які також формуються виборним шляхом зі строком повноважень чотири роки. Владу в муніципалітетах здійснюють муніципальні ради, мери муніципалітетів (і ті, і інші обираються населенням строком на чотири роки), а також відповідальні перед ними муніципальні адміністрації.

На замітку. У 1819 р. була створена держава Велика Колумбія, до складу якої, окрім сучасної Колумбії, входили території Панами, Венесуели та Еквадору.

КОМОРСЬКІ ОСТРОВИ

Союз Коморських островів

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1862 кв. км; населення – 750 тис. осіб; столиця – м. Мороні; офіційні (державні) мови – коморська, арабська, французька; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Єдність – Справедливість – Поступ».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена комісією та прийнята на референдумі 23 грудня 2001 р.; набула чинності у 2002-ому.

Зміни до Конституції приймаються національним парламентом 2/3 голосів і 2/3 голосів кожного з парламентів суб'єктів федерації або виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається по чергово одним із трьох островів – суб'єктів федерації.

Законодавча влада належить Асамблеї союзу, яка складається з 33 членів, 18 з яких обираються прямими виборами, а 15 делегуються асамблеями трьох островів – суб'єктів федерації.

Виконавча влада належить Президентові, який призначає на посади міністрів (відповідальні перед главою держави). Посада Прем'єр-міністра відсутня.

Судова влада представлена сільськими старійшинами та цивільними судами. Найвищий її орган – Верховний суд, що є вищою апеляційною інстанцією. Двох членів Верховного суду призначає Президент, двох – обирає парламент, по одному обирають Ради кожного острова. До його складу входять колишні президенти республіки.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Адміністративний поділ: три острови.

Влада в територіальних одиницях. Суб'єкти федерації – острови – мають значний ступінь самостійності: власні конституції, парламенти (асамблеї) та президентів. На підставі рішення, прийнятого на референдумі 16 травня 2009 р., для зменшення витрат на утримання влади президенти на островах повинні бути замінені губернаторами, а міністри – радниками.

***На замітку.** Один з Коморських островів – Майотта – був єдиним островом архіпелагу, який проголосував проти незалежності від Франції 1974 р. На референдумі 2011-го більшість населення Майотти підтвердила його статус заморського департаменту Франції.*

КОНГО

Демократична
Республіка Конго

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 2 345 410 кв. км; населення – 71, 7 млн осіб; столиця – м. Кіншаса; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Справедливість, Мир, Робота».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята Національною асамблеєю 13 травня 2005 р. та схвалена на референдумі 18 лютого 2006-го.

Глава держави – Президент, який водночас є Верховним головнокомандувачем збройних сил. Обирається шляхом загальних прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості з правом одного повторного переобрання. Має повноваження у сфері виконавчої влади, формально призначає Прем'єр-міністра; промульговує закони, має право вето (дещо обмежене: може вимагати повторного читання заветованого закону, проте лише раз щодо якогось законодавчого акта). Керує зовнішньополітичною діяльністю; здійснює помилування; призначає вищих посадових осіб, членів Конституційної ради. Строк повноважень – п'ять років.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту: верхня палата – Сенат, нижня – Національна асамблея. Сенат формується непрямыми виборами – по чотири сенатори обирає кожна із 25 провінційних асамблей та вісім сенаторів – Асамблея міста-столиці Кіншаси. Строк повноважень – п'ять років. Національна асамблея складається з 500 «національних депутатів» та формується шляхом прямих виборів строком на п'ять років. 61 депутат обирається за мажоритарною виборчою системою в одномандатних округах, а 439 – у багатомандатних округах за пропорційною виборчою системою з відкритими списками кандидатів.

Виконавча влада належить урядові на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом (главою уряду стає лідер парламентської більшості). Прем'єр-міністра, як і весь склад уряду, на посаді затверджує Президент. Уряд складається з міністрів Кабінету, Віце-міністрів та державних міністрів і відповідальний перед Національною асамблеєю на засадах індивідуальної та колективної відповідальності (Національна асамблея може припинити повноваження і окремого міністра, і уряду загалом).

Судова влада складається з Конституційного суду, Касаційного суду та підпорядкованих йому судів загальної юрисдикції, Вищого військового суду та підпорядкованих йому військових судів, а також трибуналів. Суддів усіх рівнів призначає Президент.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з дев'яти суддів, які призначаються Президентом: троє – за його власною ініціативою, троє – за пропозицією Конгресу парламенту (спільного засідання двох палат) та троє – за пропозицією Вищої ради юстиції.

Державно-територіальний устрій: 25 провінцій та місто-столиця Кіншаса (відповідно до положень Конституції 2005 р., які набули чинності у 2009-му). Провінції поділяються на комуни двох видів: мерії (у містах) та території (у сільській місцевості).

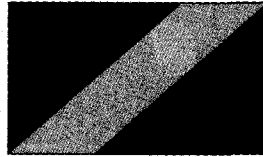
Управління в територіальних одиницях здійснюється на основі принципу децентралізації. У провінціях функціонують асамблеї як представницькі самоврядні органи та уряди на чолі з виборними губернаторами. У комунах функціонують органи місцевого самоврядування – ради та виконавчі органи на чолі з мером (бургомістром) чи територіальним адміністратором (залежно від виду комуни: міська чи сільська).

На замітку. Незалежність Конго (колишній Заір) проголосив король Бельгії Бодуен I 30 червня 1960 р. Демократична Республіка Конго підтримує тісні зв'язки з Бельгією, колишньою метрополією.

КОНГО

Республіка Конго

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 342 000 кв. км; населення – 4 млн ос.; столиця – м. Браззавіль; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Єдність, праця, поступ».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена урядом, схвалена перехідним парламентом 2 вересня 2001 р., прийнята на референдумі 20 січня 2002 р. Це сьома Конституція країни.

Зміни ініціюються Президентом або парламентом (2/3 голосів членів), приймаються на референдумі.

Глава держави (заразом і глава виконавчої влади) – Президент, який обирається на загальних, прямих, рівних виборах на сім років з правом бути переобраним на другий строк. Згідно з Конституцією, Президент забезпечує національну єдність, гарантує дотримання Конституції, спадкоємність державної влади, територіальну недоторканність. Володіє правом законодавчої ініціативи.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент (Сенат та Національні збори). Сенатори в кількості 72 осіб обираються на основі загальних непрямих виборів строком на п'ять років. Національні збори у складі 137 депутатів обираються шляхом загальних прямих виборів на п'ять років.

Виконавча влада. Президент формує та очолює уряд – Раду міністрів. Посада Прем'єр-міністра відсутня. Члени уряду відповідальні перед Президентом.

Судова влада. Судову систему складають суди першої інстанції, апеляційні суди і Верховний суд, який є вищою судовою інстанцією загальної юрисдикції. Є спеціальні суди у справах неповнолітніх. У сільській

місцевості більшість справ про суперечки і правопорушення розглядаються традиційними судами звичаєвого права.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка сформована за французьким зразком.

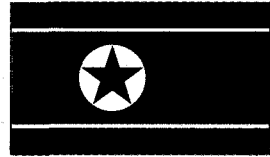
Державно-територіальний устрій: 12 департаментів, які поділяються на райони, а ті – на комуни.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. Його забезпечують: у департаментах – губернатори, у сільських та семи міських комунах – чиновники, яких призначає центральний уряд. У країні оголошено про намір сформувати виборні місцеві органи.

На замітку. Незважаючи на те, що Конго є однією з найменш густонаселених африканських країн, на її території, за деякими підрахунками, проживає близько 80 племен, кожне з яких має свої особливості та традиції, що істотно ускладнює державне управління.

КОРЕЙСЬКА НАРОДНО- ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 120 538 кв. км; населення – 24, 5 млн осіб; столиця – м. Пхеньян; офіційна (державна) мова – корейська. Девіз: «Потужна і заможна країна».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	соціалістично-партійна	республіка

Конституція. Діє Конституція від 27 грудня 1972 р., прийнята Верховними народними зборами КНДР з наступними змінами. Розроблена Конституційною комісією. Зміни вносяться Верховними народними зборами.

Глава держави. Голова Державного комітету оборони є «вищим керівником КНДР», що вперше відображено в Основному законі країни у 2009 р. У Конституції зазначено, що Голова Державного комітету «керує всіма справами держави, призначає і усуває з посад основних керівників у сфері оборони, а також затверджує або анулює важливі договори з іноземними державами». Строк перебування лідера на посаді Голови Державного комітету збігається з періодом дії мандата депутата Верховних народних зборів (п'ять років).

Законодавча влада належить Верховним народним зборам, що складаються із 687 депутатів і обираються шляхом прямого, рівного, загального, таємного голосування строком на п'ять років. У період між щорічними одноденними сесіями діє Президія Верховних народних зборів у складі 17 осіб. Усі призначення і звільнення посадових осіб проводить Президія.

Виконавча влада здійснюється Кабінетом міністрів, що складається з Голови, його заступників і міністрів, які обираються Верховними народними зборами строком на п'ять років. Кабінет міністрів підзвітний Верховним народним зборам.

Судова влада. КНДР має трирівневу систему судів: Центральний суд, провінційні суди і народні суди в районах. Спеціальні суди існують для збройних сил та працівників залізниці. Більшість цивільних і кримінальних справ розглядаються народними судами. Рішення першої інстанції може бути оскаржено в касаційному порядку. Центральний суд є останньою інстанцією з кримінальних та цивільних справ і може розглядати у першій інстанції справи про найбільш тяжкі злочини проти держави. Судді Центрального суду обираються на сесії Верховних народних зборів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій, два міста прямого підпорядкування та три спеціальні адміністративні райони. Другий рівень територіального устрою складають міста, округи та райони. Нижчий рівень територіального устрою – містечка, мікрорайони, села та робітничі райони.

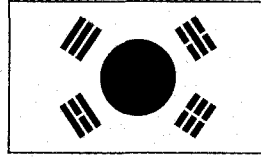
Управління в територіальних одиницях є централізованим, здійснюється органами державної влади, що становлять єдину ієрархічну систему. Такими є народні ради (виборні місцевим населенням органи), народні комітети (постійні органи народних рад) та народні адміністративні комітети (виконавчі органи). Останні відповідальні перед Кабінетом міністрів.

На замітку. КНДР у своїй Конституції проголосила себе «ядерною державою», внісши у квітні 2012 р. відповідну поправку на сесії законодавчого органу (Верховних народних зборів).

КОРЕЯ

Республіка Корея

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 99 274 кв. км; населення – 48 млн осіб; столиця – м. Сеул; офіційна (державна) мова – корейська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція ухвалена 1948 р. 29 жовтня 1987 р. за результатами референдуму було прийнято нову редакцію Конституції 1948-го, яка чинна нині. Діє з наступними змінами та доповненнями.

Глава держави – Президент, який обирається на п'ять років за результатами загальних прямих виборів без права переобрання. Президент виносить на референдум питання державної ваги, укладає і ратифікує міжнародні договори, оголошує війну й укладає мир, приймає декрети, за надзвичайних обставин видає акти, що мають силу закону. Всі акти і рішення Президента потребують контрасигнування з боку глави уряду та члена уряду, відповідального за їх виконання. При Президентові діють консультативні органи: Рада старійшин, Рада національної безпеки, Рада з питань демократичного і мирного об'єднання Кореї, Національна економічна рада.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам. Члени парламенту обираються на чотири роки шляхом загальних прямих виборів: частина – за пропорційною системою, а частина – в одномандатних округах. У Конституції не визначено кількісного складу Національних зборів, однак вказано, що депутатів має бути не менше як 200.

Виконавча влада належить екзекутиві, очолюваній Президентом. Поняття екзекутиви охоплює Президента, уряд (Державну раду), міністерства і Службу державного аудиту та інспекцій. Спеціальний статус

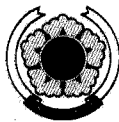
має Державна рада. До її компетенції належить: планування загальної політики у сфері виконавчої влади, розмежування компетенції різних міністерств, формулювання і координація найважливіших напрямів роботи кожного міністерства. До складу Ради входять Президент, Прем'єр-міністр і ще від 15 до 30 осіб, яких призначає Президент за рекомендацією Прем'єр-міністра. Головою Державної ради є Президент, а його заступником – Прем'єр-міністр, якого призначає Президент за згодою Національних зборів. Прем'єр-міністр допомагає Президентові і керує міністерствами під його наглядом.

Судова влада. Найвищим органом у системі загальних судів є Верховний суд у складі Голови і 13 суддів. Голову Верховного суду призначає на шість років Президент за згодою Національних зборів. Суддів Верховного суду також призначає Президент за рекомендацією Голови і згодою парламенту. Суддів інших судів загальної юрисдикції призначає на 10 років Голова Верховного суду за згодою конференції усіх суддів цього суду; можливе повторне призначення їх на посаду.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, до складу якого входить дев'ять суддів. Голову і суддів Конституційного суду (трьох – з вибраних парламентом і ще трьох – визначених Головою Верховного суду) призначає Президент на шість років з правом повторного призначення.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій і сім міст центрального підпорядкування.

Влада в територіальних одиницях. На місцевому рівні шляхом виборів формуються представницькі органи – ради. Одночасно на рівні провінцій і комун Президент призначає губернаторів і мерів, які головують у радах і є представниками державної влади в адміністративно-територіальних одиницях.

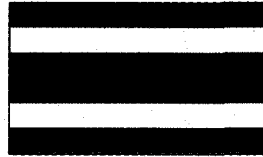

На замітку. Ні Північна, ні Південна Корея не визнають одна одну як незалежні держави.

КОСТА-РИКА

Республіка Коста-Рика

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 51 100 кв. км; населення – 4, 5 млн осіб; столиця – м. Сан-Хосе; офіційна (державна) мова – іспанська; офіційна (державна) релігія – християнство (католицизм). Девіз: «Хай живе завжди робота і мир».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята Національною Конституційною Асамблеєю 1949 р.; зміни вносились неодноразово, зокрема в 1961, 1963, 1968, 1975, 1987, 1989, 1994, 1995, 1996, 2003 роках. Процедура внесення змін передбачає схвалення відповідного закону 2/3 загального складу парламенту, узгодження з позицією Президента та повторне прийняття 2/3 загального складу законодавчого органу. Офіційне тлумачення Конституції здійснює парламент.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямих виборів строком на чотири роки за мажоритарною виборчою системою кваліфікованої більшості (обраним вважається кандидат, що отримав понад 40% дійсних голосів виборців). Є Верховним командувачем збройних сил; укладає міжнародні договори, володіє правом вето щодо законів. Разом із Президентом обираються два Віце-президенти, які заміщають главу держави в разі потреби. Президент може бути усунений з поста в порядку імпічменту на підставі рішення парламенту, що приймається більшістю у 2/3 від його конституційного складу.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Законодавчій асамблеї, що складається із 57 депутатів, які обираються шляхом загального прямого виборчого права за пропорційною виборчою системою у провінціях строком на чотири роки.

Виконавча влада належить Президентові та Кабінету міністрів, який формується одноособово главою держави. Кабінет міністрів відповідальний перед Президентом. Для виконання окремих функцій Кабінет міністрів може засідати під головуванням Президента як державна рада (зокрема, для вирішення питань призначення посадовців дипломатичних установ чи будь-якого іншого важливого питання).

Судова влада – здійснюється системою судів, що складається із мирових суддів, судів нижчих ланок, судів із трудових спорів, суду касаційної інстанції, двох цивільних апеляційних судів, двох кримінальних апеляційних судів і Верховного суду, що є вищою судовою інстанцією в країні. Верховний суд складається з 22 суддів, які обираються Законодавчими зборами на 8-річний термін з автоматичним переобранням на повторний строк, якщо Законодавча асамблея не проголосує більшістю у 2/3 за протилежне.

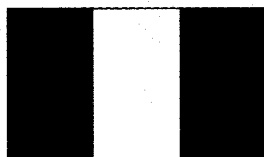
Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: сім провінцій, які поділено на кантони (81), а ті – на райони.

Управління в територіальних одиницях. Управління провінціями забезпечують губернатори, яких призначає Президент. Особливістю кантонів є те, що влада в них організована у формі муніципалітетів, у кожному з яких обирають мера, а також декілька представників, які складають представницький орган. Строк їхніх повноважень – чотири роки. Окрім цього, у кантонах діють представники центрального уряду, які виконують контрольні функції стосовно самоврядних органів.

На замітку. У жодній іншій латиноамериканській країні католицька церква не наділена таким високим статусом, як у Коста-Риці. Церква тут невіддільна від держави і школи.

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 322 463 кв. км; населення – 21,5 млн осіб; столиця – м. Ямусукро; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Єдність, дисципліна і праця».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція була розроблена конституційно-виборчою консультативною комісією, схвалена 23 липня 2000 р. на референдумі, а набула чинності 4 серпня 2000 р. Це друга Конституція з моменту здобуття незалежності.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються на референдумі або 4/5 складу парламенту.

Глава держави – Президент, який обирається на загальних прямих виборах строком на п'ять років без обмежень щодо переобрання.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Національні збори, 225 депутатів яких обираються на загальних прямих виборах таємним голосуванням із строком повноважень п'ять років.

Виконавча влада належить Раді міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, якого призначає Президент. Склад уряду також затверджує Президент.

Судова влада. У країні діє незалежна судова система, яка представлена Верховним судом у складі чотирьох палат: Судова палата – у кримінальних справах, Рахункова палата – у фінансових справах, Демократична палата – у справах судового контролю та Адміністративна палата – у цивільних справах. Діють також апеляційні суди та суди першої інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада. Як і у Франції, Конституційна рада, як правило, здійснює попередній контроль конституційності законів та міжнародних договорів, перевіряє законність виборів.

Державно-територіальний устрій: 19 регіонів, які, своєю чергою, поділено на департаменти та комуни.

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації та децентралізації. У регіонах і департаментах одночасно функціонують виборні органи – генеральні ради на чолі з президентами (строк повноважень – п'ять років), та призначені центральним урядом префекти, які здійснюють контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. У комунах функціонують муніципальні ради на чолі з мерами.

На замітку. Гостра політична криза, яка виникла у Кот-д'Івуарі після президентських виборів 2010 р., тривала до 11 квітня 2011 р., поки прихильники одного з кандидатів Уаттари не встановили контроль над територією країни та найбільшим містом Абіджаном.

КУБА

Республіка Куба

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 110 860 кв. км; населення – 11 млн осіб; столиця – м. Гавана; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Батьківщина або смерть, соціалізм або смерть».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	соціалістично-партійна	республіка

Конституція. Діє Конституція Республіки Куба, схвалена всенародним референдумом 15 лютого 1976 р., яка набула чинності 24 лютого 1976-го, з наступними змінами.

Глава держави – Голова Державної ради, який одночасно є главою уряду, Верховним командувачем збройних сил, очолює Раду національної оборони. Національна асамблея народної влади з-поміж депутатів обирає Державну раду, що складається з голови, першого заступника голови, п'яти заступників голови, секретаря і 23 членів. Державна рада є постійним органом Національної асамблеї народної влади, який представляє її між сесіями і втілює в життя її рішення. Державна рада підзвітна Національній асамблеї народної влади. Строк повноважень Державної ради закінчується із завершенням виборів нової асамблеї. Голова Державної ради представляє державу та уряд, організовує діяльність Державної ради та уряду, контролює діяльність міністерств і відомств, у разі потреби бере на себе керівництво будь-яким міністерством чи відомством, пропонує Національній асамблеї кандидатури на посади членів уряду.

Законодавча влада здійснюється Національною асамблеєю народної влади, депутати якої в кількості 614 осіб (кількість місць залежить від кількості населення) обираються загальним, прямим, таємним голосуванням з-поміж зареєстрованих спеціальною виборчою комісією кандидатур. Строк повноважень Національної асамблеї народної влади –

п'ять років. Віковий ценз для активного і пасивного виборчого права становить відповідно 16 і 18 років. Депутати можуть бути відкликані виборцями. На першій сесії Національна асамблея народної влади із своїх депутатів обирає голову, заступника голови і секретаря Національної асамблеї.

Виконавчу владу здійснює Рада міністрів Республіки Куба, членів якої подає на затвердження Національній асамблеї народної влади голова Державної ради. Рада міністрів підпорядкована і звітує про свою діяльність перед Національною асамблеєю народної влади. Глава уряду та його заступники утворюють виконавчий комітет Ради міністрів.

Судова влада. Народний верховний суд є найвищою судовою інстанцією, його рішення є остаточними. Склад суду формується Національною асамблеєю народної влади. Йому підпорядковуються провінційні суди (суди другої ланки) та муніципальні суди – суди першої інстанції. Муніципальні та провінційні суди утворюються відповідними асамблеями. Суди звітують про свою діяльність перед асамблеями, що їх обрали. Окрема ланка – військові суди, у системі яких вищим органом є Військова палата в Народному верховному суді.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 14 провінцій, зокрема столиця Гавана, та один спеціальний муніципалітет. Провінції поділяються на муніципії.

Влада в територіальних одиницях. Органами державної влади на місцях є асамблеї народної влади, які обираються на 2,5 року населенням адміністративно-територіальних одиниць. Провінційні і муніципальні асамблеї обирають з власного складу членів виконавчих комітетів. Виконавчий комітет періодично звітує про свою діяльність перед відповідною асамблеєю і виконавчим комітетом вищого рівня. Важливу роль на місцях відіграють Комітети захисту революції, створені після 1960 р.

На замітку. Конституційний процес на Кубі, яку ще називають Островом свободи, здійснюється під гаслом «Революція творить право».

КУВЕЙТ

Держава Кувейт

Загальні відомості: Географічне розташування – Азія. Площа – 17 818 кв. км; населення – 1,9 млн осіб; столиця – м. Ель-Кувейт; офіційна (державна) мова – арабська. Офіційна (державна) релігія – іслам (шиїзм та сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція розроблена установчими зборами, до складу яких входило 20 обраних народом членів та 11 міністрів. Опісля схвалення установчими зборами Конституція була затверджена Еміром (главою держави) 11 листопада 1962 р.; набула чинності 29 січня 1963-го – у день скликання першої сесії Національних зборів Кувейту. Зміни вносяться за пропозицією Еміра за умови їх схвалення не менш як 2/3 складу Національних зборів (законодавчого органу).

Глава держави – спадковий монарх – Емір, який очолює всю систему державної влади. При передачі престолу застосовується мусульманська система престолоспадкування (наступника престолу визначає правляча сім'я на сімейній раді, після чого кандидатура схвалюється законодавчим органом). Емір має широкі повноваження в усіх сферах публічної влади: формує уряд, має право розпустити парламент і навіть призупинити чинність деяких норм Конституції, є Головнокомандувачем збройних сил, має право здійснювати помилування.

Законодавча влада належить Еміру та реалізується однопалатним законодавчим органом – Національними зборами. До складу Національних зборів входить 50 виборних членів (обираються на прямих виборах за мажоритарною системою відносної більшості в багатомандатних округах строком на чотири роки) та міністри уряду. Отже, загальний склад законодавчого органу може сягати 65 осіб. Національні збори мають право на висловлення недовіри міністрам, у результаті чого Емір приймає

рішення або про формування нового уряду, або про розпуск законодавчого органу.

Виконавча влада належить Еміру, який її здійснює через уряд – Раду міністрів. Прем'єр-міністр, який керує роботою уряду, призначається на посаду Еміром та відповідальний перед ним. Прем'єр-міністр призначає на посади міністрів з наступним затвердженням Еміра. До складу уряду повинен входити хоча б один обраний член Національних зборів. Зазвичай Прем'єр-міністром, а також міністрами закордонних справ, внутрішніх справ і оборони стають члени правлячої родини. Окремі міністри відповідальні перед Національними зборами (останні мають право на питання до міністрів, а також на висловлення недовіри).

Судова влада. Судова система охоплює органи правосуддя чотирьох рівнів: суди першої інстанції, сумарний суд, апеляційний суд, Касаційний суд. Суди всіх інстанцій складаються з декількох секцій (палат), кожна з яких спеціалізується на тій чи іншій групі справ: особистого статусу, кримінальні, цивільні, торговельні, адміністративні. Касаційний суд засідає у складі п'яти суддів, які призначаються Еміром за поданням Вищої судової ради.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Верховний конституційний суд. Судді призначаються монархом за рекомендації Вищої судової ради.

Державно-територіальний устрій: шість губерній, які поділяються на райони. Базовий рівень територіального устрою – муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях є централізованим, здійснюється представниками уряду. У міських муніципалітетах формуються виборні органи. В інших територіальних одиницях деякі питання місцевого управління обговорюються на сімейних та племінних радах.

На замітку. За останні роки Емір Сабах аль-Ахмед аль-Джабер ас-Сабах неодноразово розпускав парламент (у 2006, 2008, 2009 і 2010 роках) і сім разів змінював склад уряду.

ЛАОС
Народна Демократична
Республіка Лаос

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 236 800 кв. км; населення – 6,4 млн осіб; столиця – м. В'єнтьян; офіційна (державна) мова – лаоська; офіційна (державна) релігія – буддизм. Девіз: «Мир, Незалежність, Демократія, Єдність і Процвітання».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 14 серпня 1991 р. парламентом. Діє із змінами від 2003-го. Раніше в країні діяла королівська Конституція, прийнята 1945 р. під протекторатом Франції.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом на п'ять років. Також передбачається посада Віце-президента, який обирається разом із Президентом на той самий строк.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам, що передбачає 132 місця. Члени парламенту обираються на п'ять років всенародним голосуванням із списку кандидатів, відібраних Лаоською народно-революційною партією.

Охорону Конституції здійснює парламент. Він же наділений повноваженнями вносити і приймати зміни та доповнення до Конституції.

Виконавчу владу здійснює уряд (Рада міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром, який призначається на посаду Президентом та затверджується парламентом. Міністрів призначає Президент та затверджує парламент.

Судову владу здійснюють Народні провінційні, муніципальні, Народні окружні та військові суди. Найвищою інстанцією є Народний верховний суд.

Президент Народного верховного суду обирається на посаду парламентом за рекомендацією Постійного комітету Національних зборів. Віцепрезидент Народного верховного суду та судді призначаються Постійним комітетом Національних зборів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 16 провінцій (кхуенгів) та один столичний округ (накхонг нуанг).

Влада в територіальних одиницях. Виконавча влада у провінціях належить губернаторові, а у столичному окрузі – меру, яких призначає Президент. На нижчому рівні, враховуючи заступників губернатора, заступників мера та керівників районів, призначення на посаду здійснює Прем'єр-міністр. Села очолюють відповідні голови сіл. Місцеві органи влади наділені значною автономією в економічних питаннях.

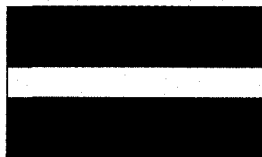
На кожному рівні місцевого самоврядування діють партійні й адміністративні комітети, які очолює, як правило, одна і та ж особа.

*На замітку. У XIV–XVII ст. на території сучасного
Лаосу існувала могутня держава Лансанг –
«Королівство мільйона слонів».*

ЛАТВІЯ

Латвійська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 63 700 кв. км; населення – 2 млн осіб; столиця – м. Рига; офіційна (державна) мова – латиська. Девіз: «Батьківщині та Волі».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція ухвалена 15 лютого 1922 р. спеціально обраними установчими зборами. У період втрати незалежності не діяла. Дію Конституції відновлено після здобуття незалежності Латвії в 1991-му. Відтоді внесено низку поправок, передусім до частини щодо забезпечення прав і свобод людини.

Глава держави – Президент республіки, обирається Сеймом простою більшістю голосів. Строк повноважень Президента – чотири роки. Та сама особа не може бути Президентом більше ніж два строки поспіль. Президент республіки має досягнути 40-річного віку. Він може бути усунутий з поста за пропозицією не менше як половини депутатів, за умови прийняття 2/3 парламенту відповідної постанови. Президент може ініціювати питання про розпуск Сейму, яке виноситься на вирішення всенародного референдуму. Повноваження глави держави обмежені. Всі акти Президента мають бути контрасигновані главою уряду і відповідним міністром. Президент має право затримати публікації закону на два місяці, якщо цього вимагає третина членів Сейму, та винести такий закон на референдум, якщо цього вимагає щонайменше 1/10 частина виборців (т. зв. народне вето). У випадку застосування народного вето такий закон може вступити в дію тільки за умови повторного схвалення парламентом 3/4 його конституційного складу.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Сейму. Сейм складається зі 100 депутатів, які обираються загальним прямим голосуванням на основі пропорційного представництва за партійними

списками строком на чотири роки. Депутатом може бути виборець, який досяг 21 року. Законодавча ініціатива належить Президентові, Кабінету міністрів, комісії Сейму, не менше як п'ятьом депутатам, 1/10 частині виборців у передбачених Конституцією випадках.

Виконавчу владу здійснює Кабінет міністрів (уряд). Уряд є найбільш впливовим та активним органом державної влади. Очолює уряд Міністр-президент. До складу уряду входять міністри, яких призначає Президент за поданням глави уряду. Міністра-президента призначає Президент за погодженням із парламентом. Необхідною умовою діяльності уряду є довіра Сейму, яка надається через процедуру інвеститури.

Судова влада. Відповідно до Конституції, судова система Латвії складається з районних, міських, окружних судів та Верховного суду, а в разі війни або надзвичайного стану – також і військових судів. Усі суди утворюються Сеймом. Судді можуть бути усунені з посади лише на підставі судового рішення.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, до складу якого входять сім суддів, яких більшістю голосів – не менш 51 – затверджує Сейм. Трьох суддів Конституційного суду затверджують за пропозицією щонайменше десяти депутатів Сейму, двох – за пропозицією Кабінету міністрів і ще двох – за пропозицією пленуму Верховного суду. Строк повноважень – 10 років.

Державно-територіальний устрій: 110 муніципалітетів і дев'ять міст республіканського значення (до адміністративно-територіальної реформи 1 липня 2009 р. територіальний устрій був дворівневий та охоплював райони і муніципалітети).

Влада в територіальних одиницях є децентралізованою. У всіх муніципалітетах обираються органи місцевого самоврядування загальними, рівними і прямими виборами строком на три роки. Ради обирають голів, які за посадою є керівниками виконавчих органів місцевого самоврядування.

*На замітку. З лютого 2004 р. Латвія – член НАТО,
а з травня того ж року – член Європейського Союзу.*

Загальні відомості: Географічне розташування – Африка. Площа – 30 355 кв. км, населення – 2 млн осіб; столиця – м. Масеру; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Мир, дощ, процвітання».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 2 квітня 1993 р., зміни вносились у 1996, 1997, 1998, 2001, 2004 роках. Розроблена Установчими зборами

Зміни до Конституції приймаються парламентом простою більшістю голосів, деякі зміни потребують ухвалення 2/3 голосів кожної з палат парламенту або схвалення на референдумі.

Глава держави – Король, який здійснює представницькі та церемоніальні повноваження. Чинна система престолоспадкування передбачає, що наступника престолу (це має бути представник правлячої сім'ї) визначає рада старійшин. Відповідно до Конституції, Король вважається «живим символом національної єдності», позбавлений повноважень і в законодавчій, і у виконавчій сферах.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом. Верхня палата – Сенат – складається із 33 сенаторів (22 з них є спадковими вождями, 11 – призначає Король). Нижня палата – Національна асамблея – складається зі 120 депутатів, які обираються шляхом прямих виборів строком на п'ять років (80 – в одномандатних округах за мажоритарною виборчою системою відносної більшості та 40 – у багатомандатних – за пропорційною).

Виконавча влада належить урядові, який формується парламентським способом, на чолі із Прем'єр-міністром (ним стає лідер парламентської більшості, який формує персональний склад уряду). Формально Прем'єр-міністра та міністрів призначає на посади Король. Уряд відповідальний перед Національною асамблеєю.

Судова влада. Судова система Лесото складається з Апеляційного суду (вища інстанція), Високого суду, магістратських судів, а також традиційних судів звичаєвого права. Існує також окрема система військових судів на чолі з апеляційним військовим судом. Голова Високого суду (Головний суддя) і Голова Апеляційного суду призначаються Королем, який діє за порадою Прем'єр-міністра. Інші судді – також Королем, але за порадою Комісії судової служби.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 районів, які поділено на 80 округів, останні – на 129 місцевих громад.

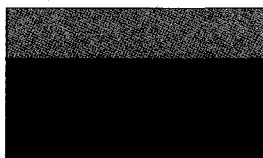
Управління в територіальних одиницях: у районах управляють секретарі, які призначаються центральним урядом; у громадах функціонують виборні ради.

На замітку. Лесото, Ватикан і Сан-Марино – держави-анклави, тобто такі, що повністю оточені територією іншої держави. Лесото оточене територією ПАР, так як Ватикан і Сан-Марино оточені Італією.

ЛИТВА

Литовська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 65 200 кв. км; населення – 3,5 млн осіб; столиця – м. Вільнюс; офіційна (державна) мова – литовська. Девіз: «У єдності сила».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція прийнята 25 жовтня 1992 р. на референдумі; зміни внесені 13 липня 2004-го (щодо вступу до ЄС). Процедура внесення змін передбачає прийняття відповідного закону Сеймом двічі більшістю у 2/3 його загального складу (між двома голосуваннями повинно минути щонайменше три місяці). Окремі положення Конституції можуть бути змінені лише шляхом референдуму. Законопроект про внесення змін до Конституції можуть подати або депутати Сейму в кількості не менше як 1/4 його загального складу, або не менш як 300 тис. виборців.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Виконує представницькі функції, має право законодавчої ініціативи, право вето на закони, прийняті парламентом, формально призначає Прем'єр-міністра, видає декрети, що підлягають контрасигнації (підписання Прем'єр-міністром чи відповідним міністром для набуття ними чинності).

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Сейму, що складається із 141 члена, які обираються на чотири роки шляхом загальних прямих виборів. При цьому 71 парламентар обирається за мажоритарною виборчою системою, 70 – за пропорційною.

Виконавча влада належить урядові, який складається з Прем'єр-міністра та міністрів. Формується парламентським способом (главою уряду стає лідер парламентської більшості, якому Президент доручає формування персонального складу уряду; формально усіх членів уряду призначає на посади Президент). Уряд працює за умови довіри до нього

з боку парламенту. Уряд відповідальний перед Сеймом на засадах солідарної відповідальності, міністри – перед Сеймом та Президентом.

Судова влада здійснюється судами загальної юрисдикції, адміністративними судами та Конституційним судом. Система судів загальної юрисдикції: Верховний суд (найвищий судовий орган), Апеляційний суд, окружні та дільничні суди. Згідно з Конституцією, для розгляду справ в адміністративних, трудових, сімейних спорах та у справах інших категорій відповідно до закону можуть бути засновані спеціалізовані суди. Судді Верховного суду, а з-поміж них і Голова, призначаються та звільняються Сеймом за поданням Президента республіки.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Він складається з дев'яти суддів, які призначаються строком на дев'ять років. Склад Конституційного суду щотри роки оновлюється на третину. По три кандидати в судді Конституційного суду призначаються Сеймом з-поміж кандидатур, запропонованих Президентом республіки, Головою Сейму та Головою Верховного суду. Голову Конституційного суду з числа його суддів призначає Сейм за поданням Президента республіки.

Державно-територіальний устрій: 10 повітів, які діляться на муніципалітети (загальна кількість – 60: 43 районні, 7 міських та 10 звичайних). Деякі муніципалітети поділяються на староства.

Управління в територіальних одиницях є децентралізованим. Основним рівнем територіального устрою щодо організації місцевої публічної влади є муніципалітет. У муніципалітетах управління забезпечують органи місцевого самоврядування: виборні ради (строк повноважень – чотири роки), мери, які обираються радами на строк їхніх повноважень, та виконавчі органи. Ради призначають старост, що відповідальні за управління у староствах. Варто зауважити, що з 2010 р. у повітах було ліквідовано інститут представника держави, який здійснював контроль за законністю діяльності органів місцевого самоврядування. Ці функції покладено на окремі міністерства.

На замітку. У XII ст. на території сучасної Литви та Білорусі виникло одне з найвпливовіших державних утворень того часу – Велике князівство Литовське.

ЛІБЕРІЯ

Республіка Ліберія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 111 369 кв. км; населення – 3, 7 млн осіб; столиця – м. Монровія; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Любов до свободи привела нас сюди».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Діє Конституція, ухвалена на референдумі 3 липня 1984 р., набула чинності 6 січня 1986 р. Це друга Конституція держави.

Зміни до Конституції можуть бути внесені за пропозицією 2/3 складу будь-якої палати парламенту або 10 тис. громадян. Закон про внесення змін до Конституції має бути прийнятий обома палатами парламенту більшістю у 2/3 та затверджений на референдумі 2/3 загальної кількості зареєстрованих виборців.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади та Верховним командувачем збройних сил. Обирається шляхом загальних прямих виборів таємним голосуванням на шість років з правом одного повторного обрання. Разом із Президентом обирається Віцепрезидент.

Законодавча влада. Законодавчий процес забезпечує двопалатний парламент – Національні збори: верхня палата (Сенат) у складі 30 членів (обираються на дев'ять років) і нижня (Палата представників) у складі 73 депутатів (обираються на шість років).

Виконавча влада належить Президентові, здійснюється ним через уряд (Кабінет). Склад уряду призначає глава держави за згодою Сенату. Члени уряду відповідальні перед Президентом.

Судова влада. Судову владу здійснюють Верховний суд, окружні суди, суди цивільних позовів, суди у справах неповнолітніх. Судді при-

значаються Президентом республіки зі схвалення Сенату. Є традиційні племінні суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 15 округів, які, своєю чергою, поділяються на райони і підрозділяються на клани.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. Управління округами, районами та кланами забезпечують начальники, яких призначає Президент. Конституція передбачає вибори різних службовців та керівників на рівні округу та нижчих рівнів територіального устрою, але вони не проводяться з 1985 р.

На замітку. У 1822 р. Американське колонізаційне товариство розпочало реалізацію плану звільнення рабів і повернення їх в Африку. Для цього були викуплені землі на західному узбережжі Африки, і в 1847 р. переселенці проголосили нову державу – Ліберію.

ЛІВАН

Ліванська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 10 452 кв. км; населення – 4,1 млн осіб; столиця – м. Бейрут; офіційна (державна) мова – арабська. Девіз: «Всі ми! За нашу націю, наш герб та славу!».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною комісією за участю фахівців із Франції, прийнята 23 травня 1926 р. Установчими зборами; зміни вносились неодноразово, найвагоміші – у 1990-му, зумовлені Статутом ліванського національного примирення 1989 р. Є першою Конституцією держави. Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів.

Глава держави – Президент, який вважається символом національної єдності. Обирається шляхом непрямих виборів Національною асамблеєю (парламентом) строком на шість років без права переобрання. Президент є Верховним командувачем збройних сил, промульгує закони, має право вето (це повноваження реалізується після консультацій з Прем'єр-міністром), укладає міжнародні договори (за погодженням із Прем'єр-міністром), може головувати на засіданні Ради міністрів (але не має права голосу на ньому), має право розпуску парламенту (за пропозицією Прем'єр-міністра).

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Палаті депутатів, яка складається зі 128 місць. Депутати обираються за пропорційною виборчою системою строком на чотири роки.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів, яка формується парламентським способом. Глава уряду – Прем'єр-міністр – формально призначається на посаду Президентом, однак таке призначення відбувається після консультацій з Головою Палати депутатів (парламенту). Інших членів уряду призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада здійснюється системою загальних судів, до складу якої входять суди першої інстанції, апеляційні суди та чотири касаційні суди (із них три – з розгляду цивільних та господарських справ та один – з розгляду кримінальних справ). Судову систему доповнюють релігійні суди (ісламські, християнські та іудейські), а також військові суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада. Вона вповноважена контролювати конституційність законів і виносити рішення щодо конфліктів, що виникають під час проведення парламентських і президентських виборів. Запити про конституційність законів має право вносити Президент, Голова парламенту, Прем'єр-міністр, а також групи щонайменше з 10 депутатів парламенту. Конституційна рада складається з 10 членів, враховуючи Голову суду та його заступника: половину призначає Палата депутатів, а іншу половину – уряд.

Державно-територіальний устрій: шість провінцій, що поділяються на райони, а ті – на муніципалітети.

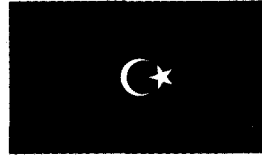
Управління в територіальних одиницях здійснюють і призначені центром чиновники (губернатори – у провінціях, директори – у районах), і виборні органи – муніципалітети. Там обираються муніципальні ради та мери, які їх очолюють, а також діє сформована ними муніципальна адміністрація.

На замітку. Ліван – багатоконфесійна країна, при формуванні державних органів якої береться до уваги релігійний чинник. У зв'язку з цим ліванську модель організації влади ще називають «конфесіоналізмом».

ЛІВІЯ

Лівійська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 759 540 кв. км; населення – 6 млн осіб; столиця – м. Тріполі; офіційна мова – арабська; офіційна релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна		республіка

Конституція. Із 7 лютого 2011 р. діє тимчасова Конституція Національної ради.

Глава держави – Глава Перехідної національної ради. ООН у вересні 2011 р. визнала Перехідну національну раду законним органом влади в Лівії.

Законодавчу владу здійснює Генеральний національний конгрес (замість Перехідної національної ради після виборів у липні 2012 р.), який має сформував новий уряд та прийняти нову Конституцію.

Виконавчу владу очолює Прем'єр-міністр Перехідної національної ради, який сформував тимчасовий уряд у листопаді 2011 р.

Судова влада здійснюється під контролем Перехідної національної ради.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Адміністративний поділ: 22 райони (шабіяти).

Влада в територіальних одиницях юридично не визначена.

На замітку. Після падіння режиму Каддафі припинила існування Лівійська Джамахирія. Система влади в новій Лівії остаточно не сформована.

ЛІХТЕНШТЕЙН

Князівство Ліхтенштейн

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 160 кв. км; населення – 37 тис. осіб; столиця – м. Вадуц; офіційна (державна) мова – німецька; офіційна (державна) релігія – християнство (католицизм). Девіз: «Для Бога, Князя і Батьківщини».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція дарована 5 жовтня 1921 р. главою держави – Князем Йоганном II. До неї було внесено близько 15 змін, найвагоміші – у березні 2003-го. Процедура внесення змін передбачає схвалення відповідного законопроекту 3/4 загальної кількості депутатів парламенту на двох чергових сесіях та згоду Князя (крім випадку внесення змін щодо повалення монархічної форми правління).

Глава держави – спадковий монарх – Князь, який очолює всю систему державної влади. На відміну від низки інших парламентських монархій, він володіє реальними повноваженнями та впливає на діяльність інших органів державної влади, зокрема має право вето (у результаті референдуму 2012 р., на який виносилось питання про скасування цього права, воно залишилось за Князем); право призначати міністрів (із представників парламентської більшості та опозиції). Громадяни Ліхтенштейну в кількості 1500 осіб мають право порушити питання про недовіру до Князя. У такому разі це питання має бути предметом розгляду в парламенті. У разі, якщо така пропозиція буде підтримана більшістю парламенту, Князь упродовж шести місяців повинен прийняти відповідне рішення й оголосити його на засіданні парламенту.

Законодавча влада здійснюється однопалатним парламентом – Ландтагом, що складається з 25 депутатів, які обираються прямим таємним голосуванням за системою пропорційного представництва у двох

багатомандатних виборчих округах (15 депутатів обираються від Оберланда і 10 депутатів від Унтерланда). Строк повноважень – чотири роки.

Виконавча влада належить урядові, що складається з голови і чотирьох радників (троє з них є представниками парламентської більшості, двоє – представники опозиції). Уряд фактично формується парламентським способом – за пропозицією та за згодою парламенту, хоча формально членів уряду призначає глава держави – Князь. Уряд відповідальний і перед парламентом, і перед Князем. У разі втрати довіри чи то з боку Князя, чи Ландтагу повноваження уряду припиняються. Відтак Князь уповноважений сформувати перехідний уряд.

Судова влада здійснюється від імені Князя системою загальних судів, Адміністративним судом та Конституційним судом. Система загальних судів побудована за принципом інстанційності: діють Княжий суд справедливості (перша інстанція), Княжий апеляційний суд та Княжий верховний суд (касаційна інстанція).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, до повноважень якого належить визнання законів та міжнародних договорів неконституційними, визнання незаконними актів уряду, вирішення конфліктів між судовою та виконавчою гілками влади, притягнення до дисциплінарної відповідальності міністрів. Він також діє як Виборчий трибунал (стосовно вирішення виборчих спорів). Конституційний суд складається з п'яти суддів і п'яти заступників суддів, призначених монархом. Президент, Віце-президент і один суддя, а також три альтернативні судді повинні бути громадянами Ліхтенштейну. Щонайменше три судді та три запасні судді повинні бути професійними юристами.

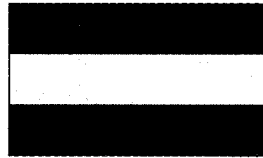
Державно-територіальний устрій: 11 муніципалітетів.

Управління в територіальних одиницях базується на принципі самоврядування. У муніципалітетах функціонують виборні муніципальні асамблеї, які обирають зі свого складу мерів та формують відповідні виконавчі органи.

На замітку. Корона на прапорі Ліхтенштейну з'явилася в 1937 р. Причиною послужило те, що на літніх Олімпійських іграх 1936 р. в Берліні ліхтенштейнці виявили, що прапор їхньої країни повністю ідентичний з прапором Гаїті.

ЛЮКСЕМБУРГ
Велике Герцогство
Люксембург

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа 2 586 кв. км; населення – 503 тис. осіб; столиця – м. Люксембург; офіційні (державні) мови – люксембурзька, німецька, французька. Девіз: «Залишимося собою».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція прийнята парламентом і схвалена князем Вільгельмом III 17 жовтня 1868 р. Це третя Конституція країни. Ухваленню передували невдала спроба Франції купити Люксембург, що перебував під управлінням голландської корони, та друга Лондонська конференція 1867 р., на якій Великобританія, Франція, Пруссія і Росія підтвердили незалежність держави.

Зміни до Конституції приймає парламент 2/3 голосів на двох засіданнях з проміжком не менше як три місяці. У деяких випадках друге голосування замінюють референдумом.

Глава держави – Великий герцог, який стає главою держави в порядку престолонаслідування. Формально Великий герцог одноосібно здійснює виконавчу владу в країні. Реальним же органом виконавчої влади є уряд.

Законодавчу владу у герцогстві здійснює однопалатний парламент – Палата депутатів – у складі 60 депутатів, які обираються на загальних, прямих, таємних виборах строком на п'ять років. При парламенті діє консультативний орган – Державна рада, що складається з 21 члена, яких призначає Великий герцог за порадою Прем'єр-міністра.

Виконавча влада належить урядові (Раді міністрів), який очолює Прем'єр-міністр. Його затверджує глава держави і, як правило, ним стає лідер партії більшості в парламенті, після проведення виборів. Прем'єр-

міністр відповідальний перед парламентом. За пропозицією Прем'єр-міністра Великий герцог затверджує склад уряду.

Судова влада. Судова система представлена судами та трибуналами загальної юрисдикції: суд найвищої інстанції – Верховний суд (поділяється на Апеляційний суд та Касаційний суд), районні суди і трибунали, а також адміністративні суди і трибунал. Судді усіх рівнів призначаються Великим герцогом.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з Голови Верховного суду, Голови Адміністративного суду, двох радників Касаційного суду і п'яти суддів, які призначаються монархом пожиттєво за спільною рекомендацією Верховного суду й Адміністративного суду.

Державно-територіальний устрій: три округи.

Влада в територіальних одиницях. На чолі кожного округу стоїть комісар, якого призначає уряд. На місцях населення обирає ради, а в містах – мерів.

На замітку. Люксембург – єдина у світі держава-герцогство. У 1867 р. на міжнародній конференції великих держав у Лондоні Люксембург визнано самостійною і «вічно нейтральною» державою.

Проте 1948 р. Люксембург відмовився від нейтралітету, вступивши у відповідні міжнародні організації, зокрема НАТО.

МАВРИКІЙ

Республіка Маврикій

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 2 040 кв. км; населення – 1,3 млн осіб; столиця – м. Порт-Луї; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Зірка і ключ Індійського океану».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція Розроблена в ході конституційної конференції в Лондоні, набула чинності 12 березня 1968 р., зміни вносились неодноразово. Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів, окрім низки положень, що потребують схвалення 3/4 голосів парламентаріїв та на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається разом із Віце-президентом Національною асамблеєю строком на п'ять років.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній асамблеї. Вона складається із 70 членів, 62 з яких обираються на чотирирічний строк шляхом прямих виборів, а вісім – додаткові члени, яких називають «кращими з переможених». Останніх призначає Верховний суд з-поміж етнічних та релігійних меншин для справедливого їх представництва.

Виконавча влада належить урядові на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом – політичною партією, що перемогла на парламентських виборах (її лідер стає Прем'єр-міністром). Прем'єр-міністр формує персональний склад уряду зі складу членів Національної асамблеї (окрім Генерального прокурора, який є членом уряду та не може бути членом Національної асамблеї). Усіх членів уряду формально призначає на посади Президент. Він також формально призначає лідера опозиції (другої за кількістю політичної партії в Національній асамблеї). Прем'єр-міністр відповідальний перед Національною асамблеєю.

Судова влада. Найвищим органом у судовій системі є Верховний суд, який виступає і як кримінальний, і як цивільний апеляційний суд. Він також має право тлумачити Конституцію і розглядати питання про конституційність законодавства. Нижчими є Проміжний суд, Трудовий суд та окружні суди. Остання апеляційна інстанція для Маврикію – Юридичний комітет Таємної ради в Лондоні.

Голова Верховного суду (головний суддя) призначається Президентом після консультацій із Прем'єр-міністром, ще один член Верховного суду – після консультації з Головою Верховного суду, інші судді – за порадою Комісії судової і правової служби.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять районів і три залежні території.

Влада в територіальних одиницях здійснюється виборними органами місцевого самоврядування – сільськими, муніципальними міськими та районними радами. Сільські та районні ради очолюють відповідні голови, муніципальні міські ради – обрані ними мери. Управління здійснюють сформовані радами адміністрації.

На замітку. Офіційною (державною) англійською мовою розмовляє менше ніж 1% населення Маврикію.

МАВРИТАНІЯ

Ісламська Республіка Мавританія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 030 700 кв. км; населення – 3,4 млн осіб; столиця – м. Нуакшот; офіційні (державні) мови – французька, арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Честь, братерство, справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція була прийнята на референдумі 12 липня 1991 р., зміни вносились у 2006-му (шляхом референдуму).

Зміни до Конституції приймаються на спільному засіданні парламенту 3/5 голосів або на референдумі.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу; обирається шляхом прямих виборів строком на п'ять років за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості з правом одного повторного переобрання. Він очолює збройні сили держави, укладає та ратифікує міжнародні угоди, керує виконавчою владою, має право розпуску Національної асамблеї.

Законодавчу владу здійснює двопалатний законодавчий орган. Верхня палата – Сенат (Меджліс аль-Шууха) – складається із 56 виборних членів (представників регіонів); строк повноважень – шість років із частковою ротацією складу що два роки. Нижня палата – Національні збори – складається із 95 членів, які обираються всенародним голосуванням на п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові та здійснюється під його керівництвом Радою міністрів на чолі із Прем'єр-міністром. Останній, як і міністри, призначається Президентом; несе відповідальність перед ним за свою діяльність. Формально Рада міністрів та Прем'єр-міністр відповідальні також перед Національною асамблеєю.

Судова влада на найвищому рівні представлена Верховним судом, Голову якого призначає на п'ятирічний строк Президент. Також діють апеляційні та місцеві суди. Судді призначаються Вищою радою магістратури, яку очолює Президент Мавританії.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається із шести членів, по два з яких призначають Президент Мавританії, Спікер Національних зборів та Голова Сенату строком на дев'ять років (з оновленням третини складу що три роки).

Державно-територіальний устрій: 12 регіонів та столичний регіон, які поділяються на 44 департаменти, а ті – на муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях. Управління регіонами забезпечують губернатори, а департаментами – префекти, яких призначає уряд. Виборні органи та посадові особи діють лише в містах (муніципальні ради та мери, яких обирає населення); у здійсненні їхніх функцій допомагають адміністрації.

На замітку. Уряд Мавританії було усунуто від влади 6 серпня 2008 р. в результаті військового перевороту. У 2010–2011 рр. у країні знову відбулися масштабні протести громадян.

МАДАГАСКАР

Республіка Мадагаскар

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 587 041 кв. км; населення – 21,9 млн осіб; столиця – м. Антананаріву; офіційні (державні) мови – французька, малагасійська. Девіз: «Земля предків, свобода, прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція ухвалена на всенародному референдумі 17 листопада 2010 р., а оприлюднена 11 грудня того ж року. Це четверта Конституція країни, попередньо діяла Конституція від 1992 р.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 3/4 голосів і за рішенням Президента можуть виноситися на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів при таємному голосуванні на п'ять років з правом повторного обрання.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент. Перша палата – Сенат у складі 100 членів, 2/3 обирають депутати регіональних рад, третину призначає Президент, строк повноважень – чотири роки. Друга палата – Національні збори у складі 127 членів, які обираються шляхом загальних прямих виборів на чотири роки.

Виконавча влада належить урядові (Раді міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром, який і затверджує його склад. Президент призначає Прем'єр-міністра.

Судова влада представлена трирівневою системою судів: Верховний суд (як найвища інстанція), апеляційні суди (розглядають складні цивільні та кримінальні справи і виступають як апеляційні інстанції для нижчих судів) та місцеві суди (розглядають нескладні цивільні та кримінальні справи). До складу Верховного суду входять: Касаційний

суд, Державна рада та Рахункова палата, що представляють, відповідно, загальну, адміністративну і фінансову юрисдикції. До судової системи належать також військові суди. Діють і традиційні суди, що не входять до офіційної судової системи.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Високий конституційний суд. До його складу входять дев'ять членів, строк повноважень яких – сім років. Трьох членів призначає Президент республіки, по двоє – Національні збори та Сенат, і ще двох обирає Вища рада магістратури.

Державно-територіальний устрій: шість автономних провінцій, які діляться на регіони. Нижчою ланкою територіального устрою є комуни.

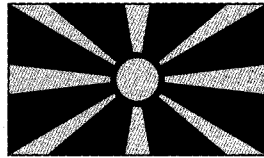
Влада в територіальних одиницях. На рівні провінцій діють провінційні ради, які обираються населенням. У регіонах функціонують виборні регіональні ради на чолі з головами. У комунах управління здійснюють виборні ради та мери.

На замітку. У результаті нового територіального поділу у 2007 р. провінції як окремий рівень територіального устрою мали зникнути до жовтня 2009 р. Проте ухвалена у 2010 р. Конституція знову передбачила цю ланку державного устрою.

МАКЕДОНИЈА

Республіка Македонія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 25 713 кв. км; населення – 2 млн осіб; столиця – м. Скоп'є; офіційна (державна) мова – македонська. Девіз: «Свобода або смерть».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 17 листопада 1991 р., набула чинності 20 листопада 1991 р.; зміни вносились у 2001, 2005 і 2009 роках. Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів.

Глава держави – Президент, який обирається на п'ятирічний строк за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості з правом одного повторного переобрання. Виконує загалом представницькі функції; є Верховним командувачем збройних сил та головою Ради безпеки; має обмежені повноваження щодо формування уряду (висуває кандидата від партії, що має більшість в Асамблеї, який пропонує склад уряду); має право помилування.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту (Асамблеї Республіки Македонія), що складається зі 123 представників, які обираються за пропорційною системою строком на чотири роки.

Виконавча влада належить урядові на чолі з Прем'єр-міністром. Формується парламентським способом: члени уряду обираються Асамблеєю Республіки Македонія з-поміж запропонованих лідером парламентської більшості кандидатур. Самого лідера визначає Президент за результатами парламентських виборів. Члени уряду не мають права бути представниками Асамблеї.

Судова влада здійснюється системою загальних судів, де найвищою інстанцією є Верховний суд, та підпорядкованими йому окружним і

муниципальним судами, а також Конституційним судом. Судді призначаються парламентом за рекомендацією Республіканської судової ради – органу, відповідального за відбір суддів та контроль за судовою системою.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів, обраних парламентом на дев'ять років без права переобрання. Зі свого складу судді Конституційного суду що три роки обирають Голову суду.

Державно-територіальний устрій: 78 муніципалітетів та столична громада, що охоплює 10 муніципалітетів.

Влада в територіальних одиницях базується на однорівневому територіальному устрої. У муніципалітетах управління здійснюють органи місцевого самоврядування – місцеві ради – та мери, які обираються шляхом загальних прямих виборів.

***На замітку.** Республіка Македонія в офіційних міжнародних документах позначається іншою назвою – англійською аббревіатурою FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia – Колишня Югославська Республіка Македонія). Крім того, слід відзначити, що більша частина території Македонії, утвореної Олександром Македонським, зараз належить Греції.*

МАЛАВІ

Республіка Малаві

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 118 484 кв. км; населення – 15,8 млн осіб; столиця – м. Лілонгве; офіційна (державна) мова – чічева. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята парламентом у проектній редакції 16 травня 1994 р., в остаточній – 17 травня 1995 р., набула чинності 18 травня 1995-го. Це третя Конституція країни. Створена після референдуму 1993 р., на якому громадяни проголосували за відмову від авторитарного режиму на користь демократичного ладу.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів, у деяких випадках також виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади та Головнокомандувачем збройних сил. Він обирається на загальних прямих виборах на п'ять років і може бути переобраний повторно. Разом із Президентом обираються Перший та Другий віце-президенти.

Законодавча влада, відповідно до Конституції, належить двопалатному парламенту, що складається із Сенату та Національних зборів. Сенат є верхньою палатою парламенту: складається з 80 сенаторів, 28 з яких обираються в кожному районі районними радами, решта – обираються Комітетом з призначень з-поміж представників громадських організацій та релігійних груп.

Нижня палата – Національні збори (193 депутати), які обираються всенародним голосуванням на п'ять років.

Виконавчу владу очолює Президент та здійснює уряд (Кабінет), до складу якого входять Перший та Другий віце-президенти, а також міністри. Міністрів призначає Президент.

Судова влада. Судова система складається з Верховного апеляційного суду, Високого суду та судів нижчих ланок. Верховний апеляційний суд, що складається з Головного судді і не менше як трьох суддів, є вищою судовою інстанцією в країні і розглядає апеляційні скарги на рішення Високого суду. Юрисдикція Високого суду поширюється на всі цивільні і кримінальні справи.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: три адміністративні регіони, які поділяються на 28 районів.

Влада в територіальних одиницях. У регіонах та районах державна влада представлена регіональним адміністратором та районним комісіонером, яких призначає центральний уряд. Окрім того, у районах та містах функціонують виборні органи – районні і міські ради.

***На замітку.** Незважаючи на конституційні положення про двопалатність парламенту, у країні, фактично, діє лише одна його палата. У 2011 р. парламент Малаві прийняв рішення про призупинення повноважень Сенату, який з часу прийняття Конституції в 1994-му так і не запрацював.*

МАЛАЙЗІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 332 965 кв. км; населення – 28 млн осіб; столиця – м. Куала-Лумпур; офіційна (державна) мова – малайзійська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Єдність – сила».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція. Діє Конституція від 31 серпня 1957 р. з наступними змінами.

Глава держави – верховний правитель – Король. Обирається Радою правителів (у вузькому складі) з-поміж правителів монархічних штатів. У такий же спосіб Рада може достроково усунути верховного правителя. Главою держави може бути обраний тільки один із спадкових монархів, що очолює відповідний штат. Строк його повноважень – п'ять років. Водночас встановлена черговість обрання правителів монархічних штатів (визначено дату вступу на трон). Заступником верховного правителя обирають наступного за чергою правителя монархічного штату. Акти верховного правителя потребують контрасигнування з боку уповноваженого урядом міністра. До складу Ради правителів входять правителі дев'яти монархічних штатів і губернатори інших чотирьох штатів. Залежно від характеру питань, що вирішуються, Рада діє в повному складі або у складі лише правителів монархічних штатів. Верховний правитель здійснює представницькі та церемоніальні функції.

Законодавчу владу здійснює парламент Малайзії у складі двох палат: нижньої – Палати представників (деван-рак'ят, 222 члени) і верхньої – Сенату (деван-негара, 70 членів). Палату представників формують шляхом загальних прямих виборів строком на п'ять років. Повноваження нижньої палати може достроково припинити верховний правитель. До Сенату входять по два сенатори від кожного з 13 штатів (обираються місцевими законодавчими зборами), 44 сенатори призначає верховний правитель за

порадою Прем'єр-міністра з-поміж осіб, які представляють національні меншини, мають видатні заслуги на державній службі або відомі своєю діяльністю в різних сферах. Строк повноважень Сенату – три роки. На відміну від Палати представників, Сенат не може бути розпущений верховним правителем. Проте компетенція верхньої палати значною мірою обмежена.

Виконавча влада належить федеральному уряду (Кабінету міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром, якого обирає Палата представників зі свого складу. Як правило, це лідер більшості. Члени Кабінету міністрів призначаються з-поміж членів парламенту Прем'єр-міністром за згодою Короля.

Судова влада. Система цивільних судів включає Федеральний суд, Апеляційний суд, Верховний суд Малайзії на півострові Малайзія і Верховний суд Сабах і Саравак у штатах Борнео (судді призначаються Королем за порадою Прем'єр-міністра). Система судів шариату складається із Апеляційного суду, Верховного суду шариату, а також нижчих судів на рівні штатів, що вирішують релігійні і сімейні справи мусульман, скажімо, щодо опіки, розлучення чи успадкування тощо. Рішення судів шариату не можуть бути оскаржені в цивільному суді.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 13 штатів (дев'ять з них – монархії, чотири – республіки) та одна федеральна територія. Штати поділяються на райони (охоплюють кілька сіл) та міста.

Влада в територіальних одиницях. Монархічні штати очолюють спадкові монархи, які мають різні титули (зазвичай, султана). У них главою виконавчої влади є головний міністр. На чолі інших чотирьох штатів стоять губернатори, яких призначає верховний правитель строком на чотири роки. Відповідні призначення верховний правитель здійснює після консультацій з головним міністром штату. У кожному штаті діє своя конституція, яка визначає систему органів влади штату. У районах та містах управління забезпечують і представники центральної влади, і обрані населенням органи. У кожному районі є призначені центральним урядом державні службовці (президенти).

На замітку. Наступною за рангом державною особою Малайзії офіційно визнано дружину верховного правителя.

МАЛІ

Республіка Малі

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 240 140 тис. кв. км; населення – 15 млн осіб; столиця – м. Бамако; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Один народ, одна мета, одна віра».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена національною конституційною конференцією, прийнята за результатами референдуму 12 січня 1992 р. Зміни до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів та виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається на п'ять років шляхом загальних двоступеневих виборів.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній асамблеї – у складі 147 депутатів, які обираються на п'ять років шляхом загальних прямих виборів.

Виконавча влада належить уряду – Раді міністрів – на чолі з Прем'єр-міністром, який затверджує його склад. Президент призначає Прем'єр-міністра.

Судова влада. Судова система охоплює суди першої інстанції, суд Ассісі (для особливо важливих кримінальних справ), Апеляційний суд і Верховний суд. Останній має три палати: Судову, Адміністративну та Рахункову. Відповідно, він є вищим судом загальної юрисдикції, вищим органом адміністративної юстиції і вищим органом фінансового контролю. Голова Верховного суду та його заступник призначаються Президентом за пропозицією Вищої ради магістратури. Трудові спори розглядає спеціальний Трудовий суд. У сільській місцевості більшість цивільних

спорів і правопорушень розглядають голови сіл з допомогою місцевих старійшин.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд у складі дев'яти членів, яких призначають (по 3) Президент республіки, Голова Національних зборів і Вища рада магістратури. Строк повноважень суддів Конституційного суду – сім років.

Державно-територіальний устрій: вісім областей і один адміністративний район (Бамако). Кожна область поділяється на райони, а ті – на муніципалітети, які можуть складатися з кількох сіл.

Управління в територіальних одиницях. Управління областями забезпечують губернатори, яких призначає центральний уряд. Владу в районах представляють призначені центральним урядом префекти. У країні триває процес децентралізації: в результаті місцевих виборів у 2009-му було сформовано 702 муніципальні ради на чолі з обраними мерами. У селах функціонують сільські ради під керівництвом голів, яких обирає населення.

На замітку. У 2012 р. під контроль повстанців з племені туарегів перейшла майже вся північ Малі – землі, які вони називають своїм споконвічним Азавадом.

МАЛЬДІВИ

Мальдівська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 298 кв. км; населення – 300 тис. осіб; столиця – м. Мале; офіційна (державна) мова – дівері; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята в червні 2008 р. асамблеєю «Спеціальний Меджліс» та ратифікована Президентом 7 серпня 2008 р.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу та обирається разом із Віце-президентом шляхом прямих виборів таємним голосуванням строком на п'ять років. Президент є Верховним командувачем збройних сил.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Народному Меджлісу, що складається із 77 членів: по два представники від кожного адміністративного району (атоли), а також від столиці (Мале), вісім – призначає Президент строком на п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові, що здійснює її через Кабінет, членів якого (міністрів) призначає за формальною згодою парламенту. До складу Кабінету, окрім Президента та Віце-президента, входить 13 міністрів та Генеральний прокурор.

Судову владу в найвищій інстанції представляє Верховний суд, суддів якого призначає Президент зі схвалення членів Народного Меджлісу. Також діють Високий суд та суди першої інстанції. Усіх суддів нижчих інстанцій призначає Комісія судової служби.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: сім провінцій, які поділяються на 20 атолів (районів), та столичний округ.

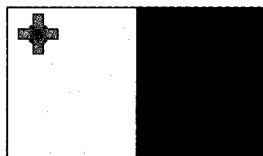
Управління в територіальних одиницях базується на принципі децентралізації, відповідно до якого у цій країні право утворювати органи децентралізованої адміністрації, разом з виборними місцевими представницькими органами, належить Президентові. Головною територіальною одиницею вважається атол (район). Найвищою посадовою особою в атолі є голова, якого призначає Президент.

На замітку. Мальдіви не мають власних збройних сил, лише нечисельні органи внутрішньої безпеки, тому для з'ясування серйозних конфліктів вимушені звертатися до іноземних держав. Одним з таких прикладів було звернення до Індії для усунення наслідків державного перевороту у 1988 р.

МАЛЬТА

Республіка Мальта

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 316 кв. км; населення – 410 тис. осіб; столиця – м. Валетта; офіційні (державні) мови – англійська, мальтійська; офіційна (державна) релігія – християнство (католицизм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 4 травня 1964 р., схвалена британським парламентом в липні того ж року. Прийняття Конституції супроводжувало тривалий процес переговорів з Великобританією щодо здобуття державної незалежності.

Зміни до Конституції приймаються парламентом простою або кваліфікованою більшістю голосів. В деяких випадках зміни потребують схвалення народом через процедуру референдуму.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом простою більшістю голосів; виконує представницькі функції, має право розпуску парламенту за порадою Прем'єр-міністра.

Законодавча влада здійснюється однопалатним парламентом – Палатою представників, що складається із 69 парламентарів, які обираються шляхом прямих виборів за змішаною виборчою системою єдиного перехідного голосу строком на п'ять років.

Виконавча влада належить урядові, що формується парламентським способом, на чолі із Прем'єр-міністром. Президент призначає Прем'єр-міністром лідера парламентської більшості та міністрів за порадою Прем'єр-міністра. Уряд функціонує за умови довіри до нього з боку парламенту та відповідальний перед ним.

Судова влада. Функціонують цивільні, кримінальні та сімейні суди. Апеляційні суди розглядають апеляції на рішення численних судів і

трибуналів. Діють суди нижчих ланок під головуванням магістратів. Усі судді призначаються Президентом за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, члени якого призначаються Президентом за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Державно-територіальний устрій: 68 муніципалітетів.

Управління в територіальних одиницях здійснюється лише в межах муніципалітетів виборними органами місцевого самоврядування. Мери обираються серед радників місцевих рад. Ради формують виконавчі органи та призначають їхніх керівників – виконавчих секретарів, які керують справами муніципалітету.

На замітку. У 1942 р. король Англії Георг VI нагородив жителів Мальти Хрестом Святого Георгія «За мужність і безприкладний героїзм». Відтоді на прапорі Мальти зображено британський Георгіївський Хрест. Мальта – єдина держава, на прапорі якої є іноземна нагорода.

МАРОККО

Королівство Марокко

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 446 550 кв. км; населення – 31,9 млн осіб; столиця – м. Рабат; офіційна (державна) мова – арабська, берберська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Бог, нація, король».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція затверджена на референдумі в липні 2011 р. Попередня діяла від 10 березня 1972 р.

Глава держави. Король є світським і духовним главою держави («повелителем правовірних»). Він справді править: визначає характер соціально-економічного розвитку, внутрішньо- і зовнішньополітичний курс країни. Король обіймає місце глави держави в порядку престолонаслідування.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент. Верхня палата – Палата радників (270 місць), члени якої обираються непрямым голосуванням місцевими радами, професійними організаціями, трудовими синдикатами на дев'ять років. Третина складу верхньої палати переобирається щотри роки. Нижня палата, або Палата представників, складається з 395 депутатів, які обираються на загальних, прямих, таємних виборах строком на п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів. Очолює уряд Прем'єр-міністр, який і затверджує його склад. Після проведення виборів до парламенту Король призначає Прем'єр-міністра.

Судова влада передбачає три рівні загальних судів: суди першої інстанції (трибунали), апеляційні суди і Верховний суд. Діють комунальні і районні суди для розгляду дрібних цивільних позовів. За межами системи судів загальної юрисдикції діють військовий трибунал, адміністра-

тивні суди, комерційні трибунали та апеляційні комерційні суди. Самостійно діють і мусульманські суди (суди шаріату), що розглядають справи особистого статусу (шлюб, розлучення, опіка, спадкування). Апеляції на рішення мусульманських судів подаються до вищого суду загальної юрисдикції. Судді призначаються королівським декретом за пропозицією Вищої ради магістратури.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

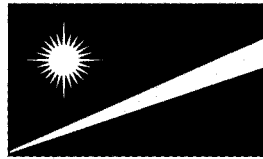
Державно-територіальний устрій: 16 регіонів, які поділяються на 41 провінцію та вісім міських префектур. Нижчою ланкою територіального устрою є муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях. Управління в регіонах здійснюють губернатори, яких призначає Король. Поряд з ними функціонують регіональні ради. Управління у провінціях та префектурах здійснюють уряди на чолі з губернаторами, які призначаються Королем, та виборні ради. Члени провінційних рад обираються муніципальними радами. У муніципалітетах функціонують муніципальні ради та мери, яких обирає населення. Строк повноважень рад – шість років.

***На замітку.** Мухаммед VI бен аль Хассан – 23-й король династії Алавітів, яка править Марокко з 1666 р. У 2011 р. з ініціативи короля Мухаммеда VI проведена конституційна реформа, згідно з якою розширено повноваження парламенту і Прем'єр-міністра країни, гарантовані незалежність судової системи, основні права і свободи громадян. Берберська мова отримала статус офіційної.*

МАРШАЛЛОВІ ОСТРОВИ

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 181 кв. км; населення – 60 тис. осіб; столиця – м. Маджуро; офіційні (державні) мови – маршалська та англійська. Девіз: «Благоустрій спільними зусиллями».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція. Діє Конституція від 1 травня 1979 р. (з наступними змінами). Окрім цього, з 21 жовтня 1986 р. набула чинності угода про «вільну асоціацію», яку Маршаллові острови підписали зі Сполученими Штатами: згідно з нею у віданні США перебувають питання оборони, фінансів та закордонних справ.

Процедура внесення змін до Конституції передбачає прийняття відповідного закону парламентом у трьох читаннях, причому часовий проміжок між ними повинен становити не менше ніж 60 діб, та затвердження на референдумі.

Глава держави – Президент, якого обирає на чотири роки парламент з-поміж депутатів.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент, що складається із 33 депутатів, які обираються на чотири роки шляхом загальних прямих виборів таємним голосуванням. Президент має право розпуску парламенту.

Виконавча влада належить Президентові та уряду (Кабінету), який він очолює. Президент формує Кабінет з депутатів парламенту. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада складається з Верховного суду, Високого суду і нижчих судів окружного й комунального рівнів. Існує також спеціальний Суд

традиційних прав (Традиційний суд з прав людини), що виносить рішення з питань звичаєвого права. Судді Верховного і Високого судів призначаються Кабінетом за рекомендацією Комісії судової служби з наступним схваленням парламенту.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 33 муніципалітети (29 заселених атолів та чотири острови).

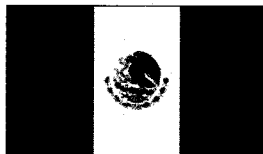
Управління в територіальних одиницях є децентралізованим. У кожному муніципалітеті обираються мер та муніципальна рада (строк повноважень – чотири роки), а також формуються муніципальні виконавчі органи.

На замітку. Маршаллові острови мають значну підтримку США. Упродовж десятиріч державний бюджет Маршаллових островів більш як на половину складався з коштів, отриманих від США.

МЕКСИКА

Мексиканські
Сполучені Штати

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 1 972 545 кв. км; населення – 114 млн осіб; столиця – м. Мехіко; офіційна (державна) мова – іспанська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційним конвентом, прийнята Конституційним конгресом (установчим органом) 5 лютого 1917 р., зміни вносились неодноразово, зокрема в 1934, 1946, 1992, 2005 роках.

Процедура внесення змін і доповнень до Конституції передбачає прийняття відповідного закону Конгресом (федеральним парламентом) не менш як 2/3 присутніх на його засіданні членів та його наступне схвалення більшістю законодавчих органів штатів (суб'єктів федерації).

Глава держави – Президент, якому належить виконавча влада. Обирається загальним прямим голосуванням строком на шість років. Призначає та звільняє вищих посадових осіб виконавчої влади, глав дипломатичних та консульських установ, приймає рішення про використання збройних сил.

Законодавча влада належить двопалатному федеральному парламенту – Національному конгресу. Верхня палата – Сенат – складається зі 128 сенаторів, які обираються загальним прямим голосуванням строком на шість років за пропорційною виборчою системою. Застосовується ротація (оновлення складу Сенату на 1/4 що три роки). Палата депутатів складається із 500 депутатів, які обираються загальним прямим голосуванням строком на три роки. При цьому 300 депутатів обираються в одномандатних виборчих округах за мажоритарною системою відносної більшості (територія держави ділиться на 300 одномандатних округів з приблизно однаковою кількістю населення, проте з урахуванням того, що в кожному штаті має бути обрано не менше як два депутати), і 200 –

у багатомандатних округах за пропорційною виборчою системою з регіональними списками кандидатів (для цього територія держави поділяється на п'ять виборчих округів).

Виконавча влада належить Президентові, який призначає та звільняє секретарів і керівників департаментів. Усі вони відповідальні за свою діяльність перед Президентом.

Судова влада здійснюється судами федеральної судової системи та судових систем штатів. Федеральна судова система охоплює Верховний суд (складається з чотирьох палат: Адміністративної, Цивільної, Трудової та Кримінальної), окружні та районні суди. Крім того, функціонують фінансовий трибунал, а також ради з примирення та арбітражу. У штатах функціонують муніципальні суди та суди у справах про спадкування. Судді Верховного суду призначаються Президентом за згоди Сенату.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 31 штат і федеральний столичний округ.

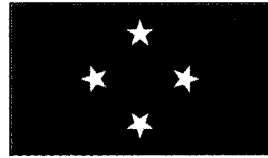
Управління в територіальних одиницях побудоване на принципах федералізму та самоврядування. Штати мають свої конституції, законодавчі збори (однопалатні) та губернаторів. Губернатори штатів обираються прямим голосуванням строком на шість років і не можуть бути переобрані. Управління муніципалітетами забезпечують муніципальні ради, голови (президенти) муніципалітетів та муніципальні уряди (адміністрації). Строк їхніх повноважень становить три роки.

На замітку. Педро Ласкурайн був Президентом Мексики протягом однієї години 18 лютого 1913 р. Як законного наступника Президента Мадеро, якого вбили 13 лютого 1913-го, його привели до присяги, але Ласкурайн відразу ж призначив генерала Вікторіано Хуерту своїм наступником і подав у відставку.

МІКРОНЕЗІЯ

Федеративні Штати Мікронезії

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 701 кв. км; населення – 109 тис. осіб; столиця – м. Палікір; офіційна (державна) мова – англійська; офіційні мови (на місцевому рівні) – улітійська, волеаянська, япазе, понпеянська, косраеянська та чуукезька. Девіз: «Мир. Єдність. Воля».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція ухвалена Конституційним конвентом Мікронезії 1975 р., який був скликаний Конгресом Мікронезії. Зміни до Конституції були внесені 1990 р. (прийняті Другим конституційним конвентом та схвалені на референдумі). У 2001-му було скликано Третій конституційний конвент, який напрацював зміни до Конституції, проте вони не одержали схвалення на референдумі.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається разом із Віце-президентом законодавчим органом (Конгресом) з-поміж чотирьох senatorів, яких обирає населення на чотири роки. Президентом може бути обраний громадянин Мікронезії за народженням, який проживає на її території щонайменше 15 останніх років. Віце-президент заміщає посаду Президента в разі її вакантності. Президент та Віце-президент можуть бути усунені з поста парламентом, якщо за це проголосувало 2/3 членів Конгресу. Президент має право вето на закони.

Законодавчу владу здійснює однопалатний Конгрес, який складається з 14 senatorів, чотири з яких обираються строком на чотири роки в кожному з чотирьох штатів в одномандатних округах за мажоритарною виборчою системою, та 10 – обираються строком на два роки в

багатомандатних округах у штатах у кількості, пропорційній до чисельності населення штату.

Виконавча влада належить Президентові, який здійснює її разом із Віце-президентом та Кабінетом, членів якого сам і призначає.

Судова влада здійснюється Верховним судом, до складу якого входять три судді, що засідають як палата першої та апеляційної інстанцій. Це єдиний федеральний суд. У кожному штаті діє свій Верховний суд з аналогічною структурою та місцеві суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: чотири штати, які діляться на муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях. Організація влади в суб'єктах федерації (штатах) базується на принципі розподілу влади та конституціях штатів, відповідно до яких законодавчу владу в штатах здійснюють законодавчі органи, а виконавчу очолюють губернатори. Губернатори обираються населенням штатів строком на чотири роки. Муніципалітети є найважливішою ланкою влади в Мікронезії. Місцеві лідери, які часто є племінними вождями, можуть навіть накладати вето на деякі рішення органів загальнодержавного рівня, якщо вважають, що вони суперечать традиціям та звичаям. Вибори племінних вождів законодавством не врегульовані, але саме вони відіграють головну роль в управлінні державою.

На замітку. Незалежність держава отримала 1990 р. У період з 1947-го по 1990 р. вона була частиною трастової території ООН, якою керували США. Нині США і далі контролюють питання оборони цієї держави.

МОЗАМБІК

Республіка Мозамбік

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 799 380 кв. км; населення – 24 млн осіб; столиця – м. Мапуту; офіційна (державна) мова – португальська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята 16 листопада 2004 р. парламентом – Асамблеєю республіки.

Глава держави – Президент республіки, який є представником нації, забезпечує національну єдність, правильне функціонування державних органів та є гарантом Конституції. Водночас є главою виконавчої влади та Верховним командувачем збройних сил. Обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на п'ять років. Призначає Прем'єр-міністра, голів Верховного суду, Конституційної ради, Адміністративного суду та Віце-президента Верховного суду, має право вето, розпуску парламенту, укладає міжнародні договори тощо.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Асамблея республіки, що складається з 225 членів, які обираються шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років. Виборчий бар'єр для політичних партій становить 5%.

Виконавча влада належить уряду (Раді міністрів), на чолі з Президентом республіки (формальне керівництво здійснює також Прем'єр-міністр). Міністрів, як і Прем'єр-міністра, призначає та звільняє з посади Президент республіки. Рада міністрів відповідальна перед Президентом республіки та перед парламентом. У разі несхвалення останнім програми діяльності уряду Президент приймає рішення про звільнення міністрів із посад.

Судова влада складається із загальних судів – Верховного суду (вища судова інстанція, частину суддів призначає Президент, а частину – парламент), провінційних, районних та муніципальних судів, а також із системи спеціальних судів – адміністративних, митних, морських, трудових тощо.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається зі семи суддів: Голову призначає Президент республіки; п'ять суддів призначає Асамблея республіки; одного призначає Вища рада магістратури. Судді Конституційної ради призначаються на поновлювальні п'ять років.

Державно-територіальний устрій: столичний округ та 10 провінцій, які поділяються на райони, райони – на пости (найдрібніші територіальні одиниці), останні – на громади і поселення.

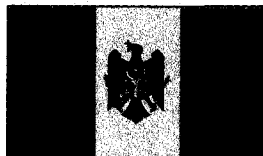
Організація влади в територіальних одиницях. Управління провінціями здійснюють провінційні уряди на чолі з губернаторами, яких призначає Президент республіки. Вони ж здійснюють адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування – провінційних, районних та муніципальних асамблей, що формуються шляхом виборів на основі загального, рівного, прямого виборчого права за пропорційною виборчою системою. Управління в постах здійснюють секретарі, які обираються відповідними місцевими представницькими органами (асамблеями).

На замітку. На прапорі та гербі Мозамбіку (як і на гербі Східного Тимору) зображено автомат Калашникова.

МОЛДОВА

Республіка Молдова

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 33 700 тис. кв. км; населення – 4,3 млн осіб; столиця – м. Кишинів; офіційна (державна) мова – молдавська. Девіз: «Наша мова є скарбом».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною комісією, прийнята парламентом 29 липня 1994 р., набула чинності 27 серпня того ж року. Діє із змінами й доповненнями. Це перша Конституція від часу проголошення незалежності в 1991 р.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів, деякі потребують додаткового проведення референдуму.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом на чотири роки таємним голосуванням 3/5 голосів обраних депутатів і не більше ніж на два строки поспіль.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту, який складається із 101 депутата. Члени парламенту обираються на основі всенародних виборів за змішаною мажоритарно-пропорційною системою: 51 депутат – за партійними списками, і 50 депутатів – від одномандатних округів. Строк повноважень депутатів парламенту – чотири роки.

Виконавчу владу здійснює уряд – Кабінет. Прем'єр-міністра, як голову Кабінету, призначає Президент за погодженням із парламентом. Упродовж 15 днів після обрання Прем'єр-міністр звертається до парламенту для отримання вотуму довіри щодо його програми діяльності та складу уряду. За наявності вотуму довіри Президент затверджує склад уряду.

Судова влада. Судова система складається з Верховного суду (судді обираються парламентом), Апеляційного суду та судів нижчих інстанцій (суддів призначає Президент). Вища рада магістратури контролює діяльність суддів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд у складі шести суддів, які призначаються по двоє парламентом, урядом та Вищою радою магістратури з правом бути переобраними на другий строк. Строк повноважень – шість років.

Державно-територіальний устрій: 32 райони, автономно-територіальне утворення Гагаузія, автономний регіон Придністров'я, міста і села.

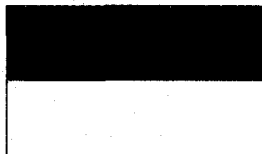
Управління в територіальних одиницях, відповідно до Конституції, ґрунтується на засадах місцевої автономії та децентралізації. В автономії (Гагаузії) найвищою посадовою особою є глава автономії, який є членом уряду Республіки Молдова. Також діють Народні збори Гагаузії (складаються із 35 депутатів, яких обирають строком на чотири роки) та Виконавчий комітет Гагаузії (головний орган виконавчої влади, який обирається більшістю голосів Народних зборів за поданням голови Гагаузії). У районах діють представники державної адміністрації, що призначаються центральним урядом, а також функціонують виборні органи – районні ради. У селах та містах управління забезпечують місцеві ради та примари (мери), які обираються шляхом прямих виборів.

На замітку. Частина території Молдови займає невизнана самопроголошена республіка Придністров'я. Офіційно території, що перебувають під її контролем, входять до автономного територіального утворення з особливим статусом.

МОНАКО

Князівство Монако

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 2 кв. км; населення – 31 тис осіб; столиця – м. Монако; офіційна (державна) мова – французька; офіційна (державна) релігія – християнство (католицизм). Девіз: «З Божою допомогою».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція дарована Князем 17 грудня 1962 р. Є другою після Конституції 1911 р., що була ухвалена в результаті революції.

Зміни до Конституції вносяться не менш як двома третинами голосів депутатів парламенту за узгодженням з Князем.

Глава держави – Князь, який формально очолює законодавчу, виконавчу і судову гілки державної влади. Окрім представницьких, має деякі реальні повноваження: бере участь у формуванні уряду, має право законодавчої ініціативи, підписує закони, володіє правом вето, правом розпуску парламенту, призначає суддів тощо.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній раді, що складається із 24 членів, 16 з яких обирають за мажоритарною виборчою системою і вісім – за пропорційною на п'ятирічний строк.

Виконавча влада належить Князеві та здійснюється урядом, що складається з п'яти членів на чолі з Державним міністром. Його призначає на посаду Князь, обираючи з трьох кандидатів, запропонованих французьким урядом.

Судова влада здійснюється загальними судами, Вищим ревізійним судом (розглядає цивільні, кримінальні та деякі адміністративні справи) та Верховним судом (складається із п'яти суддів, які призначаються Князем за пропозиціями Національної ради). Верховний суд виконує функції апеляційної інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: єдина комуна – місто Монако (державні та комунальні функції чітко розподілено).

Управління в комуні. Оскільки територія Князівства Монако водночас є просторовою основою для функціонування місцевого самоврядування, окрім державних органів влади функціонують також комунальні. До них належить Комунальна рада, яка складається із 14 виборних радників на чолі з мером (обирається з-поміж радників).

На замітку. Із 1497 р. і досі князівством править династія Грімальді. Питання оборони за угодою передано до відання Франції.

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 1 565 000 тис. кв. км; населення – 3,1 млн осіб; столиця – м. Улан-Батор; офіційна (державна) мова – монгольська. Девіз: «Монгол, готовий до дій».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 13 січня 1992 р., набула чинності 12 лютого 1992 р. Це четверта Конституція Монголії. Діє з наступними змінами й доповненнями. Для прийняття змін і доповнень до Конституції необхідне схвалення на референдумі, рішення про проведення якого приймає Великий державний хурал, а також схвалення не менше ніж 3/4 складу парламенту.

Глава держави – Президент, який є водночас Верховним командувачем збройних сил країни. З-поміж кандидатів у Президенти, які висунуті партіями, представленими в парламенті, Президент обирається загальним, прямим, таємним голосуванням на чотири роки. Президент може перебувати при владі лише два строки.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Великому державному хуралу. Передбачає 76 місць, члени якого обираються на загальних прямих виборах таємним голосуванням строком на чотири роки.

Виконавча влада здійснюється Кабінетом (урядом), який очолює Прем'єр-міністр. Його призначає парламент за поданням Президента. Зазвичай, ним стає лідер партії більшості в парламенті. Склад уряду на затвердження парламентом представляє Прем'єр-міністр після консультацій з Президентом. Уряд підзвітний парламенту та відповідальний перед ним.

Судова влада. Найвищий орган у системі судів загальної юрисдикції – Верховний суд, який є апеляційною інстанцією для судів нижчих рівнів. Судді призначаються Генеральною судовою радою і затверджуються Президентом.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з дев'яти суддів: по три члени суду призначають Президент, парламент та Верховний суд. Строк повноважень суддів Конституційного суду – шість років.

Державно-територіальний устрій: 21 провінція (аймак) та один столичний адміністративний район. Аймаки поділяються на райони, а ті – на громади.

Влада в територіальних одиницях. На кожному рівні територіального устрою (у провінціях, районах та громадах) функціонують виборні органи місцевого самоврядування – ради (гурали) та губернатори. Ради громад обираються населенням строком на чотири роки, усі інші ради обираються радами нижчого рівня територіального устрою. Губернатори призначаються на посади органом виконавчої влади вищого рівня за пропозицією відповідної ради. Так, провінційні губернатори обираються відповідними провінційними радами, після чого призначаються Прем'єр-міністром. Губернатори нижчих рівнів призначаються губернаторами вищих рівнів територіального устрою.

На замітку. Чинний Президент Монголії Цахіягійн Елбегдорж освіту здобував у Львівському вищому військово-політичному училищі, де навчався за спеціальністю «військова журналістика» (закінчив 1988 р.).

М'ЯНМА

Республіка Союзу М'янма

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 676 577 кв. км; населення – 53,9 млн осіб; столиця – м. Найп'їдо; офіційна (державна) мова – бірманська (м'янма). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентсько-парламентська	республіка

Конституція. Діє Конституція, яка набула чинності в березні 2011 р.

Глава держави – Президент, якого обирає парламент строком на п'ять років з-поміж трьох Віце-президентів. Обидві палати парламенту, військові члени парламенту обирають по одному Віце-президенту.

Законодавча влада. У країні діє двопалатний парламент, який складається з Палати націй (224 місця, з них 168 обираються прямим голосуванням і 56 призначаються військовими) та Палати представників (440 місць, з них 330 обираються прямим голосуванням і 110 призначаються військовими). Строк повноважень депутатів обох палат – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється урядом на чолі з Президентом. Склад Кабінету формує Президент за погодженням із парламентом.

Судова влада. Судова система союзу складається з таких судів: Верховного суду союзу, вищих судів регіонів, вищих судів штатів, судів самоврядних округів, судів самоврядних зон, судів округів, судів міських поселень та інших судів, утворених на підставі закону; військових судів; Конституційного трибуналу союзу. Верховний суд (не враховуючи системи військових судів та Конституційного трибуналу) є найвищим судовим органом. Склад Верховного суду затверджується парламентом за пропозиції Президента.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний трибунал, який складається з дев'яти членів. Президент скерує

на затвердження в парламент список усіх дев'яти кандидатів, трьох з яких він вибирає самостійно, трьох вибирає Спікер першої палати, інших – Спікер другої палати. Один з дев'яти кандидатів рекомендується на посаду Голови Конституційного трибуналу союзу.

Державно-територіальний устрій: сім штатів та сім регіонів. Останні поділяються на райони, які охоплюють громади (до їх складу входять міста і села).

Управління в територіальних одиницях. У кожному штаті та регіоні функціонує регіональний уряд (уряд штату), що складається з головного міністра та інших міністрів, генерального адвоката. У цих та інших територіальних одиницях мають бути утворені відповідні представницькі органи, до складу яких повинні входити і цивільні представники, і представники збройних сил.

***На замітку.** Багатьом ця країна більше відома як Бірма. Рішення ж про перейменування держави не було затверджено парламентом, як передбачає Конституція, тому нову назву не визнає бірманська опозиція та деякі держави світу.*

НАМІБІЯ

Республіка Намібія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 824 292 кв. км; населення 2,1 млн осіб; столиця – м. Віндгук; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Єдність, свобода, справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 9 лютого 1990 р. Конституційною Асамблеєю, набула чинності 12 березня 1990 р. Після прийняття Конституції Конституційна Асамблея трансформувалася в Національну асамблею (нижню палату бікамерного парламенту).

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади та Верховним командувачем збройних сил. Обирається на загальних прямих виборах за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості строком на п'ять років з правом одного повторного переобрання. Має повноваження щодо призначення низки вищих посадових осіб, зокрема до шести членів Національної асамблеї, Прем'єр-міністра, інших членів уряду, Генерального прокурора, Голови та суддів Верховного суду, омбудсмена та ін. Має право розпуску Національної асамблеї за порадою Кабінету, якщо уряд не може працювати ефективно. У такому випадку проводяться дострокові парламентські та президентські вибори.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Верхня палата – Національна рада – складається з 26 осіб: по двоє від кожної регіональної ради; строк повноважень – шість років. Нижня палата – Національна асамблея – складається із 78 членів, 72 з яких обираються шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою, а шість – призначає Президент з-поміж осіб, які мають визначні заслуги. Строк повноважень Національної асамблеї – п'ять років.

Виконавча влада належить Кабінету, який, згідно з Конституцією, складається з Президента, Прем'єр-міністра та міністрів, яких призначає Президент з числа депутатів Національної асамблеї. Міністри та Прем'єр-міністр індивідуально відповідальні перед Національною асамблеєю. Прийняття нею резолюції недовіри міністрам чи Прем'єр-міністрові зобов'язує Президента звільнити таку особу із займаної посади.

Судова влада складається з Верховного суду, Вищого суду та магістратських судів. Вищим судовим органом є Верховний суд, суддів якого призначає Президент за пропозицією Високої комісії правосуддя.

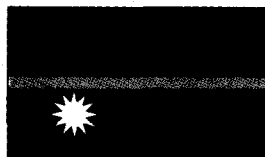
Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 13 регіонів, які поділяються на муніципалітети і громади (сільські і міські).

Управління в територіальних одиницях здійснюють органи місцевого самоврядування й виконавчої влади. У регіонах функціонують регіональні ради, які мають власні виконавчі органи. Такі ж органи діють у муніципалітетах та громадах.

На замітку. До 1968 р. країна називалася Південно-Західною Африкою. У 1884–1915 роках вона була колонією Німеччини, а з 1915-го до проголошення незалежності 21 березня 1990 р. Знаходилася під управлінням ПАР.

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 21 кв. км; населення – 10 тис. осіб; столиця – м. Ярен; офіційні (державні) мови – науру й англійська. Девіз: «Божа воля – перш за все».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція діє від 29 січня 1968 р., зі змінами. Підготовлена конституційним конвентом, що складався з членів парламенту та виборних представників. Це перша Конституція держави. Поправки вносились декілька разів.

Зміни приймаються парламентом 2/3 голосів. Зміна до низки статей Конституції потребує схвалення на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом з-поміж депутатів строком на три роки.

Законодавча влада здійснюється Законодавчою радою – однопалатним парламентом у складі 18 депутатів, які обираються на загальних прямих виборах таємним голосуванням на три роки.

Виконавча влада належить Президентові та очолюваному ним урядові (Державній раді). Президент призначає міністрів з-поміж депутатів парламенту.

Судова влада представлена Верховним судом з необмеженою загальною юрисдикцією та виключною – у сфері конституційного контролю, а також підпорядкованим йому Високим судом. Судді призначаються парламентом. Органом адміністративної юстиції є Апеляційна рада державної служби.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 14 районів.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. Відповідно до Конституції, мають існувати органи місцевого самоврядування, проте на практиці їх немає. До 1999 р. діяв самоврядний орган – Рада острова Науру, який було розпущено. На сьогодні всі питання управління територіальними одиницями вирішує національний уряд.

Науру є членом Форуму тихоокеанських островів – міжурядової організації, головною метою якої є поглиблення співробітництва між незалежними державами Тихого океану і представництво їхніх інтересів.

НЕПАЛ
Федеративна Демократична
Республіка Непал

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 147 181 кв. км; населення – 30 млн осіб; столиця – м. Катманду; офіційна (державна) мова – непальська. Девіз: «Мати і батьківщина дорожчі Непесного Царства».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція. Діє тимчасова Конституція від 15 січня 2007 р. (замінила Конституцію 1962 р.). У квітні 2008-го була обрана Конституційна Асамблея, яка проголосила Непал Федеративною Демократичною Республікою (на зміну монархічній формі правління) та мала підготувати і прийняти нову Конституцію до травня 2010 р. Цей граничний строк прийняття Конституції змінювався чотири рази, останній раз – до травня 2012-го. У зв'язку з тим, що досі Конституція не прийнята, 28 травня 2012 р. Конституційна Асамблея була розпущена. До тимчасової Конституції тричі вносилися зміни (зокрема, щодо порядку формування уряду).

Глава держави – Президент (із 2008 р., коли була проголошена республіканська форма правління). Перший Президент Непалу був обраний відповідно до тимчасової Конституції 19 липня 2008 р. шляхом непрямих виборів Конституційною Асамблеєю. Президент виконує представницькі функції. Існує посада Віце-президента, який також обирається Конституційною Асамблеєю.

Законодавча влада, відповідно до тимчасової Конституції, належить Конституційній Асамблеї, яка була сформована шляхом загальних виборів у 2008 р. як установчий орган, що мав розробити і прийняти Конституцію. Водночас Конституційна Асамблея отримала виключне право ухвалювати закони. Конституційна Асамблея є однопалатним

органом, який складається із 601 члена, 240 з яких обрані за мажоритарною виборчою системою в одномандатних виборчих округах, 335 – за пропорційною системою та 26 – призначені урядом (Радою міністрів). 28 травня 2012 р. Конституційна Асамблея була розпущена.

Виконавча влада належить урядові (Раді міністрів) на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом.

Судова влада представлена Верховним судом (членів якого призначає Президент за пропозиції Комісії судової служби) як найвищою судовою інстанцією, апеляційними та численними окружними судами.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 14 адміністративних зон, що згруповані у п'ять регіонів розвитку. Адміністративні зони діляться на 75 районів. Найнижчими ланками територіального устрою є муніципалітети і сільські громади.

Влада в територіальних одиницях є відносно децентралізованою. Управління зонами забезпечують комісари, яких призначає центральний уряд, районами – районні голови, що також призначаються урядом. Поряд із ними діють районні комітети розвитку. Місцеве самоврядування функціонує в муніципалітетах та сільських громадах. У цих територіальних одиницях обираються представницькі органи.

На замітку. Депутати Конституційних зборів Непалу 28 травня 2008 р. проголосили країну республікою, перервавши 240-річне правління династії Шах в особі короля Гіанендра, який, як і його попередники на троні, вважався втіленням бога Вішну.

НИГЕР

Республіка Нігер

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 267 000 кв. км; населення – 14 млн осіб; столиця – м. Ніамей; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Братерство, праця, поступ».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція була прийнята 31 жовтня 2010 р. на референдумі. Це сьома за рахунком Конституція від часу проголошення незалежності Нігеру в 1960 р., яка встановила т. зв. Сьому Республіку після військового перевороту на зміну Шостій Республіці, запровадженій Конституцією 2009 р.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу та є Верховним командувачем збройних сил.

Законодавча влада належить однопалатній Національній асамблеї, яка складається із 113 членів, формується шляхом прямих виборів строком на п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові та урядові на чолі із Прем'єр-міністром, якого, як і міністрів, призначає Президент. Відповідно до чинної Конституції, має бути запроваджено інститут парламентської відповідальності уряду.

Судова влада здійснюється Конституційним судом, Касаційним судом (найвищий судовий орган у системі загальних судів), Державною радою (найвищий судовий орган у системі адміністративних судів) та Фінансовим судом (найвищий судовий орган у системі судів, що розглядають справи, пов'язані з публічними фінансами).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається із семи суддів, які призначаються Президентом строком на шість років.

Державно-територіальний устрій: вісім регіонів, столичний округ, департаменти і комуни.

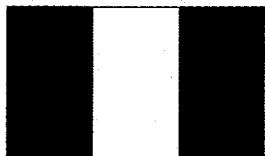
Управління в територіальних одиницях: у комунах функціонують виборні місцеві органи (мери і ради); управління в департаментах та регіонах є централізованим – здійснюється призначеними урядом службовцями.

***На замітку.** Після державного перевороту 2010 р. призупинене членство Нігеру в Африканському Союзі — міжурядовій організації, до якої входять майже всі африканські країни. Серед планів Африканського Союзу, зокрема, введення єдиної валюти (афро) та створення спільних збройних сил.*

НИГЕРІЯ

Федеративна Республіка Нігерія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 923 768 кв. км; населення – 155,2 млн осіб; столиця – м. Абуджа; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Єдність та віра, мир та прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційним комітетом, затверджена Тимчасовою радою 20 квітня 1999 р., прийнята 5 травня 1999 р. декретом глави держави, набула чинності 29 травня 1999 р. Це четверта Конституція від часу здобуття незалежності в 1960 р.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 2/3 голосів у кожній палаті і повинні бути затверджені парламентами не менше як двох третин штатів.

Глава держави – Президент, який є главою уряду та Головнокомандувачем збройних сил федерації. Обирається всенародним голосуванням на чотири роки з правом бути обраним не більше ніж на два строки. Президент призначає свого заступника – Віце-президента – зі складу партії, з якої балотувався сам.

Законодавчу владу здійснює Національна асамблея, яка складається з двох палат – Сенату та Палати представників. Сенат передбачає 109 місць: по три члени від кожного штату та один член від федеративної столичної території Абуджа. Сенатори обираються шляхом загальних, прямих, таємних виборів на чотири роки. Палата представників складається із 360 депутатів, які обираються всенародним голосуванням на чотири роки. Сенат і Палата представників мають своїх Спікера та його заступника, яких обирають зі свого складу.

Виконавча влада належить Президентові, який очолює уряд – Федеральну виконавчу раду. Склад уряду формує Президент, а потім

затверджує Сенат. При цьому щонайменше по одному міністру має бути призначено від кожного із суб'єктів федерації. Федеральна виконавча рада здійснює переважно консультативні функції при Президентові.

Судова влада. Судова система представлена Верховним судом (судді за рекомендацією Національної судової ради призначаються Президентом), Федеральним апеляційним судом (судді за рекомендацією Національної судової ради призначаються федеральним урядом) та судами нижчої ланки в кожному штаті.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 36 штатів та федеративна столична територія Абуджа. Штати поділяються на «райони місцевого самоврядування».

Влада в територіальних одиницях. Законодавчу владу здійснює парламент штату, який обирається строком на чотири роки. Виконавчу владу в штатах здійснюють уряди штатів на чолі з губернаторами, які також обираються строком на чотири роки і повинні отримати в ході виборів не менше ніж 1/4 кількості голосів на виборах щонайменше у 2/3 районів місцевого самоврядування.

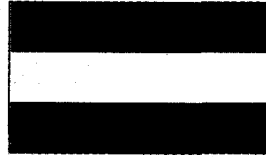
Органами влади в «районах місцевого самоврядування» є голова (очолює виконавчу владу) та місцева рада (представницький орган), які обираються населенням на прямих виборах.

*На замітку. Нігерія здобула незалежність від
Сполученого Королівства 1960 р. Федеративною
президентською республікою вона стала у 196:
За взірць політичного устрою було взято модель США.*

НІДЕРЛАНДИ

Королівство Нідерландів

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 41 526 кв. км; населення – 16,5 млн осіб; столиця – м. Амстердам; офіційна (державна) мова – нідерландська; фризська (друга офіційна тільки у провінції Фрисландія). Девіз: «Я вдержу».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 1848 р., зміни вносились неодноразово. Окрім писаної Конституції, діє низка конституційних звичаїв.

Глава держави – монарх (Королева) виконує загалом представницькі та церемоніальні функції. Формально Королеві належить законодавча влада, яку вона ділить з парламентом – Генеральними штатами – та урядом. Акти монарха підлягають контрасигнації міністрами.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом – Генеральними штатами. Нижня палата складається зі 150 депутатів, формується шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою. Верхня палата складається із 75 членів, які обираються шляхом непрямих виборів провінційними асамблеями. Усі законодавчі акти перед їх прийняттям повинні пройти через Державну раду, яку очолює Королева. Державна рада водночас є вищим судовим органом у системі адміністративних судів. Законодавчі акти із соціально-економічних питань попередньо має розглянути Соціально-економічна рада.

Виконавча влада належить урядові, що складається з Королеви та Ради міністрів. Остання формується парламентським способом. До складу Ради міністрів входять міністри та державні секретарі. Процедура формування уряду не визначена писаною Конституцією, а лише врегульована звичаєвим правом. Після завершення парламентських виборів Королева призначає інформатора, який розглядає можливості утворення парламентської коаліції, а згодом – форматора, який формує персональ-

ний склад уряду (він, зазвичай, стає Прем'єр-міністром). Уряд функціонує на засадах індивідуальної та колективної парламентської відповідальності.

Судова влада складається із двох підсистем – загальних судів (вищий орган – Верховний суд), які розглядають цивільні та кримінальні справи, та адміністративних судів. Найвищою судовою інстанцією в останній підсистемі є Державна рада, яку формально очолює Королева.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 12 провінцій та спеціальні муніципалітети Бонайре, Саба та Сінт-Естатіус у Карибському морі. Провінції поділяються на муніципалітети.

Організація влади в територіальних одиницях. Органами публічної влади у провінціях є Королівський комісар, Державна адміністрація та Державна рада. Королівський комісар очолює і Державну адміністрацію (з якою здійснює виконавчу владу), і Державну раду (яка є представницьким органом провінції). У муніципалітетах функціонують такі органи місцевого самоврядування: мер, міська рада (представницький орган) та альдермен (виконавчий орган). Мер очолює і раду, і альдермен. Його призначає національний уряд строком на шість років.

На замітку. Нідерланди досить часто називають «країною компромісу» – через високу політичну культуру та уміння політичних сил завжди досягати необхідних домовленостей.

НІКАРАГУА

Республіка Нікарагуа

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 130 000 кв. км; населення – 5,6 млн осіб; столиця – м. Манагуа; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Ми надіємось на Бога».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною комісією з 22 депутатів парламенту, прийнята парламентом 19 листопада 1986 р., набула чинності 9 січня 1987 р. Конституція переглядалася в 1995, 2000 і 2005 роках.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються Національними зборами при схваленні 60% депутатів. Для прийняття нової Конституції потрібно скликати установчі збори.

Глава держави – Президент. Згідно з виборчим законом, Президент і Віце-президент обираються на загальних виборах на п'ять років, переобрання допускається лише після закінчення строку повноважень наступного президента. Посаду Головнокомандувача збройних сил республіки також обіймає Президент.

Законодавча влада представлена однопалатним парламентом – Національною асамблеєю, яка складається з 92 депутатів: 90 обираються за пропорційною виборчою системою на п'ять років. Екс-президент і кандидат, який програв другий тур виборів, входять до складу парламенту.

Виконавча влада належить урядові – Раді міністрів – на чолі з Президентом, який і затверджує його склад.

Судова влада. Судова система в Нікарагуа охоплює цивільні і військові суди. Верховний суд є вищою судовою інстанцією країни. Його судді,

які обираються на семирічний строк Національними зборами, відповідальні за призначення суддів нижчих судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 15 департаментів та два автономні райони, які поділяються на муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях. Виборні представницькі органи функціонують лише в муніципалітетах та автономних регіонах. У муніципалітетах управління здійснюють органи місцевого самоврядування: виборні муніципальні ради, обрані ними мери та виконавчі органи.

На замітку. Хосе Даніель Ортега Сааведра – політичний діяч Нікарагуа, один із лідерів Сандиністської революції 1979 р., що повалила режим диктатора Анастасіо Сомоси. Він був президентом Нікарагуа в 1985–1990 рр., а з листопада 2006 р. досі керує державою вдруге.

НІМЕЧЧИНА

Федеративна
Республіка Німеччина

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 357 028 кв. км; населення – 81,4 млн осіб; столиця – м. Берлін; офіційна (державна) мова – німецька. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція – Основоположний Закон – розроблена Парламентською радою, що складається із 65 представників політичних партій, за участю експертів-юристів. Прийнята Радою 8 травня, набула чинності 24 травня 1949 р. після схвалення військовими губернаторами окупаційних зон і ландтагами земель (парламентами суб'єктів федерації). Неодноразово вносилися зміни і доповнення. 3 жовтня 1990 р. стала Конституцією об'єднаної Німеччини. Попередні Конституції приймалися у 1871 та 1919 рр.

Зміни й доповнення до Конституції вимагають 2/3 голосів депутатів Бундестагу та такої ж кількості голосів членів Бундесрату.

Глава держави – федеральний Президент. Його обирають строком на п'ять років (з можливістю одноразового переобрання) Федеральні збори – конституційний орган, який спеціально скликається з цією метою. До його складу входять усі депутати Бундестагу і така ж кількість інших членів, обраних парламентами земель на засадах пропорційного представництва. Після обрання глави держави Федеральні збори припиняють свою діяльність.

Президент здійснює переважно представницькі функції (насамперед, у міжнародно-правовій сфері), акредитує і призначає послів, призначає і звільняє федеральних суддів, має право помилування тощо.

Законодавча влада за Основоположним Законом належить Бундестагу, що складається із 622 депутатів (кількість депутатів є орієнтовною, оскільки залежить від результатів виборів), які обираються шляхом загальних, прямих і вільних виборів таємним голосуванням строком на чотири роки. Вибори до Бундестагу проводяться за пер-

соніфіковано-пропорційною системою: кожен виборець має два голоси, один з яких віддає конкретному кандидатові на своєму виборчому окрузі, а другий – за ту чи іншу партію. Увійти до Бундестагу можуть лише партії, які отримали не менше ніж 5% дійсних голосів виборців, або три прямі мандати. Виборче право надається всім громадянам, які досягли 18 років. Основна функція Бундестагу – законодавча. Зі свого складу депутати Бундестагу обирають голову (президента) та його заступників, кожен з яких представляє парламентську фракцію.

Поряд із Бундестагом функціонує Бундесрат, що є федеральним органом, через який землі беруть участь у здійсненні федеральної законодавчої та виконавчої влади. Складається із 68 членів – представників земель, яких делегують зі свого складу уряди земель на строк своїх повноважень і котрі можуть їх відкликати в будь-який час. Кількість членів Бундесрату від кожної землі (від 3 до 6) залежить від чисельності населення. Проте під час голосування в Бундесраті всі голоси від окремої землі подаються як один голос. Не має визначеного строку повноважень, його склад оновлюється в результаті виборів до земельних законодавчих органів. До функцій Бундесрату входить схвалення федеральних законів, якщо вони торкаються інтересів земель (особливо у сфері державних фінансів). Голова Бундесрату обирається в ротації з-поміж канцлерів земель строком на один рік. Він виконує обов'язки федерального Президента, коли той не в змозі це робити.

Виконавчу владу здійснює федеральний уряд (Кабінет міністрів) на чолі з федеральним Канцлером. За результатами парламентських виборів Президент пропонує Бундестагу кандидатуру на посаду федерального Канцлера, який обирається абсолютною більшістю голосів. Президент вправі розпустити Бундестаг, якщо той не підтримає заяву Канцлера про довіру. Склад Кабінету міністрів затверджує Президент за поданням Канцлера.

Федеральний Канцлер – ключова особа в механізмі державного управління Німеччини, яка визначає сферу діяльності міністрів та основні напрями діяльності уряду. Оскільки це єдиний член уряду, якого затверджує Бундестаг, він один йому й підзвітний. Бундестаг може висловити недовіру Канцлерові, внаслідок чого у відставку йде весь склад уряду. Законом встановлено процедуру т. зв. «конструктивного вотуму недовіри»: федеральний Канцлер вважається усуненим з посади лише за умови одностороннього обрання нового Канцлера.

Судова влада. Доволі складна судова система Німеччини побудована за територіально-галузевим принципом. У країні діють незалежні один від одного системи судів, розділені відповідно до юрисдикції: загальна, адміністративна, трудова, соціальна, фінансова. Головним у кожній системі є відповідний федеральний суд. На території земель діють суди першої інстанції та апеляційні суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – федеральний Конституційний суд (16 суддів), половина складу якого обирається депутатами Бундестагу, а інша половина – членами Бундесрату. Судді обираються строком на 12 років, але зобов'язані піти у відставку після досягнення 68 років.

Державно-територіальний устрій: 16 федеральних земель, які діляться на громади, міста, округи (останні об'єднують кілька громад і міст; великі міста не входять до складу округів).

Влада в територіальних одиницях. Федеральні землі мають свої конституції та системи публічної влади: виборні законодавчі органи – ландтаги й уряди на чолі з канцлерами. Земельні уряди формуються парламентським способом (канцлером стає лідер більшості в земельному законодавчому органі). В Основному законі чітко прописано розмежування компетенції між федерацією та землями.

Питання організації місцевого самоврядування належать до компетенції земель, тому в різних суб'єктах федерації функціонують розбіжні моделі місцевого самоврядування. В округах органами влади є виборні районні ради (строк повноважень, залежно від землі, коливається від одного до чотирьох років) та виконавчі органи на чолі із президентом району (ландратом), який обирається безпосередньо населенням або ж призначається радою.

У більшості громад (муніципалітетів) є виборний мер та рада (строк їхніх повноважень коливається від чотирьох до шести років). У деяких землях (південних і східних) мер очолює лише раду, в інших – адміністрацію або ж і раду, і адміністрацію. У деяких північних землях, окрім мера, управління забезпечує чиновник (адміністратор), якого призначає рада.

На замітку. Ангела Меркель – перша жінка-канцлер в історії Німеччини.

НОВА ЗЕЛАНДІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 270 534 кв. км; населення – 4,2 млн осіб; столиця – м. Веллінгтон; офіційні (державні) мови – англійська, маорі, новозеландська мова жестів. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція є неписаною, складається з низки конституційних звичаїв та законодавчих актів, зокрема парламентських актів Великобританії та Нової Зеландії. Основним вважається Конституційний акт 1986 р., який частково впорядкував конституційні акти і звичаї; затверджений і діє з 1 січня 1987 р.

Глава держави – Королева Великобританії, яку представляє Генерал-губернатор, що призначається за рекомендацією новозеландського уряду на п'ять років. При Генерал-губернаторі є Виконавча рада, членами якої є всі міністри уряду.

Законодавча влада представлена однопалатним парламентом – Палатою представників у складі 120 осіб: 70 членів обираються всенародним голосуванням в одномандатних округах, зокрема, семи округах, де мешкають корінні жителі Нової Зеландії – маорі, інші 50 членів обираються за системою пропорційного представництва за партійними списками. Строк повноважень парламенту – три роки.

Виконавча влада здійснюється урядом (Виконавчою радою), який очолює Прем'єр-міністр. Генерал-губернатор призначає Прем'єр-міністра, який, як правило, є лідером більшості в парламенті. Віце-прем'єр-міністра та склад уряду за подання Прем'єр-міністра затверджує Генерал-губернатор.

Судова влада. Судова система заснована на британських традиціях. Суди мають таку ієрархію: Верховний суд, Апеляційний суд, Високий суд і окружні суди. Є спеціалізовані суди: з питань зайнятості, сімейних відносин, у справах молоді, а також суди і трибунали маорі. Суддів призначає Генерал-губернатор.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 16 регіонів та одна адміністративна територія. Регіони поділяються на райони, останні – на сільські і міські громади.

Влада в територіальних одиницях. Органами влади в регіонах є виборні регіональні ради (в 11 із 16 регіонів, в інших функціонують районні ради – органи нижчого рівня), які формуються шляхом виборів (строк повноважень – три роки). Голови регіональних рад обираються з-поміж радників. Віддалені острови Нової Зеландії не є регіонами, проте існуючі в них органи мають повноваження, подібні до компетенції регіональних рад.

У районах, містах та селах також є мери (відповідальні за місцеву адміністрацію) та виборні ради, які іменуються «територіальними органами». Загальна їх кількість – 67, із них шість рад мають повноваження регіональних (їх називають унітарними).

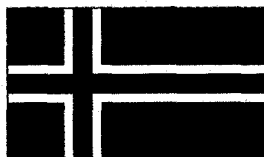

На замітку. У 1893 р. Нова Зеландія стала першою країною світу, де право голосу одержали всі громадяни, незалежно від статі та віросповідання.

НОРВЕГІЯ

Королівство Норвегія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 323 878 кв. км; населення – 4,7 млн осіб; столиця – м. Осло; офіційна (державна) мова – норвезька; офіційна релігія – християнство (лютеранство) до 2012 р. Девіз: «Все для Норвегії».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція розроблена та прийнята установчими зборами 17 травня 1824 р.; зміни вносились неодноразово, останні (2007) – стосувались парламентської реформи (переходу від бікамерної до однопалатної структури парламенту).

Глава держави – спадковий монарх (Король) – символ національної єдності. Виконує загалом представницькі та церемоніальні функції, формально призначає Прем'єр-міністра та інших членів уряду.

Законодавча влада здійснюється однопалатним парламентом – Стортингом, що складається зі 169 членів, які обираються шляхом загальних прямих виборів на основі пропорційного представництва строком на чотири роки.

Виконавча влада формально належить монархові, однак здійснює її уряд – Державна (Королівська) рада, що формується парламентським способом. Прем'єр-міністра призначає Король (ним стає лідер парламентської більшості), оскільки персональний склад уряду потребує підтримки парламенту. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада здійснюється судами загальної юрисдикції та спеціальним Високим судом королівства. Система судів загальної юрисдикції охоплює Верховний суд (вищий судовий орган), апеляційні суди, міські й окружні суди (суди першої інстанції в більшості випадків), ради примирення (суди першої інстанції в деяких цивільних справах). Спе-

ціальний Високий суд королівства розглядає справи про імпічмент стосовно членів уряду, парламенту або Верховного суду.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 19 округів, які діляться на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях ґрунтується на принципі відносної децентралізації. У провінціях функціонують провінційні ради (виборні органи на чолі з мерами), а також губернатори, яких призначає Король на засіданні Державної (Королівської) ради. У муніципалітетах функціонують муніципальні ради, які формують свої виконавчі органи.

На замітку. На сьогодні Норвегія має три залежні території. Раніше Норвегії належали також Фарерські острови, але вона втратила їх після того, як, за деякими переказами, король Норвегії програв їх у покер королю Данії.

ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 83 600 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Абу-Дабі; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	монархія	

Конституція діє від 2 грудня 1971 р. з подальшими поправками. У 1996 р. із тимчасової стала постійною.

Глава держави. Президент Об'єднаних Арабських Еміратів є одночасно еміром столичного емірату Абу-Дабі та головою Верховної федеральної ради. Його обирає Верховна федеральна рада зі свого складу на п'ять років, у зв'язку з чим ОАЕ вважаються «виборною монархією». Одна і та ж особа може переобиратись Президентом необмежену кількість разів. Президент ОАЕ є Верховним командувачем збройних сил, Головою Вищої ради оборони. Глава держави підписує укази і постанови, підтверджені Радою, нормативні акти, прийняті Радою міністрів. Крім того, Президент призначає членів дипломатичного корпусу, вищих цивільних і військових чиновників, оголошує амністію або підтверджує смертні вироки. Існує пост Віце-президента, його обирає Верховна федеральна рада на п'ять років.

Законодавчу владу формально здійснює однопалатна Федеральна національна рада, яка складається із 40 членів – представників від кожного емірату. Кожен емірат має право визначати власний метод обрання представників до Національної ради. Національна рада не володіє законодавчою ініціативою. До її повноважень входить лише можливість обговорювати закони, які пропонує Рада міністрів, і вносити поправки й доповнення. Рада також має право вето щодо законопроектів.

Найбільший вплив на прийняття законів все ж здійснює Верховна федеральна рада. Президент має право прийняти закон після затвердження Верховною федеральною радою навіть в разі застосування вето Федеральною національною радою. Верховна федеральна рада складається зі семи правителів еміратів. Збирається чотири рази на рік. Правителі Абу-Дабі і Дубаї наділені правом вето.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів на чолі з Прем'єр-міністром. Склад уряду затверджує Президент.

Судова влада представлена Верховним союзним судом Об'єднаних Арабських Еміратів. Він складається з Голови і чотирьох незалежних суддів. Верховний суд регулює відносини між еміратами, федеральною та місцевою владою. Судді призначаються Президентом. У кожному еміраті діє своя судова система, яка підпорядкована Верховному союзному суду. До компетенції судів еміратів входять всі питання, не віднесені Конституцією до федерального рівня.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Адміністративний поділ: сім еміратів, які поділяються на муніципалітети.

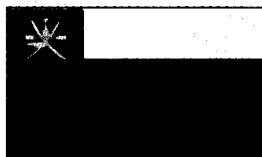
Влада в територіальних одиницях. Емірати, відповідно до Конституції, наділені повноваженнями вирішувати питання внутрішньої та зовнішньої політики самостійно, за винятком окремо визначених випадків врегулювання цих відносин центральною владою.

На замітку. ОАЕ є одним із ключових членів ОПЕК (Організації країн-експортерів нафти), створеної нафтовидобувними державами для стабілізації та контролю цін на нафту. Штаб-квартира ОПЕК, де проводяться регулярні зустрічі уповноважених представників її країн-членів, з 1965 р. знаходиться у Відні.

ОМАН

Султанат Оман

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 309 500 кв. км; населення – 3 млн осіб; столиця – м. Маскат; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (ібадизм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	монархія	

Конституція. 6 листопада 1996 р. Султан видав указ, яким встановив Основний закон Султанату Оман. Даний документ не має змістових ознак Конституції, не передбачає розподілу влади, ґрунтується на засадах шариату. Зміни до Конституції вносяться указом Султана.

Глава держави. Відповідно до Основного закону, Султан (монарх) – глава держави і Верховний командувач збройних сил, який обирається з-поміж спадкоємців Радою правлячої сім'ї. Султан є символом національної єдності, він зобов'язаний захищати і зберігати національну єдність; йому належить верховна законодавча і виконавча влада.

Упродовж трьох днів від моменту звільнення султанського трону Рада правлячої сім'ї затверджує спадкоємця трону. У випадку, якщо Рада правлячої сім'ї не дійде єдиного рішення з питання кандидатури нового Султана, Рада оборони затверджує того претендента, якого рекомендуватиме Султан у посланні до Ради правлячої сім'ї.

Законодавча влада належить монархові. Діє також двопалатна Рада Оману, що складається з верхньої палати (71 член, яких призначає монарх; має тільки консультативні повноваження) та нижньої палати (84 місця, члени обираються всенародним голосуванням на чотири роки; наділені повноваженнями щодо розробки законодавства, але підпорядковуються Султанові).

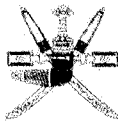
Виконавча влада здійснюється Радою міністрів на чолі з Султаном. Склад уряду призначає монарх.

Судова влада представлена Верховним судом (вищий орган) і підпорядкованими йому Апеляційним судом та судами першої інстанції. Окремо діє Адміністративний суд, що розглядає позови проти органів державної влади. Існує також Вища судова рада, що рекомендує монарху для призначення кандидатури суддів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – спеціально створений квазісудовий орган, до компетенції якого входить визначення відповідності законів, актів і розпоряджень Основному закону держави.

Адміністративний поділ: 11 провінцій (мухафазів), які поділено на області (вілайяти).

Влада в територіальних одиницях. Управління в мухафазах здійснюють губернатори.

На замітку. Перебуваючи під домашнім арештом за наказом султана-батька, 23 липня 1970 р. Кабус бен Саїд організував безкровний дворцевий переворот. Чинний Султан був змушений зректися престолу на користь свого опального сина.

ПАКИСТАН

Ісламська
Республіка Пакистан

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 803 940 кв. км; населення – 187,3 млн осіб; столиця – м. Ісламабад; офіційні (державні) мови – урду, англійська; офіційна (державна) релігія – іслам. Девіз: «Віра, Єдність, Дисципліна».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята 12 квітня 1973 р., набула чинності 14 серпня 1973 р. Дію Конституції було призупинено 5 липня 1977-го, але відновлено 30 грудня 1985 р. Дія Основного закону була знову призупинена 15 жовтня 1999 р., з подальшим поетапним відновленням у 2002 р. Було внесено поправки 31 грудня 2003 р. Але їхня дія була призупинена з листопада по 15 грудня 2007-го. На сьогодні Конституція діє зі змінами від 19 квітня 2010 р. Зміни й доповнення до Конституції потребують не менше як 2/3 голосів обох палат парламенту.

Глава держави – Президент. Його обирає колегія виборщиків, до складу якої входять депутати обох палат парламенту і депутати парламентів провінцій. Строк повноважень – п'ять років. Президент обов'язково має бути мусульманином.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Меджліс-І-Шура. Одна палата – Сенат, складається із 100 осіб, яких обирають непрямим голосуванням представники парламентів провінцій та представники спірних територій з Національних зборів на шість років. Кожні три роки половина складу Сенату переобирається. Друга палата – Національні збори, що передбачає 342 місця: 272 члени обираються на загальних прямих виборах таємним голосуванням; 60 місць відведено для жінок; 10 місць – для представників релігійних меншин. Строк повноважень – п'ять років.

Виконавчу владу здійснює Кабінет, що формується за участю Президента, який затверджує його склад за рекомендацією Прем'єр-міністра. Національні збори обирають Прем'єр-міністра.

Судова влада. Судова система Пакистану складається із загальних цивільних, військових, адміністративних, надзвичайних і шариатських судів. Вищим органом судової системи Пакистану є Верховний суд, рішення якого обов'язкові для всіх судових органів країни. Голова Верховного суду (Головний суддя Пакистану) призначається Президентом самостійно, інші судді – після консультації з Головним суддею.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

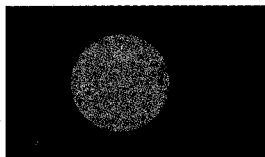
Державно-територіальний устрій: чотири провінції, столичний округ та федерально-керована територія племен. Під юрисдикцією Пакистану перебувають спірні території – Азад Кашмір та Гілгіт-Балтистан (Північні території).

Влада в територіальних одиницях. Вища посадова особа у провінції – губернатор, якого призначає і звільняє Президент. Губернатор призначає головного міністра (Главу Кабінету), членів уряду провінції, інших посадових осіб; він має право відкладального вето щодо всіх законодавчих актів, окрім фінансових. Органом законодавчої влади у провінції визнано провінційні збори, склад яких обирає населення на п'ять років. Провінції діляться на округи (дистрикти), райони (тахсіли) і волості. Нижчий державний орган призначається вищим і йому підпорядковується. На всіх рівнях існують органи самоуправління, які обираються населенням на п'ять років. Столичний округ Ісламабад, як і підпорядковані території, перебувають під безпосереднім управлінням федерального уряду.

На замітку. У Пакистані має місце порівняно ліберальна форма практики ісламу як державної релігії. Саме тому Беназір Бхутто мала можливість двічі стати жінкою-прем'єр-міністром Пакистану.

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 497 кв. км; населення – 20 тис. осіб; столиця – м. Мелекеок; офіційні (державні) мови – англійська і палау, окрім штатів Сонсорал (сонсоралійська і англійська), Тобі (тобі та англійська), Ангаур (ангаур, японська та англійська). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Діє Конституція від 1 січня 1981 р. (з наступними змінами і доповненнями). Палау як незалежна держава діє в межах вільної асоціації зі США строком на 50 років, делегувавши частину державного суверенітету. Договір про асоціацію набув чинності 1 жовтня 1994 р.

Глава держави – Президент. Він обирається на загальних прямих виборах таємним голосуванням на чотири роки з правом бути переобраним повторно. Одночасно з Президентом обирається Віце-президент.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент – Національний конгрес у складі Сенату і Палати делегатів. Сенат (дев'ять членів) обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки, Палата делегатів (16 осіб) – представники від кожного штату, обрані також на чотири роки. До повноважень парламенту належать усі питання, за винятком оборони, фінансів і закордонних справ, що входять до компетенції США.

Виконавчу владу очолює Президент, здійснює уряд, до складу якого входить Президент, Віце-президент та міністри.

Судова влада. Судова система охоплює Верховний суд, Національний суд і Суд цивільних позовів. Верховний суд складається з апеляційного відділення та відділення першої інстанції. До його складу входить Головний суддя і 3-6 членів від обох відділень суду. Президент призначає суддів до Верховного і Національного судів зі списку, рекомендованого Комісією судових призначень.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 16 штатів.

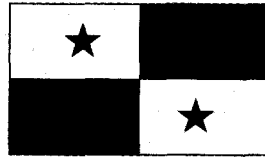
Управління в територіальних одиницях. У кожному із 16 штатів обирається губернатор (обирає населення шляхом прямих виборів строком на чотири роки), а також легіслатура (також на чотири роки, за винятком двох штатів, у яких лише на два роки). Питання управління територіальними одиницями нижчого рівня (містами і селами) зараховано до компетенції штатів. На загальнодержавному рівні жодних законодавчих актів щодо врегулювання організації місцевого самоврядування не прийнято.

На замітку. Палау – безпартійна демократія. У країні немає легальних політичних партій.

ПАНАМА

Республіка Панама

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 77 082 кв. км; населення – 3,5 млн осіб; столиця – м. Панама; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Заради блага світу».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція була промудльована генералом Омаром Торіхосом, лідером панамської революції, 11 жовтня 1972 р. До неї неодноразово вносились зміни: у 1978, 1983 (спеціально утворена комісія змінила понад половину статей Конституції), 1993, 1994 та 2004 роках. Це четверта за рахунком панамська Конституція.

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою відносної більшості строком на п'ять років без права повторного переобрання. Це право поновлюється через 10 років після завершення повноважень чинного Президента. Разом із главою держави обирається Віце-президент (шляхом прямих виборів строком на п'ять років), який заміщає Президента в разі потреби. Має право заперечувати законопроект, призначати та звільняти державних міністрів, скасовувати їхні розпорядження, укладати міжнародні договори тощо.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національній асамблеї, що складається із 71 члена. Формується строком на п'ять років шляхом прямих виборів за змішаною виборчою системою (частина парламентарів – із сільських районів – за мажоритарною, решта – переважно з міст та районів – за пропорційною). Варто зазначити, що в Панамі діє зобов'язувальний вотум (юридичний обов'язок громадян брати участь у виборах).

Виконавча влада належить Президентові та державним міністрам. Останні можуть засідати як Рада Кабінету (консультативного органу при главі держави) під головуванням Президента для вирішення окремих питань, зокрема кадрових. Президент призначає державних міністрів, які відповідальні перед ним за свою діяльність. Органи виконавчої влади мають право, відповідно до Конституції, видавати декрети-закони (акти делегованого законодавства) в період між сесіями парламенту за його згодою. Державні міністри можуть бути відправлені у відставку на підставі вотуму недовіри, схваленому не менш як 2/3 членів парламенту.

Судова влада здійснюється системою судів, що є досить розгалуженою. Вона охоплює Верховний суд справедливості, п'ять вищих судів, три апеляційні суди, а також місцеві суди і трибунали. Верховний суд справедливості є вищою судовою інстанцією у цивільних, кримінальних та адміністративних справах, а також органом конституційної юрисдикції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Адміністративний поділ: дев'ять провінцій та три регіони корінних народів (індіанців). Існує ще дві територіальні одиниці в межах наявних провінцій, які мають статус муніципалітетів. Провінції та регіони діляться на райони, а ті – на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях базується на поєднанні централізації і децентралізації. У провінціях є і представники державної адміністрації – губернатори (призначає Президент), і самоврядні органи – виборні ради на чолі з головами, обраними з-поміж їхніх радників. До складу провінційних рад входять представники усіх муніципалітетів, що існують на території провінції. Провінційні ради утворюють свої виконавчі органи – Ради директорів. Управління районами здійснюють сформовані виборним шляхом районні ради на чолі з головами, обраними із числа радників. Районні ради утворюють власні виконавчі органи. Окрім цього, у кожному районі на основі безпосереднього волевиявлення населення обирають мера та віце-мера строком на п'ять років. У муніципалітетах (сільських та міських) діють органи місцевого самоврядування – виборні представники, яких обирає безпосередньо населення.

На замітку. Під час прокладання Панамського каналу кнопку-детонатор було розміщено в кабінеті Президента США Вудро Вільсона.

ПАПУА – НОВА ГВІНЕЯ

Незалежна Держава
Папуа – Нова Гвінея

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 462 840 кв. км; населення – 6,2 млн осіб; столиця – м. Порт-Морсбі; офіційні (державні) мови – ток пісін, гірі моту, англійська. Девіз: «Єдність у різноманітті».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята Конституційною Асамблеєю 16 вересня 1975 р.

Глава держави – Королева Британії – є водночас Королевою Папуа – Нової Гвінеї. Фактично від її імені функції глави держави здійснює Генерал-губернатор. На цю посаду Королева формально призначає особу, обрану Національним парламентом більшістю голосів. Існує обмеження щодо заміщення посади Генерал-губернатора (не більше ніж два строки). Генерал-губернатор діє за порадою Прем'єр-міністра. Може бути звільнений із посади за рішенням Національного парламенту, ухваленим абсолютною більшістю голосів.

Законодавчу владу здійснює однопалатний національний парламент, який складається зі 109 осіб, 89 з яких обираються в одномандатних «відкритих» виборчих округах (утворюються незалежно від державно-територіального устрою) та 20 – у провінційних виборчих округах. На виборах застосовується преференційна виборча система (кожен виборець відзначає у списку по три преференції). Кожен депутат, обраний у провінції, водночас стає її губернатором. Проте якщо він обіймає посаду в уряді, то губернатором стає депутат, обраний у провінції, проте у «відкритому» виборчому окрузі. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавчу владу здійснює від імені Королеви уряд – Національна виконавча рада – на чолі з Прем'єр-міністром (ним стає лідер парламентської більшості за формальним призначенням Генерал-губернатора). Прем'єр-міністр формує персональний склад уряду з депутатів парламенту (формально міністрів призначає Генерал-губернатор за рекомендацією Прем'єр-міністра). Уряд та Прем'єр-міністр відповідальні перед парламентом за свою діяльність.

Судова влада складається з Верховного суду, який є остаточним апеляційним судом і має первісну юрисдикцію з питань конституційної юрисдикції; Національного суду, який розглядає більшість справ і апеляцій на рішення нижчих судів; районних та місцевих судів. Останні розглядають дрібні справи, керуючись і нормами законодавства, і місцевими звичаями. Головний суддя Верховного суду призначається Генерал-губернатором за поданням уряду після консультацій з міністром, відповідальним за судочинство. Інші судді призначаються Комісією судової та правової служби.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 18 провінцій, одна автономна провінція Бугайнівіль та національний столичний округ (із 2012 р. буде утворено дві додаткові провінції). Провінції поділяються на райони, а райони – на самоврядні території.

Управління в територіальних одиницях здійснюється на засадах унітаризму та місцевого самоврядування. У всіх територіальних одиницях функціонують виборні представницькі органи, виконавчі органи та глави виконавчих органів. У провінціях це – провінційні легіслатури, провінційні уряди й губернатори, у районах та самоврядних територіях – виборні представницькі органи місцевого самоврядування та сформовані ними виконавчі органи.

На замітку. У Папуа – Новій Гвінеї населення послугується 820 мовами, що, за деякими підрахунками, становить близько 20% від загальної кількості мов у світі.

ПАРАГВАЙ

Республіка Парагвай

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 406 752 кв. км; населення – 6,5 млн осіб; столиця – м. Асунсьйон; офіційні (державні) мови – іспанська, гуарані. Девіз: «Мир і правосуддя».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята Національним конституційним конвентом 20 червня 1992 р. Це шоста Конституція Парагваю від часу проголошення незалежності в 1811 р.; зміни було внесено 11 липня 2011 р.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу. Обирається разом із Віце-президентом шляхом прямих виборів на п'ять років за мажоритарною виборчою системою відносної більшості без права повторного переобрання.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент – Конгрес, що складається з двох палат: Сенату і Палати депутатів. До складу Сенату входить 45 сенаторів, Палата депутатів складається з 80 депутатів. Обидві палати формуються шляхом прямих виборів за пропорційною виборчою системою строком на п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові, який безпосередньо очолює уряд та формує його персональний склад. Міністри працюють на засадах індивідуальної відповідальності перед Президентом.

Судова влада здійснюється системою загальних судів, де найвищою інстанцією є Верховний суд справедливості, який складається з дев'яти суддів, запропонованих Радою магістратури та схвалених Сенатом і Президентом. Верховний суд справедливості поділений на декілька палат, серед них і Конституційну. Є п'ять типів апеляційних трибуналів: у цивільних, комерційних, кримінальних, трудових справах, ад-

міністративних спорів і справ неповнолітніх. У межах цих функціональних галузей діють кілька судів першої інстанції, магістратські суди і мирові судді. Функціонує також окрема ланка військових судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 17 департаментів та столичний округ, департаменти діляться на райони, райони – на муніципалітети.

Управління в територіальних одиницях здійснюють органи місцевого самоврядування. Управління департаментами забезпечують губернатори, які обираються шляхом загальних прямих виборів. Управління муніципалітетами забезпечують муніципальні ради та їхні виконавчі органи. Мери (голови муніципальних рад) після їх обрання призначаються на посади Міністром внутрішніх справ, що засвідчує дуалістичну природу його правового статусу: з одного боку, він є представником відповідної муніципальної ради та громади, з іншого – представником держави.

На замітку. Парагвайський політик Луїс Федеріко Франко Гомес обіймав посаду Віце-президента Парагваю після президентських виборів 2008 р., на яких переміг Фернандо Луго. Після того, як Сенат оголосив останньому імпічмент, 22 червня 2012 р. Гомес склав присягу як Президент і залишатиметься на цій посаді аж до закінчення строку свого попередника – серпня 2013 р.

ПЕРУ
Республіка Перу

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 1 285 216 кв. км; населення – 29,2 млн осіб; столиця – м. Ліма; офіційні (державні) мови – іспанська та кечуа. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Демократичним установчим конгресом, прийнята на референдумі 31 жовтня 1993 р., набула чинності 29 грудня того ж року. Це дев'ята Конституція країни. Діє із змінами та доповненнями. Зміни й доповнення приймаються Конгресом і виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який виступає гарантом Конституції і правової держави. Президент виконує функції Верховного командувача збройних сил, є одночасно главою держави та уряду.

Кандидат у Президенти повинен бути перуанцем за народженням та досягти 35-річного віку. Президент і два Віце-президенти обираються строком на п'ять років без обмеження строку переобрання. Представники збройних сил і поліції не мають права прямо чи опосередковано брати участь у виборах.

Законодавча влада представлена однопалатним Конгресом Республіки Перу. Його склад із 130 членів обирається на п'ять років на загальних, таємних, прямих виборах. Конгрес провадить законодавчу діяльність.

Виконавча влада належить Президентові, Віце-президентам та урядові (Раді міністрів), склад якого затверджує Президент.

Судова влада. Представлена Верховним судом, Конституційним судом, окружними і місцевими судами, автономними трибуналами, створеними у справах про терористичну діяльність.

Члени Верховного суду обираються кваліфікованою більшістю голосів Конгресу на п'ять років без права повторного переобрання. Верховний суд є вищою судовою інстанцією серед судів загальної юрисдикції.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Судді обираються кваліфікованою більшістю Конгресу на п'ять років без права повторного переобрання.

Державно-територіальний устрій: 25 регіонів та одна столична провінція. Регіони, своєю чергою, поділяються на провінції, провінції – на райони.

Управління в територіальних одиницях. Управління регіонами забезпечують регіональні уряди, що володіють політичною, економічною та адміністративною автономією. Наглядовим органом стосовно регіонального уряду є регіональна рада, яка складається з регіонального президента (обирається населенням строком на чотири роки), регіонального віце-президента (обирається разом із регіональним президентом) та членів ради, які представляють відповідні провінції. Поряд із цими органами функціонує регіональна рада менеджменту на чолі з регіональним менеджером. У провінціях та районах управління здійснюють виборні ради і мери.

На замітку. Перу останньою здобула незалежність серед усіх іспанських колоній.

ПІВДЕННИЙ СУДАН

Республіка Південний Судан

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 644 329 кв. км; населення – 8,2 млн осіб; столиця – м. Джуба; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Справедливість, свобода, процвітання».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Чинна Конституція (Перехідна Конституція Південного Судану) діє від 9 липня 2011 р.

Глава держави. Президент є главою держави і главою виконавчої влади, а також Верховним командувачем збройних сил. Він обирається на загальних прямих виборах на чотири роки. На час формування державного апарату Президент наділений деякими повноваженнями в законодавчій сфері.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Національній легіслатурі, яка складається з Національних законодавчих зборів (332 місця) та Ради штатів (50 місць). Строк повноважень депутатів обох палат – чотири роки.

Виконавчу владу здійснює Президент, який разом із Віце-президентом очолюють уряд – Національну раду міністрів. Склад уряду формує Президент за згодою парламенту.

Віце-президента призначає на посаду Президент та затверджують Національні законодавчі збори більшістю у 2/3 їхнього загального складу. Міністри відповідальні перед Президентом та Національними законодавчими зборами, які мають право на вотум недовіри до окремих міністрів.

Судова влада представлена Верховним судом та підпорядкованими йому апеляційними судами, високими судами та відповідними місцевими судами.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 10 штатів, що поділяються на 86 округів.

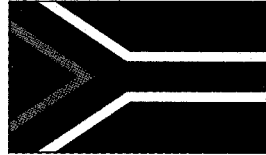
Управління в територіальних одиницях. Конституція передбачає, що кожен штат повинен мати власну конституцію, органи законодавчої та виконавчої влади.

Оскільки країна перебуває в трансформаційному періоді становлення державності, система влади в територіальних одиницях ще не вбудована. У кожному штаті управління забезпечує обраний губернатор. В інших територіальних одиницях лише формуються місцеві органи влади.

На замітку. Південний Судан став незалежною державою 9 липня 2011 р. А вже 14 липня того ж року країна стала 193-м членом ООН.

ПІВДЕННО- АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 219 090 кв. км; населення – 48 млн осіб; столиця – м. Преторія (адміністративна), м. Кейптаун (законодавча столиця), м. Блумфонтейн (судова столиця); офіційні (державні) мови – африкаанс, англійська, сепеді, сесото, сісваті, хітсонга, сестсвана, тшівенда, ісіндебеле, ісікоса та ісізулу. Девіз: «Єдність в різноманітті».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція. Нині чинна Конституція затверджена Конституційним судом 4 грудня 1996 р., підписана Президентом країни 10 грудня того ж року і вступила в дію 4 лютого 1997 р.

Глава держави – Президент, водночас він і глава виконавчої влади. Його обирає з власного складу Національна асамблея. Одна й та сама особа не може бути обрана більше як на два строки. Нижня палата має право достроково усунути Президента з поста в разі грубого порушення ним Конституції або законів чи іншого «серйозного правопорушення», ухваливши відповідне рішення більшістю у дві третини. Президент має право скликати палати на позачергові сесії для розгляду визначених ним питань, утворювати спеціальні комісії з розслідування, призначати референдуми за умов, передбачених законом. Найважливішими є повноваження Президента у сфері виконавчої влади.

Законодавча влада. Органом законодавчої влади є парламент, який складається з нижньої і верхньої палат – Національної асамблеї і Національної ради провінцій. Національна асамблея складається з 350-400 депутатів, яких обирають шляхом загальних прямих виборів за пропорційною системою строком на п'ять років. Віковий ценз для активного і пасивного виборчого прав однаковий – 18 років. Національна асамблея

підлягає розпуску в разі, якщо вона упродовж 30 днів після відкриття вакансії не може обрати нового Президента країни.

До складу Національної ради провінцій входять делегати (по 10) від кожної провінції. Делегати від провінції утворюють окрему делегацію. Четверо з 10 її членів вважаються спеціальними (альтернативними) делегатами. Шість членів делегації є постійними делегатами. Їх призначають легіслатури за пропозиціями партій і, з урахуванням партійного представництва в законодавчому органі провінції, також з власного складу. Кожна делегація має один голос, і рішення палати вважаються прийнятими, якщо за них проголосувала більшість делегацій.

У законодавчому процесі палати не є рівноправними: домінує нижня палата.

Виконавча влада. Президент очолює уряд – Кабінет, до складу якого входять Віце-президент, якого призначає глава держави з-поміж депутатів Національної асамблеї, та інші міністри. Міністрів також призначає Президент, зазвичай – із членів нижньої палати. Глава держави водночас наділений правом усувати з посад членів Кабінету, зокрема Віце-президента.

Члени Кабінету колективно й індивідуально політично відповідальні перед парламентом. Національна асамблея може висловити недовіру всім членам Кабінету, окрім Президента, після чого останній має відправити їх у відставку. Якщо ж нижня палата висловить недовіру самому Президентові, у відставку йдуть усі члени Кабінету.

Судова влада. Вищим судом загальної юрисдикції є Верховний апеляційний суд, голову якого призначає Президент після консультацій із спеціальним органом – Комісією суддівської служби. Інших суддів цього органу, а також усіх суддів інших загальних судів Президент також призначає за поданням згаданої Комісії. Верховному апеляційному суду підпорядковані високі суди та суди магістратів. Існують спеціальні суди, які вирішують податкові і трудові спори. Діють суди, які вирішують спори на основі африканських традицій.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, до складу якого входять Голова, заступник голови та дев'ять інших суддів. Голову і заступника голови Конституційного суду призначає Президент після консультацій з Комісією суддівської служби. Інших суддів цього суду він призначає після консультацій з його Головою і лідерами політичних партій, представлених у Національній асамблеї. Судді Конституційного суду призначаються на 12 років без права на повторне призначення.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій.

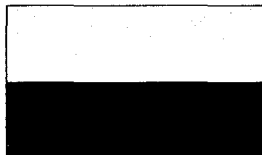
Влада в територіальних одиницях. Кожна провінція має власну конституцію. Законодавчими органами провінцій є легіслатури, які обираються населенням на п'ять років. Виконавчими органами є виконавчі ради на чолі з прем'єрами провінцій. Прем'єрів обирають легіслатури, інших членів виконавчих рад призначають прем'єри зі складу відповідних легіслатур. Конституція ПАР визначила принципи розмежування компетенції між федерацією і провінціями, за якими встановлено три сфери повноважень: сфера виключних повноважень федерації, сфера конкуруючої компетенції (де взаємодіють федерація і провінції) та сфера виключної компетенції провінцій. Місцеве самоврядування організоване на рівні муніципалітетів. Обрані населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць муніципальні ради є водночас представницькими і виконавчими органами місцевого самоврядування. Строк повноважень муніципальних рад – чотири роки.

На замітку. ПАР є однією із засновниць Африканського Союзу та має найпотужнішу економіку з усіх його членів. Крім того, країна є однією із засновниць Організації Об'єднаних Націй. Зважаючи на важкий період апартеїду, слід окремо відзначити, що це одна з небагатьох африканських країн, де ніколи не було путчів, і регулярні вибори проводяться ось уже майже століття, хоча більшість чорношкірого населення не мала виборних прав до 1994 р.

ПОЛЬЩА

Республіка Польща

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 312 683 кв. км; населення – 38 млн осіб; столиця – м. Варшава; офіційна (державна) мова – польська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята Національною асамблеєю 2 квітня 1997 р., затверджена на національному референдумі 25 травня 1997 р., набула чинності 17 жовтня того ж року. Закон про зміну Конституції приймає Сейм не менше як 2/3 голосів, а також Сенат – абсолютною більшістю голосів.

Глава держави – Президент, який обирається всенародним голосуванням строком на п'ять років на загальних прямих виборах не більше ніж на два строки. Президент – вищий представник Польщі на міжнародній арені, гарант наступності державної влади, дотримання Конституції, суверенітету і безпеки країни, а також Верховний командувач збройних сил країни.

Законодавча влада. Вищий орган законодавчої влади – двопалатний парламент (Національні збори). Складається із верхньої палати – Сенату у складі 100 сенаторів, які обираються загальним, прямим і таємним голосуванням, та нижньої палати – Сейму, що складається із 460 депутатів. Вибори до Сейму є загальними, рівними, прямими і пропорційними та проводяться таємним голосуванням. Депутати і сенатори обираються на чотири роки.

Національні збори (спільне засідання обох палат парламенту) скликаються у трьох випадках: коли новий Президент приймає присягу, коли звинувачення проти Президента республіки вноситься до Державного трибуналу, а також коли у зв'язку із станом здоров'я Президент тривалий час не може виконувати свої обов'язки.

Виконавча влада. Вища виконавча влада в країні представлена Президентом та Радою міністрів. Рада міністрів є головним колегіальним органом виконавчої влади, що проводить внутрішню і зовнішню політику, керує діяльністю органів виконавчої влади. Прем'єр-міністр пропонує, Президент підтверджує, а Сейм затверджує склад уряду. Рада міністрів підзвітна Прем'єр-міністрові та Сейму. Голова уряду і його заступники призначаються Президентом за підтвердження Сейму. За Конституцією, Сейм може висловити недовіру урядові. Висловлення во-туму недовіри уряду (главі уряду) має поєднуватись з одночасним (в од-ному рішенні) призначенням нового глави уряду.

Судова влада здійснюється Верховним судом, загальними судами, адміністративними судами, а також військовими судами. Судочинство в кожній ланці є щонайменше дворівневим. Судді призначаються Президентом за пропозицією Національної ради юстиції. Верховний суд здійснює нагляд за діяльністю загальних та військових судів щодо рішень, які вони ухвалюють. Верховний адміністративний суд очолює суди адміністративної юрисдикції та здійснює нагляд за діяльністю публічної адміністрації.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний трибунал, 15 суддів якого обираються Сеймом на строк дев'ять років.

Державно-територіальний устрій складається із трьох рівнів: 16 провінцій (воєводств), які поділяються на 308 повітів, а ті – на 2489 гмін, враховуючи 65 міст, що мають статус міських повітів.

Влада в територіальних одиницях. Представницькими органами у гмінах є ради, що обираються на місцевих виборах. Виконавчу владу в сільських гмінах здійснює вїйт, у малих і середніх містах її очолюють бургомістри, а у великих – президенти (мери). Усі вони обираються в ході загальних прямих виборів. Керівництво повіту представлено радою повіту, що обирається на загальних виборах, і главою виконавчої влади (старостою). Керівним органом воєводства є сеймик, що обирається на загальних виборах, а також правління воєводства. На чолі сеймику і правління стоїть маршал воєводства. Представником центрального уряду у воєводстві є воєвода.

*На замітку. Польська Конституція 3 травня 1791 р.
є найстарішою в Європі (якщо не вважати
Законодавчий статут республіки Сан-Марино 1600 р.
конституцією в сучасному розумінні цього поняття).*

ПОРТУГАЛІЯ

Португальська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 88 940 кв. км; населення – 10,7 млн осіб; столиця – м. Лісабон; офіційна (державна) мова – португальська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція розроблена установчими зборами, що склалися з 250 делегатів, обраних на загальних виборах. Прийнята установчими зборами 2 квітня 1976 р., набула чинності 25 квітня того ж року. Діє з наступними змінами і доповненнями. Це п'ята Конституція в країні (перша діяла з 1822 р.).

Зміни й доповнення до Конституції приймаються 2/3 голосів Асамблеї республіки.

Глава держави – Президент, який обирається строком на п'ять років громадянами Португалії, які досягли 18 років, загальним таємним голосуванням не більше ніж на два строки поспіль. За главою держави закріплено права звертатися до парламенту із заявами, накладати вето на прийняті закони, оголошувати референдум, за деяких умов розпустити орган законодавчої влади тощо. При Президентові діє консультативний орган – Державна рада.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Асамблея республіки, що складається з 230 осіб, які обираються всенародним голосуванням за пропорційною системою на чотири роки. Особливістю організації португальського парламенту є наявність постійної Комісії, яка діє в періоди між засіданнями Асамблеї республіки та після її розпуску, до початку роботи новообраного складу парламенту. До повноважень Комісії належать переважно консультативні і контрольні функції.

Виконавчу владу здійснює Прем'єр-міністр та очолюваний ним уряд (Рада міністрів). Прем'єр-міністра призначає Президент за попередньої консультації із представниками політичних партій, обраних до парламенту. Ним переважно стає лідер партії більшості. За рекомендацією Прем'єр-міністра Президент призначає інших членів уряду. Уряд відповідальний перед Президентом та парламентом.

Не пізніше як за 10 днів після призначення Прем'єр-міністра програма уряду має бути подана на розгляд Асамблеї республіки. У разі відхилення цієї програми уряд повинен піти у відставку. Натомість, якщо парламент тричі відхиляє програму уряду, Президент вправі його розпустити.

Судова влада. Окрім Конституційного трибуналу, до системи судочинства належать: Верховний суд і суди нижчого рівня першої та другої (апеляційної) інстанцій; Верховний адміністративний суд, адміністративні і податкові суди; Рахункова палата. Також діють морські суди, арбітражні суди та мирові судді. Судді призначаються Вищою судовою радою.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний трибунал, що складається з 13 суддів, 10 з яких обираються парламентом, а трьох обирають уже обрані судді. Із 13 суддів шість повинні бути обрані з-поміж суддів загальних судів, а решта мають мати вчений ступінь з права. Строк повноважень – дев'ять років без права бути переобраними на новий строк.

Державно-територіальний устрій: 18 районів (діштріту), які поділяються на муніципальні райони (конселью), а ті, своєю чергою, – на приходи (фрегезії). Окрім того, є дві автономні області.

Влада в територіальних одиницях. У муніципальних районах обираються муніципальні збори, а виконавчими місцевими органами є муніципальні палати (мерії). Центральна виконавча влада на місцях представлена губернатором, якого призначає уряд. Автономним областям надана широка політико-адміністративна і господарська автономія. Вони мають свої законодавчі збори, які обираються на чотири роки, і регіональні уряди. Центральну владу в автономних областях представляє міністр республіки.

На замітку. У нинішньому вигляді державний кордон Португалії існує з 1249 р. і вважається найстарішим у світі.

РОСІЯ

Російська Федерація

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа і Азія. Площа – 17 075 400 кв. км; населення – 143 млн осіб; столиця – м. Москва; офіційна (державна) мова – російська (суб'єкти Федерації поряд з російською вправі встановлювати свої офіційні мови). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною нарадою, прийнята на референдумі 12 грудня 1993 р., набула чинності 25 грудня того ж року. Неодноразово вносилися зміни й доповнення. Раніше діяли радянські Конституції 1918, 1924, 1936 і 1977 років.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються при схваленні не менше як 2/3 голосів від загальної кількості депутатів Державної думи і 3/4 голосів від членів Ради федерації.

Глава держави – Президент, який займає центральне місце в системі органів влади. За Конституцією, він визначає основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики країни. Водночас Президент визнаний гарантом Конституції, прав і свобод людини та громадянина. Йому належить провідна роль у призначенні вищих посадових осіб. Президент за згодою нижньої палати парламенту призначає на посаду голову уряду, за поданням голови уряду призначає його заступників і федеральних міністрів. Президент також призначає і звільняє з посади вище командування збройних сил, керівників інших силових структур, дипломатичних представників за кордоном, своїх повноважних представників у федеральних округах, формує й очолює Раду безпеки Російської Федерації, формує президентську адміністрацію. Президент також наділений правом розпуску нижньої палати парламенту у випадках, передбачених Конституцією. У разі відсутності законодавчої бази, що регулює ті чи інші сторони суспільного життя, Президент має право видавати укази,

що мають силу законів до прийняття парламентом відповідних нормативних актів.

Президент має право накласти вето на закони, прийняті Федеральними зборами, після чого вони надходять на повторний розгляд парламенту. Він виступає арбітром у вирішенні спірних питань, які виникають між федерацією та суб'єктами федерації з приводу реалізації належних їм повноважень.

Президент обирається шляхом загальних, прямих, таємних виборів строком на шість років. Одна і та ж особа не може обіймати посаду Президента більше ніж два строки поспіль. Віковий ценз для кандидатів у Президенти визначено у 35 років.

Законодавча влада. Законодавчим та представницьким органом є парламент – Федеральні збори, який складається з двох палат: нижньої – Державної думи і верхньої – Ради федерації.

Державна дума складається з 450 депутатів, які обираються на загальних прямих виборах за пропорційною системою на чотири роки. Мінімальний прохідний бар'єр – 7% голосів виборців. Основна функція палати – законодавча. До відання Державної думи також належить: погодження кандидатури на посаду глави уряду, представлені Президентом; вирішення питання про довіру федеральному уряду; призначення та звільнення з посади голови Центрального банку, голови Рахункової палати, Уповноваженого з прав людини; оголошення амністії; висунення звинувачення проти Президента. Президент може розпустити Державну думу у випадках, передбачених Конституцією, зокрема в разі відмови затвердити запропоновану Президентом кандидатуру на пост голови уряду.

Рада федерації у складі 166 членів представляє інтереси суб'єктів федерації. Палата формується за принципом: два представники від кожного суб'єкта федерації, по одному від представницького та від виконавчого органів державної влади (особи, які очолюють відповідні органи). Рада федерації в обов'язковому порядку розглядає прийняті Державною думою закони з питань федерального бюджету, федеральних податків і зборів, фінансового, валютного, кредитного, митного регулювання, грошової емісії, ратифікації і денонсації міжнародних договорів з іншими державами, статусу та захисту державного кордону, війни і миру.

У зв'язку з тим, що парламент наділений незначними контрольними повноваженнями, його роль у політичному житті федерації досить обмежена.

Виконавча влада належить урядові Російської Федерації, який складається з Прем'єр-міністра, його заступників та міністрів. У Конституції не зазначено, що уряд є найвищим органом виконавчої влади в країні. Це зумовлено тим, що найважливіші функції федеральної виконавчої влади здійснює Президент.

Склад уряду затверджує Президент, окрім Прем'єр-міністра, якого Президент призначає за погодження Державної думи.

Судова влада представлена Верховним судом, Конституційним судом та Вищим арбітражним судом.

Вищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд, який контролює діяльність всіх інших судових органів і є вищою апеляційною інстанцією. Вищий арбітражний суд є головним у системі арбітражних судів. Судді призначаються довічно Радою федерації за поданням Президента.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з 19 суддів, які призначаються на посаду Радою федерації за поданням Президента. Строк повноважень – до досягнення відповідним суддею 70 років.

Державно-територіальний устрій: 46 областей, 21 республіка, чотири автономні округи, дев'ять країв, два міста федерального значення й одна автономна область.

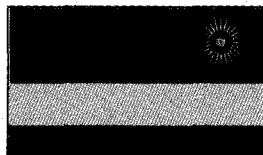
Влада в територіальних одиницях. Складна й неоднорідна система місцевого управління визначається федеральною конституцією, а також актами (конституціями, статутами) суб'єктів федерації. У них є законодавчий і виконавчий органи. У багатьох існує також вища посадова особа (президент, губернатор). Виконавчі органи влади і на рівні федерації, і на рівні суб'єктів федерації наділені більш значними повноваженнями, ніж органи законодавчої (представницької) влади. Питання організації місцевого самоврядування віднесено до відання суб'єктів федерації, на федеральному рівні закріплено лише його загальні засади. У містах та селах функціонують виборні представницькі органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи. В територіальних одиницях вищого рівня управління забезпечують органи державної виконавчої влади.

На замітку. Росія є найбільшою за територією країною світу, що займає понад 1/8 площі Землі.

РУАНДА

Республіка Руанда

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 26 338 кв. км; населення – 11 млн осіб; столиця – м. Кігалі; офіційні (державні) мови – кіньяруанда, французька, англійська. Девіз «Єдність, праця, патріотизм».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 26 травня 2003 р. на національному референдумі та промудльгована Президентом.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається на семирічний строк (можливе переобрання на другий строк) за мажоритарною виборчою системою відносної більшості. Є гарантом Конституції та національної єдності, наступності державної влади, незалежності й територіальної цілісності, дотримання міжнародних зобов'язань та договорів. Промудльговує закони, є Верховним командувачем збройних сил, має право розпуску Палати депутатів.

Законодавча влада – двопалатний парламент: верхня палата – Сенат; нижня – Палата депутатів. Сенат складається з 26 senatorів (12 – обирають провінційні та районні ради, вісім – призначає Президент для забезпечення представництва історично маргінальних громад, чотири – Форум політичних організацій, два – обирають університети). Строк повноважень Сенату становить вісім років. Палата депутатів складається з 80 депутатів (53 – обирає населення за пропорційною виборчою системою, 24 жінки обирають провінційні ради, 2 – Національна рада молоді та 1 – Федерація асоціацій інвалідів); строк повноважень Палати – п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові, який призначає Прем'єр-міністра та членів Кабінету (міністрів і державних міністрів) з-по-

між депутатів Палати депутатів. Проте політична партія, яка має більшість у Палаті депутатів, може обіймати не більше ніж половину посад міністрів уряду. Президент приймає відставку уряду, формально він відповідальний і перед Президентом, і перед парламентом (у формі запитань, парламентських слухань, запитів, інтерпеляції, вотуму недовіри). Кабінет має право приймати декрети-закони в період між сесіями парламенту (за юридичною силою ці акти прирівнюються до звичайного закону, проте втрачають силу, якщо на наступній сесії парламент не затвердить їх).

Судова влада складається із загальних та спеціалізованих судів. До системи загальних судів належать: Верховний суд, Високий суд республіки, суди провінцій, районні суди, муніципальні та міські суди. Спеціалізованими є суди «Гасаса» та військові суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять провінцій, що охоплюють 30 районів, які, своєю чергою, діляться на сектори.

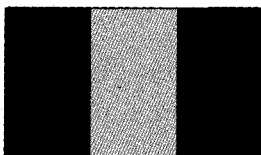
Управління в територіальних одиницях здійснюється, згідно з Конституцією, на основі принципу децентралізації. Місцева влада підпорядкована міністерству, відповідальному за місцеве управління. У районах, муніципалітетах та містах мають функціонувати виборні органи, однак на практиці, зазвичай, управління здійснюють призначені урядом чиновники.

На замітку. Дії тимчасового уряду Руанди, що прийшов до влади в результаті військового перевороту у квітні 1994 р., визначаються як геноцид етнічної більшості країни – народності хуту – проти представників етнічної меншості – народності тутсі, в результаті якого загинули сотні тисяч людей.

РУМУНІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 237 500 кв. км; населення – 21,9 млн осіб; столиця – м. Бухарест; офіційна (державна) мова – румунська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята парламентом 21 листопада 1991 р., набула чинності після схвалення на референдумі 8 грудня того ж року. Конституцію було переглянуто та внесено значні зміни 29 жовтня 2003 р. Це сьома Конституція країни (перша була прийнята 1866 р.).

Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 2/3 голосів у кожній з палат або 3/4 голосів на спільному засіданні, опісля їх виносять на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається всенародним, прямим, таємним голосуванням строком на п'ять років. Президент може бути переобраний на ще один строк.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Перша палата – Сенат, складається із 137 членів, які обираються на загальних прямих виборах за змішаною виборчою системою на чотири роки. Друга – Палата депутатів, 334 члени якої, як і представники Сенату, обираються за змішаною виборчою системою всенародним голосуванням на чотири роки.

Виконавчу владу здійснює уряд (Рада міністрів), який формує й очолює Прем'єр-міністр. Президент за згодою парламенту призначає Прем'єр-міністра.

Судова влада. Вищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд, що складається з 11 суддів, які призна-

чаються на три роки Президентом за погодженням з Вищою радою магістратури. До складу Вищої ради магістратури входять: Міністр юстиції, Генеральний прокурор, два представники громадських організацій, обраних Сенатом, та 14 прокурорів. Також діють повітові, місцеві та військові суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. До його складу входять дев'ять суддів: по троє призначають обидві палати парламенту та Президент. Строк повноважень – дев'ять років.

Державно-територіальний устрій: 41 повіт та столичний муніципалітет.

Влада в територіальних одиницях. Публічна адміністрація діє на засадах автономії і децентралізації управління. У містах і сільських комунах обираються відповідні ради та голови – примари. На рівні повітів населення також обирає ради. Префекти, як голови повітів, призначаються урядом. Вони діють як представники уряду на місцевому рівні, втілюють рішення міністерств та інших центральних органів влади у повітах, мають право припиняти або скасовувати рішення повітової ради та місцевих органів влади.

***На замітку.** Конституційний суд Румунії був вимушений вирішувати конфлікт між Президентом Бесеску і Прем'єр-міністром Понтієм з приводу того, хто представить країну на відкритті саміту ЄС. Відповідно до Португальської угоди, країна не може бути представлена і главою уряду, і главою держави, а в разі, якби вони обидва приїхали до Брюсселя, їм дозволили б увійти до зали засідання, де їх чекало б одне крісло.*

САЛЬВАДОР

Республіка Сальвадор

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 21 041 кв. км; населення – 6 млн осіб; столиця – м. Сан-Сальвадор; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Бог, союз, свобода».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена і прийнята установчими зборами 16 грудня 1983 р., набула чинності 20 грудня 1983 р. Діє із змінами і доповненнями. Це шістнадцята Конституція країни.

Зміни й доповнення приймаються парламентом більшістю голосів і після проведення виборів затверджуються парламентом наступного скликання 2/3 голосів.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади. Обирається на п'ять років разом із Віце-президентом за одним бюлетенем всенародними прямими виборами шляхом таємного голосування. Переобрання Президента не допускається. Віковий ценз для кандидатів на посаду Президента та Віце-президента – 30 років.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Законодавчі збори у складі 84 осіб, які обираються загальними прямими виборами на три роки (20 – за системою пропорційного представництва, 64 – за багатопартійними списками).

Виконавча влада належить Президентові, який здійснює її через уряд – Раду міністрів. Уряд формується позапарламентським способом. Членів уряду призначає та звільняє з посад Президент.

Судова влада країни представлена Верховним судом, 15 суддів якого обираються Законодавчими зборами. У складі суду діє чотири палати: конституційного, цивільного, кримінального та адміністративного

судочинства. Також діють суди другої інстанції, суди першої інстанції та мирові суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 14 департаментів.

Влада в територіальних одиницях. Виконавча влада на рівні департаментів представлена губернаторами, яких призначає Президент. На місцевому рівні населення обирає муніципальну раду, до складу якої входить мер, секретар і старійшини. Чисельність ради залежить від кількості населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

***На замітку.** У результаті перевороту керівник держави – архієпископ Оскар Ромеро – був скинутий і замінений військово-цивільною хунтою. Його вбивство 1980 р. призвело до громадянської війни. Партизанські дії тривали до підписання миру за сприяння ООН у 1991 р.*

САМОА

Незалежна Держава Самоа

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 2 831 кв. км; населення – 193 тис. осіб; столиця – м. Апіа; офіційні (державні) мови – самоанська, англійська. Девіз: «Богом створене Самоа».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція була прийнята 28 жовтня 1960 р. установчими зборами, набула чинності 1962 р. після здобуття незалежності від Нової Зеландії.

Глава держави – Вождь, який обирається парламентом з-поміж його членів строком на п'ять років. Обмежень щодо переобрання на цю посаду однієї особи не існує. Перші вибори відбулися 2007 р., до цього часу вождями були два спадкові монархи, яким після здобуття Самоа незалежності в 1962-му парламентом було доручено пожиттєво виконувати функції вождів. На цих виборах переміг син вождя, що правив до своєї смерті у 2007 р. Вождь виконує представницькі функції, має право вето на закони і право розпуску парламенту (останні два повноваження здійснює після консультацій з Прем'єр-міністром).

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – «Фоло», який складається із 49 депутатів: 47 – обирають у територіальних округах самоанці, і два – несамоанці. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавча влада належить урядові – «Мало», який формується парламентським способом. На чолі уряду – Прем'єр-міністр, який є лідером парламентської більшості та формально призначається на посаду Вождем. Інші міністри призначаються Вождем за порадою Прем'єр-міністра. Уряд вважається сформованим за умови отримання довіри з боку парламенту. Уряд відповідальний перед парламентом у процесі своєї діяльності.

Судова влада складається з Верховного суду, Апеляційного суду, магістратських судів. Вищим судом є Апеляційний суд, до складу якого входять і судді Верховного суду, і призначені Президентом за рекомендацією Комісії судової служби. Діє також спеціальний Суд землі та титулів (Land and Titles Court), який вирішує земельні спори на основі традиційного права, та сільські суди «ґопо», які розглядають незначні суперечки відповідно до традиційних процедур.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 11 районів, які поділяються на села.

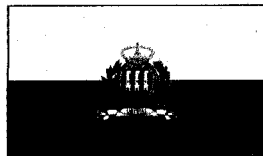
Управління в територіальних одиницях здійснюється на засадах громадського самоврядування. Його основою є громади, які населяють села. Кожна громада обирає власного голову. Голови громад засідають як представницький орган. Голова найкрупнішої громади є головою такої ради. Голови сільських рад утворюють районні ради. Окрім рад, управління у районах здійснюють вожді.

На замітку. Попередні назви країни – Німецьке Самоа і Західне Самоа. У 1961 р. було проведено референдум, в ході якого жителі Західного Самоа висловилися за проголошення незалежності. 1 січня 1962 р. Західне Самоа стало першою тихоокеанською острівною державою, що отримала незалежність.

САН-МАРИНО

Республіка Сан-Марино

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 61 кв. км; населення – 32 тис. осіб; столиця – м. Сан-Марино; офіційна (державна) мова – італійська. Девіз: латин. «Libertas» – «Свобода».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція – Законодавчий статут республіки Сан-Марино – діє з 8 жовтня 1600 р. Закон про вибори 1926 р. та Декларація прав громадян і основних принципів державного устрою Сан-Марино від 8 липня 1974 р. доповнюють Конституцію.

Глава держави. Функції глави держави покладено на двох рівноправних капітан-регентів, яких обирає парламент зі свого складу на шість місяців. Капітан-регенти головуєть на засіданнях парламенту та уряду. 10 державних секретарів допомагають капітан-регентам здійснювати владні повноваження.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Великій генеральній раді у складі 60 осіб, які обираються всенародним голосуванням на п'ять років. Право голосувати мають громадяни, яким виповнилось 18 років.

Виконавча влада належить Державному конгресу (урядові), який очолює Державний секретар внутрішніх та зовнішніх справ, що виконує частково функції прем'єр-міністра. Його та 10 державних секретарів обирає парламент на п'ять років.

Судова влада здійснюється Радою дванадцятьох, склад якої обирається парламентом з числа його членів на шестирічний строк. Рада виступає останньою інстанцією у справах загальної юрисдикції, а також розглядає адміністративні спори. Раді підпорядковані два апеляційні суди (один із цивільних і один з кримінальних справ) і судді першої

інстанції. Незначні справи розглядають т. зв. судді «примирення». Судова система Сан-Марино тісно пов'язана з італійською судовою системою.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять муніципальних округів (кастеллі).

Влада в територіальних одиницях. Враховуючи невеликі розміри країни та кількість населення, основний обсяг управлінської діяльності покладено на центральний уряд.

Органами влади в муніципальних округах є місцеві ради (строк повноважень – чотири роки) і капітани (обрані з-поміж радників строком на два роки).

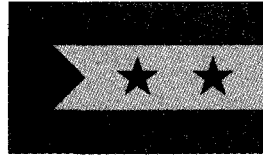

***На замітку.** Вважається, що Сан-Марино заснував 301 р. н. е. християнський каменярь Марін, який рятувався від переслідувань імператора Діоклетіана. Згодом Марін був канонізований Римом, а створена ним держава жодного разу не втрачала своєї незалежності та вважається найстарішою чинною республікою світу.*

САН-ТОМЕ І ПРИНСІПІ

Демократична Республіка
Сан-Томе і Принсіпі

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 964 кв. км; населення – 180 тис. осіб; столиця – м. Сан-Томе; офіційна (державна) мова – португальська. Девіз: «Єдність, дисципліна, робота».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 5 листопада 1975 р., істотні зміни були внесені в березні 1990-го, набули чинності 10 вересня 1990 р.

Процедура внесення змін передбачає схвалення відповідного закону більшістю у 2/3 від загального складу парламенту. За пропозицією депутатів парламенту будь-які зміни до Конституції можна винести на загальнонаціональний референдум.

Глава держави – Президент, який обирається на п'ять років шляхом загальних прямих виборів. Одна і та ж особа не може обиратися на цю посаду більше ніж два строки поспіль.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент – Національна асамблея у складі 55 парламентаріїв, які обираються шляхом загальних прямих виборів на чотири роки.

Виконавча влада належить Раді міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, якого обирає парламент та затверджує Президент. Склад уряду за пропозицією Прем'єр-міністра затверджує Президент.

Судова влада. Судову систему очолює Верховний суд, члени якого призначаються Національною асамблеєю. Нижче діють два рівні загальних судів. Конституцією передбачено діяльність військових судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, п'ять суддів якого призначаються Національними зборами на п'ятирічний строк.

Державно-територіальний устрій: дві провінції – Сан-Томе та Принсіпі (володіє автономією). Провінції діляться на сім районів (шість у Сан-Томе й один у Принсіпі).

Управління в територіальних одиницях. Враховуючи невеликі розміри країни та кількість населення, основний обсяг управлінської діяльності покладено на центральний уряд. Виборні органи – районні асамблеї – функціонують на рівні району (обираються населенням на прямих виборах що п'ять років).

На замітку. Демократичні реформи почалися в країні наприкінці 1980-х років. У 1991 р. були проведені перші вільні багатопартійні вибори. Проте встановленню політичної стабільності у країні перешкоджає часта зміна лідерів і численні спроби державних переворотів.

САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Королівство
Саудівська Аравія

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 2 200 000 кв. км; населення – 26 млн осіб; столиця – м. Ер-Ріяд; офіційна (державна) мова – арабська; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Немає Бога, крім Алаха, і Мохаммед пророк Його».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	монархія	

Конституція оприлюднена відповідно до Королівського указу 1992 р. Коран прирівнюється до Конституції. В основу правової системи покладено шаріат.

Глава держави – Король, який є також главою вищих органів законодавчої та виконавчої влади. Монархія спадкова.

Законодавча влада належить Королю та Консультативній раді, або Меджліс аль-Шурі (Голову Ради та 150 членів призначає монарх з числа різних верств суспільства на чотири роки). Рекомендації Ради подаються безпосередньо Королю.

Виконавча влада. Вищий орган виконавчої влади – Рада міністрів (склад призначає Король з-поміж представників знатних родин, приближених до королівської родини). Цей орган поєднує виконавчі та законодавчі функції, виробляє пропозиції в галузі внутрішньої і зовнішньої політики. Очолює Раду міністрів Король.

Судова влада представлена судами першої інстанції, які вирішують сімейні справи та незначні цивільно-правові спори; загальними судами, які розглядають справи про кримінальні злочини; апеляційним судом, який має палати з кримінальних, шлюбно-сімейних та інших питань; Вищою судовою радою, що здійснює контроль над усіма мусульманськими судами і виконує функції вищої апеляційної інстанції з найбільш серйозних кримінальних справ. Вища судова рада складається

з 11 членів, відібраних з провідних улемів. Судді призначаються Королем з числа осіб, які мають вищу релігійно-правову освіту. До судових органів належить і Відомство скарг, що виконує роль адміністративного суду. У країні діють також спеціалізовані суди – торговельні і з розгляду трудових спорів.

Призначення суддів, звільнення їх від обов'язків проводиться за указом Короля на підставі пропозицій Вищої судової ради. При виконанні своїх повноважень суд керується шаріатом, Кораном і сунною, а також заснованими на відповідних положеннях постановами представника влади, якщо вони не суперечать Корану і сунні.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 13 провінцій.

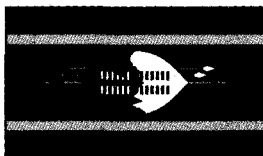
Влада в територіальних одиницях. В адміністративних одиницях країни влада здійснюється еміром провінції, призначення якого затверджується Королем з урахуванням думки місцевої громади. При емірові існує рада з правом дорадчого голосу, до складу якої входять керівники урядових установ в регіоні і не менше як 10 громадян. На чолі адміністративних одиниць всередині провінцій також стоять еміри, відповідальні перед еміром провінції.

На замітку. 6 листопада 2007 р. Король Абдалла відвідав Ватикан, де зустрівся з Папою Римським Бенедиктом XVI, ставши першим саудівським монархом, який відвідав главу Римо-католицької церкви.

СВАЗІЛЕНД

Королівство Свазіленд

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 17 364 кв. км; населення – 1,2 млн осіб; столиця – м. Мбабане; офіційні (державні) мови – англійська, сісваті. Девіз: «Ми – фортеця».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена		монархія

Конституція прийнята в липні 2005 р.; набула чинності 8 лютого 2006 р.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються на спільному засіданні палат парламенту та/або затверджуються на референдумі.

Глава держави. Главою держави, законодавчої і виконавчої влади є Король, який обіймає посаду в порядку престолонаслідування.

Законодавча влада належить Королю. При ньому діє дорадчий орган Лібандла, який не приймає, а тільки обговорює законопроекти, внесені урядом. Лібандла складається з Палати зборів і Сенату. Палата зборів нараховує 65 депутатів, 55 з яких обирає населення за складною двоступеневою системою, що забезпечує висування в кандидати лише вождів або їхніх представників, а 10 – призначає Король. Сенат складається із 30 членів, 10 з яких обирає Палата зборів, а 20 – призначає Король. Строк повноважень Лібандли – п'ять років.

Виконавча влада. Глава виконавчої влади – Король, який призначає уряд на чолі з Прем'єр-міністром. Монарх призначає Прем'єр-міністра зі складу Палати зборів. Фактично державні рішення приймає Король після обговорення у двох традиційних установах – Лібандлі і Лікоку (складається з вузького кола членів королівської сім'ї).

Судова влада представлена Високим судом, Верховним судом та судами нижчого рівня – спеціальними судами та судами свазі. Верховний

суд, як суд найвищої інстанції, складається з Головного судді та не менше ніж чотирьох суддів, які призначаються монархом.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: чотири райони.

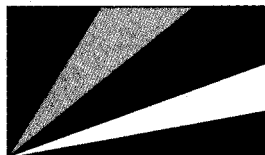
Влада в територіальних одиницях заснована на принципі централізації та традиційно-звичаєвій системі. Районні комісари призначаються центральним урядом. У містах функціонують міські адміністрації. Поряд із цим, основний вплив має традиційно-звичаєва система, яка складається з вождя, його радників та звичаєвих судів.

На замітку. Мсвати III – Король Свaziленду з 25 квітня 1986 р. Другий із 67 синів Короля Собхузи II вступив на трон після смерті останнього в 1982 р. Він відновив ліквідований його батьком парламент. Тим не менш, багатопартійної системи, політичних партій у Свaziленді немає.

СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ

Республіка Сейшельські острови

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 455 кв. км; населення – 85 тис. осіб; столиця – м. Вікторія; офіційні (державні) мови – англійська, французька, креольська. Девіз: «Кінець – справі вінець».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 18 червня 1993 р. Неодноразово вносились зміни. Це – третя Конституція країни.

Процедура внесення змін до Конституції передбачає прийняття відповідного закону більшістю у 2/3 загального складу парламенту. Зміни до розділів 1 та 3 вносяться лише за умови їх схвалення на загальнонаціональному референдумі.

Глава держави – Президент, який є главою виконавчої влади. Обирається шляхом загальних прямих виборів на п'ять років з правом бути переобраним ще двічі.

Законодавча влада належить однопалатним Національним зборам у складі 34 депутатів (25 – обираються на загальних прямих виборах і дев'ять – за пропорційною системою серед партій, що набрали не менше як 10% голосів). Строк повноважень депутатів парламенту – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Президентом і Радою міністрів. Членів Ради міністрів призначає Президент. Члени Ради міністрів відповідальні перед Президентом.

Судова влада. Судова система складається з мирових суддів, Магістратського суду, Верховного суду та Апеляційного суду (вища судова інстанція). Верховний суд має первісну юрисдикцію в питаннях, що стосуються застосування, порушення або тлумачення Конституції. Члени Верховного й Апеляційного судів призначаються Президентом.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 23 адміністративні райони.

Влада в територіальних одиницях. Оскільки держава розташована на більш ніж 150 островах, управління є досить централізованим. У районах функціонують громадські ради, проте реальне управління здійснюють районні адміністрації на чолі з адміністраторами, яких призначає уряд.

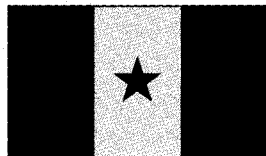

На замітку. Сейшельські острови є учасником Руху неприєднання – міжнародного об'єднання держав світу, які декларують неприєднання до воєнних союзів великих держав одним з основних принципів своєї зовнішньої політики.

СЕНЕГАЛ

Республіка Сенегал

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 196 720 кв. км; населення – 12,7 млн осіб; столиця – м. Дакар; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Один народ, одна мета, одна віра».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція Прийнята на референдумі 7 січня 2001 р. Діє з наступними змінами й доповненнями. Зміни до Конституції приймаються парламентом 3/5 голосів або на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається загальним, прямим і таємним голосуванням на сім років та може бути переобраний ще раз.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом, що складається із Сенату, відновлений у 2007-му (передбачає 100 місць: 35 членів обираються опосередковано і 65 призначає Президент); та Національних зборів (150 місць, з них 90 депутатів обираються загальним прямим голосуванням, а 60 – за пропорційною системою за партійними списками). Строк повноважень обох палат парламенту – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється урядом (Радою міністрів), який очолює Прем'єр-міністр. Його призначає глава держави. Склад уряду затверджує Прем'єр-міністр після консультацій з Президентом. Уряд відповідальний перед Президентом і Національними зборами.

Судова влада представлена Конституційною радою, Державною радою, Касаційним судом, апеляційними та місцевими судами. Касаційний суд – вища апеляційна інстанція у судовій системі країни. Є окрема система військових судів для збройних сил і жандармерії. Вищий орган адміністративної юстиції – Державна рада.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна Рада – складається з п'яти членів, які призначаються Президентом на шестирічний строк.

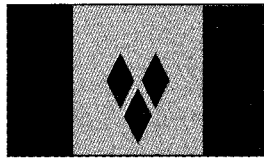
Державно-територіальний устрій: 14 регіонів, які, своєю чергою, поділені на департаменти, а ті – на округи. Найнижчою ланкою територіального устрою є комуни і сільські комуни.

Влада в територіальних одиницях. У регіонах функціонують виборні регіональні ради. Департаменти й округи є адміністративними підрозділами, де управління здійснюють призначені центральним урядом префекти. Управління комунами забезпечують обрані населенням ради та мери (строк повноважень – чотири роки); сільськими комунами – обрані населенням адміністративні офіцери.

На замітку. Від 1904 р. країна мала статус привілейованої колонії Сенегал у Французькій Західній Африці. З 1958 р. вона була автономною республікою, а 1960-го здобула незалежність. Відтоді Сенегал тісно співпрацює з Францією, іншими країнами Західної Європи, франкофонними африканськими державами.

СЕНТ-ВІНСЕНТ І ГРЕНАДИНИ

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 389 кв. км; населення – 103 тис. осіб; столиця – м. Кінгстаун; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Мир і справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 26 липня 1979 р., набула чинності 27 жовтня 1979 р. Замінила Конституцію 1969 р.

Зміни й доповнення до більшості статей Конституції приймає парламент 2/3 голосів, зміна окремих положень потребує додаткового схвалення на референдумі.

Глава держави – британський монарх, інтереси якого представляє Генерал-губернатор.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту (Дім зборів) у складі 21 особи: шість осіб призначає Генерал-губернатор, 15 – обираються загальним голосуванням на п'ять років.

Виконавчу владу здійснює уряд – Кабінет – на чолі з Прем'єр-міністром (як правило, лідером більшості в парламенті, якого призначає Генерал-губернатор). Склад Кабінету та Віце-прем'єр-міністра призначає Генерал-губернатор за порадою Прем'єр-міністра.

Судова влада належить Східнокарибському верховному суду (розташований в Сент-Люсії), який складається з Високого суду і Апеляційного суду. Двоє суддів Верховного суду проживають на території Сент-Вінсенту і Гренадинів. Як остання апеляційна інстанція діє також Карибський суд справедливості.

Власна судова система Сент-Вінсенту і Гренадинів складається із чотирьох магістратських судів і Високого суду. Останній здійснює, окрім іншого, функції конституційного контролю. Засновано Сімейний суд у

складі одного магістрату. Судді призначаються Генерал-губернатором за порадою Комісії судової і правової служб.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: шість парафій.

Влада в територіальних одиницях є централізованою. Місцеве самоврядування відсутнє, цей інститут не передбачений Конституцією. Управління парафіями забезпечують чиновники, яких призначає центральний уряд.

***На замітку.** Острів Сент-Вінсент відкритий Христофором Колумбом 22 січня 1498 р. в День св. Вінсента, що й послужило його подальшому найменуванню.*

СЕНТ-КІТТС І НЕВІС

Федерація
Сент-Кіттс і Невіс

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 261 кв. км; населення – 50 тис. осіб; столиця – м. Басетер; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз «Країна вище за себе».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція затверджена конституційним наказом Королеви Британії 19 вересня 1983 р.

Глава держави – Королева Британії, фактично від її імені функції глави держави виконує Генерал-губернатор (призначає Королева). Виконує представницькі функції, має повноваження щодо призначення низки посадових осіб, зокрема формально призначає Прем'єр-міністра. Має право дострокового припинення повноважень парламенту у разі несформування ним уряду.

Законодавча влада здійснюється однопалатним парламентом – Національною асамблеєю, яка складається з 14 осіб, 11 з яких обираються в одномандатних округах за мажоритарною системою відносної більшості (троє – у Невісі) та трьох сенаторів, яких призначає Генерал-губернатор (двох – за порадою Прем'єр-міністра і одного – лідера опозиції). Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавчу владу здійснює уряд на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом (губернатор призначає Прем'єр-міністром лідера політичної партії, що перемогла на парламентських виборах) та відповідальний перед парламентом.

Судова влада реалізується Східнокарибським верховним судом (складається з Апеляційного суду і Високого суду, розташованих у Сент-Люсії; двоє суддів Верховного суду засідають в Сент-Кіттсі та Невісі).

Власна судова система Сент-Кіттсу і Невісу нараховує чотири магістратські суди і Високий суд. Останній здійснює, окрім іншого, функції конституційного контролю. Судді призначаються Генерал-губернатором. Сент-Кіттс і Невіс також є членами Карибського суду правосуддя як суду останньої апеляційної інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

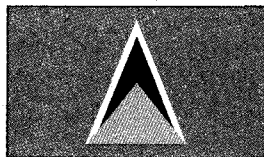
Державно-територіальний устрій. Суб'єкти федерації – острови Сент-Кіттс і Невіс – поділяються на 14 парафій.

Влада в територіальних одиницях ґрунтується на засадах федералізму та місцевого самоврядування. У Невісі функціонують Асамблея острова, уряд на чолі з Прем'єр-міністром та губернатор. У парафіях управління здійснюють органи місцевого самоврядування.

На замітку. Внутрішнє самоврядування Сент-Кіттс і Невіс в межах Співдружності націй отримав 1967 р., повну незалежність у межах Співдружності – у 1983-му.

СЕНТ-ЛЮСІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 616 кв. км; населення – 160 тис. осіб; столиця – м. Кастрі; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Земля, народ, світло».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
Фе унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята 22 лютого 1979 р. після здобуття країною незалежності. Розробці проекту Конституції сприяли британські експерти.

Глава держави – британський монарх, представлений Генерал-губернатором, який призначається монархом.

Законодавчу владу здійснює парламент, який складається із Сенату (11 senatorів: шість – за пропозицією Прем'єр-міністра, три – лідери парламентської опозиції та два – після консультації з релігійними, економічними і соціальними групами) і Палати зборів (17 парламентаріїв). Парламент обирається шляхом загальних прямих виборів на п'ять років).

Виконавчу владу здійснює Кабінет міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, яким стає лідер більшості в парламенті. Главу уряду призначає Генерал-губернатор. Склад уряду затверджує Генерал-губернатор за рекомендацією Прем'єр-міністра.

Судова влада представлена Східнокарибським верховним судом, який складається з Високого суду і Апеляційного суду).

Власна судова система Сент-Люсії нараховує чотири магістратські суди (включаючи Високий суд). Останній здійснює, окрім іншого, функції конституційного контролю. Діє також Сімейний суд. Судді призначаються Комі-

сією судової і правової служб. Сент-Люсія є членом Карибського суду справедливості як суду останньої апеляційної інстанції.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 11 районів.

Управління в територіальних одиницях є централізованим. У Конституції міститься вимога щодо існування місцевої влади, проте не уточнено порядку її формування. Тож місцевими органами влади є районні адміністрації, які складаються з дев'яти призначених центральним урядом чиновників. Місцеве самоврядування відсутнє.

На замітку. До 1814 р., коли острів остаточно перейшов під британську юрисдикцію, Сент-Люсія була сценою безперервного конфлікту між Англією і Францією, в результаті чого вона 14 разів переходила з рук до рук.

СЕРБІЯ

Республіка Сербія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 77 474 кв. км; населення – 7,3 млн осіб; столиця – м. Белград; офіційна (державна) мова – сербська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція схвалена парламентом 30 вересня, прийнята на референдумі 28–29 жовтня, набула чинності 8 листопада 2006 р. Розроблена після ліквідації союзної держави Сербії та Чорногорії і проголошення незалежності Сербії (5 червня 2006 р.).

Зміни й доповнення до Конституції приймаються 2/3 голосів від загальної кількості депутатів парламенту. Зміна преамбули і деяких статей вимагає також схвалення на референдумі.

Глава держави – Президент. Його обирає народ шляхом проведення загальних прямих виборів таємним голосуванням строком на п'ять років з правом повторного обрання.

Законодавча влада здійснюється парламентом – однопалатними Національними зборами у складі 250 депутатів, які обираються за партійними списками всенародним, прямим, таємним голосуванням на чотири роки.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів. Уряд очолює Прем'єр-міністр. Президент представляє на розгляд парламенту кандидатуру на пост Прем'єр-міністра, який його затверджує. За пропозицією Прем'єр-міністра парламент затверджує решту складу уряду.

Судова влада. Система судів загальної юрисдикції представлена муніципальними судами, окружними судами, апеляційними судами, Верховним касаційним судом та судами спеціальної юрисдикції (господ-

дарські суди, Вищий господарський суд, Верховний суд магістратів, адміністративний суд).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з 15 суддів: п'ять – обирає Президент Сербії, п'ять – Національні збори і п'ять – обирають на Генеральній сесії Верховного касаційного суду. Судді обираються на дев'ять років.

Державно-територіальний устрій: муніципалітети, міста та автономні провінції (Воєводіна та Косово і Метохія).

Влада в територіальних одиницях. Головною ланкою територіального устрою є муніципалітети, в яких функціонують муніципальні ради (обираються населенням щочотири роки) та муніципальні президенти, відповідальні за управління. До складу муніципалітетів входять місцеві громади (сільські і міські). У сільських громадах офіційних органів місцевого самоврядування немає, проте в них функціонують ініціативні групи громадян, відповідальні за зв'язки з муніципальною адміністрацією. У містах управління здійснюють виборні міські ради та мери.

Провінція Воєводіна має власну асамблею та уряд.

На замітку. 17 лютого 2008 р. Асамблея Косово проголосила незалежність, яку визнала 91 країна (зокрема більшість держав Європейського Союзу та США), але не визнала Сербія.

СИРІЯ
Сирійська
Арабська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 185 180 кв. км; населення – 22,5 млн осіб; столиця – м. Дамаск; офіційна (державна) мова – арабська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена парламентом та прийнята на референдумі 13 березня 1973 р. Це шоста Конституція від часу здобуття незалежності 1946 р.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються 2/3 голосів членів парламенту і схвалюються Президентом.

Глава держави – Президент, який займає центральне місце в державному механізмі, фактично наділений вирішальними владними повноваженнями. Кандидатуру на цю посаду висуває парламент за пропозицією правлячої Партії арабського соціального відродження, відтак питання виноситься на всенародний референдум. Кандидат, який отримав підтримку більшості серед тих, хто брав участь в голосуванні, стає Президентом. Строк повноважень – сім років, обмеження щодо переобрання на цю посаду відсутні. Президент наділений правом призначати Віце-президентів, Прем'єр-міністра, його заступників та міністрів, а також звільняти їх з посад.

Законодавча влада належить однопалатним Національним зборам, що складаються із 250 депутатів, які обираються на загальних прямих виборах на чотирирічний строк.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів, склад якого затверджує Президент. Очолює уряд Прем'єр-міністр, якого також призначає Президент.

Судова влада представлена на національному рівні Вищим конституційним судом, Касаційним судом (вищий суд загальної юрисдикції), апеляційними судами; на місцевому рівні – судами магістратів, судами першої інстанції, судами у справах неповнолітніх, митними судами. Діють також спеціалізовані суди економічної безпеки (розглядають справи, пов'язані з економічними злочинами). Функціонує і Верховний суд державної безпеки (розглядає справи, пов'язані з національною безпекою), а також приватні суди (релігійні, які розглядають справи, пов'язані зі шлюбом і розлученням). Вища судова рада, яку очолює Президент, призначає та звільняє з посади суддів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Вищий конституційний суд (вирішує спори, пов'язані із виборчим процесом, та здійснює функції конституційного контролю). Судді призначаються на чотирирічний строк Президентом.

Державно-територіальний устрій: 14 провінцій (мухафазів).

Влада в територіальних одиницях. На всіх рівнях місцевого самоврядування створюються місцеві народні ради. Вони формуються шляхом прямих виборів жителями відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Підготовка та виконання прийнятих кожною місцевою радою рішень покладається на її виконком, сформований строком на два роки. Провідна роль у роботі місцевих народних рад та їхніх виконкомів належить їхнім головам. У мухафазі ці функції виконує мухафіз (губернатор), якого призначає Президент республіки.

На замітку. Дамаск – столиця Сирії, вважається одним із найстаріших міст світу і найдревнішою столицею (в писемних джерелах місто вперше згадується 2500 р. до н. е.).

СІНГАПУР

Республіка Сінгапур

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 639 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Сінгапур; офіційні (державні) мови – англійська, китайська, малайська, тамільська. Девіз: «Вперед, Сінгапур».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 3 червня 1959 р. (із наступними значними змінами та доповненнями). Зміни й доповнення приймаються 2/3 голосів парламенту, а в деяких випадках виносяться на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів на шість років. Наділений обмеженим правом вето. Президент також є Головнокомандувачем збройних сил.

Законодавча влада. Вищий орган законодавчої влади – однопалатний парламент, 87 членів якого обираються шляхом прямого голосування на п'ять років громадянами, які досягли 21 року. Додатково до дев'яти парламентаріїв можуть бути призначені главою держави. Також до трьох членів можуть бути призначені як «формальні» депутати парламенту опозиційні кандидати, які не отримали необхідної кількості голосів. Головує на засіданнях Спікер, обраний з членів парламенту.

Виконавча влада. Вищий орган виконавчої влади – Кабінет міністрів. Кабінет відповідальний перед парламентом і складається з міністрів, яких призначає Президент. Очолює уряд Прем'єр-міністр, якого також призначає Президент. Ним переважно стає лідер більшості в парламенті.

Судова влада. Судова система представлена Верховним судом (Головний суддя призначається Президентом за рекомендацією Прем'єр-

міністра, інших суддів призначає Президент за рекомендацією Головного судді), який складається з Апеляційного суду та Високого суду, а також підпорядкованими йому судами.

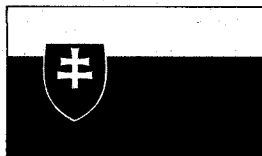
Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять округів.

Влада в територіальних одиницях. Округи в Сінгапурі очолюють мери, а управління здійснюють окружні ради з розвитку громад.

***На замітку.** Сінгапур став незалежною державою проти своєї волі. Досить довго він був колонією Британії, а 1963 р. увійшов до складу новоствореної держави Малайзія. Проте з різних причин, зокрема через міжетнічні конфлікти між малайцями і китайцями, інші штати Малайзії у 1965 р. вирішили вилучити Сінгапур зі складу своєї держави.*

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 49 035 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Братислава; офіційна (державна) мова – словацька. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція розроблена урядом, прийнята парламентом 1 вересня 1992 р., набула чинності 1 січня 1993 р. Діє із змінами та доповненнями, зокрема значними, від вересня 1998-го та лютого 2001 р. Це перша Конституція незалежної Словацької Республіки.

Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 3/5 голосів.

Глава держави – Президент, строк повноважень якого становить п'ять років. Обирається всенародним, прямим, таємним голосуванням. Він є арбітром у разі виникнення конфлікту між законодавчою і виконавчою гілками влади. Президент може розпустити парламент у трьох випадках: якщо після винесення вотуму недовіри урядові три спроби депутатів обрати новий склад уряду виявляються безуспішними; якщо парламент не приймає законопроєкту, що підтримує уряд, коли він пов'язаний з винесенням вотуму довіри; якщо парламент не може прийняти будь-якого законопроєкту протягом трьох місяців.

Законодавча влада. Вищий орган законодавчої влади – однапалатний парламент (Національна рада Словацької Республіки), що складається із 150 депутатів, які обираються строком на чотири роки. Вибори до парламенту здійснюються на основі загального виборчого права і пропорційного представництва; право на висунення кандидатів у депутати належить політичним партіям, рухам і коаліціям. Партіям для подолання прохідного бар'єра необхідно набрати не менше як 5%

голосів виборців, коаліціям з 2-4 партій – 7%, коаліціям з 5 і більше партій – 10%.

Виконавча влада. Вищий орган виконавчої влади – уряд (Кабінет), очолюваний Прем'єр-міністром та підзвітний Національній раді. Президент країни призначає Прем'єр-міністра (переважно лідера парламентської більшості) і за його рекомендацією – членів Кабінету міністрів. Конституцією передбачено політичну відповідальність уряду перед парламентом: останній може висловити урядові вотум недовіри, а уряд може звернутися до парламенту з проханням про висловлення йому довіри.

Судова влада представлена Верховним судом (судді обираються Національною радою), йому підпорядковані регіональні та місцеві суди; Конституційним судом; Спеціальним судом (судді обираються радою суддів і призначаються Президентом).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з 13 суддів, які призначаються на 12 років Президентом за поданням Національної ради.

Державно-територіальний устрій: вісім регіонів (країв), які поділені на райони.

Влада в територіальних одиницях. Державну владу на регіональному та районному рівнях здійснюють відповідні адміністрації; місцеве самоврядування на рівні регіонів, у містах та сільських громадах реалізується через органи місцевого самоврядування, приматорів (мерів) і старост.

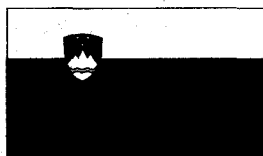

На замітку. 30 травня 1918 року у Піттсбурзі (США) словацькі еміграційні діячі уклали договір з чеськими політиками, яких очолював Т. Г. Масарик, про створення чехословацької держави на федеративних засадах. Проте країна мирним шляхом розділилася на Чехію та Словаччину 1 січня 1993 р.

СЛОВЕНІЯ

Республіка Словенія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 20 251 кв. км; населення – 1,9 млн осіб; столиця – м. Любляна; офіційна (державна) мова – словенська. Італійська та угорська мови визнаються офіційними лише в межах муніципалітетів, де проживає численна відповідна національна спільнота. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція прийнята 23 грудня 1991 р. Поправки вносилися 14 липня 1997-го і 25 липня 2000 р.

Державні збори приймають акт про зміну Конституції щонайменше 2/3 голосів від загальної кількості депутатів. На вимогу не менш ніж 30 депутатів питання про зміну Конституції виноситься на референдум.

Глава держави – Президент республіки, який обирається на загальних виборах на п'ять років, але не більш ніж на два строки поспіль.

Законодавча влада. Вищий орган законодавчої влади – Державні збори, що складаються з 90 депутатів: 40 членів обираються прямим голосуванням і 50 – на пропорційній основі. Також серед них обираються по одному представникові від італійської й угорської громад. Строк повноважень – чотири роки. Вищий дорадчий орган – Державна рада, нараховує 40 членів, які обираються шляхом непрямих виборів колегією вибірників на п'ять років. Державна рада представляє різні соціальні, господарські, професійні та місцеві інтереси, а також наділена правом законодавчої ініціативи оголошувати національний референдум та порушувати питання про перегляд законів, прийнятих Державними зборами.

Виконавча влада. Вищий орган виконавчої влади – уряд Республіки (Рада міністрів) – відповідальний перед Державними зборами. Склад

уряду за пропозицією Прем'єр-міністра призначають Державні збори. Голову уряду, зазвичай лідера більшості в парламенті, за пропозицією Президента, обирають Державні збори.

Судова влада. Судова система охоплює Верховний суд (судді обираються Державними зборами за рекомендацією Ради суддів), 44 районні, 11 окружних і 4 вищі суди. Верховний суд є вищою судовою інстанцією в державі. Спеціалізовані суди розглядають справи про індивідуальні та колективні трудові і соціальні спори.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, судді якого обираються на дев'ятирічний строк Державними зборами та затверджуються Президентом.

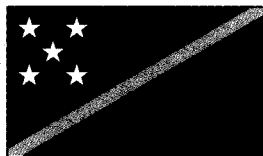
Державно-територіальний устрій: 200 муніципалітетів та 11 міських муніципалітетів.

Влада в територіальних одиницях. Кожен муніципалітет очолює мер, який обирається строком на чотири роки народним голосуванням, а також функціонує муніципальна рада. У більшості муніципалітетів рада обирається за системою пропорційного представництва, і лише в деяких невеликих муніципалітетах використовується мажоритарна система виборів. У міських муніципалітетах муніципальну раду називають місцевою радою. У кожному муніципалітеті також діє глава муніципального управління, якого призначає мер. Глава муніципального управління відповідальний за функціонування місцевої адміністрації.

На замітку. Словенія після загальнонаціонального референдуму проголосила незалежність від Югославії 25 червня 1991 р. Через два дні, 27 червня, розпочалася 10-денна війна за незалежність проти Югославської народної армії, яка закінчилась 7 липня підписанням мирної Бріонської угоди.

СОЛОМОНОВІ ОСТРОВИ

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 28 370 кв. км; населення – 550 тис. осіб; столиця – м. Хоніара; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Лідирувати – означає служити».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята парламентом 8 червня 1978 р., набула чинності 7 липня 1978 р.

Зміни і поправки до Конституції приймає парламент у двох окремих читаннях не менше як 3/4 голосів.

Глава держави – британський монарх, який представлений Генерал-губернатором. Його призначає монарх за пропозицією парламенту на строк до п'яти років з правом бути призначеним повторно.

Законодавча влада представлена однопалатним Національним парламентом, що складається із 50 членів, які обираються на чотири роки загальним, таємним, прямим голосуванням в одномандатних виборчих округах. Парламент може бути розпущений більшістю голосів його членів до закінчення строку його дії. Виборче право є універсальним для громадян, які досягли 21 року.

Виконавчу владу здійснює Кабінет (уряд), що складається з осіб, яких призначає Генерал-губернатор за рекомендацією Прем'єр-міністра з-поміж членів парламенту. Очолює уряд Прем'єр-міністр, якого обирає парламент. Ним переважно стає лідер більшості в парламенті.

Судова влада. Судову систему утворюють магістратські суди різних спеціалізацій, Високий суд і Апеляційний суд. Є також місцеві суди, які застосовують звичаєве право. Судді Високого та Апеляційного суду

призначаються Генералом-губернатором за порадою Судово-правової комісії.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій та одна столична територія.

Влада в територіальних одиницях. У провінціях діють виборні провінційні асамблеї. Управління в місті Хоніара здійснює міська рада. У сільських громадах адміністративні функції виконують сільські голови.

На замітку. Острови відкрив ще 1568 р. іспанський мореплавець А. Менданья де Нейра, який назвав їх Соломоновими, порівнявши із «Золотою країною Соломона».

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 637 657 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Могадішо; офіційні (державні) мови – сомалійська, арабська. Офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята 25 серпня 1979 р. і затверджена Президентом. Нині діє Перехідна федеральна Хартія Республіки Сомалі, прийнята в лютому 2004 р.

Глава держави – Перехідний федеральний президент, який обирається Перехідною федеральною асамблеєю більшістю у 2/3 голосів строком на п'ять років. Відповідно до Конституції, Президент є символом національної єдності та Верховним головнокомандувачем збройних сил.

Законодавча влада належить однопалатній Перехідній федеральній асамблеї, що складається з 275 членів, які призначаються за клановою формулою, причому не менше ніж 12% від загального складу асамблеї мають бути жінки. Строк повноважень Перехідної федеральної асамблеї – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється урядом на чолі з Прем'єр-міністром, якого призначає Перехідний федеральний президент за згодою Перехідної федеральної асамблеї. Інших членів уряду призначає Президент за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед Перехідною федеральною асамблеєю.

Судова влада. У більшості регіонів судочинство здійснюється відповідно до місцевих форм вирішення конфліктів, заснованих на традиційному сомалійському звичаєвому праві, або на праві шаріату.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

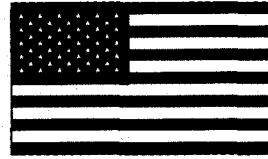
Державно-територіальний устрій: 18 регіонів, що діляться на райони.

Влада в територіальних одиницях. Оскільки у країні існує перешкодне правління, стабільної системи місцевої публічної влади немає. У деяких регіонах час від часу формуються виборні органи, які беруть на себе відповідальність за їхній розвиток, проте цілісна система територіальної організації влади відсутня.

На замітку. На сьогодні т. зв. Республіка Сомалі існує лише на папері, бо на її території утворилися три квазідержави: власне Республіка Сомалі та невизнані Пунтленд і Сомаліленд.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа – 9 809 378 кв. км; населення – 310 млн осіб; столиця – м. Вашингтон; офіційна (державна) мова – англійська (де-юре офіційна мова не закріплена, проте де-факто такою є англійська мова); у штаті Луїзіана – англійська, французька; у штаті Гаваї – гавайська. Девіз: «Ми віримо в Бога».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	президентська	республіка

Конституція розроблена та прийнята 17 вересня 1787 р. Філадельфійським конвентом, що складався з представників 13 штатів. Набула чинності 4 березня 1789 р. Замінила прийняті в 1781 р. статті конфедерації, які так і не набрали реальної чинності. Складається з преамбули, 7 статей та 27 поправок, що не імplementовані безпосередньо в основний текст Конституції.

Поправки приймаються Конгресом – 2/3 голосів або спеціальним конституційним конвентом, після чого обов'язково повинні отримати схвалення 3/4 законодавчих зборів або конституційних конвентів штатів.

Глава держави – Президент, хоча відповідного терміна в Конституції немає. Водночас він є главою виконавчої влади: вважається, що всі органи виконавчої влади діють за повноваженнями, делегованими Президентом. Обирається шляхом непрямих виборів. Непрямий характер виборів Президента США полягає в тому, що громадяни обирають не безпосередньо Президента, а т. зв. виборщиків. Останні утворюють колегію, яка обирає Президента. Конституція передбачає процедуру імпичменту, зокрема щодо Президента, за результатами якої він може бути усунений з поста. Строк його повноважень – чотири роки, при цьому, згідно з поправкою XXII до Конституції (1951 р.), ніхто не може бути обраний на цю посаду більш як двічі. Віковий ценз для кандидатів у Президенти – 35 років, що стало прикладом для більшості конституцій інших держав.

Президентом може бути тільки громадянин, який народився у США і упродовж 14 років постійно проживав у країні. Водночас із Президентом обирається Віце-президент.

Законодавча влада. За Конституцією, вся законодавча влада належить Конгресу США, який складається із Сенату і Палати представників. Специфікою парламентської організації є наявність окремих повноважень у кожній палати Конгресу. Наприклад, Сенат має виключне право давати «пораду і згоду» щодо кандидатур, пропонованих Президентом на т. зв. федеральні посади, а також щодо ратифікації міжнародних договорів. Різними повноваженнями наділені палати у процесі реалізації процедури імпічменту тощо.

У Сенаті – 100 місць: по два члени обираються від кожного штату шляхом всенародного голосування на шість років, третина складу Сенату обирається щодва роки. Палата представників передбачає 435 місць, депутати обираються безпосередньо шляхом всенародного голосування на два роки.

Виконавчу владу здійснює Президент Сполучених Штатів. Президент очолює Кабінет (уряд), існування якого Конституцією прямо не передбачено. Членів Кабінету, як і керівників більшості інших органів виконавчої влади, Президент призначає за «порадою і згодою» Сенату. Відповідна процедура передбачає обговорення кандидатур у палаті й голосування сенаторів. Особливістю організації виконавчої влади є наявність численних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу Кабінету. Це стосується, насамперед, Адміністрації Президента США. Усі згадані органи діють самостійно під загальним керівництвом Президента. Це адміністративні (федеральні) агентства, президентські комісії тощо. Керівники деяких з них відіграють не менш важливу роль, ніж члени Кабінету.

Судова влада здійснюється Верховним судом і тими нижчими судами, що їх Конгрес може утворювати. Існує дві системи судів: федеральних і судів штатів. До системи федеральних судів належать: Верховний суд, апеляційні та окружні суди, а також спеціальні суди. До складу Верховного суду входить дев'ять суддів, одного з-поміж яких Президент призначає Головою. Суддів призначає безстроково Президент за «порадою і згодою» Сенату.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 50 штатів і федеральний округ Колумбія з розташованою в ньому столицею. США також належить низка

залежних територій: Американське Самоа, Пуерто-Рико, Віргінські острови та ін.

Влада в територіальних одиницях. Кожен штат має конституцію, якою визначено засади організації влади в штаті. Ці засади збігаються з визначеними для рівня федерації: законодавчу владу здійснює легіслатура (зазвичай однопалатна), виконавчу – обраний населенням губернатор, судову – верховний суд та інші суди штату. Конституція США визначила принцип розмежування компетенції між федерацією і штатами. Встановлено сферу виключної компетенції органів федерації, за межами якої існують повноваження органів штатів (сфера залишкових повноважень). Прийнято концепцію т. зв. повноважень, сенс якої полягає в тому, що всі нові предмети правового регулювання мають бути у віданні федерації. У США існує досить складний державно-територіальний устрій штатів, основними одиницями якого є каунті і громади. На всіх рівнях цього поділу здійснюється місцеве самоврядування. На засадах місцевого самоврядування організоване врядування у містах.

На замітку. Саме у США вперше введено посаду президента, з якою пов'язано чимало цікавих фактів історії цієї країни. Так, зокрема, мером Вашингтона є Президент США; Джордж Вашингтон був одногосно обраний Президентом США. Після нього найвизначнішу перемогу на виборах Президента здобув Джеймс Монро, отримавши 1820 р. всі мандати, окрім одного. Голосував проти лише виборщик від штату Нью-Гемпшир, оскільки хотів, щоб Джордж Вашингтон зберіг шанс бути єдиним в історії Президентом, обраним одногосно.

СУДАН

Республіка Судан

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 861 484 кв. км; населення – 34 млн осіб (враховуючи населення Південного Судану – 8 млн осіб); столиця – м. Хартум; офіційні (державні) мови – арабська, англійська. Девіз: «Перемога наша».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Національною комісією з конституційного перегляду, прийнята Національною асамблеєю 6 липня 2005 р., підписана Президентом і лідером повстанців; набула чинності 9 липня 2005 р. Це шоста Конституція країни.

Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 3/4 голосів у кожній палаті.

Глава держави – Президент, який також очолює уряд. Президент обирається всенародним голосуванням на п'ять років.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент – Національна легіслатура, що складається з Ради штатів (50 членів, які обираються парламентами штатів); та Національної асамблеї (450 членів: 60% обираються від географічно поділених виборчих округів, 25% – із списку жінок та 15% – за партійними списками). Строк повноважень обох палат парламенту – шість років.

Виконавча влада належить Президентові та урядові – Раді міністрів, яку формує та очолює глава держави.

Судова влада представлена Конституційним судом, Національним верховним судом та підпорядкованими йому національними апеляційними та іншими судами. Нагляд і контроль за судовою системою здійснює Національна комісія у справах судової системи. Правова система побудована на основі традицій ісламського права.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з дев'яти суддів, які призначаються Президентом за рекомендацією Національної судової комісії. Строк повноважень суддів – сім років.

Державно-територіальний устрій: 15 штатів (вілайятів). Південний Судан було проголошено незалежною суверенною державою, яка, таким чином, відділилася від Судану.

Влада в територіальних одиницях. Кожен із 15 штатів очолює відповідний губернатор, якого призначає Президент. Губернатори в межах штатів наділені значними повноваженнями в законодавчій та виконавчій сферах.

На замітку. На кордоні Судану і Єгипту є територія Бір-Тавіль площею понад 2000 кв. км, яка не належить жодній державі світу.

СУРИНАМ

Республіка Суринам

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 163 820 кв. км; населення – 550 тис. осіб; столиця – м. Парамарибо; офіційна (державна) мова – нідерландська. Девіз: «Правосуддя – Набожність – Вірність».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята 30 вересня 1987 р. за результатами референдуму. Її прийняття ознаменувало повернення до демократичного режиму після військової диктатури 1980-х років. Перша ж Конституція незалежного Суринаму була прийнята в 1975 р. за зразком Конституції Нідерландів.

Зміни до Конституції приймаються 2/3 від конституційного складу членів Національних зборів.

Глава держави – Президент, який разом із Віце-президентом обирається Національною асамблеєю кваліфікованою більшістю у 2/3 голосів, або, в разі неможливості одержання необхідної кількості голосів, упродовж двох голосувань Великою народною асамблеєю простою більшістю голосів строком на п'ять років без обмежень щодо переобрання. Велика народна асамблея складається із 893 представників національної (Національна асамблея), місцевих і районних рад.

Законодавча влада здійснюється однопалатною Національною асамблеєю, що складається з 51 представника, які обираються всенародним голосуванням на п'ятирічний строк.

Виконавча влада належить Президентові, Віце-президентові та урядові (Кабінету міністрів). Склад уряду затверджує Президент.

Судова влада. Судова система Суринаму складається із трьох кантональних судів як судів першої інстанції, та Високого суду правосуддя

як суду другої, апеляційної, інстанції. Справи про військові злочини розслідуються військовою поліцією і розглядаються Військовим судом, вироки якого можуть бути оскаржені у Високому суді. Найвища судова інстанція – Карибський суд справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається з Президента, Віце-президента та трьох членів, які призначаються строком на п'ять років за рекомендацією Національних зборів.

Державно-територіальний устрій: 10 районів.

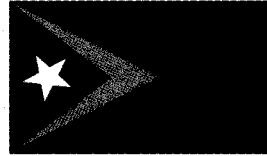
Влада в територіальних одиницях. Є два представницькі органи на регіональному рівні: районні та місцеві ради. Районна рада є вищим політико-адміністративним органом району. Місцева рада є вищою політико-адміністративною установою адміністративної юрисдикції. Відповідні ради обираються на основі загального, вільного, прямого і таємного голосування. У кожному районі утворюється також районна адміністрація, яка є виконавчим органом району. Адміністрація району складається з комісара та представників департаментів міністерств у цьому районі.

На замітку. Суринам перебував під управлінням Голландської Вест-Індської компанії до 1794 р., відтак був колонією Нідерландів. У 1954 р. Суринам отримав автономію у складі Королівства Нідерландів.

СХІДНИЙ ТИМОР

Демократична Республіка
Східний Тимор

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 14 874 кв. км; населення – 1 млн осіб; столиця – м. Ділі; офіційні (державні) мови – португальська, тетум. Девіз: «Єдність, дія, прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція набула чинності 20 травня 2002 р. Зміни й доповнення до Конституції приймаються 2/3 голосів парламенту. Зміни до Конституції можуть бути прийняті лише через шість років після дати публікації останніх змін.

Глава держави – Президент республіки, який обирається всенародним голосуванням на п'ятирічний строк. Президент є гарантом Конституції, забезпечує функціонування державних установ і, за потреби, може виступати посередником у вирішенні конфліктів між гілками влади. Він також наділений правом вето на акти, прийняті парламентом, правом розпуску парламенту та правом скликати всенародні вибори. Як глава держави Президент головує в Державній раді та Вищій раді оборони і безпеки.

Законодавчу владу здійснює однопалатний Національний парламент. Кількість місць може варіюватись від 52 до 65 членів. Склад парламенту обирається всенародним голосуванням за модифікованою системою пропорційного представництва на строк п'ять років.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів, яку очолює Прем'єр-міністр. Після проведення виборів до парламенту Президент призначає на посаду Прем'єр-міністра лідера партії більшості в новообраному парламенті. Інших членів уряду також затверджує Президент, але за пропозицією Прем'єр-міністра.

Судова влада. Відповідно до Конституції, судова система поділяється на три категорії: Верховний суд (один суддя має бути обраний Національним парламентом, інші – Верховною судовою радою) та інші суди загальної юрисдикції; Вищий адміністративний податковий суд і Суд аудиту та відповідні адміністративні суди першої інстанції; військові суди. Можуть діяти також арбітражні та морські суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 13 адміністративних районів, які, своєю чергою, діляться на підрайони, а ті – на громади («сукози»).

Влада в територіальних одиницях будується на засадах поєднання централізації та децентралізації. Конституція гарантує існування місцевого самоврядування для розв'язання локальних проблем громад без втручання з боку державних органів. У 13 адміністративних районах управління забезпечують призначені центральним урядом чиновники. У громадах («сукозах») функціонують виборні ради на чолі з головою. Строк їхніх повноважень становить шість років. Процес децентралізації, що триває досі, передбачає перетворення наявних підрайонів на муніципалітети з виборними представницькими самоврядними органами.

На замітку. У травні 2002 р. Східний Тимор став першою новою суверенною державою XXI ст.

СЬЕРРА-ЛЕОНЕ

Республіка Сьєрра-Леоне

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 71 740 кв. км; населення – 5,3 млн осіб; столиця – м. Фрітаун; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Єдність – Свобода – Справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція розроблена Комісією з конституційного перегляду, схвалена парламентом у липні 1991 р., прийнята на референдумі в серпні 1991 р., набула чинності 1 жовтня того ж року. Неодноразово вносилися зміни і доповнення. Це сьома Конституція в історії країни.

Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 2/3 голосів, для зміни деяких положень додатково вимагається проведення референдуму.

Глава держави – Президент, який обирається загальним, прямим, таємним голосуванням на п'ять років з правом переобрання на другий строк.

Законодавча влада. Однопалатний парламент є найвищим органом законодавчої влади в країні. Він складається із 124 депутатів, з яких 112 обираються всенародним голосуванням, а ще 12 – верховними вождями, обраними у відповідних адміністративно-територіальних одиницях. Строк повноважень членів парламенту – п'ять років.

Виконавча влада належить Президентові та урядові (Державні міністри), який він й очолює. Президент формує склад уряду та представляє його на затвердження парламенту. Уряд відповідальний перед Президентом.

Судова влада. Найвищою інстанцією є Верховний суд. Йому підпорядковуються апеляційні і високі суди. У вирішенні справ велику роль відіграє звичаєве право й думка вождів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: три провінції (Північна, Південна і Східна) та Західна область.

Влада в територіальних одиницях. На первинному рівні місцевого самоврядування в країні діють верховні вожді та ради вождів. Крім цього, діють відповідні ради, які підпорядковані центральним органам влади і наділені правом скасовувати рішення вождів.

На замітку. У січні 2002 р. в Сьєрра-Леоне відбулася урочиста церемонія спалення зброї з нагоди офіційного закінчення громадянської війни, що тривала упродовж 10 років. Проте країна досі є недостатньо стабільною та однією з найбідніших у світі.

ТАДЖИКИСТАН

Республіка Таджикистан

Загальні відомості. Географічне розташування - Азія. Площа - 143 100 кв. км; населення - 7 млн осіб; столиця - м. Душанбе; офіційна (державна) мова - таджицька. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 6 листопада 1994 р. за результатами всенародного референдуму. Зміни й доповнення до Конституції вносяться шляхом проведення всенародного референдуму.

Глава держави - Президент, який обирається шляхом загальних, прямих виборів на сім років з правом бути обраним повторно.

Законодавча влада. Меджлісі Олі, який складається з двох палат - Меджлісі Міллі (Національні збори) і Меджлісі Намояндагон (Палата представників). Строк повноважень обох палат парламенту - п'ять років. Депутати Меджлісі Намояндагон обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права таємним голосуванням. Склад Меджлісі Міллі формується так: 3/4 членів обираються непрямым шляхом таємним голосуванням на спільних зборах місцевих представницьких органів; 1/4 призначає Президент Республіки Таджикистан. Також кожен колишній президент є членом Меджлісі Міллі довічно, якщо він не відмовиться від використання цього права.

Виконавчу владу здійснює уряд, що складається з Прем'єр-міністра, його першого заступника і заступників, міністрів, голів державних комітетів. Прем'єр-міністра призначає на посаду Президент. Склад уряду затверджує Президент, але після схвалення Меджлісі Олі. Уряд складає свої повноваження перед новообраним Президентом.

Судова влада здійснюється Конституційним судом, Верховним судом, Вищим економічним судом, Військовим судом, Судом автономної області, судами областей, міста Душанбе, міст і районів, Економічним судом автономної області, економічними судами областей і міста Душанбе. Судді призначаються Президентом за рекомендацією Ради юстиції.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, який складається зі семи суддів. Один із суддів є представником автономної області. Судді Конституційного суду обираються строком на 10 років Меджлісі Міллі за поданням Президента.

Державно-територіальний устрій: дві області та одна автономна область, решта території поділяється на райони республіканського підпорядкування, адміністрування в яких здійснюється безпосередньо із столиці республіки.

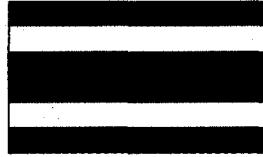
Влада в територіальних одиницях. Місцева влада складається з представницьких і виконавчих органів, які діють у межах своїх повноважень. Органом місцевої представницької влади в областях, містах і районах є Меджліс народних депутатів, яким керує голова. Строк повноважень Меджліс народних депутатів – п'ять років. Виконавчу владу на місцях здійснює представник Президента – голова області, міста чи району. Представницьку і виконавчу владу відповідних адміністративно-територіальних одиниць очолює голова.

На замітку. З 5 травня 1992 р. по 27 червня 1997 р. у країні тривала громадянська війна. Збитки, завдані господарству республіки за цей час, перевищили 10 млрд доларів. За обсягом ВВП на душу населення республіка посідає 43-тє місце в Азії, випереджаючи лише Бангладеш, Непал та Афганістан.

ТАЇЛАНД

Королівство Таїланд

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 513 115 кв. км; населення – 66,7 млн осіб; столиця – м. Бангкок; офіційна (державна) мова – тайська. Девіз: «Нація, Віра, Король».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція діє від 24 серпня 2007 р.

Глава держави – монарх (Король), який отримує владу в порядку спадкового престолонаслідування. Король є моральним лідером країни, легітимізує владу, виступає посередником між гілками влади в умовах політичної кризи. При Королі діє Таємна рада, яка консулює його з питань державного управління.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Національним зборам, що складаються зі Сенату та Палати представників.

Сенат діє в кількості 150 членів: 77 – обираються всенародним голосуванням, по одному представникові від кожної провінції; 73 – призначаються суддівським корпусом та представниками незалежних органів влади. Строк повноважень – шість років. Члени Сенату не можуть перебувати у складі політичної партії.

Палата представників складається із 500 членів: 375 – обираються всенародним голосуванням з 375 одномандатних округів, а 125 – обираються за пропорційною системою партійними списками. Строк повноважень Палати – чотири роки.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів (урядом), яку очолює Прем'єр-міністр разом із заступниками. Король затверджує Прем'єр-міністром, як правило, лідера більшості у Палаті представників. Прем'єр-міністр не може бути обраний більше ніж на два строки. Строк повноважень Прем'єр-міністра – чотири роки.

Судова влада здійснюється Конституційним судом, Верховним судом та Вищим адміністративним судом, а також підпорядкованими їм судами. Усіх суддів призначає на посаду монарх.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Його членів (дев'ять осіб) монарх призначає за попереднім узгодженням із Сенатом. До складу Конституційного суду входять судді Верховного та Вищого адміністративного судів, а також визначні діячі у правознавчій сфері.

Державно-територіальний устрій: 77 провінцій (чангватів), які поділяються на райони (ампе).

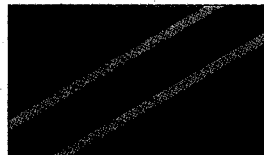
Влада в територіальних одиницях. На рівні місцевого самоврядування діють відповідні ради та мери, які обираються населенням у відповідних адміністративно-територіальних одиницях. Значну роль у регулюванні суспільних відносин в країні відіграють адміністрації великих міст.

На замітку. Таїланд – єдина країна в Південно-Східній Азії, яка ніколи не була нічиєю колонією. Король Таїланду Пхуміпон Адульядет (Рама ІХ) перебуває на троні з 9 червня 1946 р. Із чинних нині глав держав і зі всіх монархів в історії Таїланду він править найдовше.

ТАНЗАНІЯ

Об'єднана Республіка Танзанія

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 945 087 кв. км; населення – 42,7 млн осіб; столиця – м. Додома; офіційні (державні) мови – англійська та суахілі. Девіз: «Свобода і єдність».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційною комісією, схвалена 25 квітня 1977 р. парламентом, який на той час був наділений повноваженнями конституційних зборів; набула чинності 26 квітня 1977 р. До Конституції в 1984 р. було внесено значні зміни. Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 2/3 голосів. Деякі зміни вимагають схвалення 2/3 депутатів, що представляють континентальну Танзанію, і 2/3 представників парламенту Занзібару.

Глава держави – Президент, який разом із Віце-президентом обираються за одним бюлетнем шляхом проведення загальних прямих виборів строком на п'ять років. Можуть бути переобрані на другий строк.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам у складі 357 місць: 239 членів обираються всенародним голосуванням; 102 місця надаються жінкам, яких призначає Президент; п'ять місць належать представникам парламенту Занзібару; одне місце відведено для Генерального прокурора; Президент може призначати ще до 10 осіб. Строк повноважень депутатів парламенту – п'ять років. Законодавча влада Національних зборів не поширюється на територію Занзібару, де діє власний законодавчий та представницький орган – Палата представників у складі 50 членів, які обираються на загальних прямих виборах на п'ять років.

Виконавчу владу здійснює Президент, Віце-президент та уряд – Кабінет. Президент є Головою уряду та затверджує його склад з-поміж членів Національних зборів. Виконавчу владу на території Занзібару здійснює Президент, обраний населенням на його території. Його повноваження поширюються на внутрішні справи острова.

Судова влада представлена Постійною комісією з розслідування (офіційний омбудсмен); Апеляційного суду (складається з головного судді і чотирьох суддів); Високого суду (складається з Голови суду та 29 суддів, призначених Президентом; діє на постійній основі в усіх регіонах) як найвищої апеляційної інстанції; районними та первинними судами, які наділені обмеженою юрисдикцією. На Занзібарі діє своя судова система, найвищим органом в якій є Високий суд Занзібару.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Спеціальний конституційний суд, половину складу якого призначає уряд, а ще половину – парламент.

Державно-територіальний устрій: 26 регіонів. Об'єднана Республіка Танзанія є поєднанням колишніх держав – Танганьки та Занзібару.

Влада в територіальних одиницях. Виконавчу владу в регіонах очолюють комісари, яких призначає Президент. Органи місцевого самоврядування – це муніципальні та міські ради, які обираються населенням. Їх очолюють виконавчі офіцери – представники центральної влади. У регіонах створено комітети розвитку, які керують економічним, соціальним і культурним розвитком.

На замітку. Занзібар, який перебуває у складі Танзанії, відомий найкоротшою війною в історії. Це була війна між Великобританією та Султаном Занзібару, яка тривала всього 38 хвилин.

ТОГО

Республіка Того

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 56 785 кв. км; населення – 6 млн осіб; столиця – м. Ломе; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Праця, свобода, батьківщина».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція прийнята на референдумі 27 вересня 1992 р., декілька разів до неї вносилися зміни. Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом 4/5 голосів.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів таємним голосуванням на п'ять років з правом повторного обрання.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Національним зборам. Парламент складається з 81 депутата, які обираються всенародним голосуванням на п'ять років.

Виконавчу владу здійснює Рада міністрів на чолі з Прем'єр-міністром, який разом із Президентом затверджує склад уряду. Главу уряду призначає Президент.

Судова влада. Верховний суд є вищою інстанцією і для загальної, і для адміністративної юрисдикції. Він складається з двох палат: Судової та Адміністративної. Функціонують також суди нижчих ланок – апеляційні та суди першої інстанції. Поряд із цивільними судами діють військові трибунали.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з дев'яти членів, які призначаються на сім років з правом бути переобраними.

Державно-територіальний устрій: п'ять регіонів.

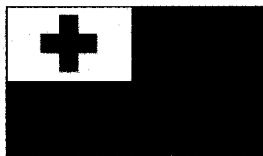
Влада в територіальних одиницях. На кожному адміністративно-територіальному рівні населення обирає відповідні ради, що здійснюють управлінські та представницькі функції. Також є території, які підвладні традиційним вождям, порядок обрання і компетенція яких визначається звичаями відповідної громади.

На замітку. Того була колонією Німеччини під назвою Тоголенд з 1885 р. і до захоплення її англо-французькими військами в 1914 р. Розділена між Великобританією і Францією за рішенням Ліги Націй 1922 р. Відтак англійський Тоголенд об'єднався в 1956-му з Ганою, а французький одержав незалежність як Республіка Того.

ТОНГА

Королівство Тонга

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 748 кв. км; населення – 119 тис. осіб; столиця – м. Нукуалофа; офіційні (державні) мови – тонганська та англійська. Девіз: «Бог і Тонга – моя спадщина».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	дуалістична	монархія

Конституція дарована народу країни Королем Тонга, набула чинності 4 листопада 1875 р. У 1967 р. та 1988 р. набули чинності вагомні зміни до Конституції.

Процедура внесення змін до Конституції передбачає схвалення відповідного закону парламентом тричі, після чого він має бути переданий Королю та схвалений ним після консультацій з Таємною радою і Кабінетом.

Глава держави – монарх (Король), який обіймає пост глави держави в порядку спадкового престолонаслідування. При монархові діє консультативний орган – Таємна рада у складі членів уряду та призначених монархом губернаторів острівних груп.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Законодавчій асамблеї у складі 26 місць: дев'ять членів обираються з-поміж 29 дворян Тонга, а 17 – на основі загальних, прямих, таємних виборів. Строк повноважень депутатів – чотири роки. Король має право розпустити парламент. Підстави розпуску парламенту Конституцією не передбачені, проте зазначено, що країна може функціонувати без парламенту щонайбільше рік.

Виконавчу владу здійснює Прем'єр-міністр та Кабінет (уряд), який він очолює. Прем'єр-міністра та Віце-прем'єр-міністра з числа депутатів парламенту затверджує монарх. Склад уряду формує Прем'єр-міністр та

затверджує монарх. Уряд відповідальний перед монархом, окремі міністри – перед парламентом.

Судова влада представлена Верховним судом (суддів якого призначає монарх), Апеляційним судом та поліцейськими магістратськими судами, земельними судами, військовими судами для сил безпеки і трибуналами – для поліції. На вершині судової системи знаходиться Апеляційний суд як остання апеляційна інстанція. Головного суддю та суддів вищих судів, котрі мають бути іноземцями, призначає Таємна рада.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: три адміністративні райони (острівні групи).

Влада в територіальних одиницях є централізованою. Виконавчу владу на місцях здійснюють губернатори, які призначаються монархом. Губернатори є членами Таємної ради та відповідальні перед Прем'єр-міністром.

На замітку. Незважаючи на перебування Королівства Тонга у складі (Британської) Співдружності націй, воно є єдиною монархією в Океанії, в якій главою держави є представник національної монархічної династії, а не Королева Великобританії.

ТРИНІДАД І ТОБАГО

Республіка Тринідад і Тобаго

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа 5 130 тис. кв. км; населення 1,2 млн осіб; столиця – м. Порт-оф-Спейн; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз «Разом ми прагнемо, разом ми досягаємо».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	республіка

Конституція прийнята в березні 1976 р., набула чинності 1 серпня 1976 р., зміни вносились 18 разів (останні – 2000 р.).

Глава держави – Президент, який обирається шляхом непрямих виборів виборчою колегією, до складу якої входять члени обох палат двопалатного парламенту, строком на п'ять років. Формально Президент призначає Прем'єр-міністра (парламентський спосіб формування уряду). Може призначити дострокові вибори до Палати представників за рекомендацією Прем'єр-міністра після висловлення Палатою недовіри Прем'єр-міністру чи уряду.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту: верхня палата – Сенат, нижня – Палата представників. Палата представників складається із 41 виборного депутата, строк повноважень яких становить п'ять років. Для обрання депутатів застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості. Сенат складається з 31 сенатора, яких призначає Президент: 16 – за рекомендацією Прем'єр-міністра, шість – за порадою лідера опозиції, дев'ять – незалежні сенатори, вибрані з-поміж видатних представників громадськості.

Виконавча влада належить Кабінету на чолі з Прем'єр-міністром, які відповідальні перед Палатою представників. Президент призначає на посаду Прем'єр-міністра лідера більшості в Палаті представників. Уряд працює за умови довіри до нього з боку нижньої палати парламенту.

Судова влада належить Верховному суду (вищий орган). Судову систему доповнюють також Високий суд і Апеляційний суд, районні та магістратські суди. Голова Верховного суду призначається Президентом після консультацій з Прем'єр-міністром та лідером опозиції. Інші судді призначаються Президентом за порадою Комісії із судових та правових питань. Країна визнає юрисдикцію Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: два острови – Тринідад та Тобаго. Тринідад поділяється на дев'ять регіонів та п'ять муніципалітетів. Тобаго з 1945 р. має статус самостійного графства.

Управління в територіальних одиницях. У Тринідаді діють органи місцевого самоврядування, які функціонують у регіональних корпораціях та муніципалітетах. Діє комісійна модель місцевого самоврядування, за якої представницький орган формує комісію з кількох членів, які керують справами корпорації чи муніципалітету. У Тобаго управління здійснює Палата асамблеї (формується жителями у 12 одномандатних виборчих округах).

***На замітку.** Країна складається із двох великих островів – Тринідаду і Тобаго, а також великої кількості дрібних островів. Більшість (96%) із 1,2 млн мешканців країни проживає на острові Тринідад.*

ТУВАЛУ

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 25 кв. км; населення – 11 тис. осіб; столиця – м. Фунафуті; офіційні (державні) мови – тувалуанська та англійська. Девіз: «Тувалу за Всемогутність».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція прийнята парламентом 15 липня 1986 р., набула чинності 1 жовтня 1986 р. Діє із змінами та доповненнями. Замінила першу після проголошення незалежності Конституцію 1978 р., розробниками якої були британські фахівці.

Зміни й доповнення до Конституції приймає парламент 2/3 голосів.

Глава держави – британський монарх. Його представляє Генерал-губернатор, який призначається з громадян Тувалу за пропозицією Прем'єр-міністра країни на основі його попередніх консультацій із парламентом.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту у складі 15 осіб, які обираються всенародним голосуванням на чотири роки. Парламент може бути розпущений главою держави у разі неспроможності обрати Прем'єр-міністра.

Виконавча влада формально належить британському монарху та здійснюється від його імені Генерал-губернатором. Фактично виконавчу владу здійснює Прем'єр-міністр та уряд, який він очолює. Уряд формується парламентським способом. Прем'єр-міністра та Віце-прем'єр-міністра обирає зі свого складу парламент. Інших членів уряду призначає Генерал-губернатор за пропозицією Прем'єр-міністра. Уряд відповідальний перед парламентом.

Судова влада здійснюється Високим судом (головний суддя відвідує країну двічі на рік для головування на його засіданнях; постанови суду можуть бути оскаржені в апеляційному суді, який засідає на Фіджі). Окрім того, на Тувалу є ще вісім нижчих острівних судів з обмеженою юрисдикцією.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять островів/районів.

Влада в територіальних одиницях є децентралізованою. На кожному острові (за винятком острова Ніулакіта, на який поширюється юрисдикція місцевої влади іншого острова) функціонують виборні ради, що складаються із шести радників (один з них є головою ради). Строк повноважень – чотири роки. Варто зауважити, що велике значення у формуванні та діяльності місцевих рад мають місцеві традиції.

***На замітку.** Тувалу – одна з найменших держав світу за кількістю населення, після неї у списку лише Ватикан і Науру. За песимістичними прогнозами, у недалекому майбутньому Тувалу може зникнути з політичної карти світу, якщо не буде вжито належних заходів. Річ у тому, що, на думку низки вчених, островам Тувалу загрожує затоплення через глобальне потепління.*

ТУНІС

Туніська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 164 150 кв. км; населення – 10 млн осіб; столиця – м. Туніс; офіційні (державні) мови – арабська, французька; офіційна (державна) релігія – іслам (сунізм). Девіз: «Порядок, свобода, справедливість».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята Національними установчими зборами 1 червня 1959 р. Є першою Конституцією держави. Діє зі змінами, що вносилися декілька разів.

Процедура внесення змін передбачає їх прийняття парламентом 2/3 голосів або на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом строком на п'ять років.

Законодавча влада належить однопалатній Конституційній Асамблеї у складі 217 осіб.

Виконавча влада здійснюється Прем'єр-міністром (якого призначає Президент) та урядом.

Судова влада. Судова система побудована за французьким зразком та представлена цивільними і кримінальними судами: Касаційним судом, апеляційними судами та судами першої інстанції. Діють також військові трибунали. Вищою інстанцією в системі судів є Касаційний суд. Верховний суд збирається лише у випадку державної зради, вчиненої членом уряду. Вищим органом адміністративної юстиції та контролю є Державна рада, до складу якої входять Адміністративний суд та Рахункова палата. У 1957 р. в Тунісі ліквідовано мусульманські суди. Суддів призначає Президент за рекомендацією Вищої ради магістратури.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, що складається з 11 членів, яких призначає глава держави.

Державно-територіальний устрій: 24 провінції, які поділяються на 264 делегації (райони). До складу останніх входять муніципалітети та сектори (сільські округи).

Влада в територіальних одиницях є відносно децентралізованою. Управління провінціями і делегаціями (районами) забезпечують губернатори, яких призначає Президент. Поряд з ними функціонують провінційні ради, що складаються із призначених урядом чиновників. Управління муніципалітетами та сільськими округами здійснюють виборні ради та мери.

На замітку. Досі в Тунісі було тільки два президенти – Хабібі Бургиба, який керував країною з 1956-го по 1987 р., та Зін ель-Абідін Бен Алі, який прийняв владу в 1987-му. Останній 14 січня 2011 р. був змушений полишити Туніс під тиском народного повстання.

ТУРЕЧЧИНА

Турецька Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія та Європа. Площа – 779 452 кв. км; населення – 75 млн осіб; столиця – м. Анкара; офіційна (державна) мова – турецька. Девіз: «Мир батьківщині, мир всьому світові».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція набула чинності за результатами референдуму від 7 листопада 1982 р. Декілька разів вносились зміни, зокрема референдумом від 21 жовтня 2007 р.

Зміни до Конституції приймаються парламентом 3/5 голосів, причому Президент наділений правом вето щодо них. Однак після повторного прийняття змін парламентом Президент може перешкодити набранню їх чинності тільки шляхом винесення цього питання на референдум.

Глава держави – Президент, який обирається на прямих виборах на п'ять років з правом бути переобраним вдруге. Віковий ценз для кандидатів у Президенти – 40 років. Глава держави репрезентує єдність нації, забезпечує дотримання Конституції, а також регулярне та гармонійне функціонування державних органів. Водночас він разом з Радою міністрів здійснює виконавчу владу. Серед повноважень Президента: право скликати парламент за необхідності, ініціювати референдуми щодо внесення змін до Конституції, здійснювати контроль за урядом або скликати його засідання під власним головуванням, скликати Раду національної безпеки і здійснювати над нею контроль, виконувати обов'язки Головнокомандувача збройних сил.

Конституцією передбачено інститут контрасигнування актів Президента Прем'єр-міністром або відповідними міністрами.

Законодавча влада належить Великим національним зборам у складі 550 депутатів, обраних шляхом загальних виборів за пропорційною системою. Строк повноважень парламенту – чотири роки. Віковий ценз для активного і пасивного виборчого права становить 18 і 30 років відповідно. За відсутність на засіданнях Великих національних зборів упродовж визначеного строку без поважних причин або без дозволу депутатів можуть позбавляти повноважень за рішенням парламенту. Парламент уповноважений здійснювати контроль за урядом, однією з форм якого є інтерпеляція.

Виконавча влада здійснюється Радою міністрів, яка формується за безпосередньою участю Президента, що призначає Прем'єр-міністра і приймає його відставку. Прем'єр-міністр має бути членом парламенту. За пропозицією Прем'єр-міністра Президент призначає і звільняє міністрів. Посада члена уряду є сумісною з мандатом депутата. Сформований склад уряду разом із запропонованою ним програмою має отримати довіру в парламенті (процедура інвеститури). Якщо уряд не в змозі отримати таку довіру або йому буде висловлено недовіру вже в період здійснення ним повноважень, Президент має право розпустити парламент після відповідних консультацій з його Головою.

Важливу роль у державному механізмі відіграє Рада національної безпеки, яку очолює Президент. До її складу на постійній основі входить Прем'єр-міністр, Начальник Генерального штабу, Міністр оборони, Міністр внутрішніх справ та інші високопосадовці. Пропозиції Ради уряд розглядає першочергово.

Судова влада у вищій інстанції представлена Вищим апеляційним судом, судді якого обираються спеціальним органом – Вищою радою суддів і прокурорів, у якій головує Міністр юстиції. Суддів Вищого військового апеляційного суду призначає Президент. Діють також Вищий військовий адміністративний суд, Державний суд, Рахункова Палата.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Відповідно до ст. 146 Конституції, Конституційний суд складається із 17 членів: трьох обирають Великі національні збори, а 14 – призначає Президент республіки. Строк повноважень – 12 років, склад Конституційного суду не може бути поновлений. Конституційний суд обирає Президента і двох Віце-президентів з числа своїх членів строком на чотири роки таємним голосуванням і абсолютною більшістю голосів. Вони можуть бути переобрані до кінця строку їхніх повноважень.

Державно-територіальний устрій: 81 провінція (іл), які поділяються на райони (кази) та підрайони (бусаки). До складу підрайонів входять громади (села).

Влада в територіальних одиницях є відносно децентралізованою. У кожній провінції діє призначений урядом губернатор. Водночас функціонують обрані населенням на п'ять років представницькі органи місцевого самоврядування – провінційні ради. Вони утворюють виконавчі органи – провінційні адміністративні ради.

Райони та підрайони є лише адміністративними одиницями, в яких здійснюють керівництво призначені центральним урядом представники державної адміністрації (каймакам), відповідальні перед губернатором, та адміністративні ради. У підрайонах працюють також призначені центральним урядом директори.

Управління громадами забезпечують місцеві ради та мери, які обираються населенням строком на п'ять років. У селах вищою посадовою особою є старости (мухтари), які обираються на загальних зборах села. На сільських загальних зборах також вирішуються інші важливі питання місцевого значення, обирається рада старійшин.

На замітку. Туреччина є своєрідною політичною, економічною та культурною ланкою між Європою та Азією. При цьому 97% її державної території географічно розташовано в Азії і лише 3% – в Європі.

ТУРКМЕНИСТАН

Республіка Туркменистан

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 488 100 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Ашгабат; офіційна (державна) мова – туркменська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція прийнята 18 травня 1992 р., зміни і доповнення вносилися неодноразово.

Закон про зміну Конституції вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше 2/3 встановленої кількості депутатів парламенту або більшість на всенародному референдумі.

Глава держави – Президент, який водночас очолює і виконавчу владу. Він є вищою посадовою особою Туркменистану, гарантом державної незалежності та нейтралітету країни, територіальної цілісності, дотримання Конституції і виконання міжнародних зобов'язань. Президент обирається всенародним голосуванням на п'ять років. Віковий ценз для кандидатів у Президенти – від 40 до 70 років.

Президент здійснює керівництво зовнішньою і внутрішньою політикою держави, наділений правом відкладального вето, розпуску парламенту, є Головнокомандувачем збройних сил, призначає референдум тощо. Президент може делегувати частину своїх повноважень голові парламенту. Натомість парламент може делегувати право прийняття законів з окремих питань Президентіві, але з наступним затвердженням парламентом.

Законодавча влада. Меджліс Туркменистану (парламент) є вищим представницьким органом, що здійснює законодавчу владу. Меджліс складається зі 125 депутатів, які обираються за територіальними виборчими округами з приблизно рівним числом виборців строком на п'ять

років. Право законодавчої ініціативи належить Президентові, депутатам Меджлису, Кабінету міністрів, Верховному суду.

Виконавча влада. Кабінет міністрів (уряд) є виконавчим і розпорядчим органом. Головою Кабінету міністрів є Президент. Уряд формується Президентом протягом місяця після обрання його на посаду і складає повноваження перед новообраним Президентом.

Судова влада представлена найвищою інстанцією – Верховним судом – та здійснюється Арбітражним судом, судами веляятів і міст з правами веляята, а також судами етрапів і міст з правами етрапа. Судді призначаються Президентом.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: п'ять провінцій (веляятів) та місто республіканського значення – Ашгабат. Провінції, своєю чергою, поділяються на етрапи та генгешліки.

Влада в територіальних одиницях. Місцеву владу у веляятах, містах з правами веляята, етрапах і містах з правами етрапа здійснюють місцеві представницькі (члени обираються громадянами відповідних адміністративно-територіальних одиниць строком на чотири роки) та виконавчі органи (хякіми відповідних адміністративно-територіальних одиниць, які призначаються Президентом та відповідальні перед ним); а у містах, етрапах, селищах, генгешліках – органи місцевого самоврядування – генгеші. Членів генгеша обирають безпосередньо громадяни строком на три роки.

***На замітку.** Великий вплив на державотворення Туркменістану здійснив перший Президент держави Сапармурат Ніязов, який керував нею до своєї смерті впродовж 1991–2006 рр. За цей час надзвичайно розвинувся культ особи С. Ніязова, якого в Туркменістані називали не інакше, як Туркменбаші («батько туркмен»).*

УГАНДА
Республіка Уганда

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 241 038 кв. км; населення – 35 млн осіб; столиця – м. Кампала; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «Для Бога і моєї країни».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Діє Конституція, прийнята 8 жовтня 1995 р., зі змінами від 2005 р. Це четверта Конституція країни. Процедура внесення змін є складною та різниться залежно від розділу, до якого вносяться зміни. Закон про внесення змін до Конституції має бути прийнятий не менш як 2/3 членів парламенту та затверджений (залежно від розділу) на референдумі або районними радами.

Глава держави – Президент, який очолює виконавчу владу, є Верховним головнокомандувачем збройних сил. Обирається шляхом загальних прямих виборів за мажоритарною системою абсолютної більшості на п'ять років. Президент призначає Віце-президента за згодою парламенту. Віце-президент виконує функції за дорученням Президента та заміщає його в разі відсутності.

Законодавча влада. Законодавчі функції виконує однопалатний парламент, до якого входять 375 депутатів: 238 обираються на загальних прямих виборах; 112 – жінки, обрані в результаті проведення прямих виборів; 25 обираються колегією виборців або ж делегуються від суспільних верств (10 – від збройних сил, 5 – від неповносправних, 5 – від молоді, 5 – від робітників). За рішенням Президента до парламенту можуть входити за посадою й інші особи. Строк повноважень парламенту – п'ять років.

Виконавча влада здійснюється Президентом та урядом. Склад уряду затверджує Президент зі складу обраних депутатів парламенту або

осіб, які відповідають кваліфікаційним вимогам депутата парламенту. Також є Прем'єр-міністр, який допомагає Президентові у здійсненні керівництва роботою уряду та контролю за його діяльністю. Уряд відповідальний перед Президентом.

Судова влада. Судова система включає в себе Верховний суд (вища судова інстанція), Апеляційний суд, Високий суд (перша інстанція щодо найважчих справ), магістратські суди. Функціонують також Трудовий суд і військові трибунали. Головний суддя (голова Верховного суду, адміністративний глава судової влади), а також інші судді вищих судів призначаються Президентом за рекомендацією Комісії судової служби і зі схвалення парламенту.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 112 районів, які поділяються на муніципалітети, міста і сільські округи.

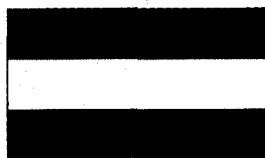
Влада в територіальних одиницях ґрунтується на принципі децентралізації. Органами влади в районах є виборні районні ради, які володіють правотворчими й управлінськими (виконавчими) повноваженнями. У муніципалітетах, містах і селах функціонують також виборні органи – ради.

На замітку. Іді Амін Дада є найвідомішим диктатором Уганди, який керував державою з 1971 р. по 1979 р. У серпні 1972-го Амін оголосив курс на «угандизацію». Спочатку була реквізована власність вихідців з Азії, а згодом і власність європейців. Більшість осіб, які мешкали в Уганді без місцевого громадянства, були видворені з країни.

УГОРЩИНА

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 93 030 кв. км; населення – 10 млн осіб; столиця – м. Будапешт; офіційна (державна) мова – угорська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція. 25 квітня 2011 р. прийнято нову Конституцію держави, яка набула чинності 1 січня 2012 р.

Глава держави – Президент, який виражає національну єдність і гарантує демократичне функціонування державних органів. Віковий ценз для кандидатів у Президенти – 35 років. Обирається Національними зборами. Для того, щоб бути обраним, кандидат у Президенти повинен набрати 2/3 голосів у першому турі або отримати підтримку простої більшості голосів у другому турі. Строк повноважень Президента – п'ять років. Президент є Командувачем збройних сил країни, призначає главу уряду, має право оголошувати стан облоги або надзвичайний стан. Він укладає міжнародні договори, акредитує і приймає послів, ініціює питання щодо проведення референдуму тощо. Президент може повернути прийнятий парламентом закон на повторний розгляд. За деяких умов він має право розпустити Національні збори, зокрема в разі їх фактичної нездатності обрати Прем'єр-міністра. Всі акти Президента контрасигнуються Прем'єр-міністром або іншим членом уряду.

Законодавча влада здійснюється Національними зборами у складі 386 осіб, які обираються населенням шляхом загальних, рівних і прямих виборів таємним голосуванням строком на чотири роки за змішаною виборчою системою. Національні збори обирають голову і його заступників. Віковий ценз для активного і пасивного виборчого права однаковий – 18 років. Національні збори здійснюють, насамперед, законотворчу діяльність. Законодавчою ініціативою наділений Президент, уряд, парламентські кабінети.

ти і кожний депутат парламенту. Прийняття найважливіших законів, безпосередньо визначених у самій Конституції, потребує підтримки не простої, а кваліфікованої (2/3) більшості голосів присутніх депутатів.

Виконавчу владу здійснює уряд. Процедура формування уряду починається з обрання Національними зборами Прем'єр-міністра за пропозицією Президента. Вибори Прем'єр-міністра відбуваються водночас з прийняттям урядової програми. Міністрів призначає і звільняє Президент за поданням Прем'єр-міністра. Роль Прем'єр-міністра – ключова в системі виконавчої влади. Уряд політично відповідальний за свою діяльність перед Національними зборами. Він регулярно подає парламентові звіти про свою роботу. Національні збори шляхом виголошення недовіри Прем'єр-міністру можуть відправити у відставку весь склад уряду.

Судова влада. Вищою судовою інстанцією є Курія (Голова Курії обирається Національними зборами, інших суддів обирає Президент за поданням Голови Національного управління судів – окремого адміністративного органу). Також діють регіональні апеляційні суди (судді призначаються Президентом).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, суддів якого строком на дев'ять років обирають Національні збори. Судді Конституційного суду висувуються спеціальним (номінаційним) комітетом, до якого входять представники партійних груп у парламенті.

Державно-територіальний устрій: 19 меде (областей), 23 міських округи (медеварош) і одна столична територія (фоварош).

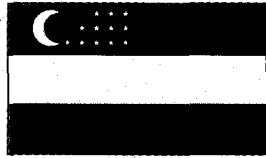
Влада в територіальних одиницях. На всіх рівнях державно-територіального устрою шляхом прямих виборів строком на чотири роки утворюються представницькі органи місцевого самоврядування. Останні формують у своєму складі кабінети або бюро, які є їх виконавчими органами.

На замітку. З 1949 р. держава мала офіційну назву «Угорська республіка», натомість Конституція 2011 р. закріпила нову офіційну назву держави – Угорщина.

УЗБЕКИСТАН

Республіка Узбекистан

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 447 400 кв. км; населення – 28 млн осіб; столиця – м. Ташкент; офіційна (державна) мова – узбецька. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція. Чинна Конституція прийнята 8 грудня 1992 р., зміни вносились неодноразово. Зміни й доповнення до Конституції вносяться законом, прийнятим не менш як 2/3 від загальної кількості депутатів обох палат парламенту або всенародним референдумом.

Глава держави – Президент Республіки Узбекистан, якого обирають громадяни Узбекистану на основі загального, рівного і прямого виборчого права таємним голосуванням строком на сім років.

Законодавча влада здійснюється Олій Мажлісом Республіки, що складається з двох палат – Законодавчої палати (нижня палата) і Сенату (верхня палата). Строк повноважень обох палат парламенту – п'ять років. Законодавча палата складається зі 150 депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права таємним голосуванням. Сенат складається із сенаторів, які обираються в рівній кількості – по шість осіб – від Республіки Каракалпакстан, областей та міста Ташкент таємним голосуванням на відповідних спільних засіданнях депутатів парламенту автономної республіки, представницьких органів державної влади областей, районів і міст, з числа цих депутатів. А 16 членів Сенату призначає Президент з-поміж найавторитетніших громадян з великим практичним досвідом та особливими заслугами.

Виконавча влада. Кабінет Міністрів – уряд. Кандидатуру Прем'єр-міністра пропонує політична партія, яка набрала найбільшу кількість депутатських місць на виборах в Законодавчу палату. Президент пропонує

її на розгляд і затвердження палатами парламенту республіки. Членів Кабінету міністрів затверджує Президент за поданням Прем'єр-міністра.

Судова влада. Судова система складається з Конституційного суду, Верховного суду (який є вищим органом судової влади у сфері цивільного, кримінального й адміністративного судочинства), Вищого господарського суду та нижчестоящих міжрайонних, районних, міських, військових та інших судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, члени якого обираються з-поміж фахівців у галузях політики і права. Конституційний суд обирається Сенатом за поданням Президента у складі Голови, заступника Голови та п'яти членів Конституційного суду, враховуючи представника від Автономної Республіки Каракалпакстан. Строк повноважень – п'ять років.

Державно-територіальний устрій: 12 областей, столичний округ, райони, міста, селища, кишлаки, аули, а також Автономна Республіка Каракалпакстан.

Влада в територіальних одиницях. Представницькими органами влади в областях, районах і містах (окрім міст районного підпорядкування, а також районів, що входять до складу міст) є кенгаші народних депутатів на чолі з хокімами. Строк повноважень кенгаша народних депутатів і хокімів – п'ять років. Представницьку і виконавчу владу на відповідній території очолює хокім області, району та міста. Органами самоврядування в селищах, кишлаках і аулах, а також у махаллях міст, селищ, кишлаків і аулів є збори громадян, що обирають на 2,5 року голову (аксакала) і його радників.

На замітку. До початку територіальної експансії Російської імперії в межах сучасного Узбекистану існувало три відомі державні утворення: Бухарський емірат, Кокандське і Хівинське ханства.

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа; площа – 603 700 кв. км; населення – 45,6 млн осіб; столиця – м. Київ; державна мова – українська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 28 червня 1996 р. Верховною Радою України (парламентом). Зміни було внесено Законом від 8 грудня 2004 р., який 30 вересня 2010 р. визнано неконституційним за рішенням Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття. Діє в редакції, що була чинною до 8 грудня 2004 р. – зі змінами, внесеними 1 лютого 2011 р. (стосувались строку повноважень виборних органів).

Процедура внесення змін є жорсткою. Стосовно усіх розділів, окрім I, III та XIII, вона передбачає попереднє схвалення законопроекту (подається Президентом або не менш як 1/3 народних депутатів України) більшістю від конституційного складу Верховної Ради України та остаточне прийняття закону на наступній черговій сесії не менш як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України. Законопроект про внесення змін до I, III та XIII розділів (подається Президентом або не менш як 2/3 народних депутатів України) після його прийняття не менш як 2/3 від конституційного складу парламенту затверджується всеукраїнським референдумом, що призначається Президентом України.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Строк повноважень – п'ять років з обмеженням права переобрання – не більше як два строки поспіль. Має представницькі повноваження, а також повноваження у сферах функціонування законодавчої, виконавчої

та судової влад. Є Верховним головнокомандувачем Збройних сил України, підписує міжнародні договори, володіє правом законодавчої ініціативи, підписує закони, має право вето, право розпуску парламенту, призначає Прем'єр-міністра (за згодою Верховної Ради України), міністрів (за поданням Прем'єр-міністра), голів місцевих державних адміністрацій, шість суддів Конституційного Суду, суддів загальних судів уперше (на перших п'ять років), утворює суди тощо.

Законодавча влада належить однопалатному парламенту – Верховній Раді України; складається із 450 народних депутатів (225 з яких обираються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в одномандатних округах, 225 – за пропорційною виборчою системою із закритими списками кандидатів від політичних партій). Строк повноважень – п'ять років.

Виконавча влада належить урядові – Кабінету Міністрів України на чолі із Прем'єр-міністром України. До складу Кабінету Міністрів також входять: Перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри. Прем'єр-міністр призначається Президентом України за згодою Верховної Ради, персональний склад Кабінету Міністрів – Президентом за поданням Прем'єр-міністра. Кабінет Міністрів відповідальний і перед Президентом, і перед Верховною Радою (за пропозицією не менш як 1/3 народних депутатів України парламент може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів та прийняти резолюцію недовіри більшістю від конституційного складу Верховної Ради України).

Судова влада здійснюється Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Система судів загальної юрисдикції охоплює місцеві, апеляційні суди, Вищий Спеціалізований Суд з розгляду цивільних та кримінальних справ, Верховний Суд України. Поряд із цим, функціонують системи спеціалізованих судів – адміністративних (головний орган – Вищий Адміністративний Суд) і господарських (головний орган – Вищий Господарський Суд України).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний Суд України, що складається з 18 суддів (по шість призначають Президент України, Верховна Рада України, З'їзд суддів України). Строк повноважень суддів Конституційного Суду – дев'ять років (без права повторного призначення на цю посаду).

Державно-територіальний устрій: 24 області, Автономна Республіка Крим, 490 районів, міста, райони в містах, селища, села. Два міста (Київ, Севастополь) мають спеціальний статус.

Управління в територіальних одиницях здійснюють і призначені центральним урядом чиновники, і органи місцевого самоврядування. В областях та районах управління забезпечують обласні (районні) державні адміністрації на чолі з головами, яких призначає Президент України. Функціонують також обласні та районні ради, які мають обмежену компетенцію (схвалення програм соціально-економічного розвитку, затвердження відповідних місцевих бюджетів тощо). У селах, селищах та містах управління забезпечують органи місцевого самоврядування: місцеві ради (виборні представницькі органи), сільські (селищні, міські) голови та виконавчі комітети сільських (селищних, міських) рад. Сільські (селищні, міські) голови обираються безпосередньо громадами, є їхніми представниками та очолюють відповідну місцеву (сільську, селищну, міську) раду, а також виконавчий комітет відповідної місцевої ради. Строк повноважень усіх виборних органів місцевого самоврядування – п'ять років.

На замітку. В Україні розпочато процес реформування Конституції. З цією метою у 2012 р. указом Президента було утворено Конституційну Асамблею як допоміжний орган при главі держави, який повинен розробити проект конституційних змін.

УРУГВАЙ

Східна Республіка Уругвай

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 176 215 кв. км; населення – 3 млн осіб; столиця – м. Монтевідео; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Воля або смерть».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція. Чинну Конституцію ухвалено 27 листопада 1966 р., вступила в дію 15 лютого 1967 р. У 1973–1985 рр., коли в країні панував військовий режим, вона не діяла. 26 листопада 1989 р. і 7 січня 1997 р. до неї вносилися зміни.

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних виборів строком на п'ять років. Одна й та сама особа може бути переобрана повторно лише через п'ять років після закінчення першого строку. Віковий ценз для кандидатів у Президенти визначено у 35 років. За одним списком з Президентом і на той самий строк обирається Віце-президент.

Законодавчу владу здійснює двопалатний парламент – Генеральна асамблея. До складу нижньої палати (Палати представників) входить 99 депутатів, які обираються шляхом загальних виборів за пропорційною системою на п'ять років. До складу верхньої палати (Сенату) входить 30 сенаторів, які також обираються строком на п'ять років, проте із застосуванням іншого різновиду пропорційної системи. Віце-президент має право голосу в Сенаті. Конституцією встановлено принцип несумісності мандата депутата або сенатора і посади в системі виконавчої влади. Кожна з палат Генеральної асамблеї за рішенням, прийнятим кваліфікованою більшістю у 2/3 голосів її складу, може припинити повноваження будь-якого зі своїх членів за «вчинки, що роблять його недостойним посади». За таких умов вакантні місця в пала-

тах посідають т. зв. резервні члени, визначені за результатами загальних виборів.

Виконавчу владу здійснює Президент республіки. Рада міністрів діє під керівництвом Президента. Склад уряду формує Президент зі схвалення парламенту. Президент бере участь у засіданнях Ради міністрів з правом голосу, який вважається вирішальним у разі голосування членів уряду порівну (т. зв. розкол голосів). Важливим повноваженням Ради є підготовка проекту державного бюджету й ініціювання його розгляду в Генеральній асамблеї.

Судова влада. Верховний суд є вищим судом загальної юрисдикції. До його складу входить п'ять суддів, призначених Генеральною асамблеєю строком на 10 років. Верховний суд здійснює управління всією судовою системою та призначає суддів інших судів загальної юрисдикції. Арбітражний суд є судом адміністративної юрисдикції і, зокрема, розглядає компетенційні спори в системі органів виконавчої влади.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

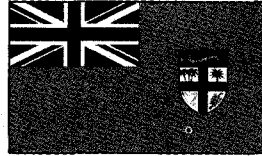
Державно-територіальний устрій: 19 департаментів.

Влада в територіальних одиницях. Населення кожного департаменту обирає строком на п'ять років представницький орган – департаментську хунту. На цей же строк обирають інтенданта, який виконує функції виконавчого органу місцевого (регіонального) самоврядування.

На замітку. Уругвай тривалий час був під контролем то Бразилії, то Аргентини. Тож уже після здобуття незалежності одні президенти, відповідно, орієнтувалися на Бразилію, інші – на Аргентину.

ФІДЖІ
Суверенна Демократична
Республіка Фіджі

Загальні відомості. Географічне розташування – Океанія. Площа – 18 330 кв. км; населення – 1 млн осіб; столиця – м. Сува; офіційні (державні) мови – англійська, фіджі. Девіз: «Бійся Бога та поважай Королеву».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція прийнята 25 липня 1997 р., набула чинності 28 липня 1998 р. Діє із змінами та доповненнями.

Глава держави, відповідно до Конституції, – Президент, який призначається на п'ять років Великою радою вождів. У 2007 р. Велика рада вождів була позбавлена своєї ролі у виборах Президента.

Законодавчу владу здійснює парламент у складі верхньої палати – Сенату (32 сенатори: 14 призначає Президент за погодження з Великою радою вождів, дев'ять – за порадою Прем'єр-міністра, вісім – за погодження з лідером опозиції, і одного – узгодивши з консулом залежної території) та нижньої – Палати представників (71 парламентарій: 23 місця відведено для етнічних фіджійців, 19 – для етнічних індійців, 3 – для інших етнічних груп, 1 – для представника ради залежної території, і 25 – відкриті місця (обираються шляхом загальних виборів)). Строк повноважень – п'ять років.

Виконавча влада належить Кабінету на чолі з Прем'єр-міністром, якого призначає Президент. Склад уряду затверджує Прем'єр-міністр зі складу парламентаріїв. Кабінет відповідальний перед парламентом.

Судова влада представлена Верховним судом (судді призначаються Президентом), Апеляційним судом, Високим судом і судами магістратур. Магістратські суди слухають більшість цивільних і кримінальних

справ. Високий суд розглядає справи про найсерйозніші злочини і скарги на порушення конституційних прав громадян, а також дає тлумачення Конституції, Апеляційний суд – апеляції на всі рішення Високого суду. Найвищою інстанцією є Верховний суд.

Судді Високого суду, а також судді Апеляційного і Верховного судів призначаються Президентом Фіджі за рекомендацією Комісії судової служби після консультації з Міністром юстиції та відповідним комітетом Палати представників.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: чотири округи та одна залежна територія. Округи поділяються на 14 провінцій, провінції – на райони (з центрами в містах) і села.

Влада в територіальних одиницях. На чолі округів, провінцій та залежної території перебувають комісіонери, яких призначає центральний уряд. У провінціях також функціонують провінційні ради (виборні строком на чотири роки органи на чолі з головами). Голови провінційних рад після їх обрання радами мають бути затверджені центральним урядом. Управління районами (міськими муніципалітетами) та селами здійснюють виборні органи (ради) та посадові особи (коро).

На замітку. Фіджі отримала незалежність від Великобританії 1970 р., після чого в країні зі сталою періодичністю відбулася низка державних переворотів.

ФІЛІППІНИ

Республіка Філіппіни

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 300 000 кв. км; населення – 100 млн осіб; столиця – м. Маніла; офіційні (державні) мови – філіппінська, англійська. Девіз: «Заради Бога, людей, світу та країни».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція була розроблена в 1986 р. Конституційною комісією, прийнята 2 лютого 1987 р. за результатами загальнонаціонального референдуму, набула чинності 11 лютого 1989 р. Зміни й доповнення до Конституції приймаються на всенародному референдумі.

Глава держави (а також виконавчої влади) – Президент. Ним може бути обрана лише та персона, яка є громадянином Філіппін за народженням, вміє читати і писати, є зареєстрованим виборцем, на момент виборів досягла 40-річного віку, а строк її проживання на території Філіппін безпосередньо до дня виборів становить не менше як 10 років. Також існує посада Віце-президента, який у випадках, передбачених Конституцією, виконує обов'язки Президента. Президент і Віце-президент обираються прямим народним голосуванням на шестирічний строк. Президент не може бути переобраний. Президент є Головнокомандувачем усіх збройних сил Філіппін.

Законодавча влада покладається на Конгрес Філіппін, який складається із Сенату і Палати представників, при цьому в деяких випадках народ уповноважений здійснювати законодавчу владу через законодавчу ініціативу і референдум. Сенат складається із 24 сенаторів, які обираються на всій території країни строком на шість років. До складу Палати представників може входити не більше ніж 250 членів, які всенародно обираються від кожного виборчого округу, а також з тих кандидатів, які, відповідно до закону, підлягають обранню через систему партійних спис-

ків національних, регіональних і секторальних партій або організацій. Члени Палати представників, обрані через систему партійних списків, становлять 20% від загальної кількості членів Палати, враховуючи тих, хто є в партійному списку.

Виконавча влада належить Президентові та уряду. Президент висуває кандидатури, і після затвердження Комісією з призначень службовців призначає глав адміністративних органів влади, послів та інших державних міністрів і консулів.

Судова влада покладається на Верховний суд (15 суддів призначаються Президентом за рекомендацією Ради суддів та адвокатів і служать до 70 років), Апеляційний суд, Апеляційний податковий суд, суди першої інстанції, а також Сандіган-баян (спеціально створений суд для розгляду справ, пов'язаних із корупцією державних чиновників). Вищою судовою інстанцією є Верховний суд, який здійснює також функції конституційного контролю. До його складу входять верховний суддя і 14 інших членів. Члени Верховного суду і судді нижчих судів призначаються Президентом зі списку кандидатів, що складається Радою суду та адвокатури.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 80 провінцій, 120 незалежних міст, дві автономні області; провінції поділяються на муніципалітети та барангаї.

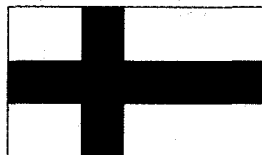
Влада в територіальних одиницях. Автономні області очолюють губернатори, законодавча влада належить регіональним законодавчим зборам. Провінції очолюють губернатори та ради, які обираються населенням відповідної провінції. Управління в містах та муніципалітетах здійснюють мери і ради, які обираються відповідно населенням міста чи муніципалітету. Барангаї очолюють капітани, а також ради, які обираються населенням відповідного барангаї. Строк повноваження рад, як правило, становить три роки. На місцях запроваджено принципи децентралізованого управління, органам влади надано широкі повноваження в галузі бюджетної, податкової політики тощо. Їх діяльність контролює Конгрес.

На замітку. Філіппіни – одна з найбільших держав у світі, яка не має сухопутного державного кордону.

ФІНЛЯНДІЯ

Фінляндська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 338 145 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Гельсінкі; офіційні (державні) мови – фінська, шведська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція розроблена Конституційним комітетом, 21 січня 1999 р. прийнята парламентом, 11 червня 1999 р. підписана Президентом, а набула чинності 1 березня 2000 р. Діє з наступними змінами й доповненнями.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються більшістю голосів з відкладенням для подальшого голосування на першій сесії парламенту нового скликання. Тоді законопроект приймається не менше як 2/3 загальної кількості поданих голосів.

Глава держави – Президент республіки, який обирається на основі прямого виборчого права з-поміж громадян-уродженців Фінляндії строком на шість років. Одна і та ж особа може бути Президентом не більше ніж два строки поспіль. Президент республіки приймає свої рішення на засіданні Державної ради. Самостійно Президент приймає рішення щодо затвердження/відставки Державної ради та її членів, проведення дострокових парламентських виборів, помилування тощо. Президент республіки є Головнокомандувачем Збройних сил Фінляндії.

Законодавча влада. Парламент – Едускунт – є однопалатним. Він складається з 200 депутатів, які обираються строком на чотири роки. Народні депутати обираються з дотриманням системи прямих і пропорційних виборів таємним голосуванням. Парламент обирає зі свого складу Голову та двох його заступників для кожної сесії. Парламент утворює на

строк повноважень свого скликання Велику комісію, Конституційну комісію, Комісію у закордонних справах, Комісію з фінансів, Ревізійну комісію та інші постійні комісії. Законопроект вноситься до парламенту під час роботи сесії парламенту або у вигляді урядової пропозиції, або з ініціативи депутата. До обов'язків Конституційної комісії належить перевірка конституційності законопроектів та інших питань, що надходять на її розгляд, а також відповідності законопроектів міжнародним конвенціям про права людини.

Виконавчу владу здійснює Державна рада, яка складається із Прем'єр-міністра та міністрів. Міністри повинні бути громадянами Фінляндії, «відомими своєю чесністю і умінням». Парламент обирає Прем'єр-міністра, якого Президент призначає на посаду. Інших міністрів призначає Президент за пропозицією обраного Прем'єр-міністра.

Державна рада після обрання зобов'язана без затримки в формі повідомлення довести свою програму до відома парламенту. У випадку, якщо Державна рада або Прем'єр-міністр втратили довіру парламенту, Президент зобов'язаний прийняти рішення про їх відставку. Державна рада гарантує виконання рішення Президента. Прем'єр-міністр керує діяльністю Державної ради і забезпечує суміщення підготовки і розгляду питань, що є у віданні Державної ради. Прем'єр-міністр веде спільні засідання Державної ради, представляє Фінляндію в Європейській Раді.

Судова влада. Судами загальної юрисдикції є Верховний суд, апеляційні суди і суди першої інстанції, що розглядають цивільні та кримінальні справи. Загальними адміністративними судами є Вищий адміністративний суд і територіальні адміністративні суди. Законом також можуть бути передбачені спеціалізовані суди, які здійснюють правосуддя у спеціально визначених категоріях справ.

Діє також Державний суд, який розглядає справи щодо обвинувачення вищих посадових осіб. До складу Державного суду входять Президент Верховного суду як голова, Президент Вищого адміністративного суду і три старші за службовим стажем президенти апеляційних судів, а також п'ять членів, обраних парламентом строком на чотири роки.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 19 регіонів, 74 субрегіони, 336 муніципалітетів (комун). Регіон Аландські острови наділений автономією.

Влада в територіальних одиницях. Управління в регіонах здійснюють регіональні ради. Регіональні ради переважно не є виборними. Вони складаються із представників муніципальних рад. Також утворено

шість державних регіональних адміністративних агенцій, що здійснюють здебільшого координаційно-наглядові функції в регіонах. Муніципальні утворення здійснюють управління на місцевому рівні і виступають основними самоврядними адміністративними одиницями країни. До муніципальних утворень належать виборні незалежні муніципальні ради, виконавчі комітети рад (утворені зі складу самої ради), виборні мери міст, а також керівники муніципалітетів.

Аландські острови – автономія у складі Фінляндії. Управління здійснює губернатор (як глава автономії), представницький виборний орган (лагтинг), який не підпорядкований парламенту Фінляндії (його компетенція визначається спеціальним законом). Строк повноважень лагтингу – чотири роки. Діє також уряд Аландських островів. Від автономії обирається представник до Едускунту.

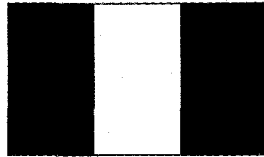

На замітку. Вірні Фінської євангельсько-лютеранської церкви та Фінської православної церкви платять церковні податки в розмірі 1-2% від доходів, з яких церкви фінансують благодійну діяльність. Близько 85% фінів належать до Євангельсько-лютеранської Церкви.

ФРАНЦІЯ

Французька Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 643 801 кв. км; населення – 65 млн осіб; столиця – м. Париж; офіційна (державна) мова – французька. Девіз: «Свобода, Рівність, Братерство».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція. На сьогодні у Франції діє Конституція, прийнята за результатами національного референдуму від 28 вересня 1958 р., набула чинності 4 жовтня того ж року. Була прийнята за ініціативою Шарля де Голля і замінила Конституцію 1946 р. Конституція діє зі змінами й доповненнями від 1962, 1992, 1993, 1996, 2000, 2008 років.

Зміни й доповнення приймаються обома палатами парламенту в ідентичній редакції та мають бути затверджені на референдумі. Однак проект перегляду Конституції не виноситься на референдум, якщо Президент вирішує передати його на розгляд парламенту, скликаного у форматі Конгресу: у цьому випадку проект перегляду вважається схваленим, якщо за нього буде подано більшість у 3/5 голосів.

Глава держави. Відповідно до Конституції, Президент стежить за дотриманням Конституції. Він забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування органів публічної влади, а також спадкоємність держави. Він є основним гарантом національної незалежності, цілісності території, дотримання міжнародних договорів. Президент обирається на п'ятирічний строк на мажоритарній основі загальним прямим голосуванням (право голосу мають усі громадяни після досягнення 18-річного віку). Ніхто не може обіймати президентську посаду більше ніж два строки поспіль.

Президент є Верховним головнокомандувачем збройних сил, представляє країну на міжнародній арені, призначає вищих цивільних і військових посадових осіб. Призначає Прем'єр-міністра, спільно з ним формує

уряд і припиняє повноваження останнього у разі його відставки. Президент головує на засіданнях Кабінету і затверджує його рішення. Президент має право розпуску парламенту з обов'язковим оголошенням дати позачергових виборів. Президент позбавлений права законодавчої ініціативи, але може видавати декрети й укази, що прирівнюються до законів, організовує референдуми з питань внутрішньої і зовнішньої політики. Президент має право відкладеного вето на рішення парламенту. Нарешті, Конституція надає Президентові надзвичайні повноваження в разі виникнення «серйозної і безпосередньої загрози» для територіальної цілісності країни і порушення «нормальної діяльності органів державної влади». Загалом, президентська влада у Франції – досить широка, чітких меж вона не має.

Законодавча влада. Як передбачено Конституцією республіки, парламент приймає закони, контролює діяльність уряду, дає оцінку всім напрямкам діяльності органів публічної влади в інтересах населення.

Парламент складається з Національних зборів і Сенату. Депутати Національних зборів, кількість членів якого не може перевищувати 577, обираються за мажоритарною системою прямим, загальним, рівним і таємним голосуванням на п'ятирічний строк. Голова Національних зборів, що представляє парламентську більшість, обирається на термін їхніх повноважень. Його основне завдання – забезпечувати нормальне функціонування нижньої палати. Порядок денний парламентських засідань визначає уряд, який тим самим контролює поточну діяльність Національних зборів. Розгляд і затвердження бюджету – основна можливість парламенту контролювати діяльність уряду, причому депутатам забороняється вносити пропозиції, які ведуть до зростання видаткової частини бюджету. Національні збори наділені правом домагатися відставки уряду. Процедура така: при відхиленні урядової програми загалом або окремого законопроекту уряд ставить питання про довіру; у відповідь нижня палата правомочна прийняти особливу резолюцію недовіри. За підтримки її не менше як 50% депутатів Кабінет зобов'язаний подати у відставку. Однак Президент має право, прийнявши відставку Прем'єр-міністра, тут же знову призначити його на цей пост. Або, навпаки, змістити Прем'єр-міністра, незважаючи на підтримку його більшістю парламентаріїв.

Сенат (верхня палата парламенту), кількість членів якого не може перевищувати 348, обирається шляхом непрямих виборів двоступеневим голосуванням і що три роки оновлюється на третину. Він забезпечує представництво адміністративно-територіальних утворень республіки. Сенат, на відміну від нижньої палати, не може припинити діяльність уряду. Щодо

прийнятих Національними зборами законів Сенат володіє правом відкладеного вето.

Виконавчу владу здійснює уряд – Рада міністрів. Уряд визначає і проводить політику нації. У його розпорядженні є адміністрація і збройні сили. Уряд відповідальний перед парламентом. Прем'єр-міністр здійснює керівництво Радою міністрів, відповідає за національну оборону та забезпечує виконання законів. Главу уряду призначає Президент. За пропозицією Прем'єр-міністра Президент затверджує склад Ради міністрів.

Судова влада. Судова система Франції складається з трьох рівнів судів: суди першої інстанції (районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди), Апеляційний суд і Касаційний суд. Існують спеціалізовані суди, які входять до трирівневої системи (наприклад, оскарження рішень спеціалізованих судів здійснюється у звичайних апеляційних і касаційних судах). Це т. зв. трибунали. Вони діють у сфері і цивільного, і кримінального права. У більшості цивільних судів діють не судді-професіонали, а судді, обрані чи призначені зі сфер, у яких виникають суперечки.

Вища рада магістратури вносить пропозиції щодо призначення суддів Касаційного суду, перших голів апеляційних судів та голів судів першої інстанції. Решта суддів призначається на підставі позитивного висновку Вищої ради магістратури. Суддів призначає Президент.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається з дев'яти членів, повноваження яких тривають дев'ять років і не підлягають відновленню. Конституційна рада оновлюється на третину що три роки. Трьох її членів призначає Президент, трьох – Голова Національних зборів, трьох – Голова Сенату. До Конституційної ради довічно входять колишні Президенти республіки. Конституційна рада стежить за правильністю обрання Президента, депутатів і сенаторів у разі оскарження, проведення всіх заходів референдуму.

Органічні закони до їх промудльгації, регламенти палат парламенту до початку їх застосування повинні бути представлені в Конституційну раду, яка дає висновок про їх відповідність Конституції. З цією ж метою закони до їх промудльгації можуть бути передані в Конституційну раду Президентом, Прем'єр-міністром, Головою Національних зборів, Головою Сенату, 60-ма депутатами або 60-ма сенаторами. До Конституційної ради також може подати запит Касаційний суд, якщо під час розгляду справи в суді буде виявлено, що закон чи його окремі положення не відповідають Конституції.

Державно-територіальний устрій: 22 метропольні регіони та п'ять заморських регіонів, 96 метропольних та п'ять заморських департаментів.

Кожен департамент поділяється на округи (загалом 329), які, своєю чергою, поділяються на 3883 кантони та 36 682 комуни (муніципалітети).

Влада в територіальних одиницях. Регіон – французька адміністративна одиниця першого порядку. Керівний орган регіону – регіональна рада, який обирається на шість років шляхом прямих виборів. Кожен регіон має також префекта регіону, якого призначає уряд. Його роль – бути представником держави й забезпечувати злагоджене функціонування децентралізованих служб, наприклад, координацію служб поліції.

Керівним органом департаменту є генеральна рада, склад якої обирається на загальних прямих виборах у кантонах строком на шість років. Її склад оновлюється на половину що три роки. У кожному департаменті є префект, якого призначає Президент. Префект виступає як представник уряду в департаменті.

Департаменти поділяються на численні округи, у кожен з яких призначається субпрефект. Вони мають сприяти роботі префекта свого департаменту.

Роль кантонів полягає в забезпеченні виборчої мережі. На кантональних виборах кожен кантон обирає свого представника до генеральної ради. У міській зоні до однієї комуни входить декілька кантонів. У сільській зоні один кантон найчастіше складається з декількох комун.

Муніципальний рівень адміністративного поділу є найнижчим у більшості випадків. Одна комуна (чи муніципалітет) відповідає території того чи іншого міста або села. До комуни може входити декілька кантонів, але вона може бути частиною лише одного округу. Керівним органом комуни є муніципальна рада, яка обирається на шість років. Головою ради та виконавчого органу ради є мер, який обирається з її складу.

На замітку. Чинна Конституція є чотирнадцятою за рахунком Конституцією Франції.

ХОРВАТІЯ

Республіка Хорватія

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 56 538 кв. км; населення – 4 млн осіб; столиця – м. Загреб; офіційна (державна) мова – хорватська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція. Чинна Конституція прийнята 22 грудня 1990 р. представницьким органом (Сабором), який почав виконувати функції парламенту. За цією Конституцією було запроваджено змішану республіканську форму державного правління та передбачено широкі повноваження Президента. У 1997, 2000 і 2001 роках до неї вносились зміни. Процедура внесення змін передбачає ухвалення відповідного закону більшістю у 2/3 загального складу парламенту.

Глава держави. Президент представляє державу всередині і за межами країни. Президента обирають шляхом загальних виборів строком на п'ять років. Одна й та сама особа може бути обрана лише двічі. Президент достроково усувається з поста за ініціативою Сабору в разі порушення Конституції. Рішення про його усунення приймає Конституційний суд, якщо за це проголосує 2/3 його складу. Президент здійснює більшість своїх повноважень за контрасигнуванням Прем'єр-міністра. При цьому він може скликати уряд на засідання з визначеним ним порядком денним. Згідно з Основним законом, Президент та уряд співпрацюють у визначенні і здійсненні зовнішньої політики та у сфері національної безпеки.

Законодавча влада здійснюється парламентом – Сабором, який є представницьким органом народу. До його складу входить не менше як 100 і не більше ніж 160 депутатів, обраних на чотири роки. Парламент

може бути розпущений за рішенням Президента, якщо не підтримає пропозиції про довіру урядові або упродовж 120 днів після внесення на його розгляд проекту державного бюджету не ухвалить відповідного закону. Рішення про розпуск Сабору Президент приймає після консультацій з керівниками парламентських фракцій і за контрасигнуванням з боку Прем'єр-міністра. Конституцією передбачено можливість його саморозпуску.

Основними функціями Сабору є законотворчість, прийняття державного бюджету і контроль за діяльністю уряду. Правом законодавчої ініціативи в Саборі наділені депутати, парламентські фракції, комітети й уряд. Президент не уповноважений повертати прийнятий парламентом закон на повторний розгляд, але він має право звернутися до Конституційного суду щодо конституційності вже чинного закону. Сабор може строком на один рік делегувати законодавче повноваження урядові (крім питань регулювання сфер конституційних прав і свобод, організації й діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування). З усіх питань, що належать до його компетенції, Сабор може призначати референдум. Головною формою парламентського контролю є інтерпеляція, за якою 1/10 частина від загальної кількості депутатів може звернутись до уряду або його окремих членів. Голови слідчих комісій Сабору призначаються зі складу парламентської опозиції.

Виконавчу владу здійснює уряд. До складу уряду входять: Голова, його заступники, міністри та інші члени. Президент може брати участь у засіданнях уряду – тоді він головує на цих засіданнях. Формування уряду починається з визначення Президентом кандидатури на посаду Прем'єр-міністра. Останній пропонує кандидатури на інші посади в уряді. Визначений склад уряду разом з урядовою програмою має отримати довіру Сабору (процедура інвеститури). Усі члени уряду складають присягу перед парламентом. Уряд відповідальний перед Президентом та перед парламентом на засадах солідарної й індивідуальної відповідальності.

Судова влада. Вищим судом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний суд. Голова Верховного суду призначається строком на чотири роки і звільняється Сабором за пропозицією Президента. Суддів Верховного і Конституційного суду строком на вісім років призначає Судова рада республіки, склад якої затверджує парламент. Судову владу здійснюють також районні і муніципальні суди (як суди загальної юрисдикції), суддів яких спочатку на п'ять років, а потім безстроково

призначає Судова рада республіки. Діють спеціальні торгові й адміністративні суди.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається з 13 суддів, які обираються парламентом Хорватії строком на вісім років з-поміж видатних юристів, особливо суддів, прокурорів, адвокатів й університетських професорів права.

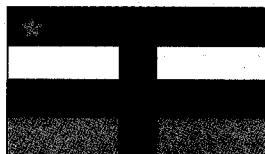
Державно-територіальний устрій: 20 жупанів, гради (міста) і громади.

Влада в територіальних одиницях є децентралізованою. У жупанах організоване регіональне самоврядування, а в містах і громадах – місцеве. Відповідні функції здійснюють представницькі та виконавчі органи регіонального і місцевого самоврядування.

*Незалежність Хорватії здобута в результаті війни,
що тривала з 1991 р. по 1995 р. проти союзної Югослав-
ської народної армії.*

ЦЕНТРАЛЬНО-АФРИКАНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 622 436 кв. км; населення – 5 млн осіб; столиця – м. Бангі; офіційні (державні) мови – французька та санго. Девіз: «Єдність, гідність, праця».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентська	республіка

Конституція затверджена на загальнонаціональному референдумі 5 грудня 2004 р., вступила в дію 27 грудня того ж року. Діє із змінами від 2010 р.

Проект закону про внесення змін і доповнень до Конституції вважається прийнятим, якщо одержав 3/4 голосів членів Національних зборів або якщо був затверджений на референдумі.

Глава держави – Президент, який обирається на основі прямого, вільного, рівного, загального і таємного голосування строком на п'ять років. Глава держави наділений широкими повноваженнями у сфері виконавчої влади.

Законодавча влада представлена однопалатними Національними зборами в кількості 105 місць, депутати обираються всенародним голосуванням на п'ятирічний строк.

Виконавча влада належить Президентові та Раді міністрів на чолі з Прем'єр-міністром. Президент призначає Прем'єр-міністра та затверджує склад уряду. Уряд наділений правом законодавчої ініціативи.

Судова влада. Правосуддя здійснюється Касаційним судом, Державною радою, Рахунковим судом, Трибуналом конфліктів, а також іншими судами і трибуналами. Поряд із цивільними діють військові суди. Вищим судом загальної юрисдикції є Касаційний суд, який складається із трьох палат: Кримінальної, Цивільної та комерційної, Соціальної. Вищим органом адміністративної юстиції є Державна рада, що виступає як апе-

ляційна і ревізійна інстанція для адміністративних трибуналів, інших органів адміністративної юстиції і Рахункового суду. Трибунал конфліктів є судовою установою з непостійною юрисдикцією. Він розглядає спори про компетенцію між юрисдикційними органами судового й адміністративного характеру.

Суддів призначає Президент за пропозиції Вищої ради магістратури.

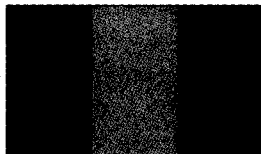
Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд у складі дев'яти суддів (трьох суддів призначає Президент, трьох – Спікер Національних зборів та трьох – представники судової влади). Строк їх повноважень – сім років без права бути призначеними повторно.

Державно-територіальний устрій: 14 префектур, дві економічні префектури та одна комуна.

Влада в територіальних одиницях. Префектури очолюють відповідні префекти, яких призначає Президент. Також діють виборні представницькі органи. Комуною визнається столична територія та прирівнюється у правах до префектури.

***На замітку.** 1 січня 1966 р. в Центрально-Африканській Республіці в результаті перевороту до влади прийшов один з найжорстокіших диктаторів Африки – полковник Жан-Бедель Бокасса. 4 грудня 1976 р. він проголосив себе імператором Бокассою I, утворивши Центрально-Африканську імперію, що проіснувала до 1979 р.*

Загальні відомості. Географічне розташування – Африка. Площа – 1 284 000 кв. км; населення – 10,1 млн осіб; столиця – м. Нджамена; офіційні (державні) мови – французька, арабська. Девіз: «Єдність, праця, прогрес».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	необмежена	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 31 березня 1996 р. на референдумі. Її проект було розроблено конференцією, членів якої призначала «Тристороння комісія» у складі представників політичних партій, влади та суспільства. Зміни вносились у 2005 р. на референдумі (стосувалися вилучення з Конституції положення про обмеження права обіймати посаду Президента більше ніж два строки поспіль).

Глава держави – Президент, який водночас очолює виконавчу владу. Обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на п'ять років. Має право призначати Прем'єр-міністра та членів Державної ради (уряду), володіє правом вето на закони, прийняті законодавчим органом, а також правом дострокового припинення повноважень законодавчого органу.

Законодавча влада належить Національній асамблеї – однопалатному законодавчому органу, що складається зі 188 депутатів, які обираються на основі загального виборчого права строком на чотири роки за змішаною системою (у 25 одномандатних та 34 багатомандатних округах). Національна асамблея скликається на дві чергові сесії щороку, право скликання позачергових сесій належить Прем'єр-міністрові. Очолює Національну асамблею Президент Національної асамблеї, який обирається депутатами на два роки. Повноваження Національної асамблеї можуть бути достроково припинені главою держави.

Виконавча влада належить Президентові та призначеному ним урядові – Державній раді – на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд повноважний працювати після затвердження програми його діяльності Національною асамблеєю. У разі відхилення Національною асамблеєю урядової програми двічі протягом року Президент має право розпустити законодавчий орган.

Судова влада складається з Конституційної ради, Верховного суду, Високого суду правосуддя, Апеляційного суду, кримінальних та магістратських судів. Верховний суд складається з Голови (призначається Президентом) та 15 суддів, які обираються Президентом і Національною асамблеєю пожиттєво. Згідно з Конституцією, Верховний суд має найвищу юрисдикцію в судових, адміністративних та фінансових питаннях. Верховний суд складається з трьох палат: Судової, Адміністративної та Рахункової. Особливим судовим органом є Високий суд правосуддя (ВСП), виняткову компетенцію якого становить розгляд справ проти Президента республіки і членів уряду, а також їхніх спільників у разі державної зради. Судді призначаються Президентом за рекомендацією Вищої ради магістратури.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційна рада, яка складається з дев'яти членів, призначених на посаду Президентом за пропозицією парламенту на дев'ять років без права на поновлення.

Державно-територіальний устрій чотирирівневий: складається з 22 регіонів, які поділяються на департаменти, останні діляться на суб-префектури та кантони.

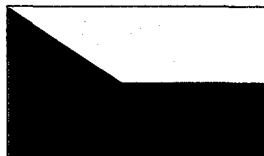
Управління в територіальних одиницях здійснюють призначені Президентом губернатори (у департаментах) та інші чиновники (у нижчих територіальних одиницях). Із 2005 р. планувалось сформувати представницькі органи в кантонах, проте досі цієї реформи не реалізовано.

На замітку. Незалежність від Франції здобуто 1960 р., що започаткувало багатолітній процес громадянських та міждержавних конфліктів за участю Лівії та Франції.

ЧЕХІЯ

Чеська Республіка

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 78 864 кв. км; населення – 10 млн осіб; столиця – м. Прага; офіційна (державна) мова – чеська. Девіз: «Правда переможе».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентсько-президентська	республіка

Конституція. Конституція Чехії розроблена ще до розпаду Чехословаччини. Була схвалена і прийнята 16 грудня 1992 р. Набула чинності відразу після поділу держави 1 січня 1993 р., діє з наступними змінами й доповненнями. Для прийняття змін і доповнень до Конституції необхідна згода 3/5 депутатів і 3/5 присутніх сенаторів.

Глава держави – Президент, який обирається парламентом на спільному засіданні палат строком на п'ять років. Висувати кандидата на посаду Президента мають право не менше ніж 10 депутатів або 10 сенаторів. Одна й та сама особа не може бути обрана Президентом на два строки поспіль. У порядку, передбаченому Конституцією, Президент наділений правом розпуску нижньої палати парламенту, брати участь у засіданні обох палат, призначати суддів Конституційного суду, його Голову та заступників Голови, призначати Голову та заступників Голови Верховного суду з-поміж його суддів, а також суддів усіх судів, наділений правом вето на закони, прийняті нижньою палатою парламенту, окрім конституційних законів. Також Президент представляє державу у зовнішніх відносинах та є Верховним командувачем її збройних сил.

Законодавча влада належить парламенту, який складається з двох палат – Палати депутатів і Сенату. Палата депутатів складається з 200 депутатів, які обираються на основі пропорційної виборчої системи загальним, рівним, прямим, таємним голосуванням строком на чотири роки. Сенат складається з 81 сенатора, які обираються на основі мажоритарної

системи виборів строком на шість років. Кожні два роки переобирається третина сенаторів.

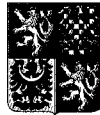
Виконавча влада. Вищий орган виконавчої влади – уряд республіки (Рада міністрів), який складається з Голови уряду (Прем'єр-міністра), заступників Голови уряду та міністрів. Рада міністрів відповідальна перед Палатою депутатів. Президент призначає Прем'єр-міністра, а за рекомендацією останнього – й інших членів уряду. Не пізніше ніж через 30 днів після свого призначення уряд повинен представити себе перед Палатою депутатів і просити про висловлення довіри.

Судова влада. Систему судів загальної юрисдикції представляє Верховний суд (вища інстанція), членів якого призначає Президент на невідзначений строк. Головним у другій ланці судів є Вищий адміністративний суд, який вирішує суперечності між державними органами, а також питання проходження державної служби, діяльності політичних партій тощо. Діють також відповідні обласні і районні суди загальної й адміністративної юрисдикції. Голова Вищого адміністративного суду та його заступник призначаються Президентом з погодження Сенату на 10 років.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд, що складається із 15 суддів, які призначаються Президентом за погодження Сенату на 10 років.

Державно-територіальний устрій: 13 областей (країв) та столичне місто Прага; області діляться на муніципалітети.

Влада в територіальних одиницях є децентралізованою. На рівні області діють ради і начальники областей, які обираються населенням на чотири роки. У муніципалітетах управління здійснюють виборні представницькі органи – муніципальні ради, їхні виконавчі комітети і мери (обираються радами з-поміж їхніх радників строком на чотири роки).

На замітку. Закарпатська Україна (Закарпаття) входила до складу Чехословаччини до липня 1945 р., а її герб – бурій ведмідь – був частиною герба Чехословаччини.

ЧИЛІ

Республіка Чилі

Загальні відомості. Географічне розташування – Південна Америка. Площа – 756 945 кв. км; населення – 16 млн осіб; столиця – м. Сантьяго; офіційна (державна) мова – іспанська. Девіз: «Через переконання чи силу».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентська	республіка

Конституція набула чинності 11 березня 1981 р. (діє зі змінами і доповненнями 1989, 1993, 1997 років).

Глава держави – Президент, який обирається шляхом загальних прямих виборів на чотири роки.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту – Національному конгресу. Верхня палата – Сенат, склад якого (38 сенаторів) оновлюється що чотири роки на основі загальних прямих виборів. Палата депутатів (120 депутатів) – нижня палата, члени якої обираються шляхом загальних прямих виборів на чотири роки.

Виконавча влада. Главою уряду є Президент, який і затверджує його склад.

Судова влада. Загальні суди охоплюють Верховний суд, апеляційні суди, суди великих позовів та місцеві суди. До спеціальних належать суди у справах неповнолітніх, трудові суди, військові суди в мирний час і чимало інших. Найвищою інстанцією судів загальної юрисдикції є Верховний суд Чилі (судді призначаються Президентом та затверджуються Сенатом зі списку кандидатів, що надається самим судом; Президент Верховного суду обирається що три роки з 20 членів суду).

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний трибунал (вісім членів: по два від Сенату, Палати депутатів, Верховного Суду і Ради національної безпеки). Строк повноважень – вісім років.

Державно-територіальний устрій: 15 регіонів, 51 провінція та 346 муніципалітетів.

Влада в територіальних одиницях є відносно децентралізованою. Управління регіонами та провінціями забезпечують губернатори, яких призначає центральний уряд. Поряд з ними функціонують виборні регіональні ради. Органами влади в муніципалітетах є виборні ради та мери, які обираються безпосередньо населенням (строк повноважень – чотири роки).

На замітку. У 1970 р. в Чилі Президентом було обрано Сальвадора Альєнде, який загинув під час путчу, організованого генералом Августо Піночетом у вересні 1973 р. Піночет запровадив диктаторський режим, що проіснував 17 років.

ЧОРНОГОРІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 13 812 кв. км; населення – 600 тис. осіб; столиця – м. Подгориця; офіційна (державна) мова – чорногорська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція. Чинна Конституція Чорногорії була прийнята парламентом 19 жовтня 2007 р. Прийнятий акт був офіційно проголошений Конституцією Чорногорії 22 жовтня 2007 р.

Пропозицію про внесення змін і доповнень до Конституції може подати Президент, уряд або не менше як 25 членів парламенту. Попередньо проект приймається більшістю у 2/3 голосів парламенту, далі – виноситься на публічне обговорення й остаточно приймається 2/3 голосів членів парламенту.

Глава держави – Президент, який обирається на основі загального і рівного виборчого права шляхом прямого і таємного голосування строком на п'ять років. Кандидат на посаду Президента має бути громадянином Чорногорії, який проживає в Чорногорії не менше 10 років за останні 15 років. Та сама особа може бути обрана Президентом максимум двічі.

Відповідно до Конституції, Президент Чорногорії представляє країну за кордоном, є Головнокомандувачем збройних сил, видає укази, призначає вибори до парламенту, пропонує на розгляд парламенту кандидата на посаду Прем'єр-міністра після консультацій з представниками політичних партій, представлених у парламенті, Голову та суддів Конституційного суду, омбудсмена тощо.

Законодавчу владу здійснює однопалатний парламент у складі 81 депутата, які обираються безпосередньо на основі загального і рівного виборчого права таємним голосуванням.

Парламент повинен бути розпущений, якщо він не зможе обрати уряд упродовж 90 днів від моменту, коли Президент Чорногорії вперше запропонував кандидатуру на посаду Прем'єр-міністра або тривалий час не виконує своїх обов'язків, встановлених законом.

Виконавча влада належить урядові, який складається з Прем'єр-міністра, одного або декількох віце-прем'єрів та міністрів. Прем'єр-міністр представляє уряд і керує його роботою. Президент представляє парламенті кандидата на посаду Прем'єр-міністра. Кандидат на посаду Прем'єр-міністра подає на розгляд парламенту свою програму і пропонує склад уряду. Парламент може висловити уряду недовіру, що має наслідком відставку уряду.

Судова влада. Судова система Чорногорії є автономною і незалежною. Верховний суд є найвищим судовим органом у країні. Він повинен забезпечувати єдине застосування законів підпорядкованими йому судами. Судді і голови судів нижчої ланки призначаються та звільняються з посади Судовою радою. Голова суду обирається строком на п'ять років.

Судова рада є автономним і незалежним органом, який забезпечує самостійність і незалежність судів і суддів.

Спеціалізований орган конституційного контролю – Конституційний суд. Він складається зі семи суддів. Судді призначаються Президентом строком на дев'ять років. Голова Конституційного суду обирається строком на три роки зі складу суддів Конституційного суду.

Державно-територіальний устрій: 21 муніципалітет.

Влада в територіальних одиницях. Відповідно до Конституції Чорногорії, право на місцеве самоврядування передбачає право громадян та органів місцевого самоврядування здійснювати регулювання й управління в деяких адміністративних справах у межах своєї відповідальності та в інтересах місцевого населення. Основною формою місцевого самоврядування є муніципалітети. Владу в муніципалітетах здійснюють муніципальні збори та муніципальний президент. Муніципальні збори приймають власний статут та правові акти, обов'язкові до виконання на території муніципалітету.

На замітку. 21 травня 2006 р. у Чорногорії відбувся референдум, на якому більшість населення висловились за незалежність від Сербії.

ШВЕЙЦАРІЯ

Швейцарська Конфедерація

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 41 293 кв. км; населення – 7 млн осіб; столиця – м. Берн; офіційні (державні) мови – німецька, французька, італійська і ретороманська. Девіз: «Один за всіх, і всі за одного».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
федеративна	конституційна	парламентська	республіка

Конституція. 29 травня 1874 р. була прийнята Конституція, яка заклала підвалини сучасного швейцарського федералізму. Ця Конституція з численними змінами діяла до кінця ХХ ст.

18 квітня 1999 р. за результатами референдуму прийнято нову Конституцію, яка набула чинності 1 січня 2000 р. За змістом цієї Конституції збережено запроваджену в ХІХ ст. форму державного правління, яку в юридичній теорії іноді визначають як директоріальну республіку.

Глава держави. У федеральній раді головує посадова особа, яка має титул Президента конфедерації. Його, як і Віце-президента уряду, обирають Федеральні збори з-поміж членів Федеральної ради строком на один рік. Повторне обрання на наступний рік не допускається. Президент конфедерації не є «класичним» главою держави: його статус зумовлений, насамперед, членством у Федеральній раді. Як член уряду, Президент очолює один з департаментів (міністерств).

Законодавча влада. Органом законодавчої влади є двопалатний парламент – Федеральні (Союзні) збори. Нижня палата – Національна рада – формується у складі 200 депутатів шляхом загальних виборів, що проводяться на основі пропорційної системи, строком на чотири роки. До складу верхньої палати – Ради кантонів – входить 46 депутатів; від кожного кантону обирається по два депутати, а від кожного напівкантону – по одному. Вибори до верхньої палати регулюються законодавчими органами самих кантонів, при цьому в більшості кантонів вони є прямими.

Віковий ценз для активного і пасивного виборчого права на виборах до обох палат парламенту однаковий – 18 років. Конституцією визначено принцип несумісності мандата депутата і посади члена уряду.

Законодавча ініціатива в парламенті належить членам кожної з палат, фракціям, комісіям парламенту, а також кантонам (їхнім законодавчим органам). Проект закону може бути винесений на референдум на вимогу 50 тисяч виборців (народна ініціатива) або восьми кантонів. Палати Федеральних зборів визнані такими, що «мають рівний статус» (ст. 148 Конституції). На спільних засіданнях палат приймаються рішення щодо обрання визначених посад, осіб та здійснюються деякі інші повноваження.

Виконавча влада. За Конституцією, уряд – Федеральна (Союзна) рада – є «керівною та виконавчою владою Союзу» (ст. 174). До її складу входить сім членів, які обираються Федеральними зборами строком на чотири роки після «кожного повного оновлення» нижньої палати парламенту. При формуванні Федеральної ради має бути врахований принцип представництва «місцевостей країни і мовних регіонів». Усі вакансії, що відкриваються у складі уряду протягом цих чотирьох років, відповідно заміщуються парламентом на період, який залишився до кінця строку повноважень обраного уряду. На практиці від одного кантону обирають не більше ніж одного члена ради. Члени уряду мають право брати участь у засіданнях Федеральних зборів та їхніх палат і надавати пропозиції з питань, що обговорюються. Особливою є й політична відповідальність уряду перед парламентом. Так, Федеральні збори не уповноважені приймати рішення про недовіру Федеральній раді й тим самим відправляти уряд у відставку. З іншого боку, згідно зі ст. 169 Конституції, Федеральні збори здійснюють «вищий нагляд за Федеральною радою і адміністрацією». При цьому парламент уповноважений «давати доручення» урядові. Звичайною практикою є щорічні звіти уряду під час чергової сесії парламенту. Відповідно, звіт розглядається у палатах, які з цього приводу ухвалюють рішення, обов'язкові для уряду. Тож уряд, по суті, виступає в ролі провідника політичної лінії парламентської більшості. Відсутність традиційних процедур політичної відповідальності уряду перед парламентом у цьому випадку не перешкоджає їхній взаємодії. Питання такої взаємодії вирішують шляхом узгодження позицій партійно-політичних сил, представлених у парламенті, і практичної реалізації їх в урядовій діяльності.

Судова влада. До судової системи входять федеральні суди і суди кантонів. Найвищим судом держави є Федеральний (Союзний) суд, члени якого обираються парламентом строком на шість років з правом повторного переобрання. До компетенції Федерального суду, який, передую-

сім, є судом загальної юрисдикції, входить також розгляд «публічно-правових спорів» між органами федерації та кантонів, між самими кантонами, а також скарг громадян щодо порушення їхніх конституційних прав. У кожному кантоні діє своя судова система, яка нерідко відрізняється від систем в інших кантонах.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 23 кантони. Три кантони поділяються на напівкантони (у зв'язку з чим в деяких джерелах подається кількість кантонів – 26). Кожен кантон має автономію щодо визначення власного адміністративного устрою. Тому він і різниться в різних кантонах. Більшість із них (15) поділяються на райони, що є територіальною основою для функціонування органів судової влади та представництв деяких виконавчих органів. Кантони (райони) діляться на громади.

Влада в територіальних одиницях. У кожному кантоні діє конституція, якою визначена система організації публічної влади на його території. Тому системи державної влади та місцевого самоврядування відмінні в різних кантонах. У більшості великих кантонів функціонують власні законодавчі та виконавчі органи (уряди). У найменших за територією і кількістю населення кантонах владні функції нерідко реалізуються на загальних зборах шляхом голосування.

У районах (у тих кантонах, де вони ще збереглися) управлінські функції здійснюють префекти, які є представниками урядів кантонів.

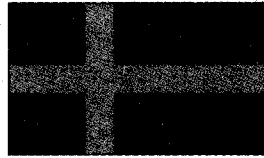
У комунах, як правило, функціонують міські збори (представницькі виборні органи) та ради (іноді їх називають муніципалітетами) на чолі з мером (виконавчі органи).

На замітку. Швейцарія – єдина у світі, хоча й формальна, конфедерація. Крім того, у Швейцарії розміщено найбільше штаб-квартир світових організацій.

ШВЕЦІЯ

Королівство Швеція

Загальні відомості. Географічне розташування – Європа. Площа – 449 964 кв. км; населення – 9 млн осіб; столиця – м. Стокгольм; офіційна (державна) мова – шведська; офіційна (державна) релігія – християнство (Лютеранська церква Швеції у 2000 р. із статусу державної була переведена у статус національної). Девіз: «За Швецію – крізь віки».

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція складається з чотирьох окремих документів: Акта про форму правління, ухваленого 1974 р., Акта про успадкування престолу 1810 р., Акта про свободу преси 1949 р. та Акта про свободу слова 1991 р. Крім того, є ще Акт про Риксдаг 1974 р., що посідає проміжне положення між Основним законом і звичаєвим правом.

Зміни й доповнення до Конституції приймаються парламентом у два етапи. Після прийняття першого рішення друге має бути прийняте парламентом нового скликання, але не раніше ніж через 10 місяців після внесення законопроекту про зміни до парламенту. Проект для остаточного затвердження на вимогу депутатів може бути винесений на референдум.

Глава держави – монарх. Порядок престолонаступництва встановлено в Акті про успадкування престолу, ухваленому 1810 р. Згідно зі ст. 1 Акта, старші за віком діти монарха та їхні старші за віком нащадки незалежно від статі мають переважне право на успадкування престолу. Глава держави не має реальної політичної влади й не бере участі в політичному житті. Згідно з Конституцією, він є главою держави, але виконує лише церемоніальні і представницькі функції. Одним із його офіційних обов'язків є відкриття щорічної сесії Риксдагу у вересні. Король не бере участі в роботі уряду, але може головувати на його засіданнях, і не підписує жодних постанов.

Законодавча влада належить парламенту – Риксдагу. З 1971 р. він є однопалатним і складається із 349 депутатів. Депутати Риксдагу

обираються на чотирирічний строк прямим голосуванням за принципом пропорційного представництва на основі загального виборчого права, яке мають усі громадяни з 18 років. Будь-який шведський громадянин, якому виповнилось 18 років, може бути обраний до Риксдагу.

Виборча система забезпечує розподіл місць між партіями відповідно до поданих за них голосів по всій країні. Пропорційність розподілу досягається не стільки в окремому виборчому окрузі, скільки в усій країні, яка розглядається як єдиний виборчий округ. Отже, окрім 310 місць, визначених за виборчими округами, ще 39 місць розподіляють за загальними результатами виборів по країні. Однак ці «загальні» 39 місць також заповнюють кандидати від партій відповідно до їхніх виборчих списків. У цьому правилі загальнонаціональної пропорційності є один виняток: правило квоти, мета якого – не допустити членства в Риксдазі представників занадто маленьких партій. Отже, щоб здобути право на представництво в Риксдазі, партія має набрати не менше 4% голосів у загальнонаціональному масштабі. Водночас партія, яка набрала 12% голосів у будь-якому виборчому окрузі, отримує визначену кількість місць, закріплених за цим округом, навіть якщо її результати голосування на загальнонаціональному рівні будуть меншими за необхідні 4%.

На строк своїх повноважень Риксдаг обирає зі свого складу Сальмана (Спікера), а також його заступників. Спікер виконує деякі функції, які в інших країнах, зазвичай, властиві главі держави, – вносить пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра, приймає відставку уряду, проводить консультації щодо призначення нового уряду.

Для розгляду й підготовки питань, пов'язаних із законодавчою діяльністю, депутати працюють у складі 15 постійних комітетів з різних напрямів: з питань Конституції (виконує функції, властиві Конституційному суду), у цивільних справах, з питань культури, оборони, освіти, охорони навколишнього природного середовища та сільського господарства, фінансів, у закордонних справах тощо. Також можуть бути утворені тимчасові комісії.

Перед Риксдагом за свою роботу безпосередньо відповідає уряд. Для ініціювання голосування щодо вотуму довіри урядові потрібно щонайменше 35 голосів, а для його відставки достатньо простої більшості.

У Швеції також існує окремий Саамський парламент, створений 1993 р. як представницький орган саамів, що відповідає за культурний і частково економічний розвиток саамського населення. Саамський парламент нараховує 31 депутата, є також державним органом управління.

Виконавча влада представлена урядом, який підзвітний Риксдагу. Формується він на основі партій, що перемогли на парламентських виборах. Повноваження на формування уряду і призначення міністрів отримує Прем'єр-міністр, який обирається парламентом після парламентських виборів. Міністерства виконують функції загального керівництва.

Практичну ж роботу виконують профільні урядові агентства, які також входять до складу уряду Швеції. За чисельністю персоналу та обсягами фінансування агенції і служби, як правило, значно переважають міністерства, яким вони підпорядковані. Кожне міністерство очолює міністр.

Судова влада. Судова система поділяється на дві паралельні та незалежні системи: суди загальної юрисдикції (*allmänna domstolar*) для кримінальних і цивільних справ, а також загальні адміністративні суди (*allmänna förvaltningsdomstolar*) для адміністративних справ. Кожна з цих систем має три рівні. Вищим органом у системі загальних судів є Верховний суд, адміністративних – Вищий адміністративний суд. Діє також низка спеціальних судів, які розглядають вузькоспеціалізовані справи (трудова, міграційні спори тощо). Спеціалізовані суди незалежні у своїх рішеннях, деякі з них належать до системи загальних чи адміністративних судів як окремі підрозділи. Спеціальні суди, як правило, утворюють одно- чи дворівневу систему. Діють також трибунали, що в організації своєї діяльності схожі до спеціалізованих судів.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 21 провінція (лен), які поділяються на комуни.

Влада в територіальних одиницях. До першого рівня місцевого управління належать комуни. На щабель вище муніципального рівня управління є регіональний рівень. Державну владу в кожному лені представляють губернатор та виконавчий орган, який він очолює, – правління лену. Губернаторів ленів призначає уряд на шестирічний строк. Членів правління призначає рада лену – ландстінг, виборчий орган регіонального рівня. Місцеве самоврядування у трьох ленах Швеції має свої особливості. Зокрема, на острові Готланд відсутній ландстінг, повноваження якого покладено на єдину існуючу там однойменну комуни. Сконе та Вестра Гьотланд мають підвищений ступінь регіональної автономії – їхні ландстінги користуються розширеними повноваженнями у сфері регіонального розвитку.

На замітку. Швеція була нейтральною державою в обох світових війнах.

ШРИ-ЛАНКА

Демократична Соціалістична
Республіка Шри-Ланка

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 65 610 кв. км; населення – 21,2 млн осіб; столиця – Шрі-Джаяварденапура-Котте; офіційні (державні) мови – сингальська, тамільська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави			
<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	президентсько-парламентська	республіка

Конституція прийнята 16 серпня 1978 р., набула чинності 31 серпня 1978 р., діє зі змінами і доповненнями.

Глава держави – Президент, який водночас є главою виконавчої влади та Верховним командувачем збройних сил. Обирається шляхом загальних виборів на шестирічний строк. Відповідальний перед парламентом, може бути усунений з поста в порядку імпичменту, якщо за це проголосувало понад 2/3 від загального складу законодавчого органу (за згодою Верховного суду). Президент має право скликати сесії парламенту та припиняти їх, право достроково припиняти повноваження парламенту.

Законодавча влада представлена однопалатним парламентом, який складається із 225 депутатів, що обираються шляхом загальних виборів за пропорційною виборчою системою з відкритими списками кандидатів у виборчих округах на шестирічний строк. Особливістю вказаної виборчої системи є те, що політична партія, яка перемогла на виборах у виборчому окрузі, одержує додаткове місце в парламенті.

Виконавча влада належить Президентові та уряду, який складається з призначених главою держави Прем'єр-міністра та міністрів. Прем'єр-міністр є лідером правлячої в парламенті політичної партії. Уряд відповідальний перед парламентом, який має право на вотум недовіри, у результаті чого Президент має сформувати новий склад уряду.

Судова влада складається з Верховного суду, Апеляційного суду, Високого суду та низки нижчих судів: районних, магістратських та судів першої інстанції. Верховний суд є найвищою судовою інстанцією у всіх категоріях справ. Його суддів, як і суддів Апеляційного суду, призначає на посади Президент.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: дев'ять провінцій, що, своєю чергою, діляться на 25 областей, а ті – на райони.

Управління в територіальних одиницях здійснюють дві системи органів – державної служби та місцевого самоврядування. У провінціях функціонують провінційні ради, які обираються шляхом прямих виборів на п'ятирічний строк. Лідер більшості такої ради є главою ради міністрів провінції. Поряд із цими органами працює провінційний губернатор, якого призначає Президент.

Державна служба функціонує в областях в особі обласних секретарів (урядових агентів), яких призначає центральний уряд. Кожна область поділяється на 5-16 районів, де також працюють призначені секретарі. На рівні сіл працюють сільські службовці і службовці з розвитку та сільського господарства. Поряд із ними функціонують також органи місцевого самоврядування – муніципальні, міські та районні ради, які обираються за пропорційною виборчою системою за відкритими списками кандидатів.

На замітку. Шри-Ланка здобула незалежність від Великобританії 1948 р., але стала повноцінною республікою лише 1972 р. Ці 24 роки країна мала назву Цейлон – за назвою однойменного острова, на якому вона розташована.

ЯМАЙКА

Загальні відомості. Географічне розташування – Північна Америка. Площа 10 991 кв. км; населення 2,7 млн осіб; столиця – м. Кінгстон; офіційна (державна) мова – англійська. Девіз: «З багатьох людей – єдиний народ».

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	перехідна	парламентська	монархія

Конституція була ухвалена 1962 р. спільним комітетом обох палат законодавчого органу Ямайки та введена в дію Актом про незалежність Ямайки, що був виданий британським парламентом у 1962 р.

Глава держави – британський монарх, проте фактично функції глави держави здійснює Генерал-губернатор, який призначається Короною за порадою Прем'єр-міністра.

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом, що складається із Сенату та Палати представників.

До складу Сенату входить 21 сенатор, яких призначає Генерал-губернатор: 13 сенаторів – за порадою Прем'єр-міністра та вісім – за порадою лідера опозиції. Палата представників складається із 60 депутатів, які обираються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в одномандатних округах.

Виконавча влада формально належить британській Королеві, проте на практиці реалізується Кабінетом на чолі з Прем'єр-міністром. Уряд формується парламентським способом. Прем'єр-міністр та міністри мають бути членами парламенту, причому щонайменше два і не більше як чотири члени уряду мають бути сенаторами.

Судова влада складається з чотирьох рівнів: Апеляційний суд (вищий суд апеляційної інстанції), Верховний суд (має необмежену юрисдикцію та засідає як окружний суд у кримінальних справах), суди

магістратів (розглядають цивільні та кримінальні справи, за винятком тяжких злочинів, функціонують у кожній громаді) та мирові судді (які розглядають дрібні цивільні справи та справи щодо незначних злочинних діянь). На територію держави поширюється юрисдикція Карибського суду справедливості.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: три графства, котрі поділяються на парафії (громади).

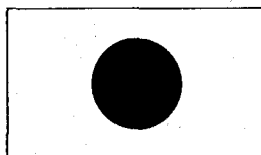
Управління в територіальних одиницях ґрунтується на принципі місцевого самоврядування, що організоване за англосаксонською моделлю.

У парафіях функціонують виборні представницькі органи – ради парафій, що формуються шляхом загальних прямих виборів на трирічний строк. До складу рад входять депутати Палати представників, обрані від відповідної парафії.

На замітку. У XVII ст., після іспано-британських конфліктів за острів, Ямайка стала осередком піратів, які тривалий час контролювали морські простори регіону.

ЯПОНІЯ

Загальні відомості. Географічне розташування – Азія. Площа – 377 727 тис. кв. км; населення – 127 млн осіб; столиця – м. Токіо; офіційна (державна) мова – японська. Девізу немає.

Основні конституційно-правові характеристики держави

<i>за державно-територіальним устроєм</i>	<i>за змістом правління</i>	<i>за найбільш впливовим суб'єктом державної влади</i>	<i>за формою правління</i>
унітарна	конституційна	парламентська	монархія

Конституція ухвалена в березні 1946 р.; оприлюднена 3 листопада 1946 р., набула чинності 3 травня 1947 р. Особливістю прийняття цього документа є та обставина, що його було прийнято парламентом та Далекосхідною комісією країн-переможниць.

Глава держави – Імператор, який, щоправда, не вважається «класичним» главою держави, а є, передусім, символом держави і єдності народу. Всі акти Імператора потребують поради й ухвали уряду, що реалізується через їх контрасигнування Прем'єр-міністром. Саме уряд, відповідно до Конституції, відповідальний за акти Імператора. Імператор має формальне право розпуску парламенту, хоча на практиці воно застосовується за безпосередньої участі уряду.

Законодавча влада належить парламенту, який складається з двох палат – Палати представників та Палати радників. Палата представників складається із 480 депутатів (300 обираються в одномандатних округах, 180 – на основі пропорційного представництва в 11 регіональних блоках, строком до чотирьох років). Палата радників складається з 242 членів (146 обираються в багатомандатних округах, а 96 – за пропорційною системою), строк повноважень – шість років. При цьому що три роки відбувається ротація половини складу Палати. Віковий ценз для кандидатів у члени Палати представників – 25 років, у члени Палати радників – 30 років. Відповідно до Конституції, парламент є вищим органом державної влади і єдиним законодавчим органом держави. Кожна з палат парламенту має контрольні функції щодо уряду.

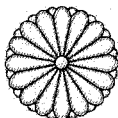
Виконавча влада здійснюється Кабінетом міністрів (урядом). Уряд очолює Прем'єр-міністр, що обирається Палатою представників з числа своїх членів та призначається Імператором (формально). Прем'єр-міністр призначає інших членів уряду, державних міністрів. Призначення та звільнення членів уряду, що здійснюються главою уряду, мають бути схвалені Імператором. Уряд є найбільш впливовим та активним органом виконавчої влади. Водночас, відповідно до Конституції, більшість членів уряду мають бути призначені з числа членів парламенту. Кабінет міністрів відповідальний перед парламентом. Прем'єр-міністр має право розпустити Палату представників у будь-який час за згодою Кабінету міністрів.

Судова влада складається з Верховного суду, вищих, територіальних, сімейних та первинних судів. У японській судовій системі Верховний суд наділений найширшими повноваженнями як вища судова інстанція, вищий орган конституційного нагляду. Голова Верховного суду Японії призначається Імператором за поданням уряду, інші судді – урядом самостійно.

Спеціалізований орган конституційного контролю не передбачений.

Державно-територіальний устрій: 47 префектур (1 столичний округ Токіо, 2 міські префектури – Кіото та Осака, 43 сільські префектури, 1 район Хоккайдо). Префектури діляться на округи і повіти (субпрефектури). Найнижчою ланкою територіального устрою є міські та сільські громади (муніципалітети).

Влада в територіальних одиницях ґрунтується на принципі місцевої автономії. У префектурах працюють губернатори (обираються населенням строком на чотири роки), які є представниками центральної влади, та представницькі органи – збори. У міських та сільських громадах (муніципалітетах) є органи місцевого самоврядування: обрані населенням мери (відповідальні за управління) та ради (представницькі органи). Строк їхніх повноважень – чотири роки.

На замітку. Японська імператорська династія ніколи не переривалась і є найстарішою з нині наявних безперервних спадкових монархій світу. Чинний імператор Акіхіто – прямиий нащадок першого імператора Дзімму, який заснував Японію 711 р.

**УЗАГАЛЬНЕНА ІНФОРМАЦІЯ
В ТАБЛИЦЯХ**

Класифікація держав за формою правління

Республіки			
• Австрія	• Гватемала	• Італія	• Македонія
• Азербайджан	• Гвінея	• Кабо-Верде	• Малаві
• Албанія	• Гвінея-Бісау	• Казахстан	• Малі
• Алжир	• Гондурас	• Камерун	• Мальдіви
• Ангола	• Греція	• Кенія	• Мальта
• Андорра	• Демократична Республіка	• Киргизія	• Маршаллові острови
• Аргентина	• Конго	• Китай	• Мексика
• Афганістан	• Джибуті	• Кіпр	• Мікронезія
• Бангладеш	• Домініка	• Кірибаті	• Мозамбик
• Бенін	• Домініканська Республіка	• КНДР	• Молдова
• Білорусь	• Еквадор	• КНР	• Монголія
• Болгарія	• Екваторіальна Гвінея	• Колумбія	• Намібія
• Болівія	• Еритрея	• Коморські острови	• Науру
• Боснія і Герцеговина	• Естонія	• Корея	• Непал
• Ботсвана	• Ефіопія	• Коста-Рика	• Нігер
• Бразилія	• Єгипет	• Кот-д'Івуар	• Нігерія
• Буркіна-Фасо	• Ємен	• Куба	• Нікарагуа
• Бурунді	• Замбія	• Лаос	• Німеччина
• В'єтнам	• Зімбабве	• Латвія	• Пакистан
• Вануату	• Ізраїль	• Ліберія	• Палау
• Венесуела	• Індія	• Ліван	• Панама
• Вірменія	• Індонезія	• Лівія	• ПАР
• Габон	• Ірак	• Литва	• Парагвай
• Гаїті	• Іран	• М'янма	• Перу
• Гайана	• Ірландія	• Маврикій	• Південний Судан
• Гамбія	• Ісландія	• Мавританія	• Польща
• Гана		• Мадагаскар	

		Монархії	
• Португалія	• Таджикистан	• Австралія	• Марокко
• Республіка Конго	• Танзанія	• Антигуа і Барбуда	• Монако
• Росія	• Того	• Багамські острови	• Нідерланди
• Руанда	• Тринідад і Тобаго	• Барбадос	• Нова Зеландія
• Румунія	• Туніс	• Бахрейн	• Норвегія
• Сальвадор	• Туреччина	• Беліз	• ОАЕ
• Самоа	• Туркменистан	• Бельгія	• Оман
• Сан-Марино	• Уганда	• Бруней	• Папуа – Нова Гвінея
• Сан-Томе і Принсіпі	• Угорщина	• Бутан	• Саудівська Аравія
• Сейшельські острови	• Узбекистан	• Ватикан	• Свазіленд
• Сенегал	• Україна	• Великобританія	• Сент-Вінсент і Гренадини
• Сербія	• Уругвай	• Гренада	• Сент-Кіттс і Невіс
• Сирія	• Фіджі	• Данія	• Сент-Люсія
• Сінгапур	• Філіппіни	• Іспанія	• Соломонові острови
• Словаччина	• Фінляндія	• Йорданія	• Таїланд
• Словенія	• Франція	• Камбоджа	• Тонга
• Сомалі	• Хорватія	• Канада	• Тувалу
• Судан	• ЦАР	• Катар	• Швеція
• Суринам	• Чад	• Кувейт	• Ямайка
• Східний Тимор	• Чехія	• Лесото	• Японія
• США	• Чилі	• Ліхтенштейн	
• Сьєрра-Леоне	• Чорногорія	• Люксембург	
	• Швейцарія	• Малайзія	
	• Шри-Ланка		

Класифікація держав за змістом правління

Конституційні держави		Перехідні	
• Австралія	• Мальта	• Азербайджан	• Домініканська Республіка
• Австрія	• Нідерланди	• Албанія	• Демократична Республіка Конго
• Андорра	• Німеччина	• Ангола	• Еквадор
• Бельгія	• Нова Зеландія	• Антигуа і Барбуда	• Ефіопія
• Болгарія	• Норвегія	• Аргентина	• Єгипет
• Боснія і Герцеговина	• Польща	• Афганістан	• Індія
• Великобританія	• Португалія	• Багамські острови	• Ірак
• Греція	• Румунія	• Бангладеш	• Іран
• Данія	• Сан-Марино	• Барбадос	• Йорданія
• Естонія	• Сінгапур	• Бахрейн	• Кабо-Верде
• Ізраїль	• Словаччина	• Беліз	• Казахстан
• Ірландія	• Словенія	• Бенін	• Камбоджа
• Ісландія	• США	• Білорусь	• Кенія
• Іспанія	• Туреччина	• Болівія	• Киргизія
• Італія	• Угорщина	• Ботсвана	• Кірибаті
• Канада	• Фінляндія	• Бразилія	• Колумбія
• Кіпр	• Франція	• Буркіна-Фасо	• Коморські острови
• Латвія	• Хорватія	• Бурунді	• Корея
• Литва	• Чехія	• Бутан	• Коста-Рика
• Ліхтенштейн	• Чорногорія	• Вануату	• Кувейт
• Люксембург	• Швейцарія	• Венесуела	• Лаос
• Македонія	• Швеція	• Вірменія	• Лесото
	• Японія	• Гаїті	• Ліберія
		• Гайана	• Ліван
		• Гватемала	• Лівія
		• Гренада	• Маврикій
		• Грузія	• Мадагаскар
		• Джибуті	• Малаві
		• Домініка	• Малайзія
			• Мальдіви

держави	Необмежені держави
<ul style="list-style-type: none"> • Марокко • Маршаллові острови • Мексика • Мікронезія • Молдова • Монако • Монголія • Намібія • Науру • Непал • Нігерія • Нікарагуа • Пакистан • Палау • Панама • Папуа – Нова Гвінея • ПАР • Парагвай • Перу • Південний Судан • Росія • Руанда • Сальвадор • Сан-Томе і Принсіпі • Свaziленд • Сейшельські острови 	<ul style="list-style-type: none"> • Сенегал • Сент-Вінсент і Гренадини • Сент-Кіттс і Невіс • Сент-Люсія • Сербія • Соломонові острови • Судан • Суринам • Східний Тимор • Таджикистан • Таїланд • Танзанія • Того • Тонга • Тринідад і Тобаго • Тувалу • Туніс • Уганда • Узбекистан • Україна • Уругвай • Фіджі • Філіппіни • Чилі • Шри-Ланка • Ямайка
	<ul style="list-style-type: none"> • Алжир • Бруней • В'єтнам • Ватикан • Габон • Гамбія • Гана • Гвінея • Гвінея-Бісау • Гондурас • Екваторіальна Гвінея • Еритрея • Ємен • Замбія • Зімбабве • Індонезія • Камерун • Катар • Китай • КНДР • Конго • Кот-д'Івуар • Куба • М'янма • Мавританія • Малі • Мозамбік • Нігер • ОАЕ • Оман • Самоа • Саудівська Аравія • Сирія • Сомалі • Сьєрра-Леоне • Туркменистан • ЦАР • Чад

Класифікація держав за найбільш впливовим суб'єктом влади

Парламентські держави		Президентські держави	
• Австралія	• Маврикій	• Азербайджан	• Кот-д'Івуар
• Австрія	• Мальта	• Алжир	• Ліберія
• Албанія	• Македонія	• Ангола	• Мавританія
• Андорра	• Малайзія	• Аргентина	• Мадагаскар
• Антигуа і Барбуда	• Маршаллові острови	• Афганістан	• Малаві
• Багамські острови	• Науру	• Бенін	• Малі
• Бангладеш	• Нідерланди	• Болівія	• Мальдіви
• Барбадос	• Німеччина	• Бразилія	• Мексика
• Беліз	• Нова Зеландія	• Бурунді	• Мозамбік
• Бельгія	• Норвегія	• Венесуела	• Нігер
• Вануату	• Папуа – Нова Гвінея	• Габон	• Нігерія
• Великобританія	• ПАР	• Гамбія	• Нікарагуа
• Гренада	• Самоа	• Гана	• ОАЕ
• Греція	• Сан-Марино	• Гватемала	• Палау
• Данія	• Сент-Вінсент і Гренадини	• Гвінея	• Парагвай
• Естонія	• Сент-Кіттс і Невіс	• Гондурас	• Перу
• Ефіопія	• Сент-Люсія	• Демократична Республіка Конго	• Південний Судан
• Ізраїль	• Словаччина	• Джибуті	• Республіка Конго
• Індія	• Словенія	• Домініканська Республіка	• Сальвадор
• Ірландія	• Соломонові острови	• Еквадор	• Сенегал
• Іспанія	• Таїланд	• Екваторіальна Гвінея	• Сейшельські острови
• Італія	• Тринідад і Тобаго	• Еритрея	• Сирія
• Кабо-Верде	• Тувалу	• Ємен	• Судан
• Камбоджа	• Угорщина	• Замбія	• Суринам
• Канада	• Швейцарія	• Індонезія	• США
• Латвія	• Швеція	• Камерун	• Сьєрра-Леоне
• Лесото	• Ямайка	• Кіпр	• Танзанія
• Литва	• Японія	• Колумбія	• Того
• Ліван		• Коморські острови	• Туркменистан
• Ліхтенштейн		• Коста-Рика	• Уганда
• Люксембург			• Уругвай
			• ЦАР
			• Чилі

Змішані (дуалістичні) держави	Монархічні держави	Соціалістично-пар- тійні та інші
<ul style="list-style-type: none"> • Бахрейн • Білорусь • Болгарія • Боснія і Герцеговина • Ботсвана • Буркіна-Фасо • Бутан • Вірменія • Гаїті • Гайана • Гвінея-Бісау • Грузія • Домініка • Єгипет • Зімбабве • Ірак • Ісландія • Йорданія • Казахстан • Кенія • Киргизія • Кірибаті • Корея • Кувейт • Лаос • Марокко • Молдова • Монако • Монголія • Мікронезія • М'янма • Намібія • Непал • Пакистан • Панама • Польща • Португалія • Росія • Руанда • Румунія • Сан-Томе і Принсіпі • Свазіленд • Сербія • Сінгапур • Сомалі • Східний Тимор • Таджикистан • Тонга • Туніс • Туреччина • Узбекистан • Україна • Фіджі • Філіппіни • Фінляндія • Франція • Хорватія • Чад • Чехія • Чорногорія • Шри-Ланка 	<ul style="list-style-type: none"> • Бруней • Ватикан • Катар • Оман • Саудівська Аравія 	<ul style="list-style-type: none"> • В'єтнам • Китай • КНДР • Куба • Іран • Лівія

Класифікація держав за державно-територіальним устроєм

				Унітарні держави
• Азербайджан	• Вірменія	• Ємен	• Куба	
• Албанія	• Габон	• Замбія	• Кувейт	
• Алжир	• Гаїті	• Зімбабве	• Лаос	
• Ангола	• Гайана	• Ізраїль	• Латвія	
• Андорра	• Гамбія	• Індонезія	• Лесото	
• Антигуа і Барбуда	• Гана	• Іран	• Литва	
• Афганістан	• Гватемала	• Ірландія	• Ліберія	
• Багамські острови	• Гвінея	• Ісландія	• Ліван	
• Бангладеш	• Гвінея-Бісау	• Іспанія	• Лівія	
• Барбадос	• Гондурас	• Італія	• Ліхтенштейн	
• Бахрейн	• Гренада	• Йорданія	• Люксембург	
• Беліз	• Греція	• Кабо- Верде	• М'янма	
• Бенін	• Грузія	• Казахстан	• Маврикій	
• Білорусь	• Данія	• Камбоджа	• Мавританія	
• Болгарія	• Демократична Республіка Конго	• Камерун	• Мадагаскар	
• Болівія	• Джибуті	• Катар	• Македонія	
• Ботсвана	• Домініка	• Кенія	• Малаві	
• Бруней	• Домініканська Республіка	• Киргизія	• Малі	
• Буркіна-Фасо	• Екватор	• Китай	• Мальдіви	
• Бурунді	• Екваторіальна Гвінея	• Кіпр	• Мальта	
• Бутан	• Еритрея	• Кірибаті	• Марокко	
• В'єтнам	• Естонія	• КНДР	• Маршаллові острови	
• Вануату	• Єгипет	• Колумбія	• Мозамбік	
• Ватикан		• Корея	• Молдова	
• Великобританія		• Коста- Рика	• Монако	
		• Кот- д'Івуар		

			Федеративні держави
<ul style="list-style-type: none"> • Монголія • Намібія • Науру • Нігер • Нідерланди • Нікарагуа • Нова Зеландія • Норвегія • Оман • Палау • Панама • Папуа – Нова Гвінея • Парагвай • Перу • Південний Судан • Польща • Португалія • Республіка Конго • Руанда • Румунія • Сальвадор • Самоа • Сан-Марино • Сан-Томе і Принсіпі 	<ul style="list-style-type: none"> • Саудівська Аравія • Свазіленд • Сейшельські острови • Сенегал • Сент-Вінсент і Гренадини • Сент-Люсія • Сербія • Сирія • Сінгапур • Словаччина • Словенія • Соломонові острови • Сомалі • Суринам • Східний Тимор • Сьєрра-Леоне • Таджикистан • Таїланд • Танзанія • Того • Тонга • Тринідад і Тобаго • Тувалу 	<ul style="list-style-type: none"> • Туніс • Туреччина • Туркменистан • Уганда • Угорщина • Узбекистан • Україна • Уругвай • Фіджі • Філіппіни • Фінляндія • Франція • Хорватія • ЦАР • Чад • Чехія • Чилі • Чорногорія • Швеція • Шри-Ланка • Ямайка • Японія 	<ul style="list-style-type: none"> • Австралія • Австрія • Аргентина • Бельгія • Боснія і Герцеговина • Бразилія • Венесуела • Ефіопія • Індія • Ірак • Канада • Коморські острови • Малайзія • Мексика • Мікронезія • Непал • Нігерія • Німеччина • ОАЕ • Пакистан • ПАР • Росія • Сент-Кіттс і Невіс • Судан • США • Швейцарія

Класифікація держав за структурою парламентів

Держави з однопалатними парламентами			
• Азербайджан	• Замбія	• Мальта	• Сент-Вінсент Гренадини
• Албанія	• Ізраїль	• Маршаллові острови	• Сербія
• Ангола	• Ірак	• Мікронезія	• Сирія
• Андорра	• Іран	• Мозамбік	• Сінгапур
• Бангладеш	• Ісландія	• Молдова	• Словаччина
• Бенін	• Кабо-Верде	• Монако	• Словенія
• Болгарія	• Кенія	• Монголія	• Соломонові острови
• Ботсвана	• Киргизія	• Науру	• Сомалі
• Бруней	• Китай	• Непал	• Суринам
• Буркіна-Фасо	• Кіпр	• Нігер	• Східний Тимор
• В'єтнам	• Кірибаті	• Нікарагуа	• Сьєрра-Леоне
• Вануату	• КНДР	• Німеччина	• Танзанія
• Ватикан	• Коморські острови	• Нова Зеландія	• Того
• Венесуела	• Корея	• Норвегія	• Тонга
• Вірменія	• Коста-Рика	• ОАЕ	• Тувалу
• Гайана	• Кот-д'Івуар	• Панама	• Туніс
• Гамбія	• Куба	• Папуа – Нова Гвінея	• Туреччина
• Гана	• Кувейт	• Перу	• Туркменистан
• Гватемала	• Лаос	• Португалія	• Уганда
• Гвінея	• Латвія	• Сальвадор	• Угорщина
• Гвінея-Бісау	• Ліван	• Самоа	• Україна
• Гондурас	• Лівія	• Сан-Марино	• Фінляндія
• Греція	• Ліхтенштейн	• Сан-Томе і Принсіпі	• Хорватія
• Грузія	• Литва	• Саудівська Аравія	• ЦАР
• Данія	• Люксембург	• Сейшельські острови	• Чад
• Джибуті	• Маврикій	• Сент-Кіттс і Невіс	• Чорногорія
• Домініка	• Македонія		• Швеція
• Еквадор	• Малаві		• Шри-Ланка
• Екваторіальна Гвінея	• Малі		
• Еритрея	• Мальдіви		
• Естонія			

Держави з двопалатними парламентами

• Австралія	• Гренада	• Республіка Конго	• Руанда
• Австрія	• Демократична Республіка Конго	• Ліберія	• Румунія
• Алжир	• Домініканська Республіка	• М'янма	• Свазіленд
• Антигуа і Барбуда	• Ефіопія	• Мавританія	• Сенегал
• Аргентина	• Єгипет	• Мадагаскар	• Сент-Люсія
• Афганістан	• Ємен	• Малайзія	• Судан
• Багамські острови	• Зімбабве	• Марокко	• США
• Барбадос	• Індія	• Мексика	• Таджикистан
• Бахрейн	• Індонезія	• Намібія	• Таїланд
• Беліз	• Ірландія	• Нігерія	• Тринідад і Тобаго
• Бельгія	• Іспанія	• Нідерланди	• Узбекистан
• Білорусь	• Італія	• Оман	• Уругвай
• Болівія	• Йорданія	• Пакистан	• Фіджі
• Боснія і Герцеговина	• Казахстан	• Палау	• Філіппіни
• Бразилія	• Камбоджа	• ПАР	• Франція
• Бурунді	• Камерун	• Парагвай	• Чехія
• Бутан	• Канада	• Південний Судан	• Чилі
• Великобританія	• Колумбія	• Польща	• Швейцарія
• Габон	• Лесото	• Росія	• Ямайка
• Гаїті			• Японія

Держави, у яких діє спеціалізований орган конституційного контролю

Конституційні суди			Конституційні ради
• Австрія	• Катар	• Португалія	• Алжир
• Азербайджан	• Киргизія	• Росія	• Буркіна-Фасо
• Албанія	• Колумбія	• Румунія	• Екваторіальна Гвінея
• Ангола	• Корея	• Сан-Томе і Принсіпі	• Іран**
• Андорра	• Кувейт	• Сербія	• Казахстан
• Бельгія	• Латвія	• Сирія	• Камбоджа
• Бенін	• Литва	• Словацьчина	• Кот-д'Івуар
• Білорусь	• Ліван	• Словенія	• Мавританія
• Болгарія	• Ліхтенштейн	• Судан	• Мозамбик
• Болівія*	• Люксембург	• Суринам	• Сенегал
• Боснія і Герцеговина	• М'янма	• Таджикистан	• Туніс
• Бурунді	• Мадагаскар	• Таїланд	• Франція
• Вірменія	• Македонія	• Танзанія	• Чад
• Габон	• Малі	• Того	
• Гватемала	• Мальта	• Туреччина	
• Гвінея	• Молдова	• Угорщина	
• Грузія	• Монголія	• Узбекистан	
• Джибуті	• Нігер	• Україна	
• Еквадор	• Німеччина	• Хорватія	
• Єгипет	• Оман	• ЦАР	
• Індонезія	• Республіка Конго	• Чехія	
• Іспанія	• ПАР	• Чилі*	
• Італія	• Перу	• Чорногорія	
• Демократична Республіка Конго	• Польща*		

* Має назву Конституційний трибунал

** Рада вартових Конституції

Класифікація держав за наявністю державної (офіційної) релігії та/або Церкви

Християнство	Іслам	Буддизм
<ul style="list-style-type: none"> • Ватикан • Великобританія • Греція • Грузія • Данія • Ісландія • Коста-Рика • Ліхтенштейн • Мальта • Монако • Швеція 	<ul style="list-style-type: none"> • Алжир • Афганістан • Бангладеш • Бахрейн • Бруней • Єгипет • Ємен • Ірак • Іран • Йорданія • Катар • Коморські острови • Кувейт • Лівія • Мавританія • Малайзія • Мальдіви • Марокко • ОАЕ • Оман • Пакистан • Саудівська Аравія • Сомалі • Туніс 	<ul style="list-style-type: none"> • Бутан • Камбоджа • Лаос

Класифікація держав за кількістю державних (офіційних) мов

Одна			
• Австралія	• Гана	• Китай	• Намібія
• Австрія	• Гватемала	• Кірибаті	• Непал
• Азербайджан	• Гвінея	• КНДР	• Нігер
• Албанія	• Гвінея-Бісау	• Колумбія	• Нігерія
• Алжир	• Гондурас	• Корея	• Нікарагуа
• Ангола	• Гренада	• Коста-Рика	• Німеччина
• Андорра	• Греція	• Кот-д'Івуар	• Норвегія
• Антигуа і Барбуда	• Грузія	• Куба	• ОАЕ
• Аргентина	• Данія	• Кувейт	• Оман
• Багамські острови	• Демократична Республіка Конго	• Лаос	• Панама
• Бангладеш	• Домініка	• Латвія	• Південний Судан
• Барбадос	• Домініканська Республіка	• Лесото	• Польща
• Бахрейн	• Еквадор	• Литва	• Португалія
• Беліз	• Естонія	• Ліберія	• Республіка Конго
• Бенін	• Ефіопія	• Ліван	• Росія*
• Болгарія	• Єгипет	• Лівія	• Румунія
• Ботсвана	• Ємен	• М'янма	• Сальвадор
• Бразилія	• Замбія	• Маврикій	• Сальвадор
• Буркіна-Фасо	• Індонезія	• Македонія	• Сан-Марино
• Бурунді	• Іран	• Малаві	• Сан-Томе і Принсіпі
• Бутан	• Ісландія	• Малайзія	• Саудівська Аравія
• В'єтнам	• Іспанія	• Малі	• Сенегал
• Великобританія	• Італія	• Мальдіви	• Сент-Вінсент і Гренадини
• Венесуела	• Йорданія	• Марокко	• Сент-Кітс і Невіс
• Вірменія	• Кабо-Верде	• Мексика	• Сент-Люсія
• Габон	• Камбоджа	• Мозамбік	• Сербія
• Гайана	• Катар	• Молдова	
• Гамбія		• Монако	
		• Монголія	

* В окремих регіонах можуть встановлюватись додаткові офіційні мови

	Дві і більше			
<ul style="list-style-type: none"> • Сирія • Словаччина • Словенія • Соломонові острови • Суринам • США • Сьєрра-Леоне • Таджикистан • Таїланд • Того • Тринідад і Тобаго • Туреччина • Туркменистан • Уганда • Угорщина • Узбекистан • Україна • Уругвай • Франція • Хорватія • Чехія • Чилі • Чорногорія • Швеція • Ямайка • Японія 	<ul style="list-style-type: none"> • Афганістан • Бельгія • Білорусь • Болівія • Боснія і Герцеговина • Бруней • Вануату • Ватикан • Гаїті • Джибуті • Екваторіальна Гвінея • Зімбабве • Ізраїль • Індія • Ірак • Ірландія • Казахстан • Камерун • Канада 	<ul style="list-style-type: none"> • Кенія • Киргизія • Кіпр • Коморські острови • Люксембург • Мавританія • Мадагаскар • Мальта • Маршаллові острови • Мікронезія* • Науру • Нідерланди** • Нова Зеландія • Пакистан • Палау • Папуа – Нова Гвінея • ПАР • Парагвай • Перу • Руанда • Самоа 	<ul style="list-style-type: none"> • Свазіленд • Сейшельські острови • Сінгапур • Сомалі • Судан • Східний Тимор • Танзанія • Тонга • Тувалу • Туніс • Фіджі • Філіппіни • Фінляндія • ЦАР • Чад • Швейцарія • Шри-Ланка 	

* Більшість мов є офіційними лише в деяких регіонах

** Друга офіційна мова лише в одному регіоні

Членство держав у міжнародних об'єднаннях та організаціях

Рада Безпеки ООН (постійні члени)	Організація Північно-атлантичного договору (НАТО)	Європейський Союз (ЄС)	«Велика вісімка» (G8)
<ul style="list-style-type: none"> • Великобританія • Китай • Росія • США • Франція 	<ul style="list-style-type: none"> • Албанія • Бельгія • Болгарія • Великобританія • Греція • Данія • Естонія • Ісландія • Іспанія • Італія • Канада • Латвія • Литва • Люксембург • Нідерланди • Німеччина • Норвегія • Польща • Португалія • Румунія • Словаччина • Словенія • США • Туреччина • Угорщина • Франція • Хорватія • Чехія 	<ul style="list-style-type: none"> • Австрія • Бельгія • Болгарія • Великобританія • Греція • Данія • Естонія • Ірландія • Іспанія • Італія • Кіпр • Латвія • Литва • Люксембург • Мальта • Нідерланди • Німеччина • Польща • Португалія • Румунія • Словаччина • Словенія • Угорщина • Фінляндія • Франція • Чехія • Швеція 	<ul style="list-style-type: none"> • Великобританія • Італія • Канада • Німеччина • Росія • США • Франція • Японія

«Велика двадцятка» (G-20)	Співдружність націй (Британська співдружність)		
<ul style="list-style-type: none"> • Австралія • Аргентина • Бразилія • Великобританія • Європейський Союз • Індія • Індонезія • Італія • Канада • Китай • Мексика • Німеччина • ПАР • Південна Корея • Росія • Саудівська Аравія • США • Туреччина • Франція • Японія 	<ul style="list-style-type: none"> • Австралія • Антигуа і Барбуда • Багамські острови • Бангладеш • Барбадос • Беліз • Ботсвана • Бруней • Вануату • Великобританія • Гайана • Гамбія • Гана • Гренада • Домініка • Замбія • Індія • Камерун • Канада • Кенія 	<ul style="list-style-type: none"> • Кіпр • Кірибаті • Лесото • Маврикій • Малаві • Малайзія • Мальдіви • Мальта • Мозамбік • Намібія • Науру • Нігерія • Нова Зеландія • ПАР • Пакистан • Папуа – Нова Гвінея • Руанда • Самоа • Свазіленд 	<ul style="list-style-type: none"> • Сейшельські острови • Сент-Вінсент і Гренадини • Сент-Кіттс і Невіс • Сент-Люсія • Сінгапур • Соломонові острови • Сьєрра-Леоне • Танзанія • Тонга • Тринідад і Тобаго • Тувалу • Уганда • Шри-Ланка • Ямайка

Членство держав у міжнародних об'єднаннях та організаціях (продовження)

Організація країн- експортерів нафти (ОПЕК)	Співдружність Незалежних Держав (СНД)	Ліга арабських держав	Асоціація карибських держав
<ul style="list-style-type: none"> • Алжир • Ангола • Венесуела • Еквадор • Ірак • Іран • Катар • Кувейт • Лівія • Нігерія • Об'єднані Арабські Емірати • Саудівська Аравія 	<ul style="list-style-type: none"> • Азербайджан • Білорусь • Вірменія • Казахстан • Киргизія • Молдова • Росія • Таджикистан • Туркменистан* • Узбекистан • Україна** 	<ul style="list-style-type: none"> • Алжир • Бахрейн • Джибуті • Єгипет • Ємен • Ірак • Йорданія • Катар • Коморські острови • Кувейт • Ліван • Лівія • Мавританія • Марокко • ОАЕ • Оман • Палестинська автономія*** • Саудівська Аравія • Сирія • Сомалі • Судан • Туніс 	<ul style="list-style-type: none"> • Антигуа і Барбуда • Багамські острови • Барбадос • Беліз • Венесуела • Гаїті • Гайана • Гватемала • Гондурас • Гренада • Домініка • Домініканська Республіка • Колумбія • Коста-Рика • Куба • Мексика • Нікарагуа • Панама • Сальвадор • Сент-Вінсент і Гренадини • Сент-Кітс і Невіс • Сент-Люсія • Суринам • Тринідад і Тобаго • Ямайка

* Держава-спостерігач

** Членство не є юридично завершеним, хоча фактично бере участь у роботі об'єднання

*** Визнана близько ста державами світу

Африканський Союз		Асоціація держав Південно-Східної Азії
<ul style="list-style-type: none"> • Алжир • Ангола • Бенін • Ботсвана • Буркіна-Фасо • Бурунді • Габон • Гамбія • Гана • Гвінея • Гвінея-Бісау • Демократична Республіка Конго • Джибуті • Екваторіальна Гвінея • Ефіопія • Єгипет • Замбія • Зімбабве • Кабо-Верде • Камерун • Кенія • Коморські острови • Лесото • Ліберія 	<ul style="list-style-type: none"> • Лівія • Маврикій • Мавританія • Малаві • Малі • Мозамбік • Намібія • Нігерія • Південно-Африканська Республіка • Республіка Конго • Руанда • Сан-Томе і Принсіпі • Свазіленд • Сейшельські острови • Сенегал • Сомалі • Судан • Сьєрра-Леоне • Танзанія • Того • Туніс • Уганда • ЦАР • Чад 	<ul style="list-style-type: none"> • Бруней • В'єтнам • Індонезія • Камбоджа • Лаос • М'янма • Малайзія • Сінгапур • Таїланд • Філіппіни

БІБЛІОГРАФІЯ

Конституції та інші джерела конституційного права:

1. Act of Constitution of Tonga [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://palaceoffice.gov.to/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=109&Itemid=116
2. Albanian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.km.gov.al/skedaret/1231927768-Constitution%20of%20the%20Republic%20of%20Albania.pdf>
3. Amendment to the Constitution of Bosnia and Herzegovina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ccbh.ba/public/down/Amendment I to the Constitution of BiH_\(OHR_and_CC\).pdf](http://www.ccbh.ba/public/down/Amendment%20I%20to%20the%20Constitution%20of%20BiH_(OHR_and_CC).pdf)
4. Austria Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.servat.unibe.ch/icl/au00000_.html
5. Bahrain Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.servat.unibe.ch/icl/ba00000_.html
6. Barbados Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.barbados.org/constitution.htm>
7. Basic Law for the Federal Republic of Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>
8. Basic Law for the Federal Republic of Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>
9. Basic law of the Sultanate of Oman [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180952
10. Cairo Declaration on Human Rights in Islam, Aug. 5, 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/cairodeclaration.html>
11. Canadian Charter of rights and freedoms 1982 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://laws.justice.gc.ca/eng/Charter/>
12. Commonwealth of Australia Constitution Act / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/63-64/12>
13. Consitution of the Republic of Iceland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.is/constitution/>
14. Consolidated versions of the treaty on European Union and of the treaty establishing the European community [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lexuri.org/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF>
15. Constitucion de la Republica Dominicana [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultoria.gov.do/spaw2/uploads/files/Constitucion%202010.pdf>
16. Constitución de República del [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Bolivia/bolivia09.html>
17. Constitución El Salvador [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/ElSal/constitucion.pdf>

18. Constitución Política de la República De Chile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Chile/chile05.html>
19. Constitución Política de la República de Panamá [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=189351
20. Constitución Política de la República Oriental Del Uruguay [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Uruguay/uruguay04.html>
21. Constitución Política de República de Paraguay [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Paraguay/para1992.html>
22. Constitución Política de la República de Nicaragua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Nica/nica05.html>
23. Constituição da República de Cabo Verde [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=181070
24. Constituição Da República Democrática De São Tomé E Príncipe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.africanlegislaturesproject.org/sites/africanlegislaturesproject.org/files/Constitution%20Sao%20Tome%20E%20Principe.pdf>
25. Constitution Act 1982 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://laws.justice.gc.ca/eng/Const/Const_index.html
26. Constitution Act of Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://laws.justice.gc.ca/eng/Const/index.html>
27. Constitution De Burundi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://confinder.richmond.edu/admin/docs/Constiution_de_Burundi_\(French\).pdf](http://confinder.richmond.edu/admin/docs/Constiution_de_Burundi_(French).pdf)
28. Constitution De Djibouti [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=196507
29. Constitution de la Principauté Monaco [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=197367
30. Constitution de la République démocratique du Congo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fr.wikisource.org/wiki/Constitution_de_la_R%C3%A9publique_d%C3%A9mocratique_du_Congo
31. Constitution de la République Gabon [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.africanlegislaturesproject.org/sites/africanlegislaturesproject.org/files/Constitution%20Gabon.pdf>
32. Constitution de la République Madagascar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mjp.univ-perp.fr/constit/mg2010.htm>
33. Constitution de la République Niger [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mjp.univ-perp.fr/constit/ne2010.htm>
34. Constitution du Luxembourg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=194538
35. Constitution du Maroc [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sgg.gov.ma/BO/bulletin/FR/2011/BO_5964-Bis_Fr.pdf
36. Constitution du République du Tchad [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://democratie.francofonie.org/IMG/pdf/Constitution_revisee_de_la_Republique_du_Tchad.pdf
37. Constitution du Sénégal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gouv.sn/spip.php?rubrique17/>

38. Constitution of Bosnia and Herzegovina Bolivia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_engl.pdf
39. Constitution of Botswana [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chr.up.ac.za/undp/domestic/docs/c_Botswana.pdf
40. Constitution of Brazil [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.v-brazil.com/government/laws/constitution.html>
41. Constitution of Brunei Darussalam [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agc.gov.bn/agc1/images/LOB/cons_doc/constitution_i.pdf
42. Constitution of Cambodia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitution.org/cons/cambodia.htm>
43. Constitution of Colombia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf
44. Constitution of Cyprus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cyprus.gov.cy/portal/portal.nsf/0/C44572D7363776ACC2256EBD004F3BB3?OpenDocument>
45. Constitution of Guinea [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.africanlegislaturesproject.org/sites/africanlegislaturesproject.org/files/Constitution%20Guinea%20Part%201_0.pdf ; <http://www.africanlegislaturesproject.org/sites/africanlegislaturesproject.org/files/Constitution%20Guinea%20Part%202.pdf>
46. Constitution of Haiti [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/constitutions/haiti/haiti1987.html>
47. Constitution of Honduras [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.honduras.com/honduras-constitution-english.html>
48. Constitution of India [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.india.gov.in/govt/constitutions_india.php?id=2
49. Constitution Of Ireland Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitution.ie/constitution-of-ireland/default.asp?UserLang=EN>
50. Constitution of Kiribati [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.gov.ki/content/constitution-kiribati>
51. Constitution of Lesotho [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eisa.org.za/WEP/les5.htm>
52. Constitution of Malta [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitution.org/cons/malta/chapt0.pdf>
53. Constitution of Myanmar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thailawforum.com/database1/constmyanmar.html>
54. Constitution of Peoples Republic of China [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english.gov.cn/2005-08/05/content_20813.htm
55. Constitution of Qatar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qatarembassy.net/constitution.asp>
56. Constitution of Republic of Suriname [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Suriname/english.html>
57. Constitution of Romania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371>

58. Constitution of Saint Vincent and the Grenadines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.embsvg.com/Documents/Constitution/Constitution.pdf](http://www.embsvg.com/Documents/Constitution/Constitution.pdf)
59. Constitution of the Bolivarian Republic of Venezuela State [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.venezuelaemb.or.kr/english/ConstitutionoftheBolivarianingles.pdf](http://www.venezuelaemb.or.kr/english/ConstitutionoftheBolivarianingles.pdf)
60. Constitution of the Cooperative Republic of Guyana [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.parliament.gov.gy/constitution/constitution-index.php](http://www.parliament.gov.gy/constitution/constitution-index.php)
61. Constitution of the Czech Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.hrad.cz/en/czech-republic/constitution-of-the-cr.shtml](http://www.hrad.cz/en/czech-republic/constitution-of-the-cr.shtml)
62. Constitution of the Democratic Republic of Timor-Leste [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// timor-leste.gov.tl/wp-content/uploads/2010/03/Constitution_RDTL_ENG.pdf](http://timor-leste.gov.tl/wp-content/uploads/2010/03/Constitution_RDTL_ENG.pdf)
63. Constitution of the federal Islamic Republic of the Comoros [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf](http://confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf)
64. Constitution of the Federated States of Micronesia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.fsmlaw.org/fsm/constitution/](http://www.fsmlaw.org/fsm/constitution/)
65. Constitution of the Fiji Islands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_the_Fiji_Islands](http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_the_Fiji_Islands)
66. Constitution of the Independent State of Papua New Guinea [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.igr.gov.pg/constitution.pdf](http://www.igr.gov.pg/constitution.pdf)
67. Constitution of the Islamic Republic Mauritania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.mpil.de/shared/data/pdf/constitution_english_2006.pdf](http://www.mpil.de/shared/data/pdf/constitution_english_2006.pdf)
68. Constitution of the Italian Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf](http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf)
69. Constitution of the Italian Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf](http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf)
70. Constitution of the Kingdom of Thailand [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.senate.go.th/th_senate/English/constitution2007.pdf](http://www.senate.go.th/th_senate/English/constitution2007.pdf)
71. Constitution of the Laos People's Democratic Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.unhcr.org/refworld/type,LEGISLATION,, LAO,3ae6b5221a,0.html](http://www.unhcr.org/refworld/type,LEGISLATION,,LAO,3ae6b5221a,0.html)
72. Constitution of the People's Democratic Republic of Algeria / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.conseil-constitutionnel.dz/index Ang.htm](http://www.conseil-constitutionnel.dz/indexAng.htm)
73. Constitution of the People's Republic of Benin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.unhcr.org/ refworld/ docid/ 3ae6b57d4.html](http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b57d4.html)
74. Constitution of the Portuguese Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/Constitution_VII_revisao_definitive.pdf](http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/Constitution_VII_revisao_definitive.pdf)
75. Constitution of the Principality of Liechtenstein Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.llv.li/verfassung-e-01-02-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-e-01-02-09.doc.pdf)

76. Constitution of the Republic of Angola [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.embangola-can.org/pdf/constituition.pdf](http://www.embangola-can.org/pdf/constituition.pdf)
77. Constitution of the Republic of Cameroon [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.icrc.org/ihl-nat.nsf/162d151af444ded44125673e00508141/7e3ee07f489d674dc1256ae9002e3915/\\$FILE/Constitution%20Cameroon%20-%20EN.pdf](http://www.icrc.org/ihl-nat.nsf/162d151af444ded44125673e00508141/7e3ee07f489d674dc1256ae9002e3915/$FILE/Constitution%20Cameroon%20-%20EN.pdf)
78. Constitution of the Republic of Ecuador [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html](http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html)
79. Constitution of the Republic of Equatorial Guinea [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=200235](http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=200235)
80. Constitution of the Republic of Ghana [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ghanareview.com/Gconst.html](http://www.ghanareview.com/Gconst.html)
81. Constitution of the Republic of Guinea-Bissau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.constitutionnet.org/files/Guinea-Bissau%20Constitution.pdf](http://www.constitutionnet.org/files/Guinea-Bissau%20Constitution.pdf)
82. Constitution of the Republic of Korea [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// korea.assembly.go.kr/res/low_01_read.jsp?boardid=1000000035](http://korea.assembly.go.kr/res/low_01_read.jsp?boardid=1000000035)
83. Constitution of the Republic of Macedonia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.sobranie.mk/en/default.asp?ItemID=9F7452BF44EE814B8DB897C1858B71FF](http://www.sobranie.mk/en/default.asp?ItemID=9F7452BF44EE814B8DB897C1858B71FF)
84. Constitution of the Republic of Malawi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.icrc.org/ihl-nat.nsf/162d151af444ded44125673e00508141/4953f2286ef1f7c2c1257129003696f4/\\$FILE/Constitution%20Malawi%20-%20EN.pdf](http://www.icrc.org/ihl-nat.nsf/162d151af444ded44125673e00508141/4953f2286ef1f7c2c1257129003696f4/$FILE/Constitution%20Malawi%20-%20EN.pdf)
85. Constitution of the Republic of Maldives [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.maldivesinfo.gov.mv/home/upload/downloads/Compilation.pdf](http://www.maldivesinfo.gov.mv/home/upload/downloads/Compilation.pdf)
86. Constitution of the Republic of Mozambique [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,MOZ,4a1e597b2,0.html](http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,MOZ,4a1e597b2,0.html)
87. Constitution of the Republic of Palau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,PLW,3ae6b53f8,0.html](http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,PLW,3ae6b53f8,0.html)
88. Constitution of the Republic of Serbia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav.php?change_lang=en](http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav.php?change_lang=en)
89. Constitution of the Republic of Seychelles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=230031](http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=230031)
90. Constitution of the Republic of Sierra Leone [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.commonlii.org/sl/legis/const/1991/19.html](http://www.commonlii.org/sl/legis/const/1991/19.html)
91. Constitution of the Republic of Singapore [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=188428](http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=188428)
92. Constitution of the Republic of South Africa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.constitutionalcourt.org.za/site/theconstitution/english-09.pdf](http://www.constitutionalcourt.org.za/site/theconstitution/english-09.pdf)
93. Constitution of the Republic of the Gambia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.accessgambia.com/information/constitutiongambia.pdf](http://www.accessgambia.com/information/constitutiongambia.pdf)
94. Constitution of the Republic of Vanuatu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.paclii.org/vu/legis/consol_act/cotrov406/](http://www.paclii.org/vu/legis/consol_act/cotrov406/)

95. Constitution of the Slovak Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.slovak-republic.org/constitution/](http://www.slovak-republic.org/constitution/)
96. Constitution of the Socialist Republic of Vietnam [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.vietnamlaws.com/freelaws/Constitution92 \(aa01\).pdf/](http://www.vietnamlaws.com/freelaws/Constitution92(aa01).pdf/)
97. Constitution of the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html](http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html)
98. Constitution of the Argentine Nation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.senado.gov.ar/web/interes/constitucion/ english.php](http://www.senado.gov.ar/web/interes/constitucion/english.php)
99. Constitution of U.A.E. and amendments [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.uaecabinet.ae/English/UAEGovernment/Pages/ Constitution OfUAE.aspx](http://www.uaecabinet.ae/English/UAEGovernment/Pages/ConstitutionOfUAE.aspx)
100. Constitution of Yemen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,YEM,3fc4c1e94,0.html](http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,YEM,3fc4c1e94,0.html)
101. Constitution of Zambia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.eisa.org.za/WEP/zam9.htm \]](http://www.eisa.org.za/WEP/zam9.htm)
102. Constitution of Zimbabwe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.eisa.org.za/WEP/zim5.htm](http://www.eisa.org.za/WEP/zim5.htm)
103. Constitutional Declaration of Egypt [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/default.aspx](http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/default.aspx)
104. Constitutional Reform Act 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4)
105. Declaration on the Citizens' Rights and Fundamental Principles of San Marino Constitutional Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/ unpan040713.pdf](http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan040713.pdf)
106. Ethiopian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.africa.upenn.edu/Hornet/Ethiopian_Constitution.html](http://www.africa.upenn.edu/Hornet/Ethiopian_Constitution.html)
107. European Communities Act 1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// en.wikisource.org/wiki/European_Communities_Act_1972_\(UK\)](http://en.wikisource.org/wiki/European_Communities_Act_1972_(UK))
108. Federal Constitution of the Swiss Confederation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf](http://www.admin.ch/ch/e/rs/1/101.en.pdf)
109. Federal Constitution of Malaysia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.agc.gov.my/images/Personalisation/Buss/pdf/Federal% 20Consti% 20\(BI%20text\).pdf](http://www.agc.gov.my/images/Personalisation/Buss/pdf/Federal%20Consti%20(BI%20text).pdf)
110. Federation of Saint Kitts and Nevis Constitutional Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// pdba.georgetown.edu/Constitutions/Kitts/ kitts83.html](http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Kitts/kitts83.html)
111. French Constitution of October 4, 1958 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp](http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp)
112. Fundamental Law of Vatican City State [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.vaticanstate.va/NR/rdonlyres/3F574885-EAD5-47E9- A547-C3717005E861/2522/FundamentalLaw1.pdf](http://www.vaticanstate.va/NR/rdonlyres/3F574885-EAD5-47E9-A547-C3717005E861/2522/FundamentalLaw1.pdf)
113. Human Rights Act 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42)

114. Indonesia Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.servat.unibe.ch/icl/id00000_.html
115. Interim Constitution of Nepal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldstatesmen.org/Nepal_Interim_Constitution2007.pdf
116. Iraq Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uniraq.org/documents/iraqi_constitution.pdf
117. Islamic Republic of Iran Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution.html>
118. Islamic Republic of Iran Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution.html>
119. Jordan Constitutional Amendments 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jordanoholic.com/blog/news/jordan-constitution-amendments-2011>
120. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970780483>
121. Kuwait Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=181003
122. La Constitution Togolaise [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.africanlegislaturesproject.org/sites/africanlegislaturesproject.org/files/Constitution%20Togo.pdf>
123. Mexican Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://historicaltextarchive.com/sections.php?action=read&artid=93>
124. Mongolian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mfat.gov.mn/index.php?option=com_content&view=category&id=34&Itemid=53&lang=en
125. New Zealand – Constitution Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.servat.unibe.ch/icl/nz00000_.html
126. Political Constitution of Peru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.congreso.gob.pe/_ingles/CONSTITUTION_29_08_08.pdf
127. Political Constitution of the republic of Guatemala [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitutionnet.org/files/Guatemala%20Constitution.pdf>
128. Republic of the Marshall Islands Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rminitijela.org/constitution/constitution.html>
129. Saint Lucia Constitutional Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Lucia/Luc78.html>
130. Slovenia Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html
131. Somali Transitional Charter. Transitional Federal Charter for the Somali Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,LEGISLATION,SOM,456d621e2,4795c2d22,0.html>
132. Spanish Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf

133. Sri Lanka's Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.priu.gov.lk/Cons/1978Constitution/Introduction.htm>
134. Syrian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scribd.com/doc/81771718/Qordoba-Translation-of-the-Syrian-Constitution-Modifications-15-2-2012>
135. The Antigua and Barbuda Constitutional order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Antigua/antigua-barbuda.html>
136. The Bahamas Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uznal.org/constitution.php?text=Bahamas&language=e>
137. The Basic Law of Saudi Arabia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx
138. The Belgian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/grondwetEN.pdf
139. The Cairo Declaration and the Universality of Human Rights // International Humanist and Ethical Union. – 2008, – May 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/query?url=http://www.iheu.org/node/3162&date=2011-11-01>
140. The Commonwealth of Dominica Constitution Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.da-academy.org/DA_Constitution.html
141. The Constitution of Afghanistan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.afghan-web.com/politics/current_constitution.html
142. The Constitution of Belize [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.belizelaw.org/e_library/constitution.html
143. The Constitution of Burkina Faso [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kituoachakatiba.org/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=120&Itemid=36
144. The Constitution of Costa Rica [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.costaricalaw.com/legalnet/constitutional_law/constitenglish.html
145. The Constitution of Cote d'Ivoire [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://abidjan.usembassy.gov/ivoirian_constitution2.html
146. The Constitution of Eritrea [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=215186
147. The Constitution of Georgia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.constcourt.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=19
148. The Constitution of Greece [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hri.org/docs/syntaxma/>
149. The Constitution of Japan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kantei.go.jp/foreign/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html
150. The Constitution of Japan 1947 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c01.html>

151. The Constitution of Kenya [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kenyalaw.org/klr/fileadmin/pdfdownloads/Constitution_of_Kenya_2010.pdf
152. The Constitution of Norway [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/The-Constitution/>
153. The Constitution of Solomon Islands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_126201.pdf
154. The Constitution of the Central African Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eisa.org.za/WEP/car5.htm#fn1>
155. The constitution of the Democratic Republic of the Congo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitutionnet.org/files/DRC%20-%20Congo%20Constitution.pdf>
156. The Constitution of The Hashemite Kingdom of Jordan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.yale.edu/rcw/rcw/jurisdictions/asw/jordan/jordan_const_eng.pdf
157. The Constitution of the Independent State of Western Samoa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.samoa.co.uk/constitution-of-samoa.html>
158. The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>
159. The Constitution of The Kingdom of Bhutan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.constitution.bt/TsaThrim%20Eng%20\(A5\).pdf](http://www.constitution.bt/TsaThrim%20Eng%20(A5).pdf)
160. The constitution of the Kingdom of Swaziland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ide.uniswa.sz/documents/resources/constitution2004.pdf>
161. The Constitution of the Kingdom of the Netherlands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2008/10/20/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008.html>
162. The Constitution of the People's Republic of Bangladesh [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.parliament.gov.bd/Constitution_English/index.htm
163. The Constitution of the Principality of Andorra [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.andorramania.com/constit_gb.htm
164. The Constitution of the Republic of Croatia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2405>
165. The Constitution of the Republic of Cuba [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitutionnet.org/files/Cuba%20Constitution.pdf>
166. The Constitution of the Republic of Mali [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confinder.richmond.edu/admin/docs/Mali.pdf>
167. The Constitution of the Republic of Rwanda [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rwandahope.com/constitution.pdf>
168. The Constitution of the United Republic of Tanzania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tanzania.go.tz/constitutionf.html>

169. The Constitution of Tunisia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confinder.richmond.edu/admin/docs/Tunisiacconstitution.pdf>
170. The Constitution of Tuvalu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tuvaluislands.com/const_tuvalu.htm
171. The Constitutional Act of Denmark [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.thedanishparliament.dk/Democracy/The Constitutional Act of Denmark.aspx](http://www.thedanishparliament.dk/Democracy/The_Constitutional_Act_of_Denmark.aspx)
172. The Fundamental Law of Hungary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kormany.hu/download/4/c3/30000/THE%20FUNDAMENTAL%20LAW%20OF%20HUNGARY.pdf>
173. The Fundamental Laws and the Riksdag Act of Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riksdagen.se/en/Documents-and-laws/>
174. The Grenada Constitution Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Grenada/gren73eng.html>
175. The Interim National Constitution of the Republic of the Sudan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mpil.de/shared/data/pdf/inc_official_electronic_version.pdf
176. The Jamaica (Constitution) Order [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Jamaica/jam62.html>
177. The Lebanese Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=184204
178. The Liberian Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liberianlegal.com/constitution1986.htm>
179. The Transitional Constitution of the Republic of South Sudan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/The_Draft_Transitional_Constitution_of_the_ROSS2-2.pdf
180. The United States Constitution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usconstitution.net/const.html>
181. The Constitution of Mauritius [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.mu/portal/site/AssemblySite/menuitem.ee3d58b2c32c60451251701065c521ca/>
182. The Constitution of Nauru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naurugov.nr/parliament/constitution.html>
183. The Constitution of the Federation of Nigeria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldstatesmen.org/nigeria_const1960.pdf
184. The Constitution of the Republic of Montenegro [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/929/file/b4b8702679c8b42794267c691488.htm/preview>
185. The Constitution of the Republic of the Philippines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.ph/the-philippine-constitutions/the-1987-constitution-of-the-republic-of-the-philippines/>
186. The Constitution of the Republic of Trinidad and Tobago [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Trinidad/trinidad76.html>

187. The Constitution of the Republic of Turkey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.byegm.gov.tr/Content.aspx?s=tcotrot>
188. Twenty-Ninth Amendment of the Constitution Act of Ireland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irishstatutebook.ie/2011/en/act/cam/0029/index.html>
189. Uganda Constitution with amendments [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ugandalawlibrary.com/ull/lawlib/constitution.asp>
190. Конституція Азербайджана / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mykprzs.ru/konstituciya-azerbajdzhana-red-2002-rus/>
191. Конституція Киргизської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gov.kg/?page_id=263
192. Конституція Кореїської Народно-Демократическої Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naenara.com.kp/ru/great/constitution.php>
193. Конституція Латвійської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=3&mid=8>
194. Конституція Литовської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=188718
195. Конституція Республіки Армєнія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=rus>
196. Конституція Республіки Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belarus.net/conendru.htm>
197. Конституція Республіки Болгарії [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bulgar-star.com/konstitucia>
198. Конституція Республіки Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitution.kz/>
199. Конституція Республіки Таджикистан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prezident.tj/rus/konstitutsiya.htm>
200. Конституція Республіки Узбекистан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=35869
201. Конституція Російської Федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constitution.ru/>
202. Конституція Туркменістана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.turkmenistan.gov.tm/_ru/laws/?laws=01dw
203. Конституція Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/ru19990731.pdf>
204. Конституція Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/constitution/constitution_russe_version_aout2009.pdf
205. Конституція Естонської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.ee/ru/republic-of-estonia/constitution-of-the-republic-of-estonia/index.html>
206. Конституція Республіки Намібія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/namcon1.htm>
207. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Наукова література:

208. "Entick v. Carrington". 19 Howell's State Trials 1029. – United States: Constitution Society, 1765 (Retrieved. – 2008. – Nov. 13).
209. 2010 Human Rights Report: Saudi Arabia. – United States : State Department, 2011. – Apr. 8 (Retrieved – 2011. – July 11).
210. Adams J. C., Barile P. The Implementation of the Italian Constitution / John Clarke Adams, Paolo Barile // The American Political Science Review. – 1953. – March. – Vol. 47, № 1. – P. 61–83.
211. Barnett H. Constitutional and Administrative Law / H. Barnett. – 5 ed. – London : Cavendish, 2005.
212. Craig, Paul; Grainne De Burca , P. P. Craig E. Law: Text, Cases and Materials / Paul Craig, P. P. Grainne De Burca, E. Craig. – 4th ed. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – P. 344–378.
213. David G. Littman – Human Rights and Human Wrongs / G. David // National Review. – 2003. – Jan. 19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/query?url=http://article.nationalreview.com/?q=ODkzM2Q2NGE5ODQzZWlY2Y2QyMzhYjA4NWRIOWYzZmE=&date=2011-11-01>
214. European Court of Human Rights (ECHR) // Cambridge Encyclopedia, Vol. 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/query?url=http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/7197/European-Court-Human-Rights-ECHR.html&date=2011-11-01>
215. Feb. 1992 Joint Statement to the UNCHR The International Commission of Jurists and the International Federation for Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/query?url=http://article.nationalreview.com/?q=ODkzM2Q2NGE5ODQzZWlY2Y2QyMzhYjA4NWRIOWYzZmE=&date=2011-11-01>
216. French European Constitution referendum, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/resultats-elections/rf2005/000/000.html
217. Gunlicks Arthur B. The Länder and German federalism / Arthur B. Gunlicks. – Micro : Manchester University Press, 2003. –146 p.
218. Henkin L. New Birth of Constitutionalism: Genetis Influence and Genetis Defects / L. Henkin // Cordozo Law Review, 1991.
219. Human Rights Watch / Precarious Justice. 2008. – P. 4 (Retrieved. – 2011. – July 12).
220. Introduction & History of the Bill of Rights / University of Missouri-Kansas City Law School // Marbury v. Madison, 5 U.S. 137 (1803) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=5&invol=137>
221. Mellwain C. Constitutionalism: ancient and modern / C. Mellwain. – Ithaca : Cornell Univ. Press, 1940.
222. Otto J. M. Sharia Incorporated: A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present / Jan Michiel Otto. – 2010.

223. Provincial Judges Reference, 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scc.lexum.org/en/1997/1997scr3-3/1997scr3-3.html>
224. Ramseyer J. M., Rasmusen E. Why is the Japanese Conviction Rate So High? / J. Mark Ramseyer, Eric Rasmusen // Journal of Legal Studies. – 2001. – Jan. 30 (1). – P. 53–88.
225. Reference re Secession of Quebec, 1998, 2 S.C.R. 217 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scc.lexum.org/en/1998/1998scr2-217/1998scr2-217.html>
226. Saunders, Philip. The Charter at 20 / Philip Saunders // CBC News Online. – 2002. – Apr. (Retrieved – 2006. – March 17).
227. Sharia law incompatible with human rights legislation, Lords say Afua Hirsch, legal affairs correspondent // The Guardian. – 2008. – Oct. 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webcitation.org/?url=http://www.guardian.co.uk/world/2008/oct/23/religion-islam&date=2011-11-01>
228. Solange judgement of 29 May, 1974 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1451&context=iclr>
229. Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner Ch. EU Law / Josephine Steiner, Lorna Woods, Christian Twigg-Flesner. – 9th ed. – Oxford : Oxford Univ. Press, 2006.
230. Texas v. Johnson, 491 U.S. 397 (1989) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=491&invol=397>
231. The Constitutions of Islamic Countries: Critical analysis / Ibn Kammuna [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.faithfreedom.org/articles/political-islam/the-constitutions-of-islamic-countries-critical-analysis>
232. Государственное право Германии : в 2 т. / сокр. пер. с нем. 7-томного изд. ; редкол. : Б. Н. Топорнин (отв. ред.) и др. ; Рос. АН, Ин-т гос. и права. – М. : Ин-т гос. и права, 1994.
233. Графский Ф. Г. Тирновская Конституция 1879 г. с участием русских юристов в подготовке первой Болгарской конституции / Ф. Г. Графский // Государство и право. – 1999. – № 11. – С. 63–67.
234. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози ; пер. с фр. – М. : Междунар. отношения, 1996.
235. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. – М., 2008.
236. Егоров С. А. Конституционализм в США: политико-правовые аспекты / С. А. Егоров. – М., 1993.
237. Загальна теорія держави і права / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, В. О. Петришина. – Х. : Право, 2002.
238. Зайцева Е. В. Конституционно-правовое развитие мусульманских государств (На примере Исламской Республики Пакистан, Королевства Саудовская Аравия, Республики Судан) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Е. В. Зайцева. – М., 2004. – 244 с.
239. Инако Ц. Современное право Японии / Ц. Инако ; пер. с япон. – М. : Прогресс, 1981.

240. История буржуазного конституционализма XVII–XVIII вв. – М., 1983.
241. Кампо В. М., Гринчак В. А., Заець І. Я. Конституції країн парламентської демократії / В. М. Кампо, В. А. Гринчак, І. Я. Заець. – К. : НМК ВО, 1992.
242. Клишас А. А. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / Андрей Александрович Клишас ; В. В. Еремян (общ. ред.). – М. : Междунар. отношения, 2007. – 496 с.
243. Конституційна юрисдикція : підручник / Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. – Х. : Право, 2012.
244. Коран / пер. с араб. И. Ю. Крачковского. – М. : ИКПА, 1990.
245. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права : навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою) / Л. А. Луць. – К. : Атіка, 2007. – 412 с.
246. Моисеев А. А. Суверенитет государства в современном мире : международно-правовые аспекты / А. А. Моисеев. – М. : Научная книга, 2006.
247. Право Европейского Союза : учебное пособие / С. Ю. Кашкин, А. О. Четвериков, П. А. Калиниченко [и др.] ; отв. ред. С. Ю. Кашкин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2011. – 320 с.
248. Право Європейського Союзу : підручник/ за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
249. Правовые системы стран мира : энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. – 2-е изд. – М. : Норма-Инфра-М, 2001. – 831 с.
250. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник / П. М. Рабінович. – Вид. 9, зі змін. – Львів : Край, 2007. – 192 с.
251. Constitutionalism in Islamic Countries: Between Upheaval and Continuity / Rainer Grote and Tilmann Röder. – 2011. – Dec. – 768 p.
252. Саидов А. Х. Национальные парламенты мира : энциклопедический справочник / Акмал Холматович Саидов ; РАН, Ин-т гос. и права. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 699 с.
253. Степанов М. И. Грани российского конституционализма (XX век) / М. И. Степанов // Конституционный строй России. – М., 1992. – С. 30–31.
254. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму : посіб. для студ. / П. Б. Стецюк. – Львів : Астролябія, 2004. – 232 с.
255. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право : вопросы теории и практики / Л. Р. Сюкияйнен. – М. : Наука, 1986.
256. Тихонова Є., Юзьков Л. Конституція юридична і фактична / Є. Тихонова, Л. Юзьков // Право України. – 1992. – № 1. – С. 3–10.
257. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины : проблемы теории и практики / Ю. Н. Тодыка. – Харьков, 2000.
258. Черкасов А. И. Глава государства и правительство в странах современного мира : конституционно-правовое регулирование и практика / Александр Игоревич Черкасов. – М. : Экзамен, 2006. – 222 с.

259. Чиркин В. Е. Опыт зарубежного управления (государственное и муниципальное управление) : учеб. пособие по спец. «Государственное и муниципальное управление» / Вениамин Евгеньевич Чиркин ; Междунар. ун-т в г. Москве. Фак. управления крупными городами. – М. : Юрист, 2006. – 184 с.
260. Чушенко В. І., Заяць І. Я. Конституційне право України : підручник / В. І. Чушенко, І. Я. Заяць. – К. : Ін Юре, 2007. – 488 с.
261. Шайо А. Самоограничение власти (краткий курс конституционализма) / А. Шайо ; пер. с венг. – М. : Юрист, 2001.
262. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : академічний курс : підручник / В. М. Шаповал. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.

Наукове видання

О. М. Бориславська, С. В. Різник

Організація державної влади в сучасному світі

НБ ІНУС

785272

Відповідальний за випуск – *Павло Лозинський*
Редагування – *Оксана Панчишин*
Коректура – *Володимир Мельник*
Комп'ютерна верстка, макетування
та обкладинка – *Світлана Костенко*

Підписано до друку 10 грудня 2012 р.
Формат 70х100/16.
Умовн. друк. арк. 26,5.
Наклад 500 пр.

Видавництво ПАІС

Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 року
вул. Гребінки, 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 225-60-14, (032) 261-24-15
e-mail: pais@mail.lviv.ua, www.pais.com.ua
Друк з готових діапозитивів - ПрАТ «Артсервіс»,
вул. Винниченка, 8, Львів, 79008